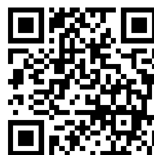
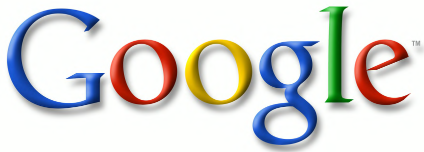

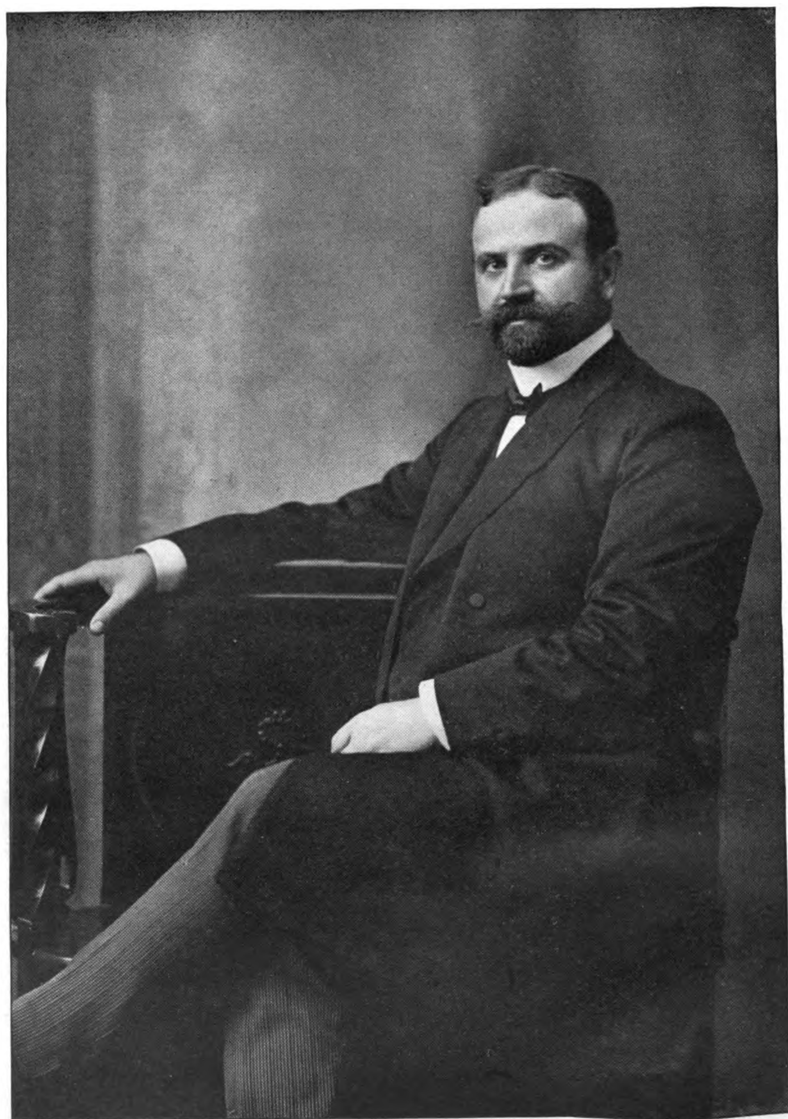

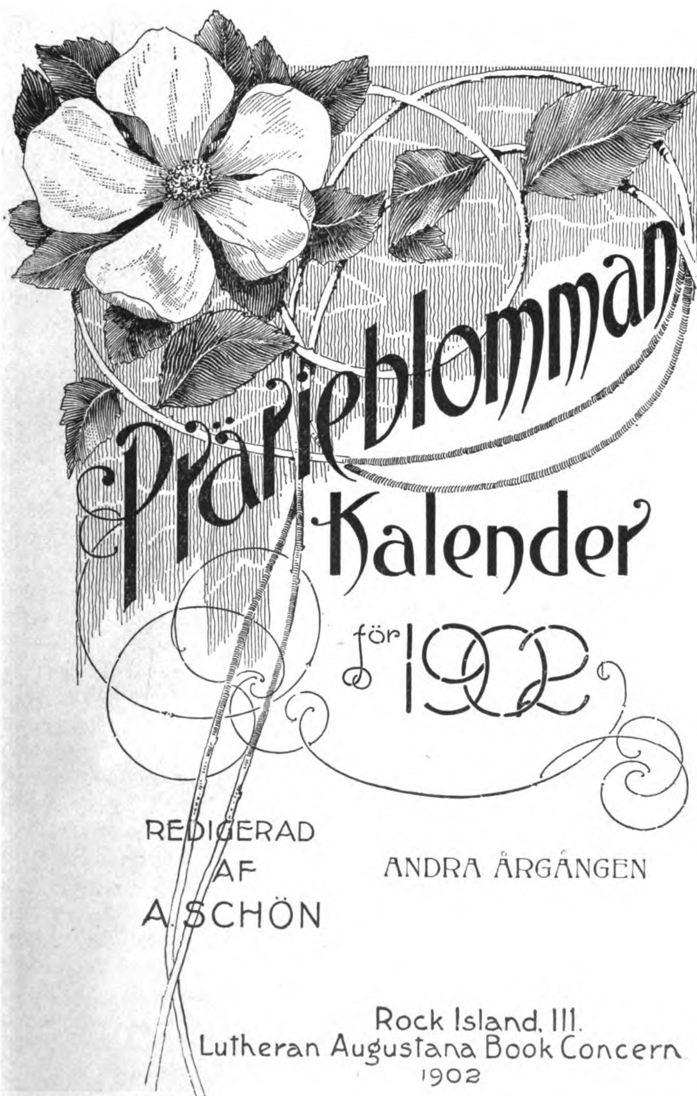
Praerieblomman

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

Fil. d:r Gustav A. Andreen.

Prärieblomman
Kalender
för 1902
REDIGERAD
AF
A. SCHÖN
ANDRA ÅRGÅNGEN
Rock Island, Ill.
Lutheran Augustana Book Concern
1902

ROCK ISLAND, ILL.
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERNS TRYCKERI.

INNEHÅLL.

Svensk-amerikanska målares taflor.

DIKTAREKALL.

Det kallar jag ädel syftning,
det kallar jag diktens mål:
ge tanken en högre lyftning,
ge viljan en kraft af stål.
Det kallar jag stor förmåga,
det kallar jag skaldebragd
att väcka till fullklar låga
den glöd, i hjärtat är lagd.

Hvad båtar att visor sjunga,
när aldrig man genklang hör?
Hvad båtar en änglatunga,
hvars tal uti öknen dör?
Hvad båtar det väl att kväda,
när sången bär intet bud,
när hjärtan man ej kan gläda
och trösta med toners ljud?

Hvad gagnar ett ädelt smycke,
som pryder en lastens träl?
Hvad gagnar ett skaldestycke,
som drager i stoft vår själ?
Du lyfter oss upp ur gruset
i rymd, omätlig och fri,
mot kärlekens hem i ljuset,
du himmelska poesi!

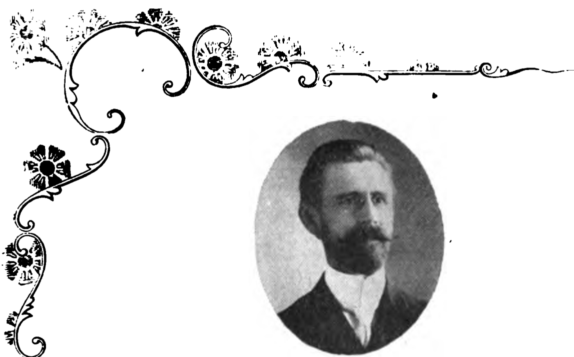
O, kunde en sorgsen höra
och fröjda sig åt min sång!
O, kunde jag lyckliggöra
en endaste själ en gång!
O, kunde jag en, som felat,
ge hoppet helt oförtänkt!
Förgäfves jag då ej spelat
på lyran, som Gud mig skänkt!

O, kunde jag tanken lyfta
hos dem, som träla så tungt,
att högt, som örn från sin klyfta,
den flöge mot ljuset lugnt!
O, kunde jag viljan härda
hos veklingar med min dikt,
ge män, af håglöshet snärda,
ny kraft att göra sin plikt!

Förmår jag att glädje bringa,
att bära om himlen bud,
då låter du ej förklinga
mitt ord och min sång, o Gud!
Mitt hjärta gör dig till altar,
där lågan ej slockna skall!
Då vet jag, att rätt jag förvaltar
mitt härliga diktarekall!

Jakob Bonggren.

De första spadtagen.

Skiss af *Johan Person.*

Hvad hade han här att göra? . . . Kunde han icke hafva väntat i Chicago ännu en dag, eller åtminstone till dess ännu en upplaga af dagtidningarna kommit ut! Hvem visste? Det skulle kanske kunnat hända, att en god plats ändå yppat sig till sist -- i alla fall en, som varit bättre än den nuvarande. Men — när han tänkte närmare på saken — han hade ju i ett par månaders tid sprungit efter annonserna i dagtidningarna och ändå ej lyckats få något annat än det där "jobbet" på en half dag, hvarunder han förtjänade trettiofem cent och fördärfvade sin näst bästa kostym, som i Sverige kostat hundra kronor. Och hade han dröjt kvar längre, skulle de återstående smulorna af reskassan ej hafva räckt till för den sista resursen. . . .

Det var denna sista resurs, han — Gustaf Carlander — nu tillgripit, där han stod bland ett tjogtal järnvägsarbetare — "rallbusar" kallades de i hemlandet — i en grustäkt och skyfflade en stenblandad, eländig massa i en rad vagnar, som stod på en smalspårig skenläggning.

Två och två skyfflade i hvar vagn. De täflade för brinnande lifvet om att hinna först och få njuta af en eller ett par minuters hvila, medan de, som voro senare, fyllde sina

vagnar, hvarefter tåget, draget af två obarmhärtigt piskade mulåsnor, satte sig i rörelse och lämnade rum för ett annat, som redan stod färdigt. På det sättet gick arbetet raskt undan — och "basens" grofva skällande och svärjande var alldeles onödigt. Men det fick ändock vara med. En irländare, som stod helt nära Carlander, mumlade ständigt under arbetet och lofvade vid alla helgon — och en hel hop afgrundsandar — att han aldrig mera skulle blanda sig i ett skandinaviskt arbetslag. Carlander tyckte också, att de arbetande buro sig åt som sannskyldiga idioter. Ehuru han arbetade allt hvad han orkade — ja, mycket mer, än han orkade — lyckades han icke få mera än en liten, ömklig hög i sin ända af vagnen. Den, som skyfflade i den andra, var en af de duktigaste bland dem alla. När han, som det tycktes utan ringaste ansträngning, fyllt halfva vagnen på rinnande råga, stod han och smålog självförnöjdt åt sin stackars kamrat, som svettades i brådska och ansträngning. Både han och hans arbete reste sig höga och pösiga öfver Carlander och hans lilla, jämmerliga hög.

Carlander satte med förtviflans styrka spaden i den hårda, steniga marken. Ehuru han sällan fick den full, höll han dock på att bryta af sig, hvar gång han skulle slunga ett spadtag i vagnen.

"Du ska' inte slänga så möcke breve", rådde kamraten honom med ett grin.

Rådet var godt, ty Carlanders sida i vagnen skulle hafva hållit åtminstone struket mått, om allt, som han gräfde upp, hamnat där. Men han hade icke de rätta tagen. Äfven för något så enkelt som att skyffla grus erfordras en viss vana. Och det var första gången i sitt lif, som Carlander sysselsatte sig med något sådant. Han hade aldrig trott, att det någonsin skulle komma i fråga. Han hade ju fått en uppfostran, som var garanterad att försäkra honom mot faran af kroppsarbete. Men här i landet tycktes man icke det minsta bry

sig om kunskaper och bildning. Här hade han måst slå in på en ny bana — och på den tog han nu de första spadtagen.

Han hade varit med endast från morgonen. Om han kunde vara med till middag — det tycktes förfärligt långt dit — så förmådde han icke mera, den dagen åtminstone. Det gjorde så olidligt ondt i veka lifvet. Denna känsla tog bort allt lefnadsmod, all kraft, allt hopp . . . Nu slänger jag spaden och går min väg, går bort och lägger mig att dö i ensamhet i skogen — tänkte han och var nära att gråta. Men ändock stannade han där han var, som om han varit en slaf ibland slafvar. Han ville slita sig ut ur detta straffarbete — men han hade redan mistat kraften därtill. Så var väl förhållandet med de andra — så var det väl med kroppsarbetare i allmänhet. När knotet växte till vrede inom dem — då uttömde de dess kraft i arbetet i stället för att frigöra sig därifrån. Ja, så var det. Och "basarne" myste i mjugg däråt...

Carlander hade varit kroppsarbetare endast i fyra timmar, och hans hjärta var redan fullt af radikalt, glödande rödt hat.

Det närmaste föremålet för detta var "basen", som gick ofvanför grustäkten och skällde och svor. Han var en sann typ af en slafdrifvare, tyckte Carlander. Om den öfverhängande jordtorfvan, på hvilken han stod, ville rasa ned med honom, skulle han, Carlander, passa på att klyfva skallen på honom med spaden . . .

Det värkte allt värre i veka lifvet. Den ena blåsan efter den andra växte upp på händerna, sprack sönder och lämnade svidande sår efter sig. Och så fick han ej vara i fred för tankar. De kommo och flydde, kommo och flydde — så tätt, så tätt. Ingen af dem fick han tänka till slut. Och till ingen nytta voro de. De bara narrade honom att hvila på spaden, och när han det gjorde, ljöd "basens" råa, obehagliga röst. Han riktigt afundades mulåsnorna. En snustuggande landsman skrek och svor och skällde på dem, så det gaf eko i skogen, men de brydde sig icke det minsta om det. Sla-

gen voro de vana vid och skällsorden på blandad engelska och småländska begrepo de nog inte. Lyckliga de! Och lyckliga arbetskamraterna, som tycktes vara lika känslolösa!

Ändtligen kom middagstimmen — som "basen" tillkännagaf tio minuter för sent. Alla spadar kastades handlöst å sido, och det blef en vild kapplöpning öfver stock och sten mot arbetarelägret, som befann sig en god engelsk mil från arbetsplatsen.

Carlander stod en stund som en fånge, hvilken just blifvit befriad från sina fjättrar. En märkvärdig domning for igenom hans kropp, nedifrån uppåt. När den nådde hufvudet, var han nära att svimma. Han måste sätta sig på en sten. Ingen gaf akt på honom, ty alla hade rusat i väg mot sin enda glädje — maten. De voro redan utom synhåll.

Slutligen reste han sig, sakta och mödosamt som en gammal, giktbruten gubbe, och linkade efter dem. Händerna hängde, svullna och svidande, vid slappa, domnade armar . . .

Hade han ändå låtit varna sig af hvad en bland hans bekanta sade vid hans afresa från Sverige.

"I Amerika" — sade han — "där får man arbeta så . . . ja, så, att blodet sipprar ut under naglarna."

Men det hade då icke gjort något intryck på honom. Han var då ung och käck och lefnadsglad — en Alexander, som drog ut för att eröfra världen.

Nu var han gammal och bruten af hårdt kroppsarbete . . .

— — —

När Carlander kom fram till lägret och steg in i det stora tältet — ett gammalt cirkustält — som tjänstgjorde som spiskvarter, voro de fleste redan färdiga med sin måltid och hade gått ut. De lågo nu, slöa och orörliga, utanför på marken. Han satte sig vid ändan af ett af de långa borden af ohyflade, nakna bräder, belamrade med en mängd blecksaker, de flesta rostiga. Några köttstycken befunno sig i kastrullen framför honom — slarfviga köttstycken med vidhängande gu-

la talgtrasor. Fett kött äcklade honom alltid, och detta värre än något annat. Det första han gjorde var därför att täcka öfver kastrullen med en blecktallrik, på hvilken en del pajskofvor sutto kvar, och sedan skjuta den bort ifrån sig, så långt han kunde. Därpå försökte han äta af det, som fanns på de öfriga bleckkärlen. Men magen vägrade att taga emot den första biten. Med en våldsam rörelse kastades den upp igen . . . Carlander stapplade ut ur tältet, likblek i ansiktet och skälfvande matt. Han gick så långt, han med uppbjudande af alla sin krafter kunde, och lät sig sedan falla ned på marken, viljelös och maktlös. Där låg han länge som död. "Basens" hojtande att gå ut till arbete igen hörde han som ett ljud långt borta i fjärran och ägnade det icke den minsta uppmärksamhet. Surrandet af en insekt fängslade honom däremot allt mera; det förekom honom så rogifvande, hade samma verkan på honom som ett nynnande på ett barn. Det blef alltmera rytmiskt och föreföll honom slutligen som vacker musik af en stor och väl samspelad stråkorkester . . .

— — —

"Jo, han lefver."

Det var det första Carlander hörde, när han helt plötsligt vaknade upp ur sin sömn eller dvala, eller hvad det var, han legat försänkt i. Orden yttrades på svenska, men det föreföll honom icke besynnerligt. Han varseblef två unga män bredvid sig. Den ene lutade sig öfver honom, den andre stod upprätt och stödde ett afvägningsinstrument.

"What is the matter?" frågade nu den förre. Carlander hade rest sig upp i sittande ställning. Han svarade på svenska — det kom nu med ens så tydligt för honom, att de båda främlingarna förut samtalat på detta språk — och förklarade, att han känt ett hastigt påkommande illamående och lagt sig där.

"Jag kan inte arbeta i eftermiddag", sade han ursäktande.

Detta föranledde dem att fråga, hvar han arbetade, när

han kunde, och Carlander gaf dem utan förbehåll alla upplysningar, som äskades.

"Du är visst inte van vid sådant arbete?" framkastade den ene.

Nej, det medgaf Carlander, att han icke var, och berättade i korthet om sina öden här i landet, sedan han några månader förut anländt. Det gjorde honom godt att få uttömma sin sorg och grämelse, och ju mera han talade, desto mera kröp det ungdomliga goda lynnet fram. Allt flera skämtsamma anmärkningar öfver hans öde smögo sig fram och lockade till muntert skratt. De båda andra hade slagit sig ned på en kullfallen trädstam bredvid honom. En kamratlig, gemytlig stämning smög sig sakta och förrädiskt öfver dem alla tre — de båda ingeniörerna och "rallbusen". De glömde, att de befunno sig i Amerika, i civilisationens utkanter, och hade i stället en obestämd förnimmelse af att de befunno sig i ett gladt svenskt kamratligt lag.

Studentminnen gingo upp, och i deras belysning blef Carlander igenkänd. Han hade ju varit kamrat med den ene af de båda. Det var underligt, att de ej genast känt igen hvarandra — lika underligt som att de skulle råkas så där i Amerikas urskogar.

Carlander var ju sångare... Ja, det kunde han icke neka till. Och snart skallade i skogen: "Sjung om studentens lyckliga dag."

Bröder af den akademiska bildningens frimurareorden fingo ej öfvergifva hvarandra i nöd. Det skedde visserligen, ty värr, ganska ofta, men i detta fall hade icke kamratandan helt och hållet försvunnit. Carlander hade råkat illa ut, därför att han trodde sig kunna utan vidare i Amerika komma in på en lefnadsbana, för hvilken han blifvit utbildad, trodde, att grinden till denna stod öppen utan relationer, utan något annat sesam än ett vackert betyg. Betyg och teoretiska kunskaper i ett land, där de finaste akademiska titlar kunna fås

för godtköpspris! Och så försökte den stackarn själf bana sig väg, hvilket icke lyckas för någon annan än den, som har mycket starka armar, visst inte för en, som tröttnar till den grad som han af bara de första spadtagen . . . Det var i sanning tur för Carlander, att han råkat på gamla vänner och kamrater, som voro villiga att taga sig af honom.

— — —

Olyckligtvis var det blott febertankar, som hemsökt honom, ett fantasiens fata morgana, som förvillat honom. Han låg ännu kvar på samma ställe, till dess aftonvinden började svalka honom. Då återvände han till verkligheten. Den gaf sig allra först tillkänna genom en ömhet i kroppen, som om han blifvit mörbultad. När han rörde sig, voro lederna som fastrostade. Mödosamt släpade han sig ett stycke och satte sig sedan på en halfmultnad stock. Han lät hufvudet sjunka ned i händerna och satt där som en bild af tröstlöshet, medan solen gick ned bakom skogen...

— — —

Men det kommer en annan dag. Det kommer flera. Kanske skall Carlander öfverlefva många af dem. Han skall råka i värre situationer än den beskrifna — och komma ur dem igen. Han går igenom "ekluten". Han blir barkad.

Till och med underrättelsen om att den fagra flicka i Sverige, i hvilkens förvar han lämnat sitt varma, älskande hjärta, gått och gift sig med en kryddkrämare, blir måhända ett slag, som blott kommer honom att blinka ett grand. Hans bildning kommer nog att göra sig gällande. Ingenting kan jämföras med bildning — i synnerhet när den är så pass gedigen, att den låter putsa upp sig igen, sedan den legat i rallareläger, skogsläger, stenkolsgrufvor och andra dylika platser.

Carlander är inte värre ute, än hundrade andra hafva varit. Är han inte sämre än de eller har mera otur, reder han sig nog. Kanske kommer han att gå ganska långt.

Och när han hunnit ett stycke — till statssenator eller affärsman eller hvad det nu blir — ser han tillbaka... icke länge och längtansfullt, ty det har han hvarken tid eller lust till, utan med hastig återblick... på den tid, då han tog de första spadtagen.

Då skall han också, helt säkert, skryta med hur duktig han vid det tillfället var.

Andarnes julotta i Varnhem.

En sjuhundraårig folksägen från Västergötland.

I Varnhems klosterkyrka mång tusen tända ljus
ses skimra sent i helga julekvällen.
Fast dörrarna stå stängda till Herrens vigda hus
och fot ej trampat snön å portgångshällen,
i koret skuggor skymta och dämpadt sorl dig når,
en kör af anderöster, när midnattstimmen slår.
Och orgelns djupa toner inunder hvalfven brusa,
då döda stormän träda i kyrkans skepp de ljusa.

Hvar jul, då mörkret faller på Billingen helt tätt
och vallmodoft strös öfver land och vatten,
ur kyrkans grafvar stiger den helge Eriks ätt
att mässa fira under julenatten.
Och biskopar och klerker och munkar utan tal
och lagmän jämte bönder i bön, tills hanen gal,
man ser i helgonkoren: de bedja fromma böner
för landets väl och ära, för landets tappre söner.

Och kyrkan står förvandlad uti sin första skrud,
som Bernhards munkar henne fordom skänkte,
då bispen henne vigde åt helgonen och Gud
och skilderier först på muren blänkte.
Vid helga Eriks altar en krans af troner står,
där tusen vaxljus stråla och moln af rökverk slår
mot höga tempelhvalfven, bland Västergötlands fanor,
af svears blod bestänkta på brödrakrigets banor.

Där lampans röda stråle sig gjuter svag och mild —
ett "evigt ljus" från andevärldens zoner —
i kyrkans vida högkor bredvid Helenas bild
för Stenkils ätt stå blanka silfvertroner
och höga jarlasäten och tignarmännens bänk,
och inom altarringen en kostbar, kunglig skänk,
en biskopstron, som snidats af konstförfarna händer
i österlandet fjärran, hardt när Bosporens stränder.

Och kyrkans käril glänsa i guld och ädelsten
kring krucifix på altar ljusomstråladt,
och helga jungfrun blickar så oskuldsfull och ren
från duk, som konstnärn hjärtesårad målat.
Och präntad mässbok söker sin like uti Nord;
hvar kapitäl ett konstverk och färgrikt hvarje ord.
Från flitens hem hon stammar, från tysta klostercellen,
där lampan konstnärn lyser i mörka vinterkvällen.

Var tyst! Jag hör dem komma, jag ser ett väldigt tåg
med tända vaxljus emot koret skrida,
och kungakronor glittra på rörlig mänskovåg,
där vadmal syns vid praktfull sindals sida.
Jag skådar korsets kämpe, kung Inge, som sitt lif,
sitt land, sin krona vågat i tid af kamp och kif.
Han kom som stormvind kommer, då svear minst det trodde,
och sjöng med svärdet mässa, där asagudar bodde.

Jag skådar drottens söner och helge Eriks far,
som sköta kan ej svärdet blott men plogen.
Hans sonson Knut mig nalkas. Han eftermälet har,
att folk och lag han städse varit trogen.
Och Erik Knutsson kommer. Som guld på helgonskrin
hans vida mantel lyser. Till strålande rubin
hvar droppe blod från Lena är nu förvandlad vorden;
från kungens svärd det flammar som norrsken uti Norden.

Vid Eskil lagmans sida jag ser en vanlytt kung,
en mild och folkkär, uti tåget vandra.
Kung Eriks hufvud tryckes af gyllne krona tung;
där fram han stapplar, stödes han af andra.
Se Birger, Bjälbojarlen, med svärdet i sin hand,
men utan kungakrona, ett värn för kung och land
med fasta steg framträder. Tyst hviska alla bönder:
"Pris vare jarlens lagar, som brutit våldet sönder."

Bland Valle härads bönder i vadmalsjackor grå,
bland munkarne från Varnhem och bland klerker
den bistre samhällsdanarn förnöjd här synes gå —
hans djupa hjärtsår intet öga märker. —
Han gläds, att ädelt säde kring klostret hunnit gro,
att flit och kunskap trygga inom dess murar bo,
tills dag, då hylsan bräckes och kärnan, forntidsskatten,
blir allas arf och eget, ej döljes mer i natten.

Här komma unga kämpar från gamla Kindabo
och korstågsmärket på hvar mantel blänker.
På Finlands vilda stränder de stridt för kristen tro
och trotsat mörkrets alla trolldomsränker.
Dem följa Varnhems bönder med hviskning och med gny.
De voro uti hopen, som drap vid Karleby
inkräktarkungen Ragvald, som uti trots bröt lagen.
Han därför ligger ogild på mark, där han blef slagen.

Och mången husfru kommer med andakt i sin blick
och följd af döttrar, sköna, guldbeprydda.
Och mången kämpes tärna med stolt och höfviskt skick
här sväfvar tyst och minnes nöjen flydda.
Och mången svartklädd nunna, som här på gången går,
minns lifvets bittra sorger och krossar ögats tår
samt suckar: "Helga jungfru, mig lär att bedja, vaka
och lifvets sköna konst, att tåligt allt försaka."

Nu höres ifrån koret en klockas milda ljud,
nu fyllas alla bänkar, alla troner,
och alla knän sig böja för helgonen och Gud
vid klostersångens klara, ljufva toner.
Den helge Eriks fana, som bäres hvarje år
kring åkrar och kring ängar, uti ett ljushaf står,
och vid Guds moders altar sig hvita liljor böja
och till den smärterika de andaktsblickar höja.

Och bispen sakta skrider i präktig tempeldräkt
med gyllne mitra på sin kala hjässa
till helge Eriks altar, af gyllenduk betäckt,
och på latin han läser helgonmässa.
Hör, julpsalm härligt ljuder med klang af romerskt stål,
och bönen vingen höjer med himlen till sitt mål.
Tyst alla män och kvinnor från landsbygd och från kloster
till själalisa bedja med andakt "Pater noster".

Från bispens bleka läppar nu ljuda dessa ord:
"Till dig, o Gud, min bön jag önskar ställa.
Var svärd och sköld som fordom för hafomgjordad Nord!
Låt helge Eriks förbön hos dig gälla!
Låt ljuset ifrån höjden, som ännu lyser matt,
med strålglans seger vinna, där ännu råder natt!
Gif, Herre, korn och kärna vårt land till nödig näring,
gif ock på andens åker en skön och härlig äring!

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

1. Kaptenens julmiddag. Lavering af Henry Reuterdahl.

Publiceras med benäget tillstånd af "Collier's Weekly"

I himlens klarhet bleknar hvar kungakronas glans,
och makt och ära såsom skuggor flykta,
men evigt, evigt strålar idé'rnas segerkrans
och goda verk, som gjorts i dagar lykta.
Ej beder jag för folket om guld och rikdoms prål:
jag ber om höga tankar, om kraft, som pröfning tål,
jag ber om rena hjärtan, som för det rätta flamma,
jag ber om ädla kvinnor, som storsint ätt kan amma.

När öfver hat och afund en härlig seger vinns,
då råder glädje i de sällas boning.
Ett ord på jorden finnes, som ej i himlen finns:
det ordet från Guds hjärta är — försoning.
Det klinge sent och tida med tusenstämmig röst
i alla tappra götars, i alla svears bröst.
Ej spjutet slunga, kämpe, ej svärdet drag mot broder!
Räck hand till trogen vänskap inför Guds helga moder!

Jag siar tid skall komma, om hon ej kommit än,
då Nordens alla stammar skola stånda
i samma vida sköldborg och kämpa såsom män
mot Österns horder, mörkrets makt och vånda.
Gif seger då i striden! — den är en ljusets strid —
Skänk dessa vapenbröder en härlig fred och frid!
Hur släkten gå och komma som böljorna vid stranden,
Din ande hvile städse utöfver Nordanlanden!"

Så bad den gamle bispen, men hann ej bönens slut,
ty hanen gol i närmsta by vid vägen;
och kyrkans alla vaxljus helt plötsligt släcktes ut,
och alla skuggor flydde — så är sägen.
Men ifrån tornet hördes en ringning underbar,
till ottesång den inbjöd med ton så ren och klar,
att kyrkoväktarn aldrig förut så brukat ringa.
Ett amen ifrån malmen så ljudligt hördes klinga.

Joh. A. Enander.

Skilda vägar.

Berättelse af *Therese F. Linder*.

Hon satt på en bänk i parken, där skuggan var sval. Han stod framför henne på gången, mekaniskt flätande samman hängbjörkens späda grenar, som doftade mellan hans fingrar. Då han kommit till spetsen, plockade han upp flätan för att börja med den på nytt, som om han i dessa rörelser sökte afleda de stormande känslorna i sitt inre.

Med ett trött drag kring den fina munnen hade hon en stund med blicken följt hans händer; nu suckade hon och vände bort hufvudet. Ett ögonblick skymdes hennes uttrycksfulla blå ögon af tårar, men lika hastigt som de kommit, trängde de tillbaka igen.

"Du måste dock ha en smul tålamod med mig, Siri. En man i min ställning *kan* inte lefva som ett helgon."

"Det begär jag ju ej heller, käre Birger. Jag har så länge öfversett med det som synts oundvikligt, men då ditt lefnadssätt blir allt..." Hon tvärtystnade och liksom sökte efter ord. Så fortsatte hon: "...blir allt högre, så... så är jag rädd för att vi ej passa för hvarandra."

Åter vände hon bort blicken, och hans fingrar arbetade fortare bland björkens gröna blad. Han blef en smul blekare, men det var med yttre lugn han talade.

"Du kan ej mena hvad du säger, Siri, jag kan ej tro det. Att jag festar om litet med mina kamrater, är väl sant, men det är ju, som jag sagt många gånger förut, någonting som ej kan undvikas af en man i min ställning, det hör rent af till min karrier. Du förstår nog detta, och om du älskar mig som förut, så..."

Han släppte den gröna flätan, och med ett litet nervöst leende satte han sig på bänken bredvid henne.

"Siri!" Hans ögon sökte med ett bedjande uttryck hennes, men hon undvek hans blick.

"Du talar om din karrier, hvarför sökte du platsen som regementsläkare? Jag besvor dig vid vår kärlek att icke göra det, emedan jag insåg, att militärlifvet skulle föra oss ifrån hvarandra. Jag känner något litet till det lif officerare föra, och mina moraliska och religiösa känslor uppresa sig däremot."

"Dumheter, kära Siri!" Han slog med en häftig åtbörd, hvilken tolkade hans förargelse, efter ett bi, som surrade i närheten. "Du talar, som om vi hade hvarken religion eller moral. Om någon vildhjärna en och annan gång gör ett snedsprång, skall ett helt regemente dömas därefter? Var då förståndig, Siri. Inte har *jag* väl förändrat mig så mycket, se'n jag lämnade det tråkiga sjukhuset. Lifvet här passar mig mycket bättre, omgifningen, umgänget, arbetet, allt. Du vet min håg alltid stått till militären. Dessutom har jag det ekonomiskt sett bättre, och det, min flicka, betyder, att du så mycket förr kan bli min lilla hustru."

Han sökte fatta hennes hand, men hon drog den undan honom. Då han närmade sitt ansikte till hennes, slog en doft af punsch mot henne, och hon ryggade tillbaka, sättande händerna för ögonen, liksom för att skydda sig mot en ohygglig syn. En brännande rodnad öfverfor hennes kinder. Han såg den, och han anade väl hvad som framkallat den.

Siri var uppfostrad i ett sant kristligt hem, där hon lärt

sig förakta dryckenskapen äfven i dess mildaste form, och hennes gudfruktiga moder hade inplantat religionens djupa sanningar i hennes unga sinne. Det var därför med en känsla af smärta och skam, hon märkte ett utsväfvande lefnadssätt hos den man, hon skänkt sitt hjärta.

De hade älskat hvarandra i många år, från den tid hon började som elev på det sjukhus, där han som medicine kandidat studerade. Birger Falk hade utgått från ett fattigt hem, och han hade studerat flitigt. Begåfvad med ett godt hufvud gick det raskt med studierna, och han var dessutom en i allt mönstergill ung man. Den unge kandidaten och sjuksköterskan lärde snart att älska hvarandra, och detta hade ett ädelt inflytande på honom.

Så förgingo några år i sorglös lycka, och de unga älskande väfde sina framtidsdrömmar af rosor och guld. Han flyttade så till en garnisonsstad, där han antogs till regementsläkare, och Siri skildes från honom under tårar och dystra aningar. Skulle han väl motstå de nya frestelserna?

Småningom smögo rykten fram till Siri, rykten om hur gladt det lefdes i officerarnes lag, och det kom hennes hjärta att svida. Då en sjuksköterskeplats blef ledig på ett lasarett i närheten af den stad, där den älskade vistades, sökte hon sig dit för att vara nära honom, om ryktet skulle ha talat sanning. Det gällde så mycket, och hon ville vara öfvertygad om att han icke var dålig, innan hon för alltid band sina öden vid hans.

De hade varit mycket lyckliga att åter vara tillsammans. Men ehuru Birger fortfarande älskade henne lika trofast, märkte hon dock, att han ej var helt den samme som förr. Det kom ibland en viss skygghet öfver honom vid hennes förtrolighet, och det kunde hända, att han slog ned sin blick inför hennes oskuldsfulla ögon, liksom ville han dölja någonting, som de skulle läst där. Ryktet hade ej farit med osanning, då det berättat om hans deltagande i officerarnes

nattliga festtillställningar. Ett par gånger hade hon förebrått honom detta och bedt honom söka sig från staden. Men han hade svarat undvikande, att det var mer godt om unga läkare än om goda platser, och därtill kom, att han trifdes utmärkt här.

Så kom det sig att Siris kinder blefvo bleka och de förr så strålande ögonen trötta och sorgsna. "Du öfveranstränger dig på din nya plats, min älskling", hade Birger ömt sagt, men Siri skakade härvid på hufvudet. Det var någonting annat, som gnagde på hennes hjärta och blekte kindens rosor. Det var striden mellan kärleken till mannen och kärleken till det ädla och sanna. Hon kände, att hon med sitt tänkesätt och vanor ej skulle passa till hustru åt en man, som älskade ett gladt lif och bullrande fester.

Ryktet om officerarnes senaste orgie, där den unge läkaren varit med, bestämde henne för att bryta en förbindelse, som skulle för dem båda medföra olycka för lifvet. Hon hade motsett detta möte med blödande hjärta, och nu kom hennes älskade till henne som det tycktes direkt från ett af de där kamratsamkvämen. Aldrig förr hade hon känt spirituosaångor från hans läppar, och det fyllde henne med sorg, på samma gång det kom henne att känna skilsmässan lättare.

Hennes hjärta bultade häftigt, och då hon tog händerna från ansiktet, fäste hon en halft ångestfull blick på Birger. Således hade hennes kärlek ej förmått binda honom, hade hennes böner ej varit till någon nytta! Skulle han glida utför, allt längre och längre, om han lämnades ensam? Hvad slutet skulle bli, kunde hon ej se, men hon kände med en förfärande visshet, att hon icke kunde bli hans hustru. Nej! hon trodde ej, att hustrun kunde reformera mannen. När en man ej ägde karaktärsstyrka nog att segra öfver frestelserna för den kvinnas skull han älskade, medan hon ännu ej helt var hans, utan måste vinnas, då vore det fåfängt att

tro, att han skulle låta sig behärskas af hustrun, vore hon aldrig så ädel.

Birger såg, hur hon stridde med sina känslor, men han fann icke ord att säga henne. Ett slags bedöfvande liknöjdhet kom öfver honom. Om Siri öfvergåfve honom, vore allt annat honom likgiltigt, han kom sig icke för att strida för sin kärlek.

Efter en stunds tystnad steg Siri upp. "Farväl, Birger! Jag kan ej bli din hustru under nuvarande omständigheter, jag skulle aldrig tillfredsställa dig, aldrig kunna göra dig lycklig. Med min tillbakadragna natur skulle jag illa passa i din omgifning." Hon försökte småle. "Förlåt mig, Birger, jag skall bedja Gud göra din väg lycklig och jämn. Vill du ej förlåta mig?" tillade hon bedjande, då han förblef tyst.

"Hvad skulle jag förlåta dig för, Siri? Det är jag, som brister. Jag kan ej uppfylla de kraf, du ställer på mig. Du är för ädel och hög för mig... Men hvad skulle jag taga mig till utan dig?" Han talade nästan för sig själf, utan att se upp. Hon stod och såg på honom, utan att riktigt veta hur hon skulle förstå honom. Hennes kärlek höll på att öfverväldiga henne, men då hon såg det trötta, slappa draget i hans ansikte, som icke förr fanns där, fick hon ett styng i sitt hjärta, och hon tänkte: Hvarför pina hvarandra och fördröja det oundvikliga?

Hon drog med en tyst suck ringen af sitt finger och höll den i handen. "Jag skall försöka få tjänstledighet en tid, sedan söker jag mig härifrån," sade hon och lade ringen på bänken framför honom. "Farväl, Birger! Gud vare med dig!"

Han svarade ej, och hon gick sin väg bort mellan träden.

Några timmar senare kom en af lasarettets konvalescenter till henne med ett föremål i handen. "Är inte detta er ring, syster Siri? Jag fann den på en bänk i parken."

"Tack!" Siri tog ringen, men i stället för att sätta den

på fingret tog hon den med sig till sitt rum, där hon under tårar kysste den. “Jag skall behålla dig”, mumlade hon och stoppade den i barmen.

* * *

Paulsburg hade fallit i engelsmännens händer. Lyckan tycktes ha vändt de tappra boerna ryggen, och nästan hela den civiliserade världen — utom England, förstås — beklagade dem.

Slagfältet låg beströdt med sårade och dödade, och ambulansvagnar och sjuksköterskor skyndade att göra sin plikt, där deras hjälp påkallades. De sårade fienderna upptogos och skänktes samma omvårdnad som segrarnes egna.

Under en ihjälskjuten boerhäst hördes ett sakta kvidande, och då en läkare skyndade dit, fann han en sårad fiende, synbarligen en europé. Det ena benet hade söndertrasats af en kula och blod rann från ett sår i pannan. Medvetslös fördes den sårade till ambulansvagnen och befann sig snart i det bristfälliga lasarettet, där läkare och sköterskor, uttröttade och bleka, arbetade öfver förmågan. Oupphörligt anlände nya sårade, och kirurgerna gjorde operationer i en handvändning. Så mycket jämmer och kvidan, så mycket elände!

En lång, ståtlig sköterska med ett sympatiskt, vackert ansikte och godhet lysande ur de stora, blå ögonen syntes länge outtröttligare än de andra, men nu hade hon ett ögonblick lutat sig mot en vägg och slutit ögonen, om också blott för en minuts hvila. Och det blef ej heller länge, ty en af läkarne kallade på henne. “Kom hit, syster, här är arbete för er. Hjälp mig att lyfta upp denne stackarn på bordet där, tills vi få tid att se om honom.” Sköterskan gick fram halft likgiltigt, hon hade sett så mycket hjärtslitande elände och plågor under krigets fasaväckande dagar, att hon blifvit slö i sina känslor.

“En främling, tror jag, som blandat sig i andras angelä-

genheter”, sade läkaren med en halft föraktlig axelryckning och gick bort för att se till nyankomna patienter.

Sköterskan hade biträdt läkaren utan att se på den sårades blodhöljda ansikte. Nu vände hon sina blickar dit, och i ett nu kände hon sitt hjärtas slag stanna. Det svartnade för hennes ögon, men med en våldsam ansträngning öfvervann hon sin svaghet. Hon tryckte fingret mot såret på pannan, medan hon med den andra handen med näsduken torkade bort blodet. Den sårade låg med slutna ögon, och de bleka läpparna voro hårdt sammanpressade i smärta.

“Birger!” mumlade hon, och hennes ansikte var lika blekt som den sårades. Så glömde hon allt omkring sig, glömde sjuksal och de sårades jämmer, glömde allt för den tanken, att här låg den, som en gång var hennes trolofvade, den ende man hon någonsin älskat och ännu älskade lika högt.

Hon hade ej återsett honom, sedan hon bröt deras trolofning tre år tillbaka, tre år fulla af sorg och kval. Hon hade rest till England och inträdt i sjuksköterskeverksamheten där, och så hade hon rest med Röda Korsets afdelning till Sydafrika vid krigets utbrott. Hon hade flytt undan sin missräkning och sina hjärtekval, flytt så långt hon kunnat för att slippa höra något om den älskades undergång. Ack, hur hade hon ej ibland önskat, att hon kunnat öfverse med Birgers fel, hon nästan hade velat vara en af dessa societetsdamer, hvilka lefva lika högt som männen, lefva för stunden, glada och obekymrade om det kommande! Då hade intet skilt henne från den älskade. Men sådana tankar fördrefvos som de kommo. Var då hennes kärlek mera värd än hennes tro på det upphöjda, på det goda? Nej, hon kände, att hon skulle ej kunna utbyta sin inre tillfredsställelse att lefva så rättrådigt hon kunde och söka tjäna sin Gud mot en kort tid af jordisk lycka. Och hon tvingade sitt rebelliska hjärta till lydnad.

Förunderliga vägar! Hon återfann sin älskade fjärran

från fosterjorden, återfann honom för att kanske i nästa minut förlora honom för alltid. Skulle döden kräfva honom som sin, eller skulle han återskänkas åt lifvet — och henne?

Hon visste ej, hur länge hon stått lutad öfver honom, upptagen af dessa tankar. Så rörde sig hans läppar, och hon väcktes till verkligheten igen. Hon böjde sig ned öfver den sårade. "Vatten!" mumlade han på svenska. I ett nu var hon sjuksköterskan, hon fuktade hans läppar med vatten, baddade hans ansikte och plåstrade ihop det obetydliga såret i pannan. Så godt hon kunde undersökte hon hans ben och fann, att utan tvifvel en amputation vore nödvändig. Beslutsamt gick hon till den gamle kirurgen, som alltid varit vänlig mot henne, äfven när det varit som brådast. "Doktor Merton", sade hon och lade sin darrande hand på hans arm, "därute ligger en landsman till mig. Vill ni se till honom så fort ni kan och sedan lämna honom i min vård?" Det låg något i hennes röst, som kom den gamle läkaren att göra en paus i sitt arbete och se henne rätt i ögonen. Hon mötte hans blick, och uttrycket i hennes ögon måste ha rört hans gamla hjärta, ty han sade mycket vänligt: "All right, syster Siri, det skall bli som ni önskar."

Längst bort i sjuksalen stod en säng litet afskild från de öfriga. Blek och aftärd låg där den unge, svenske läkaren, som kommit den långa vägen från fäderneslandet i högan nord för att blanda sig med de för sin frihet kämpande och strida för hvad han ansåg vara en rättvis sak. Hans välvårdade händer, som blifvit brynta under söderns sol och hårdnat under fältlifvets strapatser, lågo och plockade otåligt på filten, medan hans ögon oafbrutet följde en sjuksköterska, som rörde sig från bädd till bädd. Det tycktes honom en evighet, innan hon kom fram till honom, och då hon ändtligen kom, sträckte han båda händerna mot henne.

"Siri, min älskade, i dag har jag fått lof att tala."

En ljuf rodnad spred sig öfver Siris ansikte. "Sakta,

min vän", sade hon och lade mildt hans händer tillbaka på täcket och strök med sin svala hand öfver hans panna.

Han gjorde en otålig rörelse och grep åter en af hennes händer. "Om jag ej får tala, Siri, så dör jag. Mitt hjärta är så fullt, att det hotar sprängas."

"Tala då", hviskade hon. Men i stället för att följa uppmaningen låg han en lång stund stilla och endast betraktade henne.

"Siri, hvilka långa år dessa tre senaste varit", utbrast han slutligen. "Sedan du öfvergett mig, stannade jag blott ett år som regementsläkare. Jag trodde en tid, att lifvet där skulle skänka mig allt jag hade behof af, och jag sökte dränka min sorg, men det slutade med att jag föraktade mig själf. Jag kunde aldrig glömma dig, Siri, och tanken att jag själf kastade min lycka från mig gjorde mig stundom nästan vansinnig af sorg. Det måste bli en ändring i mitt lif, och jag lämnade Sverige och reste hit till Transvaal. Så fort jag kunde, ställde jag mig i boernas led. Slagfältet var den rätta platsen för mig, där måste jag glömma mig själf, och jag kände det, som jag genom att våga mitt lif i striden för frihet och rätt afbördat något af min syndaskuld.

Jag visste, att du var i England, Siri, men jag anade inte, att din kärlek till de lidande och olyckliga fört dig hit. Siri, jag tackar Gud, som låtit mig såras i striden, emedan det gjorde, att jag fick återse dig."

Han tystnade, och hans ögon sökte läsa i hennes ansikte. Hon satt tyst med bleka kinder och liksom undvek hans blick. En ängslan kom öfver honom, hade hennes kärlek dött och hade han återfunnit henne endast för att förlora henne igen? En smärtsam klagan bröt sig väg öfver hans läppar. "Siri, om du ej längre älskar mig, så säg mig och låt mig dö."

I ett nu böjde hon sig ned öfver honom och tryckte sina

läppar mot hans panna. "Jag är din, som jag fordom var, älskade Birger, om du vill gå den väg jag går."

"Det blir din uppgift att leda mig, Siri, leda mig i dubbel mening", svarade han ej utan en ton af bitterhet i rösten. Därpå tillade han: "Jag kan ej begära ditt löfte, jag har ingen framtid att bjuda dig, jag är ju en krympling." Han vände sig bort för att dölja den tår, som framträngde.

"Så mycket dyrbarare är du för mig i din hjälplöshet. Birger, när Gud så underligt fört oss samman igen, böra vi strida mot hans vilja?"

Hennes röst darrade af sinnesrörelse, och hon tillade, när hon dragit fram en snodd, som hängt om hennes hals: "Se här, Birger, ringen som du aldrig återtog. Vill du än en gång sätta den på mitt finger?"

Han rodnade förvirrad och log genom tårar, då hon lade ringen i hans hand.

"Siri, min ungdoms älskade, min trogna flicka! Gud löne dig!" mumlade han och satte med darrande hand förlofningsringen åter på hennes finger. "Våra vägar ha gått från hvarandra, men med Guds hjälp skola de hädanefter ej vara skilda."

Till kaffets ära.

Årtusenden rullat sin bana,
sen Spiritus Stimulus kom
i världen att männen omdana
och lära dem läska sin gom.

Han ler i den svällande drufva,
han bor i orangernas lund,
och under den grönskande tufva
han gör med potatis förbund.

Och körsbär och krusbär och gubbar
och äpplen och hallon han tar
och blåbär, som växa bland stubbar,
och stjälper i jäsningens kar.

Han nickar i gulnade kornet,
snart majsen i tårar han smält,
sen fyller han guldkrönta hornet,
och männen det tömma så snällt.

Han kom för att karlarna lifva
och gifva dem kraft och humör,
att lära dem sorgen fördrifva
och göra för Backus honnör.

Men kvinnan stod ensam med kvalen,
i tysthet hon suckade, kved,
af sorg hon helt när blifvit galen,
då hastigt ett budskap sig spred.

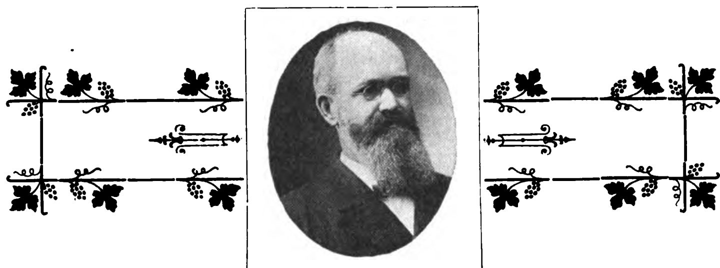
Det kom från Brasiliens dalar,
från Mocka och Java också,
det kom, och det kvinnan hugsvalar,
nu hon ock en tår kan sig få.

När Spiritus Stimulus tokar,
och mannen blir riktigt kavat,
tar mors-gumman pannan och kokar
sitt kaffe och dricker på fat.

Det aldrig har gjort någon tokig;
och tungor det stillar ett slag,
om nästan är svart eller brokig,
gör intet i kaffedryckslag.

Och jag måste hålla med kvinnan,
det bästa hon korat åt sig,
och såsom bevis härutinnan
en kaffetår tager jag mig.

Ludvig Holmes.

Bilder ur det svensk-amerikanska nybyggarelifvet.

Af *Aron Edström.*

1. STINKDJURET.

Ett par dagar efter vårt ressällskaps ankomst från det gamla fäderneslandet till vår bestämmelseort i Minnesota, företogo vi uti vår värds sällskap en promenad uti den tjocka och vackra löfskog, som omgaf hans ägor.

Promenaden lofvade att blifva ganska treflig. Det var för oss nykomlingar mycket nöjsamt att få på nära håll beskåda den nyss utvecklade och yppiga floran, och därtill gjorde den lagom ljumma och af dofter fyllda luften sitt till att upplifva våra sinnen. Vårt nöje skulle under denna spatsertur hafva varit oblandadt från början till slut, om ej en sak inträffat, som stört detsamma.

Vi hade gått omkring två engelska mil och kommit till en dunge af jättestora ekar, då en ovanlig och vedervärdig lukt började besvära oss. En i sällskapet anmärkte därvid:

"Det här är en otäck lukt! Kanske ligger något ruttnande as i närheten och förpestar luften? I så fall blir det nog bäst, att vi pallra oss härifrån, så fort vi kunna."

"Den här lukten kommer ej från något as utan från skun-

ken", förklarade vår värd. "Här är lukten ej så svår; värre skulle det kännas, om vi vore nära kräket."

"Jaså, är det ett kräk, som luktar så illa", inföll en annan i vårt sällskap, "då är det sannerligen icke roligt att bo i skogen, när sådana otäcka djur hålla hus där. Låtom oss gå härifrån!"

Sagdt oeh gjordt. Vi styrde genast våra steg tillbaka till vårt logis. Längre fram i tiden skulle vi få se och iakttaga det märkvärdiga djuret på nära håll mer än en gång och till leda få känna lukten från detsamma.

För dem af *Prärieblommans* läsare, som veta föga eller intet om detta djur, lämna vi följande upplysningar:

Stinkdjuret, på svensk-amerikanska kalladt "skunken", finnes blott på det amerikanska fastlandet och räknas till vessleslägtet. Djurets längd från nosspetsen till svansroten är från sexton till tjugu tum. Svansen är yfvig som en buske och omkring tretton tum lång. Färgen är vanligen svart med hvita ränder längs ryggen. Understundom träffas stinkdjur med svartgrå färg. Skinnet är mycket eftersökt, särskildt i England och södra Europa, där det säljes under namnet "Alaska Sable", sobelskinn från Alaska. Som man ser, angifver detta namn icke, hvarifrån varan kommer.

Med sina långsamma och klumpiga rörelser skulle stinkdjuret vara en värnlös varelse, om det ej blifvit utrustadt med ett på sitt sätt fruktansvärdt vapen, hvarvid det förmår hålla på afstånd sina fiender såsom vargar, hundar, räfvar och andra rofdjur. Detta vapen är en vätska, som förvaras i blåsor nära ändtarmen. När stinkdjuret blir skrämdt eller anfallet, lägger det svansen på ryggen och sänder vätskan rakt mot sin angripare i två och stundom flera strålar ända till fjorton fots afstånd. Vätskan har en så intensivt vedervärdig lukt, att hvarken människor eller djur kunna fördraga densamma. Äfven de modigaste hundar fly, när de angripas med detta vapen. Har någon hund råkat komma

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

2. *Mount Rainier, Wash. Oljemålning af Olof Grafström.*

stinkdjurets batteri för nära, springer han gnällande och orolig omkring, liksom lede han af svåra plågor, samt borrar och gnider nosen i marken, tills den blöder. Han anfaller sedan aldrig stinkdjuret, utom när han kan, liksom tigern och katten, osedd öfverrumpla sitt offer.

Kläder och pälsverk, som råkat blifva besmittade af stinkdjurets vätska, äro nästan omöjliga att rengöra. Lut, såpa och tvål äro därvidlag onyttiga medel. Det enda, som hjälper i fråga om kläder, är att nedgräfva dessa i mycket fuktig jord och låta dem ligga där i ett eller två dygn. När de sedan gräfvas upp igen, är lukten visserligen borta, men snitt och färg äro vanligen förstörda.

Om sin "styrka" synes stinkdjuret vara fullt medvetet. Ibland rör det sig ej ur fläcken, när en fiende närmar sig detsamma, utan afbidar ett gynnsamt tillfälle att få mot honom affyra en bredsida. Har stinkdjuret, såsom ofta händer, fått smak för afskrädet från bondstugornas kök, blir det den besvärligaste snyltgäst, som man gärna kan tänka sig. Någon gång kan det inträffa, att stinkdjuret, lockadt af matlukten, klifver ogeneradt in i själfva köket. I sådant fall finnes knappast något annat sätt att blifva det otrefliga djuret kvitt än att förpassa detsamma ur lifvet, trots den obehagliga risk man löper vid denna exekution.

Nu ett par "skunkhistorier":

Några veckor efter ofvan omtalade promenad sammanträffade jag med en af traktens äldre banbrytare, som i hvardagslag kallades fader Alm. Denne hade i Sverige tjänat såsom soldat vid Kungliga Västgöta-Dals regemente, men tagit afsked före pensionsåldern och med hustru och barn utvandrat till Amerika. Nu satt han på gamla dagar å ett litet hemman vid en utkant af det svenska samhället.

Liksom alla gamla knektar var fader Alm en mycket språksam gubbe. Som han väl kände min fader, inledde han samtalet med att fråga om saker och händelser, som

timat uti vår gamla hemort sedan hans afresa därifrån. När dessa frågor besvarats, begärde han få veta, huru jag trifdes i den nya världen.

Mitt svar lydde i korthet, att jag i det hela taget befann mig väl, kände föga vantrefnad och hoppades det bästa för framtiden. Visserligen voro förhållandena i Amerika uti många hänseenden ovanliga för mig, men såsom vetgirig yngling fann jag det vara rätt intressant att studera dem.

"Du blir så lagom vetgirig, om du får en skunk att handskas med; det säger jag dig", inföll Alm.

Detta abrupta infall var jag icke alldeles oförberedd på. Gubben tyckte om att berätta sina erfarenheter. Nyss förut hade han, enligt hvad grannar omtalat för mig, kommit i den obehagligaste beröring med ett stinkdjur, och det gick nu lätt att öfvertala honom att själf meddela mig historien. Denna lydde, kompletterad af grannar, som följer:

Alm hade en vacker söndag på försommaren besökt den några mil från hans hem belägna svenska kyrkan och på hemvägen därifrån styrt kosan in på en gammal afstängd körväg, som fotgängare begagnade till genväg. Denna väg gick genom en urskog, och en promenad i densamma var därför under högsommaren alltid behaglig. Så hade Alm ständigt tyckt och tyckte så äfven nu, då han i helgdagsstämning vandrade hem.

Framkommen ett litet stycke på denna skogsväg, blef Alm varse ett litet och för honom okändt djur, som sakta lunkade framför honom och ej visade minsta fruktan. Nu och då vände djuret sitt hufvud och blickade menande på Alm, hvilken af dess orädda beteende fattade den tanken, att det möjligen vore ett tamt kreatur, som han här hade framför sig. En oemotståndlig lust grep honom att formera närmare bekantskap med det "snälla djuret".

Snart hade han nått djuret och fattade det med sina händer för att lyfta det i sin famn. Ögonblickligt hade djuret

svansen på ryggen och utsände ett stänk, som tvingade Alm att tvärt slänga besten ifrån sig, liksom om han fått ett glödgadt järn i sina händer. En större och obehagligare öfverraskning hade Alm aldrig råkat ut för. Stänket hade spridts öfver hans kläder och delvis i hans ansikte och åtföljdes af en obeskrifligt vedervärdig lukt, som tycktes hota att kväfva honom. Halfsjuk, pustande och stönande tillryggalade han återstoden af vägen hem och inträdde med ett djupt lidande uttryck i sitt ansikte uti sin stuga.

Han hade knappast trädt öfver tröskeln, innan ett stort oväsen utbröt inne i huset och hans hemmavarande husfolk utropade:

Åj, åj, hvad ni luktar, far! Usch, så förskräckligt! Hvad har ni gjort, far?"

Uti den ömkligaste ton omtalade Alm, att han ett stycke från hemmet fått fatt uti ett i hans tycke snällt djur, som bestänkt honom med den där "otäcka oljan".

Larmet och klagolåten från Alms hus lockade genast dit närmaste grannen, som kom för att höra hvad som stode på. Då denne nådde dörren och kände lukten, fattade han genast situationen och befallde:

"Fort af med kläderna, Alm, och tag på dig andra! De, som du nu bär på dig, måste begrafvas."

"Begrafvas? Det är ju mina bästa kyrkokläder, och dem har jag ej råd att gräfva ned."

"Hjälper icke! Det är enda vägen att få lukten ur dem."

Ömsning af kläder skedde uti ett sidorum. Därefter tågade Alm och grannen till kanten af en myr, där en graf uppkastades och de illaluktande kläderna nedmyllades.

Här fingo de ligga omkring ett dygn, och för att befordra "urlakningsprocessen" begöts jorden med några spannar vatten liksom vid bevattning af växter. Det var rätt komiskt och sorglustigt att se gubben Alm utföra detta arbete och afvakta dess resultat.

När kläderna omsider åter upptagits och blifvit rengjorda och torkade, var den vidriga lukten ganska riktigt borta, men den vackra färgen hade utbytts mot en obestämd och en massa rynkor förstörde snitten. Till kyrkodräkt dugde kläderna icke mer.

Sin berättelse slutade Alm med ungefär följande ord:

"Nog är Amerika bra i många stycken, och det vore både synd och skam att säga annat; men aldrig trodde jag, att det fanns så leda kreatur här."

Längre fram på sommaren samma år blef jag själf ögonvittne till en oförsiktig småländings äfventyr med ett stinkdjur. Händelsen tilldrog sig vid den då under byggnad varande St. Paul och Duluth-järnvägen uti urskogen mellan nuvarande Rush City och Pine City, där en omkring 600 man stark svensk arbetskår var sysselsatt med nivelleringsarbete.

På en liten höjd bredvid den utstakade linien stod ett några år gammalt, af skogsarbetare uppfördt stockhus, som nu användes till kök för tre arbetslag. I skogen kring stockhuset hade småskog och buskar borttröjts för att lämna rum för arbetarnes softält. Läget var idylliskt, och vi trifdes där rätt väl, om man undantager, att vi under varma kvällar och nätter besvärades af myggsvärmar. Detta obehag lärde vi oss emellertid att fördraga. Värre blef det nära slutet af vår vistelse på platsen, då ett stinkdjur totalt störde vår trefnad.

Den familj, som besörjde arbetarnes bespisning, hade lagt märke till att ett litet djur infann sig regelbundet två och tre gånger om dagen och förtärde afskrädet utanför köket. Som djuret till en början uppförde sig stilla och fromt och höll sig på afstånd från köksväggarna, lämnades det i fred. Kökspersonalen visste ej heller hvad slags kreatur det var, förrän en af de ingeniörer, som öfvervakade nivellerings-

arbetet, en vacker dag fick se detsamma och omtalade, att det var ett stinkdjur.

Nu blef det oro i lägret, och rådplägningar höllos om bästa sättet att få stinkdjuret aflägsnadt. Detta hade, ostördt som det hittills fått vara, redan blifvit så frimodigt, att det en och annan gång stack nosen öfver dörrtröskeln, och på grund däraf var det svårare än förut att få bukt med detsamma.

Följande söndag, då arbetarne enligt vanan hvilade under träden eller i tälten omkring stockhuset, kom stinkdjuret ur skogen och lunkade raka vägen in i köket. Af kokerskans skrik därifrån förstodo vi, att den obehagliga snyltgästen återigen gjort sin påhälsning.

I ögonblicket bildade grupper här och där började nu ifrigt dryfta frågan om bästa sättet att utan risk för matvaror, kläder och luktorgan få djuret aflägsnadt, medan andra skockade sig kring stockhuset för att i ett gynnsamt ögonblick skrida till anfall. Alla blefvo emellertid förekomna af en djärf och oförvägen småländing, som synbarligen gripen af bärsärkaraseri och med en yxa i handen rusade in i köket. Här började han, trots högljudda varningsrop utifrån, en vild jakt efter stinkdjuret. Detta satte sig tvärt till motvärn och lät alla sina batterier spela mot angriparen men bestänkte på samma gång kökets väggar och golf samt alla därinne befintliga matvaror och andra föremål. En gräslig, outhärdlig stank spred sig inom några ögonblick i stockhuset och dess närmaste omgifning. Småländingen, hvilken uppenbarligen föresatt sig att “segra eller dö”, fortsatte ursinnigt sin fejd mot stinkdjuret, som omsider, träffadt af flera yxhugg, slog till reträtt och flydde in uti en ihålig stock i väggen vid sidan af dörren. Här i detta hål gaf småländingen med en stör stinkdjuret dess banesår och tillredde dess graf. Ingen ville eller kunde aflägsna kadavret från denna plats.

Till all lycka var arbetet på denna del af järnvägen i det närmaste fullbordadt, så att vi fingo inom kort flytta därifrån. Men de dagar, som vi nödgades stanna kvar, voro riktiga plågodagar för den gräsliga stankens skull, och emedan största delen af matförrådet var fördärfvadt och icke kunde användas. Förbittringen mot småländingen, som i sitt oförstånd onödigt framkallat eländet, var ganska stor och gaf sig, innan många timmar flytt, uttryck däri, att den vid stockhuset lägrade arbetareskaran enhälligt tilldelade honom hans fallne fiendes namn och värdighet. Han benämndes under återstoden af sommaren och långt därefter "skunken". Hans protester hjälpte icke. Då han dagen efter sin strid med stinkdjuret nästan ilsket protesterade mot det allt annat än vackra namnet, erhöll han följande dräpande replik af en vredgad dalmas:

"Du luktar som en skunk, och därför är du en skunk."

Händelsen föll efter några år i så pass glömska, att småländingen befriades från det besvärliga tillnamnet och benämndes med sitt rätta borgerliga namn.

II. MÖTET MED BJÖRNEN.

Bland intressanta och spännande tilldragelser, hvilka berättats för mig om gamla svenska banbrytare från deras första tid i Amerika, har jag i friskt minne följande händelse, hvilken upplefdes af en gammal mångårig vän, Gustaf F.

Denne hade slagit ned sina bopålar uti en väldig urskog i västra delen af Wisconsin, där han grundligt fick lära sig konsten att "äta sitt bröd i sitt anletes svett". Många andra härdade svenskar, de flesta dalamän, hade jämte honom bo-

satt sig i trakten. Alla stodo hvarandra bi efter förmåga och voro i ordets sanna mening "goda vänner och trogna grannar".

Från början hade man anordnat om gudstjänsters firande om söndagarna och ägde härigenom en viktig föreningslänk, jämte det att sammankomsterna bidrogo att förmildra det enformiga lifvet i urskogen. Men ändå fattades en viktig sak. Man lefde nästan helt och hållet skild från den yttre världen. Till närmaste stad var det från tjugufem till trettio mil, och därtill kom, att det var långt mellan postdagarna.

Utan förbindelse med den yttre världen kunde man emellertid icke förblifva i längden. Därför slogo sig några nybyggare, bland dem den ofvannämnde Gustaf F., tillsammans för att gemensamt prenumerera på en svensk tidning. Man enade sig om att taga *Hemlandet,* som då för tiden var den enda svenska politiska tidningen i Amerika och hade rykte om sig att vara sansad till sitt innehåll samt att stå på säkra fötter. Nybyggarnes fattigdom hindrade dem från att prenumerera på tidningen hvar för sig. Man tyckte, att under dåvarande knappa förhållanden kunde ett tidningsexemplar göra lika god tjänst som flera, så länge det höll ihop, och säkert är, att aldrig har någon tidning studerats så väl och noggrant, som *Hemlandet* på den tiden lästes af förenämnda nybyggare, när det omsider började anlända vecka efter vecka. Från det många mil aflägsna postkontoret afhämtades tidningen i tur och ordning af medlemmarne i "läsklubben".

En dag på eftersommaren hade turen kommit till Gustaf F. att bringa hem tidningen. Tidigt på morgonen begaf han sig i väg till postkontoret, erhöll sitt exemplar och begaf sig åter hem.

Men att vandra den långa vägen tillbaka utan att taga reda på åtminstone en del af tidningens innehåll, var stört

omöjligt. På en sträcka, där vägen var någorlunda jämn och tämligen fri från stubbar och stenar, erbjöd sig några minuters tillfälle att under vandringen genomögna en eller två spalter. Gustaf F. öppnade alltså tidningen och var snart så fördjupad uti läsningen af en intressant småberättelse, att han glömde allt annat omkring sig.

Medan han så gick och läste, stördes han plötsligt på ett obehagligt sätt af ett skarpt och vredgadt brummande framför sig. Häpen såg han upp och märkte en stor svart björn, som stod midt på vägen blott fem eller sex fot ifrån honom. Vid denna syn började blodet isas i hans ådror, en dödlig förskräckelse grep honom vid tanken på att han var alldeles obeväpnad, och han förlorade all förmåga att röra sina lemmar. Han kunde ej heller tala, ehuru han gärna velat ropa för att få hjälp. Björnen stod äfven stilla och blickade stinnt på mannen framför sig. Efter några ögonblick, hvilka föreföllo Gustaf F. långa som lika många timmar, började lamheten gifva sig och öfvergick till en häftig darrning i hela kroppen. Under denna skakning öppnade Gustaf F. mekaniskt tidningen till dess fulla storlek och ruskade densamma framför björnen, som därvid hastigt vände om och sprang, så fort benen förmådde bära honom, in i skogen. I flera minuter hörde Gustaf F. björnens språng bland grenar och snår men vågade andas lättare först då, när ljudet från den flyende björnen dött bort i fjärran. Sedan satte han sig, utmattad af den starka sinnesskakningen, ned på ett kullfallet träd för att hvila och rastade en god stund, innan han kände sig stark nog att fortsätta vandringen. Ingen tidningsläsning kom mera i fråga under återstoden af vägen, utan i det stället hölls noga utkik efter andra möjligen mötande björnar.

Då Gustaf F. någon tid senare berättade för mig om sitt möte med björnen, medgaf han öppet, att det varit det svåraste ögonblicket uti hans lif. Skämtsamt tillfogade han,

att *Hemlandet* vid det tillfället var för honom ett förträffligt vapen, ty med detsamma skrämde han björnen på flykten.

III. "I DON'T UNDERSTAND".

I det rörliga Svensk-Amerika träffar man understundom på landsmän, som synas vara behäftade med ett svårt själslyte, en för andra obegriplig glömska af sitt modersmål.

Personer, som känt denna sortens individer uti det gamla fäderneslandet, kunna berätta, att de där kunde tala sitt modersmål eller, kanske rättare sagdt, sin provinsdialekt lika bra som någon annan och ej heller skämdes därför. Men sedan de kommit till Amerika, har det underliga inträffat, att de efter inlärandet af några engelska ord och fraser med ens glömt bort sitt gamla tungomål, och det ibland på så kort tid som — sex veckor.

Tilltalar man på svenska en person, som undergått denna besynnerliga metamorfos, får man oföränderligt till svar:

"I don't understand."

Man finner, att personer, som genomgått denna förändring, äfven bortglömt sin härkomst och behärskas af den fixa idén, att de äro "yankees" eller äkta amerikaner, hvadan de betrakta sina verkliga landsmän såsom tillhörande en för dem vildt främmande nationalitet. Så mycket verkar konsten att kunna glömma hvad man varit och är.

Väl att märka är, att denna obegripliga glömska af språk och nationalitet icke besvärar bildade svenskar utan blott en och annan halfbildad och mest obildade landsmän. Å hufvudets och förståndets vägnar normalt utrustade svenskar bevara i troget minne allt hvad de lärt från sin barndom, på samma gång som de dagligen öka sitt vetande och göra nya rön. På den vägen blifva de lika goda och ansedda

medborgare som de infödde och vinna äfven dessas aktning i vida högre grad än sina "minnesslöa" landsmän.

Att tala förnuft, äfven på engelska, med en af förenämnda glömska bekajad svensk, lönar icke mödan. Han låtsar i sådant fall både förvåning och harm och frågar, hvad andra hafva med hans angelägenheter att skaffa. Följden blir, att han omsider lämnas åt sig själf och blir lika förgäten af sina landsmän, som om han nedbäddats i grafven eller rest till en annan världsdel. Och frågar man, om han ej vunnit full ersättning för sin självförvållade förlust af språk och nationalitet genom att upptagas uti de föddas sällskapskretsar och af dem erkännas såsom jämlike, så svaras: Långt därifrån! Den infödde amerikanen har ett fint öra och märker utan svårighet den andres starka utländska brytning och hans oftast oriktiga uttal af engelska ord och meningar. För honom är och förblifver därför svensken utan eget språk och nationalitet alltid en utländing, "a green Swede".

Om en herre af denna sort råkar bo uti en stad eller landtsamhälle, där svenskar inflyttat i större antal och fått något att säga vid samhällsfrågors afgörande, kan det väl hända, att han af affärsskäl eller för att vinna politiska fördelar återigen undergår en metamorfos och blir hvad han ursprungligen varit. Men där så sker, få andra män, som bättre än han tillvaratagit sina nationella skatter, försteget framför honom, och detta med full rätt.

Under det första året af min vistelse i Amerika kom jag tillfälligtvis i beröring med en svensk, som bar det mycket vanliga namnet Johnson och hade bott i Amerika omkring ett halft år. Sammanträffandet ägde rum å ett hotell, där utom Johnson och jag äfven ett par andra svenskar beställt nattkvarter. De senare hade några gånger träffat Johnson i det gamla fäderneslandet och sökte nu förnya bekantskapen med honom. Men detta var lättare sagdt än gjordt. Det

visade sig nämligen, att Johnson hade undergått den ofvan omtalade metamorfosen. På ett par af de forna vännerna till honom framställda frågor gaf han följande rådbråkade svar:

"I don't understann. I can't spika svenska" (!?)

Mannen var uppenbarligen oförbätterlig och fick för den gången vara fullkomlgt i fred.

Några år senare, då jag efter aflagd mogenhetsexamen besökte ett landtsamhälle icke långt ifrån den stad, där jag först träffat Johnson, återsåg jag honom vid en större svensk kyrko- och folkfest, där framstående svenska talare och en efter dåvarande förhållanden ypperlig svensk sångkör utförde programmet. Man berättade mig, att Johnson var lika okunnig som förr i svenskan, men talen och sången tycktes det oaktadt mycket intressera honom. Ett par sångnummer, af hvilka det ena utgjorde en svensk folkvisa, slogo särskildt an på den stora folkmängden, bland hvilken man såg några i trakten boende ansedde amerikaner. Dessa, som sutto nära Johnson, gåfvo upprepade gånger sin förtjusning tillkänna genom att halfhögt utropa:

"A beautiful song, a beautiful song! But it is a pity, that we can't understand the words."

Detta beröm hade Johnson säkert icke väntat från det hållet, ty han såg några ögonblick förvånad ut men lyssnade sedan, såsom det tycktes, mera uppmärksamt än förut på den återstående delen af programmet. Den entusiasm, som lifvade den stora folkskaran, smittade äfven honom. Han fann nu, om han icke gjort det förr, att uti svenska språket låg en kraft och klang, som mäktigt tilltalade åhörarne, samt att uti svensk sång lågo en innerlighet och djupt vemod, som kommo hjärtats strängar att vibrera hos till och med de öfver sina förmenta företräden stolta amerikanerna. Efter denna festdag märkte Johnsons grannar, att en förändring försiggick hos honom. Han började nu efter många

år både minnas och tala det svenska språket, och efter några månader hade han ställt sig uti det led, där han på grund af sin härkomst hade sin rätta och naturliga plats.

Johnsons exempel har på olika tider följts af andra landsmän, när de fått klar syn på de rika skatter, som svenskan äger uti sitt gamla fäderneslands ärorika historia och ypperliga litteratur, för att nu ej tala om de framskjutna ställningar, som svenskar vunnit på vetenskapernas fält och därmed äfven skaffat sitt fädernesland världens aktning. Andra svenskar synas däremot vara obotligt behäftade med glömska af sitt modersmål och sin härkomst, men nu för tiden skada de ingen därmed och få mer än gärna vara för sig själfva.

Annorlunda var det vid den svenska invandringens början för omkring femtio år sedan. Invandrarne kommo den tiden många gånger uti sådana kinkiga och brydsamma lägen, att de icke kunde reda sig utan tolk. Råkade man då en svensk, som redan hunnit glömma sitt språk och sin nationalitet, så blef denne oftare till skada än hjälp för dem, som han anmodades att bistå, och gjorde därigenom deras belägenhet rätt bedröflig.

Ett exempel härpå är följande händelse, som berättades mig för trettiotvå år sedan af en högt aktad landtman uti ett af östra Minnesotas äldsta svenska samhällen. Denne man befann sig då uti goda ekonomiska omständigheter, räknades till den gamla hederliga, kärnfriska svenska stammen och dog för flera år sedan vid mycket hög ålder. Hans berättelse lyder sålunda:

I förra hälften af 1850-talet hade han med hustru och minderåriga barn utvandrat från Sverige till Amerika och hamnat i Chicago kort före kolerans första utbrott därsammastädes. Farsoten angrep samtliga medlemmarna i hans familj, och inom några dagar bortrycktes hans hustru och två barn af döden. Sedan han själf och de kvarlefvande

barnen efter många veckor tillfrisknat, anförtrodde han de senare uti en välvillig men fattig familjs vård och begaf sig med båt å Illinois- och Michigankanalen till närheten af Peru i Illinois, där han ämnade söka arbete.

Då han stigit i land, råkade han ut för en på den tiden icke ovanlig svårighet. Han träffade ingen, som förstod hans språk, och kunde därför icke framställa sin önskan om att få arbete. Som han medförde ett litet matförråd, redde han sig första dagen, men fick tillbringa natten ute under bar himmel. Följande morgon tog matförrådet slut, och efter några timmar började hungern pina honom. Ängslig till sinnet, gick han nu i många timmar gata upp och gata ned i den lilla staden ifrigt lyssnande för att höra, om han ej bland de å gatorna eller i husen talande människorna skulle kunna träffa en svensk. Förgäfves! På eftermiddagen fick han höra en klar och ungdomlig kvinnoröst sjunga en för honom välbekant svensk folkvisa. Med återvaknadt hopp styrde han genast sina steg till det hus, hvarifrån sången hördes, och knackade på köksdörren.

En ung kvinna med äkta nordiskt utseende, ljust hår och blå ögon öppnade dörren och kastade frågande blickar på den tarfligt klädde mannen, hvilkens första fråga var, om jungfrun vore svensk. Svaret lydde:

"I don't understand."

"Men jag hörde nyss en svensk sång sjungas här och trodde därför, att jag här skulle träffa svenskar."

"I don't understand."

"Kära, snälla jungfrun, blif icke ond på mig! Jag är en fattig man, som nyss kommit hit från Sverige. I Chicago har jag legat illa sjuk i koleran, som tog min hustru och två barn ifrån mig. Nu har jag kommit hit för att höra efter arbete, men jag finner ingen, som kan vara min tolk. Var så snäll, jungfrun, och hjälp mig med att tala vid någon, som kan ha arbete att gifva."

"I don't understand", lydde återigen det obevekliga svaret.

Under detta samtal hade husmodern kommit ut i köket. Hon växlade några ord med jungfrun och vinkade därefter med handen åt mannen att aflägsna sig.

Med tungt sinne gick denne därifrån. Det ovänliga bemötandet förtog hos honom lusten att besöka andra hus, och han vandrade därför ett stycke utom staden, där han satte sig under ett träd vid sidan af vägen. Här tillbringade han flera timmar i de sorgligaste betraktelser. Så mörkt som nu hade lifvet aldrig förr synts honom. Skulle han, utblottad och bortvisad af människor, våga hoppas mera?

Mot kvällen började landtbor, som besökt staden, begifva sig hem. Bland dessa var en, som nu och då hördes mana på sina dragare på norska språket. Det språket kunde den nödställde mannen förstå. Han skyndade genast ut på vägen, inledde ett samtal med norrmannen och omtalade för honom ändamålet med sin ankomst till trakten samt berättade, huru motigt allt dittills ställt sig för honom. Norrmannen, en välvillig och hjälpsam man, bjöd nu svensken att åka med till sitt hem, där denne fick sitt kvarter, tills det omsider lyckades honom att erhålla arbete.

Under första kvällsvarden i norrmannens hem berättade hans gäst om sitt sammanträffande med den ofvan omtalade tjänsteflickan och dennas hårda bemötande mot honom, hvarpå norrmannen förklarade:

"Den flickan känner jag ganska väl. Hon är svensk men har blifvit en så högfärdig slinka, att hon ej mera vill tala sitt språk."

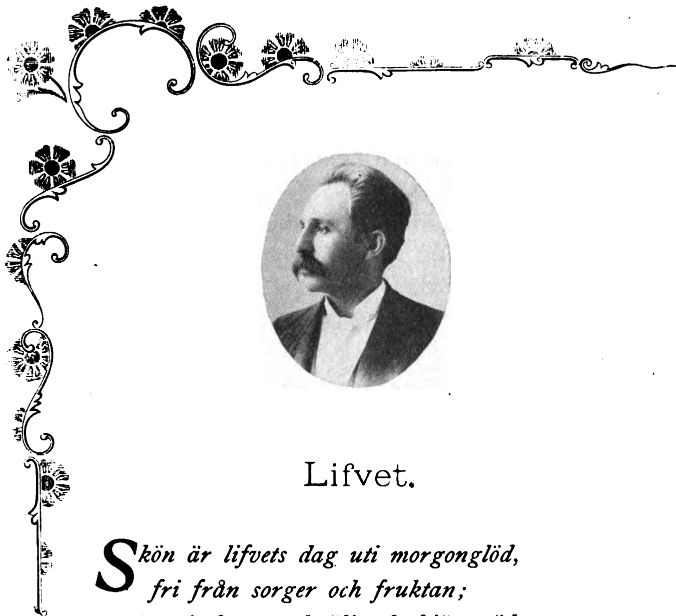
Tjänsteflickan blef ej långt därefter, medan vår svensk vistades i trakten, afskedad af sin matmoder, en äkta puritanska, sedan denna från annat håll underrättats om den förras hårdhjärtade beteende mot sin landsman och därmed äfven fått reda på sakens rätta sammanhang.

När den hederlige gubben slutat sin berättelse, sutto vi

båda tysta i många minuter. Därefter reste han sig och yttrade med mild och fast stämma:

"Jag vill icke klaga öfver det, som då hände mig, ty sedan den tiden har allt lyckats väl för mig, och jag tackar den gode Guden af hela mitt hjärta därför. Men jag ömkar mig öfver den, som kommer i nöd och svårigheter och råkar ut för elaka människor, såsom jag då gjorde. Tänk, det hade ju så lätt kunnat blifva min ofärd?"

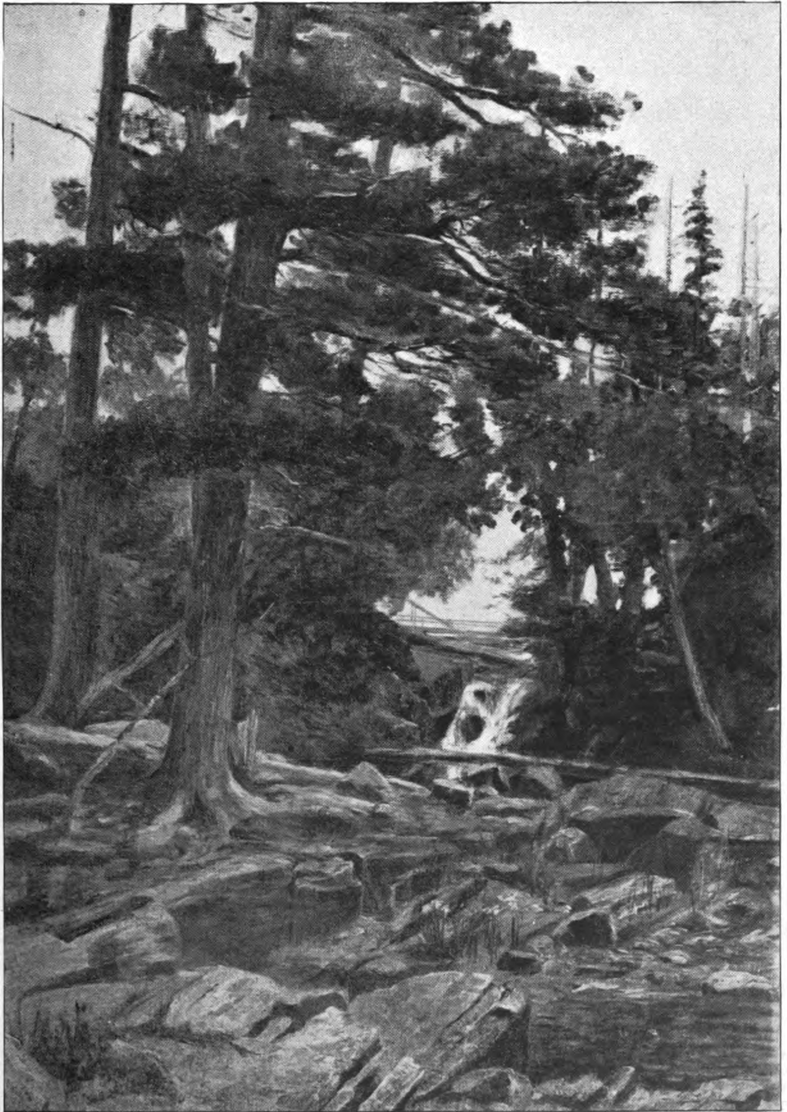

Lifvet.

Skön är lifvets dag uti morgonglöd,
fri från sorger och fruktan;
än ej skymtar kväljande hjärtenöd,
pröfningars hårda tuktan.
Inga väna ängar locka
bak de höga berg,
inga skuggor gjuta svart i
nuets rosafärg.
Som böljans väg på sjön du fåfängt spårar,
så plöja barnakind ej sorgens tårar.

Skön är lifvets dag uti middagsglans,
bjuder åt vetande vilja
rusande fröjd och makt och ärans krans,
skön ros och doftande lilja.
Hvad ej verkligheten skänker
fyller hoppet ut,

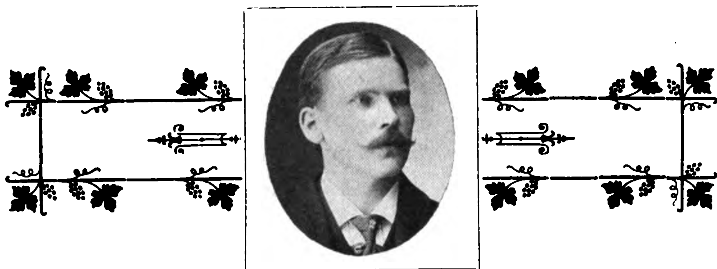
SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
3. I skogen. Oljemålning af Alfred Jansson.

bortom blåa bergen tager
världen aldrig slut.
Om än ej målets lön mot mödan svarar,
det lyckan är dock, medan hoppet varar.

Skön är lifvets dag, när skymmande, tyst
hvilans timma nalkas.
Lysten våg, som brännande solen kysst,
stillar sin håg och svalkas.
Allt hvad ljuft och härligt dagen
gett af fröjd och hopp,
alla ljusa, glada minnen
stå ur grafven opp,
och i det blåa landet vänligt blinkar
en stjärna, som till bättre fröjder vinkar.

O. A. Linder.

"Lika barn leka bäst".

En bild ur det svensk-amerikanska lifvet. Af *Otto Craelius.*

Ingen skulle kunnat tro, att lilla Annie Pearson gått och räfsat hö på småländska ängar eller varit uppvaktande kammarjungfru åt rödbrokiga kossor i en ej alltför mönstergillt inrättad ladugård i Bondemåla. Men det hade hon, och det var för resten ingenting att skämmas för.

Nu voro hennes händer så mjuka och fina och hvita, som om hon i hela sitt lif varit "chamber maid" i en amerikansk millionärsfamilj. De litet för yppiga formerna hade hon skoningslöst tvingat in i ett snörlifs trånga fängsel, och rosorna på kind hade så småningom utan konstlade medel vissnat bort och dött samt efterträdts af "en intressant blekhet". På näsan tronade en i guld infattad pince-nez, ty hon kunde ju ej annat tro, stackars Annie, än att det var modernt i Amerika, där åtta flickor af tio äro försedda med glasögon.

Med en behagfull rörelse, som det nog tagit både tid och trägen öfning att tillägna sig, förstod hon att lyfta upp släpet på sin dyrbara sidenklädning och visa sina af blanka läderskor omslutna fötter, hvilka visserligen *kunde* ha varit mindre, men som dock voro så små, hon lyckats få dem genom att klämma in dem i för korta skodon.

Nu ska' ingen tro, att jag nämner allt det här för att

klandra Annie, ty jag räknade mig alltid bland hennes ifrigaste beundrare och betraktade henne som en präktig flicka samt framhöll henne ständigt, då jag ville visa, af hvilket bildbart material vi svensk-amerikaner egentligen bestå. Man bör ju för öfrigt taga seden dit man kommer och så vidt möjligt är ej genom sitt utseende skilja sig från mängden.

Ej heller föll det mig in att göra den ringaste invändning, då hon ibland om kvällarna, när ett litet utvaldt sällskap var församladt i mrs Hakensons parlor, talade om "det gamla kära, kära hemmet", och sin far *fogden,* en pensionerad ämbetsman, som på det ifrigaste hade motsatt sig hennes lifliga önskan att resa till Amerika.

Hon talade ju sanning, fast med modifikation, ty hennes far *hade* verkligen varit fogde — fast bara la'gårdsfogde, och det ägde också sin riktighet, att han önskade behålla henne kvar i Sverige. Han hoppades nämligen att med tiden få se henne ingå ett förmånligt äktenskap med rike kyrkovärdens ende son Kalle.

Nog ville Annie gifta sig med Kalle, det är säkert, och Kalle ville gifta sig med Annie, men det fanns en, som inte under några förhållanden ville höra talas om det partiet, och det var kyrkovärden.

Och i förargelsen for Annie till Amerika.

Åren hade gått, och Kalle hade ofta skrifvit långa bref till Annie, fast det på senare tiden dröjde allt längre med svaren.

Till slut hade Kalle fattat det hjältemodiga beslutet att uppsöka sin älskade i Chicago.

I Sverige var *hon,* den fattiga tjänsteflickan, för simpel för *honom,* den rike bondsonen, och hur kär han än höll henne, så kunde man nog spåra en viss öfverlägsenhet i hans sätt emot henne.

Mycket af den gamla svenska odalmannadrygheten hade dock blåst bort under gungande färd öfver Atlanten, och den

återstående delen däraf gick förlorad i Chicago, så att han kände sig tämligen obetydlig, då han en torsdagseftermiddag på våren infann sig i mrs Hakensons parlor för att träffa sin Annie.

Och inte blef han bättre till mods, då Annie kom infrasande, finare än en herrgårdsfröken i Småland, och med en förnäm åtbörd räckte honom sin ringprydda hand, som han knappast vågade vidröra med sin stora, breda labb.

"How d' you do, Charley — — oh, excuse me — — förlåt mej, menar ja'. Ja' ä' så van vid engelskan, att ja' alltid glömmer mej. Välkommen till Amerika!"

Kalle tackade pliktskyldigast och skrapade med foten, som han var van, då prästgårdsmamsellerna där hemma i Bondemåla gjorde sig så "gemena" någon gång, att de talade till honom.

"Ska' inte Annie be sin bekant sitta?" undrade mrs Hakenson.

"Jo visst, Kalle, sätt dej, för all del."

Kalle satte sig med största försiktighet på yttersta kanten af en stoppad stol och syntes lifligt beundra golfmattans fagra "rosor och pioner".

Annie tog plats i en gungstol, satte pince-nez'en tillrätta på näsan och viftade med en solfjäder.

"Hur står det till hemma?" sporde hon om en stund för att ha något att säga.

"Jo, far din har det nog svårt . . ."

"Ja' vet, ja' vet", föll hon honom ögonblickligen i talet. "Hans reumatism ä' svår som vanligt."

Det var ju alldeles onödigt, att Kalle skulle sitta där och prata om saker, som ingen behöfde veta, ty han menade förstås, att gubben hade det svårt i ekonomiskt hänseende.

Kalle lyfte förvånad blicken från golfmattan, men när han såg "den fina fröken" framför sig, sänkte han den genast igen.

Vi sutto några vänner till familjen i ett angränsande rum, och efter en liten stund kom mrs Hakenson in till oss.

De unga tu blefvo ensamma.

Kalle satte sig lite högre upp på stolen, vände på "mulbänken" ett slag och började:

"Så ville jag fråga, om du står fast vid ditt löfte."

"Låt oss inte tala om *det* nu, kära Kalle. Längre fram få vi si", svarade hon undvikande.

"Annars har ja' lite pengar, så ja' kunde köpa mej land . . ."

"En annan gång, Kalle lille."

Nu var *han* tydligen för simpel för *henne*.

Jo jo, så går det, när gossarne där hemma i Sverige låta sina "ungdomsflickor" resa några år i förväg till Amerika.

En lång tystnad uppstod.

Pete Youngleaf bad mrs Hakenson att få låna "pailen" och kom strax tillbaka med den, full af bier — "pailen" förstås, icke Pete — ännu.

"Hör du", uppmanade vi andra, "gå in och ge Kalle ett glas också — de' kan han sannerligen behöfva, stackarn."

Det gjorde Pete, och vi gingo in och skålade med Kalle och önskade honom hjärtligt välkommen till Amerika samt berättade omständligt för honom, hur länge vi hade varit nog lyckliga att räkna oss "som barn i huset" i den största och bästa af republiker, hvarvid vi hellre höggo till med några år mer än mindre för att imponera på den nykomne.

Och vi lyckades förträffligt i våra bemödanden.

Hvar och en af oss gaf honom sin adress och bad honom "komma och si" oss vid tillfälle, och vi skildes som de allra bästa vänner, då Kalle frampå kvällen sa' *good bye*. Ty det hade han redan lärt sig.

"Va' de' fästmannen, Annie?" skämtade Pete, sedan Kalle hade gått.

"En så'n där 'greenhorn'! Pyttsan! inte rår ja' för, att han går å tar sej galna tankar."

"Men han föreföll både snäll och hederlig", tyckte vi lite hvar.

"Well, de' kan ju finnas fler, som ä' de'. För resten vill ja' inte gå å skäms för den där bondtölpen, ska' ja' säja. Inte kan *han* 'ta ut' en flicka på en picnic eller 'sociable'!"

"Kanske framdeles."

"Låt honom då komma tebaks — framdeles."

"Åh", inföll mrs Hakenson och blinkade hemlighetsfullt, "Annie har nog något bättre i kikarn."

"Nej, men mrs Hakenson", varnade Annie och försökte se blygt förvånad ut.

"Ja, hva' gör det, de' blir ju i alla fall snart *eklävereradt*, om man nu ska' tala ren högsvenska", ansåg mrs Hakenson.

"Snälla lilla rara mrs Hakenson, *hva'* ä' det?" undrade vi alla.

"Jo, Annie har en fästman, hvars namn börjar på Mac eller O' och som . . ."

"En riktig yankee ä' de'", upplyste Annie.

"Begrips, begrips. Född på Irland", gissade vi.

Annie blef förargad och satte sig för sig själf i en vrå af parlorn och gnolade:

"I want to be an angel."

"Det blir du, Annie, mycke' snart, om du fortfar att snöra dig på det där grymma viset", trodde Fred Bloomgreen.

"Eller om du gifter dig med en irländare", spådde Pete.

Nu blef Annie allvarsamt ond och gick sin väg.

* * *

Ett par månader därefter firade hon sitt bröllop med "yankeen", hvars namn började med Mac eller O', och försvann totalt ur våra sällskapskretsar.

Ett år eller något mer hade väl förgått efter bröllopet, då jag en kväll mötte Pete Youngleaf på Clark street.

"Jag kan hälsa dig från Annie", sa' Pete.

"De' va' roligt att höra."

"Nå nå, så roligt ä' de' väl inte. Hennes yankee-irländare har rymt, se'n han förstört hennes besparingar, och nu sitter hon med en liten baby i ett bakrum på Milton avenue och syr knapphål i västar åt ett skräddareshop."

"Arma Annie!"

"Ja, det må du väl säga, fast nog borde erfarenheten för länge sedan ha lärt svenska flickor, att 'så brukar det gå i dylika fall'."

"Och Kalle?"

"Han lär visst vara farmare nå'nstans i Galesburgs-trakten, har jag hört. Men inte bryr han sig om henne *nu*, inte."

Det gjorde dock Kalle.

Han inträdde en lördagseftermiddag i hennes mer än enkelt möblerade lilla rum, där hon satt och vyssjade sin baby, medan en halffärdig väst låg bredvid henne på stolen.

Nu kunde hon behöfva sina glasögon, stackars Annie, ty gråt och nattarbete bruka inte ha den inverkan, att de skärpa synen.

Kalles händer hade visserligen icke i likhet med Annies före giftermålet blifvit mjukare, finare eller hvitare under vistelsen i Amerika. De voro om möjligt större och valkigare och svartare än förut. Men det var en *stark* hand, han nu bjöd den svaga och stapplande till stöd under vandringen genom lifvet; en hjälpande hand i nödens stund — en grof hand, med hvilken han visserligen tafatt men smekande ömt ville leda henne bort från mörka tankar, från umbäranden och elände och in i ett välförsedt, solljust hem, där hans trofasta, varma kärlek och nya plikter så småningom skulle lära henne att glömma det sorgfyllda framfarna.

Och hon har aldrig ångrat, att hon mottog den handen, då den kärleksfullt sträcktes fram mot henne.

Utvandrarens aftontankar.

Hvad säger den svallande vågen,
då jag står uppå strand
i den skymmande kväll,
hvi blir jag så sorgsen i hågen?
Till mitt fädernesland
med dess skogar och fjäll
gå de längtande tankar, när dimmornas slöja
sig breda omsider kring land och kring sjö,
och i hembygdens leende dalar de dröja,
när stjärnor sitt skimmer i aftonen strö.

Då vet jag, hvad vågorna sjunga,
och jag lyssnar till dem
och förstår deras sång.
Då flykta de tankarna tunga,
och de ila dit hem,
liksom förr mången gång,

och i tanken jag vandrar bland björkar och alar,
i ekarnas skugga jag hvilar förnöjd,
och när barndomens minne i hjärtat än talar,
då klappar det åter som fordom af fröjd.

Du heliga minne från Norden,
du skall lysa mig än,
sedan år flyktat bort;
du talar om fädernejorden,
tyst du hviskar om den
och om sommaren kort,
och till hembygdens kuster då tankarna ila,
de framfarna åren jag minnes ej mer.
O, hur härligt det vore att åter få hvila
vid skuggande björkar, då solen går ner!

Då ville jag vandra i natten,
hvarest fordom jag gått
under sommarens tid;
vid sjöarnas blånande vatten
har så ofta jag stått
uti drömmande frid.
Men då drog mig min längtan så långt ut i världen,
ut ville jag styra min julle också,
och nu längtar jag åter till fredliga härden,
till hembygdens skogar och dalar ändå.

Jag dröjer i minnenas Eden,
och då blir det så ljust
och så lugnt i mitt bröst.

Det är som en blomma på heden,
som jag finner, förtjust,
och som skänker mig tröst.
Jag vill plocka min blomma och ömt henne gömma,
och stormen därute ej mera jag hör;
dig, mitt hemland i Norden, skall aldrig jag glömma,
då minnenas blomma så lycklig mig gör.

Så sjungen, I svallande vågor!
Jag förstår eder ju,
då I sjungen för mig,
när kvällsol i purprande lågor
klart belyser ännu
eder brusande stig.
Och jag vet, att I hvisken till hjärta och sinne
om älskade landet där uppe i Nord;
ja, det hägrar för mig som mitt käraste minne,
det skönaste, bästa, det högsta på jord.

Anna Hallander.

Svensk-Amerikansk litteratur.

Kort öfversikt af *Jakob Bonggren.*

Redan för närmare 20 år sedan skref Viktor Rydberg till mig, kort före min hitflyttning, att svenskarne här i Amerika hade en litteratur, om hvilkens betydelse, ja, om hvilkens *tillvaro* högst få i vårt gamla fädernesland hade någon aning. Den svensk-amerikanska litteraturen var, då Rydberg skref detta, föga mer än ett fjärdedels sekel gammal; ännu är den icke 50-årig. Men under sin korta tillvaro har den haft att bjuda på *ovanligt mycket,* särskildt då man tager i betraktande, huru jämförelsevis fåtaliga våra författare varit och äro, och äfven frambragt alster, som *kvalitativt* kunna mäta sig med åtskilligt af det bättre i Sveriges litteratur under motsvarande period, det senaste halfseklet.

Det är våra präster samt lärarne i våra svensk-amerikanska läroverk, vi först och främst hafva att tacka för att härvarande författare fått och få någon publik att vända sig till. De predika på svenska, de tala på svenska, de undervisa på svenska, de vörda och älska vårt språk samt lära andra att vörda och älska det. De skrifva också helst på svenska; men lika utmärkt behandla många utaf dem, särskildt de, som tillhöra den yngre generationen och äro födda här i landet, *det* språk, som här är det officiella: det engelska. Därigenom

bevisa de ock, att de icke blott äro svenskar, utan jämväl amerikaner; alltså i fullaste och egentligaste mening *svensk-amerikaner.*

Likasom Gud är utan jämförelse viktigast af allt som finnes, är religionen viktigast för människan, och därför må ingen undra på att vi sätta den svensk-amerikanska *religiösa* litteraturen främst. Vi svensk-amerikaner ha på mindre än 50 år att uppvisa en *mycket* stor mängd religiösa skrifter — ett godt bevis på att vi icke vansläktats från våra fäder, om hvilka det sades redan för 901 år sedan, att de framför sina norska och danska bröder utmärkte sig för sin religiositet.

Dr Tuve Nilsson Hasselquist var en af våra äldsta religiösa författare. Hans "förklaring öfver Efeserbrefvet" och många artiklar i religiösa ämnen vittna därom. Näst efter honom må nämnas hans efterträdare som Augustana Colleges president, dr Olof Olsson, som gifvit oss "Vid korset", "Det kristna hoppet", "Hälsningar från fjärran", "Något om känslans bildning", "Reformation och socinianism", "Vi bekänna Kristus" m. fl. goda och varmhjärtade skrifter. Dr C. E. Lindberg har författat "Betraktelser öfver Johannes' Uppenbarelseboks tre första kapitel" samt "Om dopet"; dr S. M. Hill har skrifvit "En kort kristendomshistoria" samt utgifvit tredje häftet af "Söndagsskolans julbok"; pastor C. A. Hemborg har författat "Gån in" samt "Ord, verk och hvila"; pastor A. Hult har gifvit oss "En familjestjärna" och "Familjealtaret"; pastor A. Rodell har skrifvit "De konungsliga nådegåfvorna" och "Under korset"; pastor E. J. Werner är författare till "Lifsbilder i den kristna religionens och vetenskapens ljus"; pastor Mauritz Stolpe har författat böckerna "Om kyrkobegreppet" samt "Afskedsord till nattvardsungdom", och pastor J. Seleen efterlämnade vid sin återresa till Sverige följande skrifter som litterärt arf åt oss svensk-amerikaner: "Tids- och evighetsbetraktelser", "Barnens och ungdomens julbok", "Gud hjälper" och "I lifvets vår".

Redaktören N. P. Lind har gifvit oss två böcker i religiösa ämnen, "Waldenström och Rosenius" samt "Mästaren är kommen". Fru Anna Christina Bruncell har skrifvit "Paradisets nycklar", och skriftställaren J. A. Almkvist har till vårt språk öfversatt J. R. McDuffs "Eskolsdrufvor", "Eldsprofeten", "Klarare än solen" och "Trenne familjer" samt D. L. Moodys "Förborgad kraft", "Segervinnande bön", "Vägen till Gud" och "Till verksamhet!"

Dr Emil Lund, utan tvifvel vår allra bäste kännare af hebreiska språket, har från grundtexten till engelskan på ett mästerligt sätt öfversatt Salomos höga visa, och i boken "Hem och hemlif" har han gifvit oss de präktigaste, af varm religiositet genomandade skildringar i så väl bunden som obunden form af det som boktiteln angifver.

Icke så få religiösa sångböcker hafva här i landet utgifvits. Pastor A. Hult utgaf på sin tid "Barnvännens lyra"; dr Erik Norelius publicerade "Salems sånger" och pastor Fredrik Nibelius skänkte allmänheten "Zions sångbok", hvars sånger han, enligt uppgift, "dels författat, dels samlat och ordnat". Dessutom ha ett par eller tre af de religiösa samfunden utgifvit psalm- och sångböcker för offentlig och enskild andakt, hvari befunnit sig många originaldikter så väl som många öfversättningar från norska, tyska och engelska språken, och N. P. Lind har låtit publicera en nykterhetssångbok.

De första svenska dikter, som författades här i Amerika, voro tvifvelsutan C. J. L. Almquists "Svenska rim", af hvilka några efter författarens död publicerats. Sedan dess ha ofantligt många svensk-amerikaner försökt sig i bunden form, i allmänhet med god framgång, och åtskilliga af dem ha äfven fått sina alster utgifna i bokform. Bland dem må här nämnas Magnus Elmblad, af hvilken två diktsamlingar utkommit, den senaste 1891. Dr Joh. A. Enander, som offentliggjort en del af sina dikter i "Valda skrifter" (1892) samt i kalendern Linnea (1887) tillsamman med C. F. Peterson, Ernst

Lindblom och undertecknad; dr A. H. Edgren, som gifvit oss diktsamlingen "Blåklint" (1894) och en utmärkt öfversättning af Longfellows "Evangeline"; dr Ludvig Holmes, hvilkens "Dikter" (1896) med rätta rönt allra största erkännande; pastor A. Swärd, som i "Vilda blommor från prärien" (1884) och "Från västanskog" (1889) anslog rena och äkta skaldetoner; Edward Sundell, som i "Lyckliga dagar" (1894) sjöng ut sin glädje öfver lifvet, i hvilken dock ej så litet vemod gömdes; dr Oscar A. Fliesburg, som i "Cristoforo Colon" (1892, mästerligt öfversatt till engelskan af Lewis P. Johnson) gifvit oss en verkligt storslagen diktningsprodukt och i sina "Vildrosor och tistlar" (1900) anslagit många vackra och hjärtevarma toner; Alfred Wermelin har i tre diktsamlingar, af hvilka den andra i ordningen, "En blick på lifvet", var bäst, gifvit oss små lifs- och tankebilder med starkt adventistisk färgläggning, och Frithiof Malmquist har i sina "Törnen och tistlar" (1900) låtit mer eller mindre radikala toner ljuda.*

Härmed har emellertid endast en liten bråkdel af vår svensk-amerikanska poetiska litteratur omtalats. Den är mycket, mycket vidlyftigare än så. Här har Ernst Lindblom utgifvit ett litet dikthäfte "På försök" (1888); här har Aron Ingvall utgifvit första häftet af sina dikter; likaså har signaturen Zephyrinus gjort; blinde Alfred Rydelius i Salt Lake City har åt allmänheten plockat några "Vilda blommor" (1888), som visa, att hans inre syn finnes kvar, fastän ögonens ljus slocknat; Olof Bokelund har "I skymningsstund" (1891) inbjudit oss att i författarens sällskap sitta och drömma; pastor O. L. Strömberg har gifvit oss en bukett "Små blommor" (1891); N. A. Carlson har försvenskat "Hoppets behag" af Th. Campbell och låtit detta poem beledsagas af

* **Författaren af denna öfversikt utgaf 18— det så väl af kritiken som allmänheten väl mottagna poetiska arbetet "Förstlingar". Inom kort utkommer hans andra poesisamling "Dikter".** ***Red. af Prärieblomman.***

åtskilliga ur egen fatabur (1893); C. A. Anderson har i dikten "Min erfarenhet" klädt sina filosofiska funderingar i näpen versskrud (1894); natursångaren Johan Erik Rosenberg har i särtryck utsändt sina små dikter "Mitt skogskapell", "Vid Niagara", "Vid Eries strand" och ännu några andra; Otto E. Anderson har delgifvit oss hvad han diktat "På lediga stunder" (1896); Salomon Bergstedt har åt oss plockat några "Ljungblommor" (1897), och en smålandsflicka, Hanna Petterson, lär hafva utgifvit en poembok — hvilken jag dock ej haft nöjet se — med samma titel (1898); Valter Lindberg, en svenskfinne, har i ett dikthäfte visat oss "Mot det hägrande landet" (1897); Gustaf Tapper har låtit publicera "Genom djupa vatten" (1897), "I sol och skuggor" (1899) samt "Strålar af ett stort ljus" (1900); N. J. Rose har åt oss plockat en knippa "Ogräs och hvete" (1899); Mauritz Sterner, förut murare i Rockford, Ill., numera filosofie kandidat och redaktionssekreterare vid en Stockholms-tidning, har i Sverige publicerat sina delvis här författade tankeväckande "Dikter" (1901), och professor David Nyvall har låtit oss lyssna till vackra "Skogsdrillar" (1901), i hvilka den religiösa känslan särskildt gör sig förnimbar.

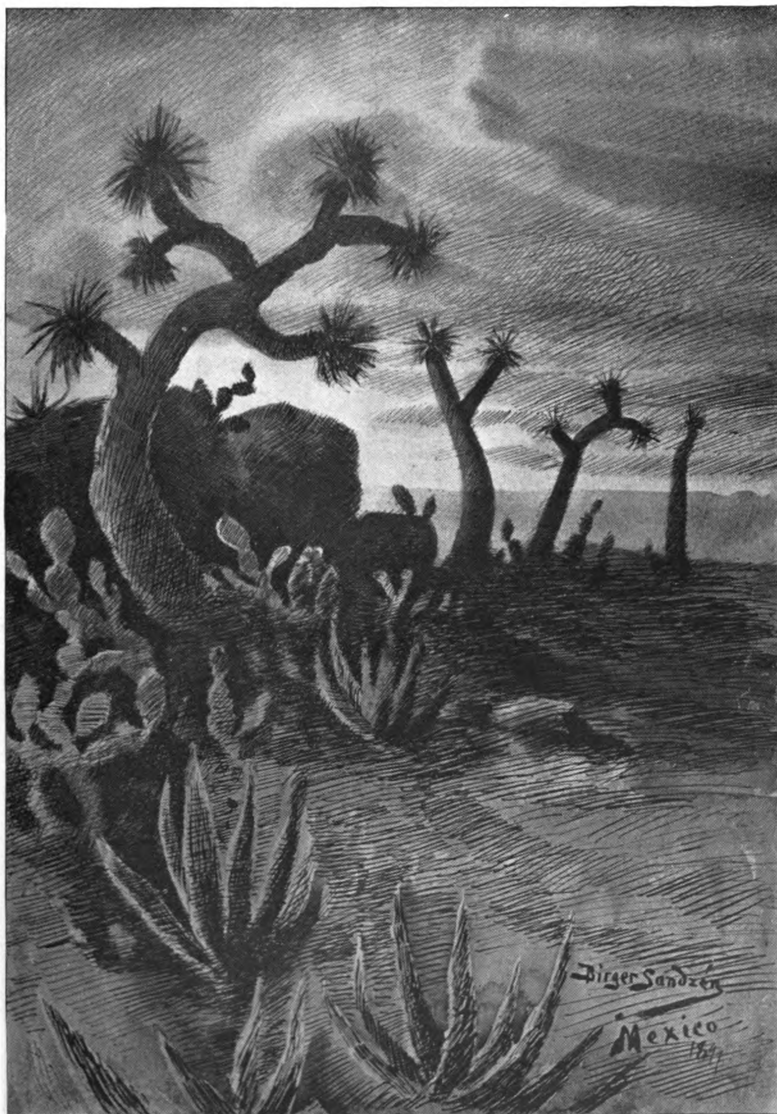
Rydberg, Snoilsky, Nyblom, Wirsén, Wennerberg och andra utaf de 18 i Svenska akademien hafva vid flera tillfällen uttalat sig på ett smickrande sätt om åtskilliga af våra svensk-amerikanska författare, och en af oss, dr Hjalmar Edgren, ha de för kort tid sedan gifvit en förmånlig plats vid det Nobel-institut, som står i förening med akademien. Men endast två svensk-amerikaner hafva hittills täflat om akademiens pris, och de hafva för sina täflingsskrifter vunnit mindre erkännande, än man kunde väntat. Magnus Elmblad erhöll för sin förut i tidskriften "När och fjärran" publicerade "Allan Roini" andra priset, hvilket brukar benämnas *medelmåttans belöning,* och Ninian Waernér fick för sina välbekanta, förut i härvarande tidningar offentliggjorda smärre dikter, som

han gifvit den gemensamma titeln "I höst- och vinterkväll" (1895), icke ens detta, utan endast ett s. k. hedersomnämnande. Detta stöter ju på ringaktning. Men hvarför insände icke Elmblad och Waernér sina *bästa* dikter till täfling? Det gjorde de nog icke, och *därför* blef resultatet så otillfredsställande. Svenska akademien vet nog att bättre uppskatta det, som *är* bättre.

Endast en svensk-amerikan, redaktör Gustaf Wicklund, har, så vidt jag vet, låtit publicera något dramatiskt arbete. Wicklunds "En afton på Tre Byttor", i hvilket Bellman är hufvudpersonen, höll sig på repertoaren en hel månad i Stockholm, och Albert Bonnier utgaf dramat i bokform.

Äfven som diktare på engelska språket ha flera svensk-amerikaner utmärkt sig. Så har ingeniör A. W. Almquist utgifvit en vacker öfversättning af J. O. Wallins "Dödens ängel" (1885), och dr Frederick Peterson har låtit publicera två diktsamlingar, "Poems and Swedish Translations" (1883) samt "In the Shade of Yggdrasil". Den första af dr P:s poemböcker — den enda jag sett — var ganska förtjänstfull.

Längre och kortare berättelser af svensk-amerikanska författare hafva också utkommit i bokhandeln. På engelska språket har skådespelaren Albert Alberg skrifvit och utgifvit sin betydligt radikala "Sophos"; våra andra författare ha allesamman författat sina stycken på svenska. August Anderson, den flitigaste, har gifvit oss "Bankirens dotter", "Banditens vålnad", "Storbonns testamente", "103 Ström", "Hanna" och "Stina", hvilka haft god afsättning. Robert Grönberger har skrifvit "Kalle Fröjdelin" (1889); C. F. Peterson har skildrat "Kärlek och plikt"; A. Rodell har omtalat sina "Nya erfarenheter i nya världen"; Gustaf Sjöström har berättat för oss "Jan Olssons äfventyr" (1892) på sitt småroliga, godmodiga sätt; Olof Wallberg har skrifvit sensationellt om "Emigranten eller de första månaderna i Amerika" samt "Mordet på Milton avenue"; O. L. Strömberg har gifvit

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

4. I Ödemarken. Oljemålning, motiv från Mexiko, af Birger Sandzen.

oss "Olika banor" (1895), "Efter striderna", "Olycksbarnet" och "Ett klöfverblad" (1897); svenskfinnen Konni Zilliacus har publicerat präktiga "Utvandrarehistorier" (1892), och Johan Person har skänkt oss sin mästerliga novellettsamling "I Svensk-Amerika" (1901). F. Collings humoristiska reseäfventyr "Mister Colesons Sverigesresa" (1896) och "Där igen" (1898) torde också böra antecknas i detta sammanhang.

Af reseskildringar har vår svensk-amerikanska litteratur icke så litet att uppvisa. Hugo Nisbeth skildrade efter återkomsten till fäderneslandet sina "Två år i Amerika" (1876); Isidor Kjellberg utgaf en liten broschyr om sina intryck från vår stora republik (1883); Charles E. H. Gestrin omtalade för oss "en f. d. Stockholmsnotaries" iakttagelser "I Amerika"; Anders Gustaf Carlson beskref enkelt och okonstladt "En emigrants resa" (1895); K. Zilliacus meddelade i "Amerika", "Chicago" och "Amerikas Förenta stater" hvad han sett och tagit reda på om vårt land och vår stad; N. P. A. Linnelius skildrade i sin bok "Genom ärans och hjältarnes land" på vers och prosa sina reseintryck i det gamla fäderneslandet, och dr Carl A. Swensson beskref på sitt raska, trefliga sätt hur det var "I Sverige", då han först besökte det, samt hvad han erfor andra gången, då han befann sig "Åter i Sverige". Dr O. Olsson har för oss på sitt älskvärda sätt berättat mycket om sin färd "Till Rom och hem igen", och Frans Albin Lindstrand har på ett lifligt och intressant vis för oss omtalat hvad han sett och hört "I öster- och västerland" (1899). Sistnämnde författare har dessutom i sina gladlynta, smått humoristiska "Pennteckningar och reseskildringar af onkel Ola" (1898) berättat sina erfarenheter från resor i Amerikas västra stater.

Af histoisk litteratur finnes mycket af svenskt-amerikanskt ursprung, som är förtjänstfullt. Dr John A. Enanders stora "Förenta staternas historia" har vunnit ett berättigadt erkännande, både hemma och här, och hans mindre arbeten, "Nord-

männen i Amerika" samt "Våra förfäders sinnelag", hafva åt dr E. betryggat hans plats i första ledet bland våra historieskrifvare. Därnäst komma utan tvifvel dr Erik Norelius med sina skrifter "Evangeliska lutherska Augustana-synoden i Norra Amerika" (1870) samt "De svenska lutherska församlingarnes och svenskarnes historia i Amerika" (första delen 1890) och "T. N. Hasselquist, lefnadsteckning" (1900), dr L. G. Abrahamson och dr C. A. Swensson med sitt "Jubelalbum", dr O. N. Nelson med sin "History of the Scandinavians and Successful Scandinavians in the United States" samt C. F. Peterson med sina "Svenskarne i Illinois" (1880, tillsamman med kapten Eric Johnson), "Förenta staternas historia", "Republiken och dess institutioner", "Ett hundra år" och "Sverige i Amerika". Gustaf Unonius har skildrat sina "Minnen af en sjuttonårig vistelse i nordvästra Amerika", som han senare (1896) tillökat med ett polemiskt "Bihang"; N. M. Liljegren har låtit oss veta ganska mycket om "Metodismen i Amerika" (1895), och Robert Grönberger har skrifvit "Svenskarne i St. Croix-dalen, Minn." (1879) samt "Minnesotas historia" (1889). Om svenskarne i Minneapolis och St. Paul har Alfred Söderström gifvit oss upplysningar i en intressant bok "Minneapolis-minnen" (1900); Ernst Skarstedt har lämnat oss många nyttiga vinkar och råd angående "Oregon och Washington" (1890) och bifogat åtskilligt angående där boende landsmän; Albert Alberg har i en kort broschyr skildrat "Blomsterkonungen" (1891); dr Victor Nilsson har på svenska omtalat åtskilligt för oss rörande "Förenta staternas presidenter", hvarjämte han för de engelsktalande på deras eget tungomål berättat "The History of Sweden." Härtill komma "Svenska Metodismen i Amerika" (1895) af N. M. Liljegren, N. O. Westergren och C. G. Wallenius. "Svenska Baptisternas Historia" (1899) af A. G. Hall; "History of the Swedish Baptists in Sweden and America" (1898) af Gustavus W. Schroeder; "Puritanernas och Pilgrimernas

Historia" (1901) af A. P. Nelson samt "Minnen" (1901) af Vilhelm Vitting.

Litteraturhistoriska arbeten, författade af svensk-amerikaner, äro fåtaliga. Ernst Skarstedts "Svensk-amerikanska poeter i ord och bild" (1890) och "Våra pennfäktare" (1897), båda två förtjänstfulla och vittnande om sin författares goda förmåga och originella uppfattning, äro de enda af detta slag, som hittills (mig veterligt) utkommit i bokform. I detta sammanhang torde dock äfven böra nämnas den lilla, präktiga afhandlingen om "Grunddraget i den svenska litteraturen" (1899), författad af professor E. A. Zetterstrand.

Själfbiografiska böcker, som utgifvits af svensk-amerikaner, äro jämväl ytterst fåtaliga. Öfverste Hans Mattson har gifvit oss sina "Minnen", som han i den engelska upplagan kallar "The Story of an Emigrant", och Ernst Skarstedt har publicerat sin lika rörande som originella skrift "Vid hennes sida" (1889). Flera böcker af detta slag finnas här icke.

De läroböcker, som författats af svensk-amerikaner, äro väl icke många; men de äro, dess bättre, så mycket värdefullare. Dr C. E. Lindberg har gifvit oss en lärobok i teologi; dr J. A. Udden har skrifvit flera arbeten i geologiska ämnen; dr A. H. Edgren har offentliggjort åtskilliga språkläror och äfven några lexika; dr Anders O. Bersell har författat en utmärkt grekisk grammatik samt utgifvit "Församlingsskolans läsebok" och "Barnens andra bok"; dr Erik Norelius har publicerat "Handbok för söndagsskolan" (1865); pastor K. N. Rabenius har författat "Handledning vid undervisningen uti Augustana-synodens församlingsskolor"; professor E. A. Zetterstrand har skrifvit en god svensk rättskrifningslära; dr S. G. Youngert har utgifvit "Filosofiens historia" efter Pontus Wikner; dr C. L. H. Lennmalm har publicerat "World's History and Review of Dentistry" (1894), och redaktör Tobias Sandegren har skrifvit "Logarithms of the Common System and Napier's in Arithmetical Operation" (1886).

Bland svensk-amerikanska humoristiska skrifter må nämnas O. A. Linders "Glada grin af Olle Bark" (1890—91), som äro mycket lyckade i sitt slag, F. A. Lindstrands "Pennteckningar af onkel Ola", som äro trefliga, lätt lästa och senterade af många, Alexander Olsons gladlynta, småroliga "Kallprat" (1895) samt Ninian Waernérs galghumoristiska "Pennstreck" (1896).

Ännu återstå en del svensk-amerikanska böcker att omtala, hvilka det icke är så lätt att inrymma inom någon viss afdelning. Dit räknar jag dr S. P. A. Lindahls "Hvad vet du om de hemliga samfunden?" Dit räknar jag också dr C. A. Swenssons "The Swedes in America", "Vid hemmets härd" samt "Förgät-mig-ej"; likaså C. G. Linderborgs förtjänstfulla öfversättning af William Matthews' bok "På lifvets vädjobana"; dr Victor Nilssons afhandling om Havamal; E. I. Jacobsons "Clairvoyans och psykometri" (1890) samt "Ur naturens hemligheter" (1894); pastor Andreas Hallners "Det stora fälttåget" (1892); Gusten Jungrens "Själsvetenskap" (1893); A. A. Petersons "De skandinaviska folkens framtid ur swedenborgiansk synpunkt" (1891); A. P. Björklunds "Lifvets skiften" (1891) och Charles Lees socialistiskt-mystiska skrifter "Den stora arbetarerörelsen", "Det mystiska molnet", "Den blixtrande kometen" m. fl.

Denna svensk-amerikanska litteraturöfversikt är den första i sitt slag, och att den skall befinnas mycket ofullständig, därom är jag lifligt öfvertygad. Men hvad här är uteglömdt och förbisedt — visserligen icke med författarens vilja — det kan nog anföras i öfversikterna för kommande år. Här är endast ett kort försök gjordt att visa, att vi svensk-amerikaner också äga en litteratur, som både kvalitativt och kvantitativt är värd allt erkännande. Om jag här kunnat visa, att äfven vi svensk-amerikaner äga en litteratur, som är värd att skrifva om, så har jag vunnit mitt mål.

Sveriges ära, den är vår.

*Kvinnodygd och mannamod
rese Sveriges ärestod!
Hur än tider växla må,
skall den fast i sekler stå.
Sjungom högt Excelsior!
Sveriges ära, den är vår.*

*Allt hvad svenskt är älska vi,
sång och språk med klang uti.
Må vår ungdom bära dem
modigt in i hvarje hem.
Sjungom högt Excelsior!
Sveriges framtid, den är vår.*

*Herre, hägna Sveas land!
Skydda fanan i dess hand!
Folkets frihet, kungens makt,
öfver dem, o Gud, håll vakt!
Sjungom högt Excelsior!
Sveriges fana, den är vår.*

Alice Löthner.

Mrs Ott.

En verklighetsbild från västra Washington, tecknad af

Ernst Skarstedt.

Det påstås, att ingen människoklass bidrager så talrikt till dårhusens befolkande här i landet som farmarhustrurnas. Man har sökt förklara detta förhållande sålunda, att det ensliga lifvet på landsbygden, det enformiga, aldrig upphörande arbetet med matlagning och andra på kvinnornas lott fallande inomhus-sysslor i farmhemmen samt frånvaron af stadslifvets förströelser och nöjen skulle ofördelaktigt inverka på kvinnornas lynne och göra dem benägna för tungsinthet och följaktligen äfven för dess högre grader, sinnessvaghet och vanvett. Mig förefaller det emellertid tvifvelaktigt, att landtlifvet, som ju i ersättning för frånvaron af konstlade förströelser erbjuder så mycken njutning af annan art, skulle kunna menligt inverka på någon i sig själf sund själ. Jag tycker snarare, att om något skulle framkalla vansinne, vore det stadslifvets buller och bång, dess jäktande efter nöjen, det onaturliga nervförstörande lefnadssättet och damernas naturvidriga klädsel med däraf följande sjuklighet. Bland landtbefolkningen påträffas ständigt kvinnor, hvilkas lynne och hela andliga läggning synas starkt vittna mot det ofvan nämn-

da påståendet, att farmarhustrur skulle mer än andra vara utsatta för faran att bli tungsinta, äfven om detta stöder sig på statistiska uppgifter.

Några mil från mitt nuvarande hem bor ett gammalt par, alldeles ensamt, på ett nybygge i tjocka urskogen. Hustrun var öfver 50 år gammal, när hon flyttade dit, och hade då i omkring 25 års tid fört ett det mest rörliga lif, ständigt stadd på resor med en teatertrupp, i hvars tjänst hon var anställd som garderob-sköterska och allmän hjälpreda. Sina yngre år hade hon tillbragt i storstad och hade således vid sin ankomst till denna utkant af världen aldrig vetat, hvad det vill säga att lefva skild från mänskligheten. Här afklipptes med ens för henne allt umgänge med den yttre världen. Hon kunde ej ens komma till närmaste granne utan att ro öfver en sjö, och konsten att ro en båt hade hon aldrig lärt. Ingen väg ledde till hennes hem. Det kan tyckas, att om *någon* farmarhustru skulle ha anledning att bli tungsint, skulle det vara den, som vid så framskriden ålder plötsligt ryckes från det rörliga lif, det umgänge, de seder och bruk, vid hvilka hon ända från barndomen varit vand, och begrafves lefvande i en människotom vildmark. Men det är så långt ifrån att den kvinna, hvarom här är tal, visar spår till melankoli, att hon tvärt om är en bland de mest belåtna, glada och lifliga människor, jag någonsin sett, och det fastän hon nu bott i vildmarken i 14 år, under hvilken tid hon endast två gånger haft tillfälle att besöka en stad och under hela sju år ej ens varit utom synhåll för den sjö, vid hvilken hennes hem är beläget. Flera dylika exempel skulle kunna nämnas. Det måste bero på något annat än farmlifvets "enslighet", att farmarhustrur bli vansinniga. Jag tror, att farmare i många fall äro mindre försiktiga vid valet af hustrur och taga sådana, som gifta sig med dem mindre af kärlek till dem eller landtlifvet än af begär att undslippa en tjänstekvinnas lott, och som kanske äfven under andra omständigheter skulle blifvit förryckta. Eget

nog har jag under min mångåriga vistelse bland nybyggare och farmare och det till på köpet i trakter, där kampen för tillvaron varit hårdare än annorstädes, endast vid ett par tillfällen stött tillsamman med farmarhustrur, som haft en eller annan skruf lös. En af dessa företeelser vill jag här försöka afteckna.

Det var på hösten 1886. Jag befann mig på ett ströftåg kring bygden för att uppsöka någon farmare, som möjligen hade en mjölkko att afyttra. En kväll i skymningen kom jag till en liten farm med en vacker fruktträdgård, en präktig lada och ett hvitmåladt, rymligt boningshus. Man hade sagt mig, att här skulle en schweizare vid namn John Ott bo, en försigkommen nybyggare. Äfven om jag ej kunde få köpa någon ko af honom, hoppades jag i alla fall få stanna öfver natten där, eftersom ingen annan boning fanns på flera mils håll. Jag knackade på dörren, och en liten rultig kvinna, vid pass 40 år gammal, barfotad, iklädd en kort kjol, som knappt räckte nedom knäna, uppenbarade sig. Håret var linfärgadt och stripigt, blicken slö och intetsägande. Ansiktet och figuren i öfrigt vittnade om föga annat än god matsmältning.

"Ursäkta mig, är mr Ott hemma?" frågade jag på engelska.

"Yes, my husbonne är home, men he is in the barn", svarade hon på svenskblandad engelska, med ett besynnerligt skratt.

"Jag hör, att ni är svensk", sade jag nu på svenska.

"Yes, jag är svensk, men min husbonne är från Switzerland. Jaså, herrn är också svensk? Hvad heter herrn?"

Jag nämnde mitt namn och mitt ärende. En glädjeblixt flammade öfver kvinnans ansikte, och likt en flod, som brutit sina fördämningar, flödade nu en ordström öfver hennes läppar, ett svall af engelska och svenska, vett och vanvett om hvartannat, som afbröts först när hennes man återkom från stallet med ett par mjölkspannar och bjöd mig stiga in i huset. Under hela tiden, medan kvinnan pratade, stod hon på trös-

keln och jag på trappan. Att återgifva hela hennes svada vore omöjligt. Det följande är blott ett profstycke.

"Åh, jaså, det är mäster Skarstedt. Jag har hört om honom. Det är ju han, som har tagit land uppe på berget. Jag minns hans fader, när han invigde kyrkogården i Jemshög i Bleking. Jag tjänade på prästgården där. Skarstedt var med sin fader där, men då var Skarstedt bara en liten gosse. Jag kommer så väl ihåg, när jag bäddade åt er. Jag vet, att Skarstedts fader var en rättfärdig man, och då tror jag, att Skarstedt också vill det rätta, och då vill han nog hjälpa mig och gå till courthuset i Vancouver och tala om hvad min husbonne gjort med min property, så att jag kan få den tillbaka. Han har betalt mäster Lind och mäster Håkanson för att de skola keepa mig crazig right along. Jag har inte haft någon understanding med honom. Har han rätt att give away my money to Swede people'n? Jag vill ha tillbaka min part. Men han har given away one-third part till mäster MacAlary och mäster Burt och one-third part till mäster Lind och one-third part till Swede people'n och one-third part till churchen (the judge) i Vancouver, för att de skola keepa mig crazig right along. Min husbonne har aldrig låtit mig ha ett ord understanding. Jag kan inte uthärda att stand it any longer. Jag vill hellre komma i asylum eller poorhouse än vara hans woman. Jag ville gärna stanna, om jag kunde lefva a pleased life till min död. Men han keepar mig crazig."

I den här stilen, tuggande och omtuggande samma saker dussintals gånger, fortfor hon att pladdra oafbrutet, under det tårarna rullade utför hennes tjocka kinder, tills, som sagdt, hennes man kom. Han hälsade vänligt på mig, tillsade hustrun gå in och slå upp mjölken samt bjöd mig att stanna öfver natten. Då vi inträdde i köket, funno vi bordet dukadt, och kort därefter "smorde vi kråset" med bröd, smör, honung, mjölk, kött, té, inkokt frukt m. m. Anrättningen var både riklig och väl lagad, och i rummen såg det snyggt

och ordentligt ut. Mr Ott, en kortväxt, mycket liflig, 40-års karl, läste en kort bordsbön. När han började med denna, yttrade hustrun till mig:

"Se, hur from och andäktig han nu ser ut. Han beder till Gud, men ändå betalar han Swede people'n för att keepa mig crazig right along, och har gifvit one-third part of my property till mäster Håkanson och one-third part till mäster Lind och one-third part till mäster Burt och mäster MacAlary. Skarstedt skall taga mig med till courthuset i Vancouver och låta mig få en understanding."

Ott och jag lyssnade och åto, medan hon pratade. När hon hållit på en 8 eller 10 minuter, sade Ott plötsligt: "Shut up now. We have heard enough"; och liksom om någon klippt af hennes tunga, teg hon tvärt, midt i en mening, och började i stället äta med en fart och kraft, som om det skett på beställning.

Senare på kvällen följde jag ut med Ott för att försöka få förklaring öfver kvinnans besynnerliga sätt. Han hade synbarligen ej lust att tala om henne. Så mycket erfor jag dock, att Ott förstod hvartenda ord, hon sade, äfven när hon talade svenska — hvilket för resten lät ungefär som när hon talade engelska — och att hon vid sitt giftermål ägt en half acre jord i ett svenskt-finskt nybygge några mil därifrån samt fått en skruf lös, emedan han ej betalt henne för denna jordlapp, hvilken enligt hennes mening var värd flera hundra dollar, men i själfva verket icke skulle kunnat säljas för $50. Hon hade grubblat sig vriden öfver denna förlust och inbillade sig nu, att mannen mutat en hop folk för att hindra dem från att taga sig an hennes sak. Begreppet tredjedel var hon näppeligen på det klara med. Ibland räknade hon upp ända till 7 och 8 personer, som hvardera fått en tredjedel af hennes "property". Otts hade varit gifta i flera år. Kvinnan var stark och arbetade duktigt. Hon hade hjälpt sin man vid både hus- och ladubyggen, burit bräder, stackat hö o. s. v.,

men hade oaflåtligt dagen i ända, år efter år, tuggat om samma saker, tiggande om att få "en understanding" och anropade hvarje besökare om hjälp. Ott sade, att han i början höll på att bli nervös af det evinnerliga kältandet, men att han nu blifvit så vand därvid, att det bekom honom ingenting. Grannar hade rådt honom att sätta henne in på dårhus, men han hade beslutat att uppskjuta med ett dylikt steg i det allra längsta.

Under det följande året råkade jag Ott några gånger. Vid ett tillfälle hjälpte jag och ett par andra farmare Ott att drifva några kreatur på väg till staden. Medan vi höllo på med att fånga dem, kom hustrun springande och anropade en hvar af oss om hjälp i "courthuset". En annan gång, när jag stod och språkade med Ott om biskötsel, kom hon också ut och afbröt vårt samtal med frågan: "Men hvad skall man säga om min ställning?" Och så följde samma gamla, oändliga historia. En dag fram på sommaren anträdde min hustru och jag en fotvandring till Portland. Som afståndet var för långt att tillryggalägga på en dag, gingo vi så, att vi kommo att stanna öfver natten hos Otts. Det var för komiskt att åhöra mrs Otts förtviflade försök att förmå min hustru att sympatisera med henne. Hon gaf henne i stället en allvarlig föreläsning öfver det otillbörliga i att försöka pina lifvet ur sin man med oändliga klagovisor. Hela natten hörde vi mrs Ott stöna och sucka på sitt läger, bedjande tvifvelaktiga böner till Gud om hjälp mot dem, som "keepade henne crazig right along."

Sommaren 1888 bodde jag i staden Vancouver. Min närmaste granne var en symaskinsagent, Franklin, hvilken ägde hästar och vagn och hvarje vecka åkte ut på landet för att sälja maskiner. Som jag i min dåvarande egenskap af landskapsfotograf ständigt flackade omkring bland farmarne, kom det mig ofta väl till pass att få åka med Franklin, liksom det var honom till nytta att genom mig bli introducerad till mina många

bekantskaper på landet. Han var ej noga med att få kontant betalning för sina maskiner. Ofta tog han en ko, ett föl eller något annat i stället för en del af betalningen, och många voro de äfventyr vi upplefde, då vi fått något bångstyrigt kreatur att drifva en 15, 20 mil eller mer, eller då vi måste öfver natten inkvartera oss i någon hölada. Franklin var en rolig passagerare, praktisk och tilltagsen och full af komiska historier från sitt föregående äfventyrliga lif. Vid våra besök i farmarestugorna höll han alltid målron vid makt, och om hans berättelser ej alltid voro så strängt sannfärdiga, förfelade de åtminstone ej sitt syfte att roa åhörarne.

En dag i början af september hade vi besökt flera farmställen och befunno oss vid skymningens inbrott ett par mil från John Otts farm. Franklin frågade, om jag visste något ställe, där vi kunde taga in öfver natten, och glad öfver tillfället att få mystifiera min vän i gengäld för alla de mystiska historier, hvarmed han trakterat mig, föreslog jag strax, att vi skulle fortsätta till sagda farm. Det var kol mörkt, när vi hunno dit. Otts gamla vallhund gaf skall, och kort därefter sågo vi ett lyktsken komma emot oss. Det var Ott själf, som bar lyktan, och i dess sken sågs hustrun komma stultande en 15 eller 20 steg bakom sin herre och man. Franklin hade förut klagat öfver törst, hvadan jag rådde honom att gå upp till huset och dricka. Jag skulle sköta om hästarna. Sedan jag presenterat Ott och Franklin för hvarandra, gick den sistnämnde i enlighet med mitt råd framåt vägen i riktning mot huset, medan Ott och jag frånspände hästarna och togo dem till stallet. Jag visste naturligtvis, hvad som skulle komma, och kunde knappt hålla mig från skratt vid tanken på Franklins möte med mrs Ott. Hon antastade honom genast, och inifrån stallet kunde Ott och jag höra, hur hon rabblade upp sin gamla klagovisa. När vi aftagit seldonen och Ott klättrat upp på skullen för att kasta ned hö till hästarna, kom Franklin smygande in till mig i stallet, där jag stod och höll på att

kikna af skratt. Jag antog i hast en allvarsam hållning, när han med brådskande ton frågade:

"Hvad är det för en galen käring, som är där ute? Hon vill, att jag skall gå till courthuset i Vancouver och hjälpa henne att få tillbaka hennes egendom. Hon säger, att hennes man har delat den i tredjedelar och gifvit bort den till en hop människor, som jag aldrig har hört omtalas. Hvem är hon? Hon måste vara vriden."

"Visst är hon vriden", svarade jag gapskrattande, "men låtsa icke om något, utan håll dig allvarsam, om du kan."

Vi blefvo bjudna på kvällsmat. Vid bordet, där Ott också slagit sig ned, ehuru endast för att hålla oss sällskap, eftersom de ätit sin kvällsmat för länge sedan, trakterade Franklin oss med otroliga historier från Alaska, där han sade sig ha vistats 11 månader. Under dessa 11 månader hade han hunnit färdas 3,300 mil uppåt Yukon-floden; dödat 198 björnar under en vinter, en af dem vägande 789 lbs.; på en dag plockat en gevärspatron full af ärtstora guldklimpar; ägt 17 hundar, sålt en af dem och sedan försökt återköpa den för $200 mer, än han själf fått för den; sett termometern visa 75 grader under 0; lefvat hela tiden på fruset kött; aldrig sett en enda hvit man, endast indianer; skjutit sjöuttrar 7 fot långa med hufvud stort som en knytnäfve och skinn värdt $360 o. s. v.

Mrs Ott satt märkvärdigt nog tyst hela tiden. Men när han så berättade, att han äfven besökt Sverige, legat 1½ år vid Carlberg och vid ett tillfälle krossat en griffeltafla öfver kronprinsens hjässa, emedan kronprinsen förargat honom, fick hon ändtligen mål i mun och frågade, om han vore svensk, eftersom han varit i Sverige.

"Jag är född i New York, men af svenska föräldrar", svarade Franklin.

"Är han gift?"

"Ja, men min hustru är amerikanska."

Mrs Ott sporde, om de hade några barn, och då Franklin,

som hela tiden talat engelska, svarade, att de ej hade några "children", inföll hon:

"Åh, jaså, han har inga childringar! Jag har heller inga childringar, men jag har loosat det ena dead child efter det andra bara för sorrow; och det är harder to loosa a dead child än a living child. Det är allt min husbonnes skull. Det är du (vändande sig mot honom), som keepar mig crazig. Jag har aldrig haft ett ord understanding. Inte gaf jag mig till Swede people'n, för du gaf mig till dem, när jag gick till Portland." — — —

"Tig nu!" sade mannen, och hon teg.

Ott berättade, att han sett något i en Vancouver-tidning om mig, men att mitt namn varit stafvadt så galet, att han knappt kände igen det. "Ni borde", tillade han skämtande, "stämma tidningen och begära $10,000 i skadeersättning."

"Nej, nu tror jag, han lär andra att keepa mig crazig för money också!" ropade mrs Ott i en så kostlig ton, att vi alla, Ott också, brusto i skratt.

Franklin och jag fingo oss anvisad till sofrum en kammare, endast medelst en tunn vägg skild från mrs Otts sofrum. Så länge vi lågo vakna, hörde vi henne oafbrutet sucka och pusta och bedja. Frampå natten, sedan min kamrat somnat, smög jag mig ur rummet och kom strax tillbaka, åstadkommande tillräckligt buller för att väcka honom. Han satte sig förfärad upp i sängen.

"Hvem är det?" frågade han och tillade, då han hörde mitt undertryckta skratt: "Åh, det är du? Jag trodde, det var den galna käringen, som kom hit in!"

"Den galna käringen" oroar icke någon numera. Ett par år efter ofvan skildrade tilldragelser fördes hon till dårhuset. Hennes vistelse där blef emellertid ej långvarig. Hon angreps af kräfta i bröstet och afled kort därefter, ända till det sista mumlande sin gamla klagan om mannen, som bortgaf hennes egendom, för att "keepa henne crazig right along".

Igen.

Det rullar fram med iltågssus
förbi en by med hvita hus,
en liten bäck, en kvarn, en fors,
en kulle fylld med hvita kors.

Där hvilar hon, Ah, år och år
förgått, dock syns det som i går:
en afskedsstund vid bäckens brus,
en afskedsblick af stjärneljus,

en blick, som utan ord ändå
mig sade mer, än ord förmå,
och som, af intet jordiskt skymd,
än tindrar öfver årens rymd.

Men taflan rullas hop på nytt,
och bäck och kvarn och kulle flytt.
Gud signe dig, som oförglömd
i korsprydd kulle ligger gömd!

Hjalmar Edgren.

Nyårsklockan.

Ur Tennysons "*In Memoriam*".

Ring klocka, ring mot frostig sky
ring ut i rymdens stjärneljus.
Ett år flyr hän med nattens sus:
ring klocka, ring, och låt det fly.

Ring ut det gamla och ring in
det nya, ring kring fält af snö.
Ett år dör hän; så låt det dö.
Ring falskhet ut, ring sanning in.

Ring ut den sorg, som hjärtat tär,
och kampen mellan rik och arm.
Ring hoppet in i tviflarns barm,
ring in den frid, som helig är.

Ring ut allt hat ur hem och hus,
ring ut de bittra fejders arf.
Ring in ett bättre tidehvarf
med bättre seder, mera ljus.

Ring ut elände, sorg och brott
och tidens trolöshet mot Gud.
Ring ut min arma lyras ljud,
ring in en äkta sångardrott.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
5. *"En kvinnlig Roosevelt". Porträtt af Mrs. P. af Carl Lotave.*

Ring ut försåt ur mänskosjäl
och högfärd öfver rang och ätt.
Ring trohet in mot lag och rätt,
ring kärlek in för allas väl.

Ring ut det hån, som rifver ned,
den makt, som blind förhäfver sig.
Ring ut de tusen årens krig,
ring in en tusenårig fred.

Ring in den ädla kraftens män
med vidgadt hjärta, öppen hand.
Ring mörkret ut ifrån vårt land,
ring in den Krist vi bida än.

Hjalmar Edgren.

Tvenne sagor.

Af *Signe Ankarfelt*.

I. HERR KOPPARSLANT OCH FRU SKATA.

Han hade kommit till världen precis som alla andra slantar, och sin verkliga valör hade han också fått från allra första början. Men han hade blifvit förgylld och tillbragt en lång tid i sällskap med några guldslantar i en fin silkesbörs, och följden hade blifvit, att han inbillade sig vara ett guldmynt, han också.

En dag hände det dock, att en maska i den virkade silkesbörsen brast, och lille herr Kopparslant föll därur ned i en smutsig gränd, där rännstenen var uppfylld af allt slags afskräde. Herr Kopparslant kände sig till en början alldeles bortkommen, men tröstade sig snart med att nog skulle han blifva bemärkt och upphämtad. Dock dröjde detta längre än han trott, ty hans förgyllning, som var mycket ytlig, hade redan börjat nötas af och icke så litet ärg att visa sig här och där. Men allt detta märkte han icke själf, utan inbillade sig, att han alltjämt var lika blank och skinande, som när han låg i silkesbörsen.

På andra sidan gränden stod en gammal rönn, och där bodde fru Skata. Hon var liksom alla andra skator pratsam och nyfiken samt öfvermåttan svag för allt som var grant och lysande. En morgonstund, då solen sände ned ett knippe ljusstrålar i den mörka gränden, såg fru Skata från sin villa i rönnen någonting lysa och blänka i rännstenen. Vips var hon därnere, trippande omkring med högt uppburet släp, och så fiskade hon upp herr Kopparslant från rännstenen och förde honom till sitt bo i rönnen. Herr Kopparslant teg visligen, men fru Skata pratade så mycket mera, ty hon var icke af dem, som kunna behålla sina hemligheter för sig själfva.

Snart blef det ett prat och stoj i fru Skatas bo, såväl som i alla skatbon i grannskapet. Fränder och vänner församlades i rönnen för att beundra fru Skatas nyförvärfvade skatt, som presenterades som grefve Guldslant. Men afundsjukan grodde redan i månget skathjärta, och när de kommo i närheten af det gamla kyrktornet, där de förnäma familjerna Kaja och Korp residerade, kunde ett par af fruarna Skata ej underlåta att i förbiflykten hälsa på och omtala, att en grefve Guldslant blifvit upptagen från rännstenen till skatboet i rönnen.

“Guldslant! Har man hört på maken”, kraxade gamla hennes nåd Kaja; “en guldslant, ja det må jag säga! Fruarna få ursäkta, men jag måste tvifla en smula, eller hvad säger min högt ärade frände herr Korp härom?” tillade hon, vändande sig till denne, som förumstigt blinkande lyssnat till fruarnas samtal.

“Hennes nåd har, som alltid, fullkomligt rätt”, svarade han belefvadt och krafsade sirligt med foten i det mossbelupna kyrktaket. “Jag endast skulle vilja tillägga, att jag önskar det vår aflägsna frände fru Skata måtte i vårt sällskap inbjuda vår vise och lärde granne, doktor Uggla, på det han må säga oss slantens verkliga valör och halt, ty att själf vara

öfvertygad är en sak, och att öfvertyga andra är en annan. Säg henne det från mig, mina vänner", bifogade han nedlåtande till skatorna, som skrattande skyndade tilbaka till vännen.

"Jaså, man behagar tvifla på min urskiljningsförmåga", skrek fru Skata förtörnad; "må de alla komma, hela släkten och Ugglan med! De, som jag, skola få se, att det är en verklig grefve Guldslant."

Först i skymningen anlände doktor Uggla, ty då började han se som klarast, och med honom kommo familjerna Korp och Kaja. Fru Skatas skyddsling presenterades och beskådades noga från alla sidor. Ändtligen tog doktor Uggla fru Skata afsides och sade:

"Det måste medgifvas, att skenet stundom lätt kan bedraga och i detta fall är det bländande nog för hvarje öga, som endast fäster sig vid ytan. Men valör är valör under alla omständigheter, fru kusin. Det är en sak, som endast bestämmes af den äkta halten. Han kan länge gå och gälla för en guldslant, så kopparslant han än i botten är, ända till dess han kommer till alla slantars slutliga mål, sedan de fullgjort sitt vandrigslopp, jag menar den där platsen, där alla utnötta slantar växlas in för att lämna rum för nya, som komma i deras ställe. Där upptäckes snart hans rätta värde, där skrapas förgyllningen bort och där måste hvarje slant genomgå eldsprofvet i sanningens degel. Men så länge ni och alla andra af er släkt tycka om att kalla honom grefve Guldslant, så gärna för mig. Men kopparslant är och förblifver han från början till sitt slut."

Fru Skata neg gång på gång i sin vördnad för så mycken vishet, och med tårade ögon sade hon:

"Högtlärde herr doktor, er tystnad är allt jag begär!"

"Ja, ja, jag förstår", svarade doktor Uggla och sköt upp glasögonen; "den betalar sig alltid bäst i denna världen för sådana som mig. Men kom ihåg, fru Skata, att sanning består, när förgyllning förgår."

II. HERR GRINDSTOLPE OCH FRÖKEN GRÖNSISKA.

Ingen hade någonsin kunnat förstå, hur herr Grindstolpe, som varit så upptagen af sitt värf att hålla grinden i ordning på sina gångjärn, någonsin fått tid och lust att förena sina öden med lilla fröken Grönsiskas. Alla spådde också olycka af denna löjliga förening och icke minst herr Halmstack, hvilken i så många år varit herr Grindstolpes granne och vän.

"Hvad hade fröken Grönsiska själf tänkt på?" undrades också från alla håll. "Åh, hon var en sådan tanklös varelse, som ingenting tänkte alls", sade somliga, andra åter sade, "att hon hade ett så godt hjärta och tyckte det var synd om herr Grindstolpe. Han, som icke kunde röra sig ur fläcken eller lyfta sig en tum från jorden, där han formligen var till hälften nedgräfd."

"Jag skall sjunga för honom, och i utbyte skall han gifva mig ett säkert stöd," kvittrade hon, då någon frågade henne. Ja, det var vår då, och hon sjöng och drillade hela dagen lång. Hon låddes aldrig höra, huru grinden gnisslade, eller klagade öfver huru detta pinade hennes fina känsliga öra. Alla, som foro vägen fram, beundrade också hennes glada älskliga sånger, endast herr Grindstolpe kunde omöjligt röras däraf.

Herr Halmstack skakade betänksam på sitt tjocka hufvud, då han snart märkte, att lilla Grönsiskans toner började ömsom ljuda falska eller också innerligt vemodiga. Men herr Grindstolpe hörde hvarken det ena eller andra, han endast skötte sin tjänst.

En dag gjorde herr Halmstack honom uppmärksam på lilla Grönsiskans förändrade toner, och då blef han ond och frågade henne:

"Hvarför jämrar du dig, så att grannarna tro, att du är

olycklig. Har du icke allt, hvad du kan begära, fullt upp af föda och ett sådant säkert stöd i mig. Om du icke kan sjunga glada toner, så förbjuder jag dig att sjunga helt och hållet."

"Om du ändå ville lyssna och förstå mig", hviskade lilla Grönsiskan till svar.

"Dumheter", snäste herr Grindstolpe, "jag har annat att göra. Se så, jag vill, att du skall vara nöjd."

Nästa dag sjöng icke lilla Grönsiskan en ton, utan satt tyst och hängde hufvudet. Men icke hade herr Grindstolpe tid att märka detta.

"Kom öfver till oss och sjung dina visor," ropade en varm sommarmorgon några unga, hvitstammiga björkar, hvilka stodo icke långt därifrån. De hade förstått, hur olycklig lilla Grönsiskan hade blifvit på senare tiden.

"Ja, det vill jag gärna", kvittrade Grönsiskan, "herr Grindstolpe skall visst icke märka, om jag är hemma eller borta, så upptagen är han af sin grind och hennes gnisslande."

Men herr Halmstack, som i sin nuvarande lugna ställning icke hade något annat att göra än att vakta sina grannars görande och låtande, såg Grönsiskan flyga öfver till björkarna på en stund.

En kväll, då herr Grindstolpe unnade sig en smula rast, ropade herr Halmstack till vännen:

"Hvarför låter du din lilla Grönsiska flyga omkring i skogen och sjunga sina klagosånger?"

"Hur skall jag väl kunna förhindra henne? Hon har ju vingar!" knotade herr Grindstolpe.

"Klipp vingarna", rådde herr Halmstack.

Nästa dag voro också lilla Grönsiskans vingar klippta. Hon hade bedt och tiggt att få behålla dem, men herr Grindstolpe var orubblig, som vanligt.

Sedan den dagen sjöng hon ej ofta, utan satt så tyst med sitt lilla hufvud lutadt mot bröstet. Men herr Grindstolpe

märkte icke detta, lika litet som att höstvinden började blåsa, eller att ängens blommor redan vissnat. Han hade aldrig gifvit sig tid att se, om några blommor någonsin funnits, så upptagen var han af sin grind.

Så kom dagen för flyttfåglarnas afresa mot söder. Grönsiskan försökte hälsa dem med en afskedssång. Men hon förmådde ej, hon hade glömt bort sin konst, hon kunde icke sjunga mera.

"Kom med oss", sade hennes sångarbröder och systrar medlidsamt.

"Jag kan ej", hviskade Grönsiskan, "mina vingar äro klippta."

Hon försökte ännu en gång att drilla en ton, men då brast hennes lilla hjärta, och hon föll död ned vid herr Grindstolpes fot. Han blef ytterst öfverraskad och kunde icke förstå, att hon dog så där af ett brustet hjärta, då hon hade honom, som aldrig vikit en tum från sin post och alltid varit för henne ett så säkert stöd.

Herr Halmstack försökte att gillande nicka med sitt tjocka hufvud, men det ville ej riktigt lyckas.

"Rätt så, käre vän", pustade han fram, "men kanske detta icke var nog för henne, som hade vingar. Dock, bror har ju grinden kvar och njuter mera af hennes gnisslande än af lilla Grönsiskans drillar, ty dessa förstod bror aldrig."

Hvad jag ville.

O, kunde jag med himlens ljus
din ande sväfva kring
och ställa kring ditt hjärtas hus
en fridens änglaring,
ditt sinne med ett glädjeregn
hvar morgon friska opp
och med en mur, fast som Guds hägn,
omgärda tro och hopp.

O, kunde vänskap smeka bort
hvart minnets gömda sår
och le ditt öga ljust och torrt
ifrån den smärtans tår,
jag såg ibland där dallra klar
och vemodsfull och skön,
en ädel suck, ett mildt försvar,
en stilla värdig bön.

O, kunde jag bevara fri
din fot från hvarje tagg,
och, om du sårats, gjuta i
en himmelsk balsams dagg,
sam uti njutning vände kval,
hvar sveda läkdom gaf,
och smärtans dolda rötter stal
ur deras gömslens graf.

O, ägde jag orkanens makt,
ljungeldens skärpa vred,
allt hinder för din fot sig lagt
jag lustigt refve ned
och bure dig på väldig arm
en liten fristad mot,
där trygg du glömde mödans larm.
och så bekymrens hot.

Ack, om den lotten blefve min
att vakta där din frid!
Hur glad jag där dig lyckte in
från hvarje sorg och strid!
Hur glad jag kring den tempelgård
en mur af trefnad slog,
där för din ro i vaksam vård
min altartjänst jag tog.

Dock, jag är arm, min arm är svag
och räcker icke till
att kämpa till min själs behag
för den jag kämpa vill.

Om jag min vän ock gråta ser
och själf oändligt led,
all tröst jag har är ingen mer
än den att gråta med.

Min bön då blifve slutligen,
ack, blott att gråta få
med hvar och en min sorgsne vän,
hans lidande förstå
och i mitt hjärta bränna in
den sorg, hans hjärta tär,
och känna bördan såsom min,
däraf han nedtyngd är.

D. Nyvall.

Något om svensk konst i Amerika.

I. MÅLAREKONSTEN.

Af *Birger Sandzen.*

Utvecklingen inom den svenska konsten under senaste årtiondena har i stort sedt varit ungefär densamma som inom litteraturen. Man var länge idealiskt anlagd och målade ofta i en allt för klemig och söt stil. På 1880-talet bröt en storm lös. En käck, liten trupp af målare och skulptörer med snillrika, oförfärade ledare slöto sig tillsamman mot den gamla konstakademien och gåfvo densamma slag på slag. De realistiska och naturalistiska vindar, som nu drogo fram, voro friska, stundom råa och våldsamma, men de rensade luften. ,Ovädret drog öfver, och kvalmet var borta, Man andades fritt.

I denna atmosfär började på 1890-talet den realism, som i stridens hetta gått för långt, att i sin ordning få maka åt sig för de nya strömningar, som därefter framträdde. "Symbolistiska", "syntetistiska" och "romantiska" eller "romantistiska" riktningar började gå anfallsvis tillväga mot den redan föråldrade realismen. Då en "skola" söker att bekämpa en annan, gör den sig nästan alltid skyldig till löjliga öfverdrifter. Då man endast predikar om människoandens suveränitet och konstnärens absoluta oberoende af naturen

som förebild, gifver man konsten en alltför lös grund, och man går för långt liksom den realism, som å andra sidan anser konstnärens uppgift vara att med största möjliga virtuositet kopiera naturen. En konstnär må "symbolisera" och "romantisera" och gifva sina idéer lösa tyglar i konsten, ty anden är mer än materien, men han bör ej frigöra sig från naturen som förebild.

"Man bör kunna naturen, innan man börjar jonglera med den", hörde jag en gång Rickard Bergh yttra till en af mina målarkamrater, som alltför mycket stliserat en vanlig modellstudie. Den store målarens ord hafva mången gång runnit mig i minnet, då jag betraktat allt för "frigjorda" "symbolisters" eller "romantisters" alster.

De nya riktningarna hafva redan lugnat sig efter sina första öfverilningar, och äfven om skilda "läger" nödvändigtvis kvarstå, är man dock för närvarande bredare, fördomsfriare och mångsidigare i sina idéer om skön konst än någonsin tillförne. Hvad nordisk och särskildt svensk konst beträffar, så befinner den sig nu i ett tillstånd af högre blomstring än någonsin. Vi minnas, huru svensk konst vid världsutställningen i Chicago firade en sannskyldig triumf, samt huru många svenska konstverk då inköptes för enskilda och offentliga samlingar här i Amerika. Sedan dess har Sveriges sköna konst fortsatt sitt segertåg på utställningen i Berlin, Paris, Petersburg, Wien, Venedig, Munchen o. s. v. "Ni svenskar äro lika duktiga som vi," sade en gång en fransman till mig på en konstutställning, och det var ju det högsta erkännande, han kunde gifva. Den svenska konsten är mäktig, allvarlig och djärf. Den är ej rädd att tänka fritt och självständigt.

Af Sveriges konst håller här i Amerika på att springa fram en lifaktig telning. Man finner svenska namn på hvarje stor utställning här i landet, och i regel taget är den tafla, som är märkt med ett svenskt namn, ett alster af rang. De svens-

ka konstnärerna i Amerika äro dock i många fall okända för såväl landsmännen här som i Sverige. De flesta hafva som unga lämnat fosterjorden och, sedan de kommit hit, hafva de för det mesta sålt sina alster till amerikaner, emedan våra landsmän här i allmänhet ej ännu kunnat köpa konstsaker. Man måste skaffa sig det nödvändiga, innan man köper det, som är öfverflödigt. Ty taflor och skulpturer äro lyxartiklar, har man upprepade gånger sagt mig. Konstalster äro ej nödvändiga för ens blotta existens eller fortsatta hjärteverksamhet, men en viss portion af skön konst och skön litteratur kräfves, synes det mig, af vår inre varelse, för att vi skola lefva ett fullt lif. Huru kan konstnären fatta, att en tafla, på hvilken han arbetat med så mycken kärlek, i hvilken han nedlagt så mycket af sig själf, till hvilken han skänkt det bästa, ädlaste, skönaste, han känt eller tänkt, skall vara en öfverflödsartikel, af intresse endast för honom själf?

Jag ser där på väggen midt emot mitt skrifbord ett porträtt af en af mina artistkamrater, måladt af en annan kamrat. Det är ett blekt ansikte, en hög, ädel panna, mörka ögon, som brinna med en trotsig eld. Man kan ej stå oberörd inför detta porträtt. Det ligger ett helt lifs historia i de vackra, härjade dragen. Jag tycker, att andra lika tydligt som jag där skulle kunna läsa om huru han arbetade, svalt, segrade och dog en förtidig död. Är ett dylikt porträtt intresselöst och onödigt? Där hänger ett äkta Kansas-landskap med ett par väldiga halmstackar i förgrunden och några kolossala solrosor i kanten på hveteåkern och en rödmålad farmstuga i bakgrunden. Här har man solsken, hälsa, glädje i öfverflöd, samladt på en liten, tre fot bred duk. Är icke så mycket landtlig, frisk skönhet med härligt Kansas-solsken värd lika mycket som en elegant salongsmöbel? Säkerligen. Och ändå är ju den vackra salongsmöbeln så nödvändig och den stackars taflan så öfverflödig. Där bredvid hänger en ökenstämning. Jag betraktar den och drömmer mig till-

baka till den omätliga öknen, dess färgprakt, dess rysliga skönhet, dess eviga, förfärliga tystnad, lika mäktig som dånet af Niagaras vattenmassor. Kan det vara förnuftigt att kasta ut pengar för att få en sådan där duk på sin vägg? Nej, den är då en öfverflödsvara, om någonting är det. Kanske, käre läsare, men begär ej, att konstnären, som känt och älskat den där stämningen, skall begripa det.

Om man nu ändtligen skall hafva så onödiga saker som målningar, så bör man åtminstone skaffa sig sådana, som en vanlig människa kan begripa, säger man. De moderna målarna äro allt för galna att kunna fattas af vanligt folk, säger man vidare. Några af de moderna målarna äro galna, det är sant. Men de galna bland dem äro ju ganska få, och galningar finnas på alla områden, och man kan ju lämna dem åt sitt öde. Att kalla allting, som man ej genast kan fatta, "konstigt" eller "tokigt", är dock både dumt och ensidigt. Mycket inom musiken, konsten och litteraturen, som den "oinvigde" finner obegripligt, skulle inom kort blifva både begripligt och njutbart, om han endast på allvar försökte att sätta sig in i det.

Jag fick i mitt föräldrahem som barn ständigt höra klassisk musik, ena dagen Beethoven och Bach och andra dagen Bach och Beethoven. En gång, då jag var omkring 10 år gammal, fingo vi besök af en skollärare, hvilken, ombedd att spela piano, bjöd på en serie marscher och valser. Mitt hjärta greps af en vild glädje. Det var då annat till musik än de odräglige, gamle Bach och Beethoven. Min far var hela eftermiddagen belägrad af besökande och kvarhållen i sitt ämbetsrum, ända tills den egendomliga matinéen var öfver och skolläraren sagt farväl. Far, som ändtligen blef ledig, kom in med ett åskmoln på pannan och frågade, hvem som "trumfat slagdängor hela eftermddagen". Vi uppgåfvo brottslingens namn.

"Jaså, det var han", sade far, "ja, den karlen har då inte mer musik i kroppen än mina gamla galoscher."

Jag var upprörd öfver denna hårda dom, men vågade ingenting säga, ty en inre röst sade mig, att far hade rätt. Inom mig mognade emellertid så småningom ett orubbligt beslut att söka begripa de gamle hårdsmälte klassikerna. Tillfällen till en närmare bekantskap erbjödo sig dagligen. Det började klarna för mig. I de sonater, där jag först begrep några takter, njöt jag snart af hela sidor. Jag lärde mig att älska de gamle mästarne. Jag fann, att en äkta, gammal Bach-fuga var skön, mäktig och formfulländad som ett götiskt tempel. Med målningar var det på samma sätt. Jag blef som pojke af en ung akademielev, som kallade mig "artist", underrättad, att Rosens "Erik XIV och Karin Månsdotter", hvilken jag som barn beundrat, var "gammalt skräp", och att ingen människa längre målade sådana taflor. Jag kom med denna föreställning till Stockholm, men där omtalade min lärare för mig, att nämnda tafla var ett "ädelt konstverk." Jag föresatte mig då att begripa, hvari taflans höga konstvärde bestod. Jag betraktade den timtals i nationalmuseum. Det gick omsider upp ett ljus för mig. Jag fick syn på dess utsökta stilkänsla, tidsstämning och ädla "symbolism". Jag fann, att det verkligen var ett "ädelt konstverk". Så gick det med många gamla tyska, holländska, italienska och spanska taflor. Jag lärde mig att beundra och hålla af dem. Konsten är en bekantskap, som är värd att göras. Det goda och det sköna här i världen äro tvenne fagra, blida tvillingsyskon, som älska att dväljas i hvarandras sällskap. Den moderna konsten är den, som vi här lättast kunna blifva bekanta med. Den innehåller så mycket stort och skönt, att vi ej kunna närma oss densamma utan att blifva varmt intresserade.

Om du, käre läsare, ej vid bekantskapens formerande liksom konstnären blir förälskad och vill göra konsten till ditt

"lifs utkorade", så kanske dock bekantskapen kan öfvergå till en uppriktig vänskap. Om många af landsmännen här kände denna vänskap för svensk och svensk-amerikansk konst, så skulle de troligen känna sig hågade att bygga ett hem för den svenska konsten här i landet. De hafva ju förut byggt kyrkor, skolor och konsertsalar. Man kände behof af kyrkor och så byggdes de, man behöfde skolor och de uppfördes, man kände behof af god sång och musik för att trifvas på främmande mark, och snart hade man egna, förträffliga musikskolor. Att våra landsmän här innerst hafva skönhetssinne, det se vi t. ex. på de vackra kyrkor, de fattiga nybyggarne på många ställen uppförde, men det har ej ännu vaknat till fullt lif. Vi hafva visserligen tvenne svensk-amerikanska konstskolor med årliga utställningar, en vid Augustana College och en vid Bethany College, men de hafva ej ännu rönt tillnärmelsevis den uppmuntran, som de öfriga afdelningarna vid våra skolor kunnat glädja sig åt. Vi hafva nu visserligen en god uppsättning gipser, "anatomigubbar" och annat undervisningsmaterial samt elever, som verkligen ämna utbilda sig till konstnärer, men intresset för dessa konstskolor och dessa utställningar är ännu ytterst ringa bland landsmännen.

På våra konserter hafva vi vanligen proppfulla hus, och man har genom att ofta gå och höra god musik lärt sig att njuta af ganska hårdsmälta program. Man skulle här till och med skratta åt ett konsertprogram i den "populära" stilen. Den sorten hafva svenskarna här längesedan växt från. På våra konstutställningar är man däremot ännu endast road af "populära nummer". I de flesta hem finner man präktiga pianon och på musikhyllan Beethoven, Chopin och Grieg. Om nu allting vore i proportion, skulle man ju vänta sig att på väggen finna t. ex. en vacker liten oljemålning eller etsning. Men där hänger vanligen ett uselt oljetryck eller tarfliga maskingjorda svartkritsförstoringar af några familje-

5. Porträttrelief. Af Henning Ryden.

medlemmars porträtt. Sådana porträtt i grann ram utdelas vanligen som "premium" i någon diversehandel, där man köpt ett visst antal stärkelse- eller hafregrynspaket.

I en af grannstäderna här i Kansas satt en resande "artist" i ett butiksfönster och målade oljefärgstaflor på 20 minuter hvardera och till ett pris af 50 cents stycket. Hela stadens "societet" stod i tätt packad kö framför fönstret, och man förklarade mannen vara en "verklig artist". Taflorna hade naturligtvis en strykande åtgång, och många af dem kunna nu glädja sig åt att få hänga i en elegant sal, där kanske en enda gungstol kostat 20 dollars. Skulle samma stads "societet" månne anse den neger, som står i ett gathörn och skrålar negervisor till banjoackompagnement, som en "verklig artist"? Nej, och tusen gånger nej! Och dock stå den målande och den skrålande "artisten" på precis samma utvecklingsgrad inom sina respektive professioner.

Hvad är orsaken till denna oerhörda skillnad i fråga om smakens utveckling i musik och konst? Man har närmat sig musiken, formerat en intimare bekantskap och lärt sig att älska och förstå densamma och insett dess förädlande och uppfostrande betydelse. Man skulle, om man försökte, på samma sätt lära sig att älska, uppskatta och såsom uppfostringsmedel använda bildande konst.

"Ja, men", säger man, "det är ju klart, att musiken som konst måste vara mera omtyckt och förstådd af allmänheten än målning och skulptur." Vi svara: det behöfver icke nödvändigtvis vara så, och det skall ej i framtiden alltid och allestädes vara så. Skön konst, tillhörande alla, finnes nu ej till. Men har du tänkt på, ärade läsare, att de antika, grekiska skålar och vaser, du i ett museum med rätta beundrar som verkliga konstverk, och af hvilka du skulle vara stolt att äga en enda, en gång tjänat som vanliga husgerådssaker i ett grekiskt hem, och att de gjordes af vanliga handtverkare, ej af artister. Man lefde i en värld af konst och skönhet i

en tid, på hvilken vi se tillbaka med så mycket medlidande, en tid, som ej ens drömt om ånga och elektricitet.

Jag har i södra Mexico sett fattiga indianer äta en föda, som vi ej skulle anse god nog åt våra hundar, ur lerkärl, så underbart vackra, att de, sedan indianstammen en gång dött ut, skola anses som prydnader för hvilket museum som helst. Det är ett och annat, som vi sakna i vår tid, trots ånga, elektricitet och allsköns uppfinningar.

Att konsten har sin uppfostrande betydelse, börjar man omsider att vakna till medvetande om både här och i Europa. Hvarför har man i Sverige på en kort tid köpt konstverk för 35,000 kronor åt skolorna? Hvarför offrar man här oerhörda summor årligen för samma ändamål? Hvarför lägger man en konstskola till nästan hvarje college? Hvarför införas allt längre kurser i teckning vid Amerikas folkskolor? Hvarför anställas verkliga konstnärer som mönsterritare vid möbel-, porslins-, tapet-, och mattfabriker? Hvarför inrättas så många konstindustriella skolor? Jo, man vill åter göra konsten till allas egendom. Man vill, att konsten och industrien skola arbeta hand i hand. Man vill ej längre hafva konsten inlåst i museer och palatser. Man vill, att konsten skall stiga ned ibland oss, undervisa oss, glädja oss och bli en hälsosam motvikt mot det ensidiga praktiska elementet i vår brådskande, nervösa, maskinarbetande tid. Är det den enda meningen med våra skolor att på kortaste möjliga tid i våra unga män och kvinnor dunka in kunskaper i alla möjliga och omöjliga ämnen, lära dem alla systemer af bokföring och snabbskrift, sätta vår tids "feber" i kroppen på dem från början, ständigt elda på dem och ändtligen slunga ut dem i det praktiska lifvet med den allt uppslukande tanken som kamrat, att de måste rusa på, bara rusa för att komma först till målet?

Och hvilket mål? Är detta lif värdt att lefva, om man endast skall arbeta som en maskin utan att en enda gång

hvila ut och se efter, om det finnes någonting annat i denna världen än räkenskaper, böcker, maskiner, konkurrens och pengar? Hvarför finnes det så mycket godt och skönt i världen, om meningen är, att man ej skall bry sig om det? Jo, då man arbetat som en maskin i många år, bör man ut och rekreera sig och se någonting vackert. Men det är ju förargligt, att man då måste resa till Colorado, California, Niagara, Schweitz eller Egypten. Något vackert finnes ju ej på närmare håll. Stackars människomaskin, du har bott i en värld af skönhet i hela ditt lif, och du har aldrig haft tid att lyfta näsan från dina böcker, maskiner eller pengar för att se på den skönhet, som omger dig, och hvilken du själf kunnat förhöja ännu mera och det i din omedelbara närhet, om du lärt dig älska konst och skönhet.

"Nybyggartiden" hör nu på det hela taget till det flydda. Vi kunna ej längre säga, att svenskarna här i allmänhet äro fattiga. Se t. ex. på Kansas och Minnesotas svenska farmare! De bo i präktiga, ofta eleganta hem och behöfva ej neka sig någonting. Äfven svenskarna i städerna hafva i allmänhet förmånliga anställningar och reda sig förträffligt. Musik intresserar man sig för. Svensk sång och svensk musik finnas öfverallt, där det finnes en handfull svenskar. Utmärkta sångröster har man öfverallt. Svenskarna samlas till sina stora "sångarfester" och gifva äkta svenska konserter, som slå amerikanarne med häpnad. Svensk sång känner man till och beundrar öfverallt. "Ni svenskar äro ett märkvärdigt folk, då det är fråga om musik", sade nyligen en amerikan till mig. Därefter frågade han med en rörande oskuld, om vi "egentligen hade" någon skön konst och litteratur. Jag upplyste honom om att både vetenskap, konst och litteratur stode lika högt i Sverige som i något annat land i världen. Hvarför äro de så litet kända här? Ja, hvarför? Hvarför finnas ej t. ex. våra stora, moderna svenska författare i billiga, engelska upplagor liksom allt tyskt, franskt, polskt, ryskt och spanskt? Ja, säg bara hvarför?

Under det vi hafva hundratals präktiga sångkörer och storartade sångarfester, hvarför hafva vi icke en stor, allmän svensk konstförening här i landet med utställningar af svenska och svensk-amerikanska konstverk? Skulle ej amerikanarne inför dylika utställningar nödgas säga, hvad de sagt om vår svenska sång: "Ni svenskar äro ett märkvärdigt folk, när det är fråga om skön konst." Hvarför hafva vi ej en enda hygglig utställningslokal för svensk konst och konstindustri? Hvarför ej ett museum? Hvarför kunna ej Amerikas svenskar, som årligen bortkasta stora summor på maskingjord lyx, underhålla en hand full fattiga, svenska konstnärer? Tiden är inne, att ett stort slag slås för svensk konst och konstindustri här i detta stora, rika land. Hvar finnes den mecenat och den ledare, vi behöfva?

Medan vi vänta på denne mecenat, käre landsmän, så låtom oss själfva göra en liten början! Ärade läsare, lägg dig ej till med flera svartkritsporträtt af den där sorten, som utdelas som premium på någon ny grötsort! Om du rätt tänker på saken, så passa ej dessa grötporträtt, om jag så får kalla dem, i din vackra sal med dess dyrbara möbler. Far och mor förtjäna nog ett ordentligt porträtt för resten. Om du vill hafva en oljemålning, så gå ej till den där amerikanska fröken, som målar "söta" blommor eller hundvalpar med glasögon på näsan och läsande i en bok eller kattungar med hufvudet uppstickande ur en känga. Allt det där är nog rysligt "sött" och rysligt billigt, men du tycker nog snart liksom jag, att det där är värdelöst skräp, som passar bäst i hörnet af din vedbod. Gå till den där fattige konstnären, din landsman, om hvilken du hört, att han i många, långa år troget studerat och älskat sin konst! Låt honom måla ett hyggligt porträtt af din gamle far eller din unga fru! Eller köp den där lilla vackra stämningen från din hemlandsdal eller den lilla duken där borta i hörnet af atelieren, duken med de vackra björkarna och solskenet! Tycker du inte, att

den är vacker? Du lekte ju i solsken och bland björkar som barn? Eller kanske du tycker ännu mera om det där majsfältet med den solbrände, unge farmaren i förgrunden? Han liknar ju nästan dig själf. På ett majsfält, precis likt det där, har du offrat mycken svett och ädel mannakraft. Du kan knappast låta bli att tycka om den där taflan. Det är så godt, att du köper den för salen i det vackra huset, du byggde i våras. Betala den fattige artisten ordentligt! Bed ej att få någonting tillbaka på den stora sedeln, du har i bröstfickan! Målarens börs, den högra byxfickan, innehåller troligen ej någon växel, och, om han händelsevis skulle hafva några slantar, så behöfver han dem nog till en bit mat eller en ny tub. ljus ockra.

Käre läsare, tillåt mig nu att i hast presentera några svensk-amerikanska artister. Mina upplysningar om dem blifva ofullständiga och knapphändiga, och många namn kanske saknas, som bort vara med, men det får läsaren godhetsfullt ursäkta. Presentationen försiggår icke i någon bestämd ordning.

Olof Grafström var samtida med Zorn och Bergh på konstakademien i Stockholm. Han gjorde sig tidigt känd som dugande konstnär, och hans vackra norrländska landskap på Konstföreningen i Stockholm funno lätt köpare. En af hans dukar hamnade i konungens privata konstsamling. Att i milda, behagliga färgtoner framställa nordisk natur är Grafströms starkaste sida. Han förstår och känner stämningen t. ex. i en norrländsk sommarnatt och återger den poetiskt och vackert. Under det tiotal år, som Grafström tillbragt i Amerika, har han vunnit många vänner både som konstnär och människa. Den, som känner Grafström personligen, kan ej låta bli att tycka om honom, den vänfaste, godhjärtade, kamratlige hedersmannen. Grafström är sedan 1897 lärare vid konstskolan vid Augustana College. Han har gjort mycket för höjandet af konstintresset bland landsmännen i Amerika.

C. F. von Saltza är välkänd på båda sidor om Atlanten. Han var kamrat med Zorn och Grafström på konstakademien. Han har här vunnit stort namn och anseende som konstnär och lärare. Von Saltza har varit anställd som lärare i figurmålning först i St. Louis och sedermera vid "Art Institute" i Chicago samt verkar nu som lärare i målarkonst i New York.

August Franzéns namn och konst äro så kända bland svensk-amerikaner, att vi här endast nedskrifva hans namn. Vi läste i *Hemlandet* för ett par år sedan en lefnadsteckning öfver den värderade konstnären och en skildring af hans konstnärskap. Franzén, hvilken för närvarande har sin atelier i Carnegie Hall i New York, är kanske mest känd som porträttmålare. Vi vilja här endast erinra om det mycket omtalade porträttet af skalden Eugene Field.

Arvid Nyholm är född och uppfostrad i Stockholm. Efter aflagd studentexamen blef han elev vid konstakademien. Han och undertecknad voro på hösten 1891 någon tid kamrater vid konstnärsförbundets nybildade målarskola. Alla höllo vi uppriktigt af honom. Han var en sådan äkta artistsjäl, begåfvad, kamratlik, snäll och rolig. Man hade aldrig tråkigt, när han var med. Huru ofta höllo vi på att kikna af skratt, när Nyholm med makalös dramatisk talang berättade en af sina tokroliga historier. Stort var det tomrum, han lämnade i kamratkretsen, då han på senhösten 1891 reste till Amerika. Han var redan då känd som en begåfvad konstnär, särskildt såsom duktig akvarellist, och hans talang har sedermera slagit ut i full blom. Många alster af hög rang hafva sedan dess flutit ur hans pensel. Nyholm är bosatt i New York.

Alfred Jansson föddes i Värmland 1863. Han studerade först konstindustri vid tekniska skolan i Stockholm och senare i Kristiania. Blef sedermera elev vid konstskolor i Stockholm och Paris, där han stannade i två år. Jansson

reste 1889 till Amerika, där han bosatte sig i Chicago. Han är företrädesvis känd såsom god landskapsmålare. Hans dukar hafva varit synliga på utställningar i Chicago, Philadelphia, St. Louis, Denver och annorstädes.

Henry Reuterdahl föddes i Malmö 1870. Han erhöll sin första teckningsundervisning af Conny Burman vid Norra latinläroverket i Stockholm. Gick sedermera på Tekniska skolan. Meningen var först, att han skulle utbilda sig till dekorationsmålare, men han ledsnade snart på dekorationsmåleriet och började i stället att teckna för tidskrifter. Han gjorde sig snart känd som god illustratör och utsändes af "Svea" att studera och rita af landsmännen i Amerika samt världsutställningen i Chicago. Reuterdahl stannade i Chicago och blef snart anställd såsom tecknare vid "Leslie's Weekly". R. flyttade 1897 till New York och kom snart i sitt rätta element, då han af "Harper's Weekly" och "Truth" sändes ut såsom deras artist-korrespondent i det spansk-amerikanska kriget. Härunder skapade sig R. ett namn. Han ritade och målade sjömän, båtar och flottmanövrer med en förvånande talang. Han fick sedermera i uppdrag att illustrera en bok om "De Europeiska makternas flottor". För sina resor i detta syfte har han erhållit statsunderstöd. Reuterdahls mariner hafva väckt stort uppseende på flera utställningar. Han är för närvarande vackert representerad på expositionen i Buffalo. R. har bidragit till att illustrera ej mindre än åtta af Amerikas mest kända magasiner. Hans talang har tack vare en oerhörd kraft och energi kommit till sin rätt.

Bland svenska illustratörer vilja vi här också framhålla H. von Hoffsten. Han studerade vid Konstakademien i Stockholm och sedermera vid privata konstskolor. Han har länge varit anställd såsom tecknare vid "Chicago Record-Herald". H. är särskildt känd såsom porträttör.

Uppseende väckte ej länge sedan svensken Charles Hall-

bergs tafla "Öppna sjön" på den senaste utställningen i Chicago Art Institute. Större blef förvåningen, då man hörde, att taflan målats af en fattig vaktmästare, som aldrig tagit en lektion i hela sitt lif. Hallberg föddes i Göteborg 1855, uppväxte i fattigdom, gick tidigt till sjös, seglade i många år och hamnade slutligen i Amerika. På lediga stunder har han målat. Han, den begåfvade mannen, hvilken nu af en händelse "upptäckts", har lefvat fattig och obemärkt i många år. Nu berömma Chicagos konstvänner honom och råda honom att "hålla på att måla". På uppmuntrande ord lefver emellertid ej en konstnär. Huru annorlunda skulle det ej hafva klingat i Hallbergs öron, om en af dessa "konstvänner" sagt till honom: "Herr Hallberg, jag önskar köpa en af edra taflor." Vi råda också herr Hallberg att "hålla på att måla", men endast på lediga stunder. Som vaktmästare har han dagligt bröd. Det är nog roligt att måla, men för en konstnär liksom för alla andra dödliga förefaller ett mål mat då och då som ett angenämt afbrott i arbetets enformighet. Dylika afbrott inträffa ej så regelbundet för artisten som för många andra. Jag känner medaljtagare på salongen i Paris, som svälta.

En lofvande konstnär är den unge svensk-amerikanaren Bror Julius Olson, hvilken på utställningar i New York redan eröfrat tvenne första pris. Olson är född i Helsingborg och kom tidigt till Amerika. Han fortsätter nu sina konststudier i Paris.

En mångsidig konstnär är Henning Rydén. Han är framstående både som medaljgravör, skulptör och målare. Rydén föddes i Blekinge år 1869. Hans fader var folkskollärare. Henning var den tredje i ordningen af tio syskon och fick tidigt reda sig på egen hand. I Stockholm och Köpenhamn förtjänade han sitt uppehälle som gravör. På lediga stunder började han idka konststudier. Han kom till Amerika 1891 och gjorde sig snart känd som skulptör och gravör. Hans

vackra medaljer öfver Förenta staternas presidenter på Chicago-utställningen väckte mycken uppmärksamhet. R. har sedermera studerat i Berlin, London och Paris. I år hafva hans taflor "Skogsbrynet", "Hösttoner" och "Dagens slut" fått mycket erkännande. Rydén, hvilken för närvarande bor i Pewaukee, Wis., är en konstnär, som segt och ihärdigt arbetar sig fram till det mål, han föresatt sig.

I februari 1894 började undertecknad att måla för Aman-Jean, som då hade målarskola på Avenue de Saxe i Paris. Eleverna voro af tolf olika nationaliteter. Jag tyckte, det var tråkigt att vara ensam svensk. Man skrattade och pratade historier på alla tungomål, men jag njöt ej synnerligen af dem. En dag, då jag gått en hel månad på atelieren, läste jag till min förvåning namnet Carl Lindin, skrifvet med kol stort och tydligt, på baksidan af en nyspänd duk. Jag frågade min granne, en amerikan, om han visste, hvem det var, som hette Carl Lindin. Han pekade på en bredaxlad atlet med kolsvart hår och mustascher och sade: "Den där är det. Han bor i Amerika, men kommer egentligen från det land, som ligger öster om Norge. Jag minns inte riktigt, hvad det heter." Om Eiffeltornet hade ramlat öfver mig, hade jag ej blifvit mer "förbluffad", än jag blef öfver detta svar. Mitt ärorika fosterland kallade han, en civiliserad människa i slutet af nittonde århundradet, "det land, som ligger öster om Norge". "Min bäste herre", utbrast jag, sedan jag med en jätteansträngning återeröfrat talförmågan, "är det verkligen möjligt, att ni inte vet, hvad det landet heter?" Det låter otroligt, men han visste det faktiskt icke. Jag svälјde förtreten, då jag gjort mig bekant med den hederlige Lindin. Jag talade om för honom, hvad amerikanen kallat Sverige. L. blef inte arg, som jag blifvit, utan brast i gapskratt. Jag kom snart underfund med att Carl Lindin var en äkta "heders"- och "målarprisse". Hurtig, glad, treflig och arbetsam var han alltid, äfven när kassan var skral. Hans taflor

hafva sedan dess vunnit erkännande både i Sverige, Amerika och Paris. Besynnerligt nog syntes den store, starke mannen, som såg ut som en professionell atlet, alltid tycka bäst om milda, blida stämningar, då vi voro ute och målade landskap tillsammans. Starka färgeffekter målade han på den tiden sällan, men vackert målade han dock. Huru många gånger vi tillsammans på ångsluparna foro ut till Mendon, St. Cloud och Charenton eller på tåget till Fontainebleau. L. är duktig både som figur- och landskapsmålare. Han bor för närvarande i Stockholm, men vi kalla honom dock svenskamerikan, emedan han egentligen har sitt hem i Chicago.

En af de mest kända unga konstnärerna i artistkvarteret Montparnasse i Paris under förra hälften af 90-talet var svensken Charles Fribert. Han såg genuint sydländsk ut med sina svarta ögon och sitt svarta hår och skägg och var i fråga om tungomål och mycket annat en äkta kosmopolit, fastän hjärtat var svenskt. Alla kände honom och höllo af honom, och alla ansågo honom som en konstnär med mycket sällsynt begåfning. Redan såsom elev vid konstakademien i Stockholm ansågs F. såsom den mest lofvande af de yngre skulptörerna. I Paris väckte hans skulpturer genast uppseende på salongen. Särskildt hans porträttbyster ansågos oöfverträffliga. Det var ett nöje att se F. arbeta. Med hvilken vårdslös tvärsäkerhet han handterade både lera och marmor. Af undertecknad gjorde han en gång på en timmes tid en porträttrelief, som var mästerlig. Nyheten, att F. ämnade sig till Amerika, väckte förvåning och förstämning i kamratkretsen. Man höll en afskedsmiddag för honom på "Den gyllene kärfven" nära Opera-boulevarden. Middagen var nog utsökt, men gästerna visste icke, om de skulle gråta eller skratta vid denna fest. F. har redan gjort sig ett stort namn i Amerika. Och huru skulle en konstnär med så öfverlägsen talang kunna förblifva okänd? Vi minnas, hurusom han modellerade den konstnärliga silfverpjäs, hvilken af svensk-

amerikanarne öfverlämnades till h. m:t konung Oscar II vid hans 25-årsjubileum. F. är bosatt i New York.

Bland dem, som voro med på afskedsmiddagen för Chrales Fribert, var också den svenske målaren Carl Lotave. Med Lotave har undertecknad nog flera gemensamma minnen än med någon annan svensk-amerikansk artist. Vi kommo samtidigt till Stockholm. Vi hörde till de åtta unga målare, som på hösten 1891 fingo nöjet att måla för Zorn och rita för Hasselberg i den lilla atelieren på Norra Smedjegatan. Hvilken kläm i arbetet och hvilken glödande entusiasm bland eleverna i den oansenliga atelieren! Snart började Rickard Bergh alternera med Zorn som lärare. Huru olika till skaplynnet äro de ej, dessa tvenne berömda artister, och dock huru väldiga hvar och en på sitt vis! Vi blefvo inom kort för många att rymmas i atelieren, och målarskolan flyttades snart till dess nuvarande, rymliga lokal på Mäster-Samuelsgatan. Under stockholmsåren delade vi ljuft och ledt, Lotave och jag. En äkta konstnär var han redan från början, med stor talang, stort hjärta, glödande entusiasm för konsten och tunn börs. Lotave liksom jag utbytte Stockholm mot Paris, då Zorn och Bergh ej längre undervisade vid Konstnärsförbundets skola. År 1897 kom han till Amerika och undervisade i två års tid vid Bethany Colleges konstskola. På Kansas' prärier och kullar hafva min gamle vän och jag målat "stämningar" och jagat harar och rapphöns tillsammans, liksom vi i Stockholm slitit gator och penslar i hvarandras sällskap. Lotave har numera en stor, vacker atelier i Colorado Springs, Colorado. Redan som mycket ung ansågs han som en "pojke med talang", med sällsynt talang till och med. Och till hvilket stort, ädelt konstnärskap har ej denna talang mognat. Den beundran och det erkännande, som nu slösas på honom, har han ärligt förtjänt, ty en ärlig konstnär är han, som målar för konstens egen skull. Lotave är mångsidig, han illustrerar, målar porträtt, genrer och landskap och modelle-

rar, allt med framgång. Hans porträtt äro kanske mest omtalade, men hans landskap stå dem ej efter. Den "Sommarnatt", han hade på Omaha-utställningen, hör till det vackraste och känsligaste vi sett af modern landskapsmålning. Stort uppseende väckte sedermera hans "Kvällstämning på Montparnasse", "Grufarbetare", "Nattvardsbarnet", hans starkt symbolistiska "Dödsdans" och många andra dukar. Lotave håller för närvarande på med en stor freskomålning.

Den kanske mest kände af alla svenska tecknare här i Amerika är Thure de Thulstrup. Han är ryktbar både som målare och tecknare. Den, som sett Amerikas största tidskrifter, känner också väl till Thulstrups konstnärskap. Undertecknad är väl bekant med hans alster, men ej med honom själf. Jag måste afstå från att lämna några detaljerade uppgifter om honom. Thulstrup är bosatt i New York.

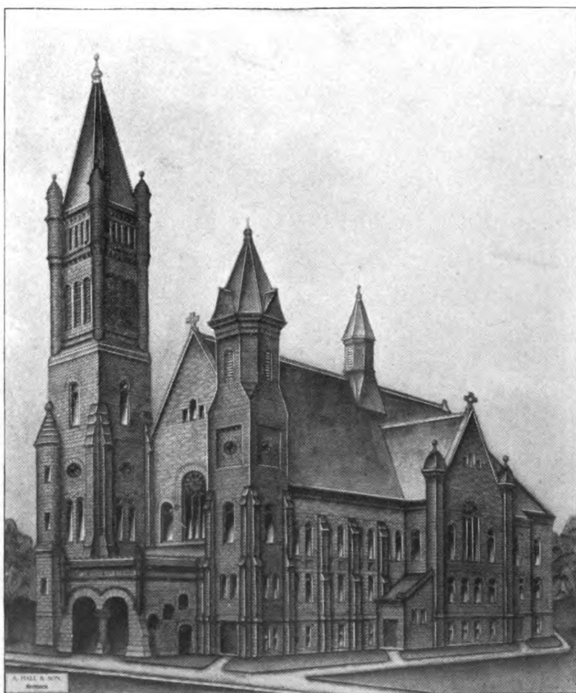
En begåfvad skulptör är Knut Åkerberg, hvilken fick sin utbildning vid Konstnärsförbundets skola i Stockholm samt i Paris, där han studerade i fyra års tid. Åkerberg var i Stockholm och Paris känd såsom en ytterst talangfull konstnär. Han lär nu bo i San Francisco, men vi hafva ej lyckats få reda på hans adress.

I California bor också den kände svenske skulptören Jean Le Veau. Vi hafva ty värr aldrig sett några af hans alster.

Här sluta mina "Konstnärssagor". Många artister hade bort vara med, hvilka jag ej känner till. Mina uppgifter äro naturligtvis ytterst ofullständiga. De svenska konstnärerna här äro spridda öfver hela landet, de äro ej "organiserade" och uppträda ej i samlad trupp, emedan de ej hafva någon gemensam utställningslokal, och det är ytterst svårt att få nödiga uppgifter om dem.

När skola vi få en vacker utställningslokal och en museibyggnad? Huru skall ett allmännare intresse för konsten kunna fostras? Vi behöfva först en mecenat och ledare.

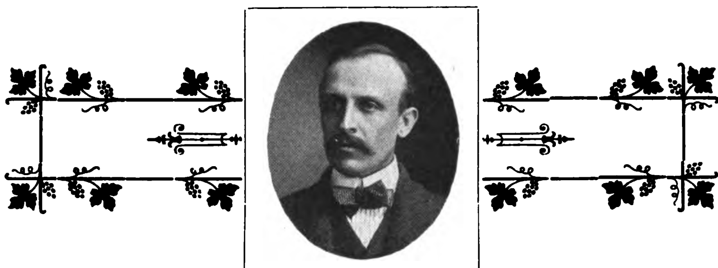
Hvem af eder, landsmän, vill blifva denna mecenat?

Exteriör Första Sv. lutherska kyrkan, Jamestown, N. Y.

Interiör Första Sv. lutherska kyrkan, Jamestown, N. Y.

II. KYRKOARKITEKTUREN.

Af *Olof Z. Cervin.*

Ofta hör man frågan: Huru har den svensk-amerikanska kyrkoarkitekturen artat sig? Hvilken stil är den förhärskande? Är den nya, stora kyrkan i Jamestown, den största svenska i Amerika, uppförd i någon särskild stil, eller stå den och andra kyrkor isolerade för sig, utan att uppvisa några drag af andra erkända arter af byggnadskonst?

När de svenska utvandrarne lämnade sitt fädernesland, fanns där en ganska väl utpräglad kyrklig stil. Öfver hufvud taget voro de flesta kyrkor uppförda i götisk stil och bestodo af menighetens samlingsrum, på arkitektspråket kalladt "skeppet", och bortom detta var "koret". I de större kyrkorna korsades skeppet af ett annat s. k. "tvärskepp'. Ibland var skeppet enkelt, ibland hade det pelarrader, och kallades då gångarna vid sidorna "sidoskepp". Bortom detta samlingsrum var koret, och ytterst i detta stod högaltaret. Predikstolen hade sin plats vid sidan och intog sällan något särskildt framstående rum. Kyrkorna voro en våning höga och saknade läktare. Under kyrkan fanns stundom en "krypta" eller begrafningsplats. Kyrkoordningen och liturgien hade under århundradenas lopp utvecklats och antagit en bestämd form, och samtidigt härmed hade äfven kyrkobyggnadsstilen utvecklats och stadgats.

Men huru gick det i Amerika? Här i det nya landet, när kyrklig verksamhet upptogs med allvar, hade vårt svenska folk redan berörts af de engelsk-amerikanska idéerna beträffande gudstjänstfirandet. Här var predikan det mest framstående momentet och därnäst församlings- eller körsången. Altartjänsten var så godt som helt försvunnen, och härmed blefvo både kor och högaltare öfverflödiga. I de kyrkor, som svensk-amerikanerna byggde, sökte man förena den svenska och den amerikanska byggnadsstilen, och en slags kompromiss uppstod. Predikstolen och altaret förenades till ett och ställdes emellan skeppet och koret och innanför altarringen. Men i och med detta höll koret på att helt försvinna och blef i de flesta fall endast en större eller mindre urhålkning. Själfva altaret ställdes under predikstolen och blef så obetydligt, att det uppväxande släktet knappt märkte det, under det de äldre, som ville fasthålla minnena från Sverige, sade, att "prästen trampade på altaret".

På senare tiden har en återgång till den gamla formen gjort sig allt mera gällande. Altaret har mer och mer uppmärksammats och kommit på sin gamla hedersplats — högst upp i ett djupt kor. Denna förändring har nog sin förnämsta orsak däri, att gudstjänstfirandet blifvit allt mera liturgiskt, allt mindre fri-religiöst.

Hvad stilen beträffar, var den götisk, d. v. s. man sökte efterhärma några af de mera framstående kännetecknen på den götiska stilen. Så gjordes fönstren spetsbågiga, och tornet sträckte sig högt uppåt med en smärt spira. Inuti var taket hvälfdt, spetsigt ibland, oftast en enkel bågform. Men den götiska stilens byggnadsprincip och grundtanke — den förekom aldrig. Endast i sten eller tegel kunde den finna sitt uttryck, och då endast när taket inuti kyrkan också bestod af sten, hvalf och korshvalf, alla uppburna af smärta pelare. Ty just detta var den götiska stilen, lösningen af den frågan: Huru kan man bygga en kyrka med stenhvalf

och så konstruera dessa hvalf, att de korsa hvarandra? I det soliga Frankrike och snart därefter på Englands ö var det man först lyckades, ungefär vid början af det trettonde seklet. Det var som om denna upptäckt ingjutit i folket en särskild ifver, och under de näst följande århundradena blef där ett sådant kyrkobygge, att dess like aldrig varit, hvarken förr eller sedermera. Franska arkitekter kommo i ropet. Snart var den götiska stilen utbredd öfver hela det germanska Europa. Åtminstone *en* fransk arkitekt hittade väg till Sverige, där han byggde Uppsala domkyrka.

Och nu, efter många år, hör man här i Amerika den svaga återklangen från denna byggnadsifriga tid, nämligen den fordran att "en kyrka skall vara kyrklig". I den mån de kunde och förstodo, sökte de invandrande svenska lutheranerna att återkalla de känslor, af hvilka de berörts i det gamla hemlandets kyrkor. Att de ej lyckades bättre, berodde ej af brist på vilja, ty sällan hade de ens närmelsevis medel nog att åstadkomma det önskade resultatet, ja, oftast icke nog att bygga väggar och tak utan att åsamka sig en dryg skuld.

Men som sagdt, vårt folk hade berörts af den friare riktningen. Denna fordrade, att en kyrka skulle också hafva läktare, samlingsrum för söndagsskolan och ungdomsföreningen, rum för bibliotek, ja, t. o. m. kök. Och så måste man hafva värmeapparat och andra moderna bekvämligheter. Allt detta var nytt; sådant visste den götiska stilen icke om, och en ny fråga måste lösas. Man sökte lösa den genom att uppföra två våningar, men härigenom förlorades ännu mera af den ursprungliga götiska kyrkostilen. Knappast mer än ett minne återstod af densamma; men detta var dock ett kärt minne.

Hvad beträffar de icke-lutherska kyrkorna, är att märka, att dessa nästan utan undantag kastade bort allt det gamla. I form invändigt likna dessa kyrkor mera teatrar än götiska katedraler. Bänkar och läktare arrangerades i ringform kring

talarestolen, som här var allt. Bakom stod kören bredvid orgeln. Hvad stilen beträffar, kan den sällan hänföras till någon historisk stilart, utan hvarje kyrka var uppförd i en för densamma säregen stil. I allmänhet likna dessa kyrkor de amerikanska samtidorna, och det är väl kändt, huru litet arkitektonisk smak och stil de kyrkor äga, som byggdes mellan åren 1850 och 1890. Men nu har äfven där inträdt en annan karaktär, och åtskilliga kyrkor utmärka sig för god smak, äfven om det icke kan sägas, att de äro hållna i en ren stil. Tilläggas bör också, att många af de svenska lutherska kyrkorna kännetecknas af detta stillösa, formfria byggnadssätt.

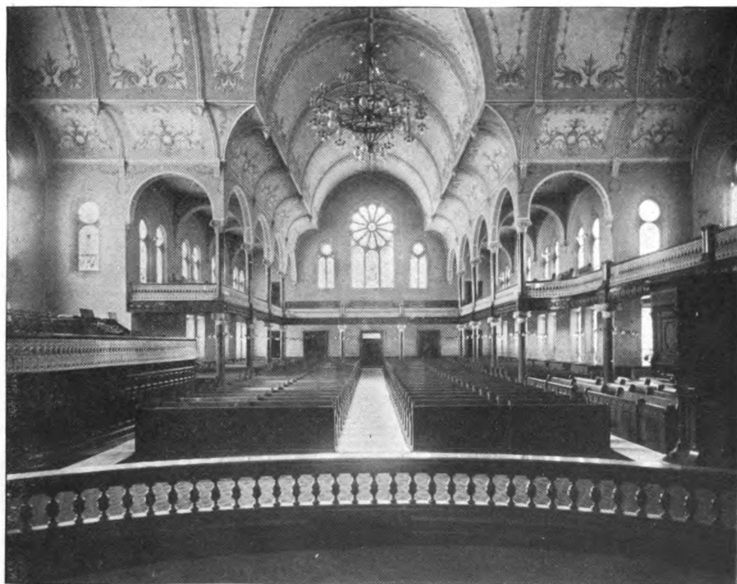
Och nu något litet om svensk-amerikanernas senast fullbordade kyrka, den storslagna, präktiga och dyrbara helgedomen i Jamestown, N. Y. Den måtte väl vara helgjutet götisk? Nej, visst icke; den är romansk. Några andra svenska lutherska kyrkor äro uppförda i samma stil, och torde särskildt nämnas den i staden New York.

Kyrkan i Jamestown är två våningar hög samt har ett högt och ett litet torn. Inuti har den läktare vid sidan för orgel och kör och en annan för åhörare. Utvändigt är den af huggen sten, invändigt försedd med höga hvalf, dock endast rappade. Koret är litet. Predikstolen står vid sidan. Till det yttre har kyrkan ett något tungt utseende. Men det är ej att undra på, ty den romanska stilen har detta kännetecken.

Romersk och romansk stil äro två skilda saker. Det romerska riket utvecklade en särskild byggnadsstil, en stil, hvars like i storslagen rikedom, prakt och lyx aldrig skådats. Men när höjdpunkten nåtts och det väldiga kejsarriket höll på att gå under af egen inre svaghet och söndring, kommo Nordens folk, de naturfriska germanerna, och mätte sina krafter med de af lyx och utsväfningar förvekligade romarne. Till sist ramlade den väldiga statsbyggnaden, och endast spillror och grushögar vittnade om den förlorade storheten. Med det romerska rikets fall förföllo äfven dess konst och arkitektur.

Interiör Första Sv. lutherska kyrkan, Jamestown, N. Y.

Interiör Första Sv. lutherska kyrkan, Jamestown, N. Y.

Men med tiden började de nya folken återuppbygga hvad de kullslagit. De hade blifvit kristna och ville hafva kyrkor. Det gamla Roms spillror lågo till hands och blefvo nu modeller. På sitt enfaldiga, klumpiga och okonstlade sätt sökte nu de segrande att efterhärma de besegrades byggnadssätt. Men det gick sakta att lära. Det som i början var endast tafatta efterhärmningar utvecklades dock så småningom till en stil och har kallats den romanska eller rundbågsstilen till skillnad från spetsbågsstilen, som var den götiska. Det var en tung, ofta stel, men präktig, kraftig och ståtlig stil, i allo värdig det nya härskarfolket. Denna stil utvecklades i ungefär fyra århundraden. Den blef i sin tur undanträngd af den götiska stilen. Men den romanska stilen hade under tiden utbredt sig åt alla håll. Särskildt i Tyskland nådde den en hög utveckling. I Sverige märkes domkyrkan i Lund såsom ett exempel på denna stil.

Och nu till sist, här i Amerika, förnimmes ett eko, en påminnelse om den tid, då svenskarnes stora fränder, de gamle göterna och vandalerna, störtade Roms världsvälde i gruset. Den stora, ståtliga kyrkan i Jamestown är dock ej mer än ett svagt eko af romansk byggnadskonst. Kyrkan är icke hållen i ren stil. Mycket främmande har insmugit sig. En erfaren iakttagare märker snart en modern blandning — något specifikt amerikanskt. Åtskilliga götiska motiv märkas samt mycket, som ej kan hänföras till någon stil. Men icke förty är kyrkan ett ståtligt monument af svensk företagsamhet i Amerika.

Hvad bär väl framtiden i sitt sköte för vår kyrkoarkitektur? Kommer måhända en ny byggnadsstil att utveckla sig? Låt så vara! Men låt det ske sakta och följdriktigt, och låt allt i främsta rummet vara naturligt och okonstladt!

STÅNGEBRO SLAG.

Ur diktcykeln med samma namn af *Mauritz Stolpe.*

HERTIG CARL FÖRE DRABBNINGEN.

På marken, på böljande sädesfält
står hertigens enkla och hvita tält;
mot morgonen visaren skrider.
Han sofver, ovaggad, den hertig god,
bland hjältar, som vågat båd' lif och blod
med honom i hetaste strider.

Han drömmer om det, som har skett i går:
om frihet, som vanns och blef evigt vår,
om morgon, som följde på natten.
Han drömmer om gärning, den ogjord är:
om seger, som vinnes af Sveriges här,
om segern vid Stångåns vatten.

Då smattrar en häftig, en gäll fanfar.
Soldaterna samlas kring höjdt standar
och ställas i ordning på slätten.
Bland trupperna hertigen rider själf
så lugn som den flytande, klara älf
och lyfter sin hand till baretten.

"Kamrater, det gäller en strid i dag
för kyrka och rike och Sveriges lag,
det gäller en strid för vår Herre.
Förloren I, gossar, det ärfda mod,
så gjuten I fåfängt ert varma blod,
och villan, den sista, blir värre.

Men kämpen I tappert mot oväns här
och sätten I tro till vår Herre kär,
så skolen I fienden kufva;
och påfven skall stängas från nordanland,
och fritt öfver fädernas fagra strand
skall sväfva försoningens dufva."

Så talar med säker och ljudlig röst
prins Carl till sitt orädda manskaps tröst;
till hjärtat sin maning han riktat.
Slagvärjan han svänger och rycker fram:
en gren af en högburen hjältestam,
en stam, den för stormen ej sviktat.

SLAGET VID LILLA STÅNGEBRO.

Så lätt är segern ej vid lilla bryggan vunnen.
Där rasar striden än med verkligt lejonmod.
På östra sidan bron är polska hären funnen.
Bakom en gärdesgård han spar sitt eget blod,
men gjuter andras ut i strömmar fram på slätten.
För svenska härens män, som talrikt rycka an,
belagda längese'n med påfvekyrkans bann,
kanoner och gevär betala efterrätten.

De falla man vid man som tallar uti norden,
när yxans jämna hugg skilt stammen och dess rot.
Med blod från tusen sår de färga fosterjorden,
som denna offergärd med vemod tar emot . . .
En väg står öppen än, en räddningsväg: reträtten.
Ulfsparre, hurtig, för till skogig höjd sin tropp.
Och Nilsson, Masenbock i raskt, i pilsnabbt lopp —
ett snilledrag det var — ha båda lämnat slätten.

Dit polska hären nu besinningslöst sig kastar
att hjältemodigt slåss för konung och för tro.
Hvar man i hvarje här medtagen är, men fastar
och tänker ej på bröd och ej på middagsro.
Förstämd är hertig Carl. Han anar egen bane,
men ger kommandoord, ingifver andra mod,
undsättning lämnar jämt och fattar själf ett lod;
han laddar sitt gevär och rör vid uppspänd hane.

Hans gossar vika dock för polska kanonaden;
och faran växer fort. Hvad slut skall striden få?
Skall bane gifvas här åt lutherska brigaden?
Hvad vittnar landets häfd, hvad eftervärlden då?
Men — bladet vänder sig. Hur jubelropet skallar,
när Anders Lennartsson i skyar utaf damm
med elddöpt rytteri, bevingad, hinner fram
i hvirflar utaf rök mot sönderskjutna vallar!

Det blir ett vapenbrak, en åska utan like,
ett tyghus spränges upp, kanoner återtas.
Polacker skjutas ned som änder i ett dike
och färga Stångån röd vid ständigt nya ras.
Från svenskens lägerplats kanonen ännu spelar,
men fienden är trängd tillbaka öfver bron.
Då böjer Carl sitt knä vid Herrens nådetron
och prisar den, som ej sin segerära delar.

Sen lycka.

En lifsbild af *Leonard Strömberg*.

Kall och bitande stryker vinden öfver prärien. Grådaskig och töckenhöljd ligger skyn däröfver som en tung fäll, färdig att ramla ned och förkväfva allt lefvande. På de snölösa slätterna rasslar det i förtorkadt, kort och af frosten rödbrändt gräs.

Långt borta på sluttningen, där slättlandet öfvergår till en ändlös rad af låga kullar, ligger en gård, den sista i hela nybygget åt detta håll. Det är en vacker gård, det kan ingen neka till, äfven om där ser litet ödsligt ut nu, sedan den första vinterkylan sopat löfven af alla träden och svedt af alla blommor och gjort gräset rödt.

Huset är stort och trefligt, med breda fönster och en veranda åt prärien till. Träden, som planterats för att skydda gården för vinden, äro ännu ej så gamla, men de ha likväl växt sig starka i den djupa myllan. Präktigare stall och ladugård än här finner man icke på långa vägar, ty han, som äger gården, har vetat att bygga både starkt och praktiskt. Han är van vid annat sätt än det, som vanligtvis brukas här ute, det syns nog.

Hurudant är det inne i huset då? Präktigt, stort och rymligt kök, välordnad matsal och ett par andra rum med fina

möbler, och med tjocka mattor på golfven. Ett sofrum vid ena sidan af köket och ett stort skafferi på den andra. Öfre våningen upptages af luftiga och ljusa sofrum. Där uppe bo drängarne, och husbonden sofver själf i det stora hörnrummet åt sydväst. Han vill ha det så, ty hvarje kväll sitter han och blickar ut öfver prärien, och så vill han vara fullkomligt ostörd. Till och med när det är bistert kallt i vintertid sitter han där och ser ut, då och då stödjande pannan mot den isiga rutan.

Det närmar sig kvällen. Den kalla vinden blir ännu kallare och himlen mera tung. Ägaren till gården i präriekanten kommer sakta gående på vägen upp till huset. Han går med långsamma steg och ser sig omkring. Han är en ännu ung man, kanske trettiofem år, icke mera. Hög och ståtlig är han, en präktig karl. Det ljusvågiga håret och de stålblå ögonen skvallra om att han är nordbo. Visst är han det! Han hade ju sitt barndomshem midt på den stora Upplands-slätten. Visst är han nordbo! Det kan man också se på det blida, svårmodiga draget kring hans mun, då han nu går där i aftonskymningen, det där draget, som du sällan ser hos andra än nordbor.

Då han kommer fram till gården, gör han en rund omkring densamma. Ett par drängar stå i stalldörren.

"Det blir snö i natt", säger den ene, då han ser husbonden nalkas.

"Jag tror det. Se till att kreaturen komma in. Det är inte bra för dem att vara ute i yrväder."

Med dessa ord går han in. Under måltiden är han tyst. När han ätit, frågar hushållerskan, den gamla krokiga mrs Person, en fattig änka, som han af förbarmande tagit i sitt hus, om hon skall elda i hans rum, när det är så kallt.

"Nej, för all del, hos mig behöfs ingen eld; jag reder mig ändå."

Därefter går han upp, tänder sin pipa och röker, medan

han vid det halföppna fönstret sitter och sér på hur det allt mera artar sig till snöstorm.

Nu komma minnena. Ack, I själsstormande minnen, skolen I då vara med öfverallt, äfven om man ej önskar ha något med eder att göra! Där kommen I och knacken och knacken på hjärtats dörrar, till dess man måste släppa eder in. Fåfängt blåser han ut stora rökmoln från sin pipa och försöker intressera sig för hur vinden tvingar röken ut genom fönstret, fåfängt lägger han handen öfver den heta pannan och söker rikta tanken på annat. Ack, det är lönlöst försöka tänka på jordbruket och räkna ut, hur mycket han i år kan förtjäna på grödan; minnena öfverväldiga honom ändå.

* * *

Det är ju hela tretton år och litet mer, sedan han reste från sitt torftiga hem på upplandsslätten. Hela tretton år! Då var han en fattig torpare men rik på fagra drömmar och ljusa förhoppningar. Han minns det nu så väl, som hade blott en vecka förgått, sedan han reste.

Axel Karlbom tog torpet, när far dog, och han skötte det som en hel karl, fastän han var så ung, och så länge mor lefde och styrde och ställde med allt, var det ingenting att klaga på. Men när hon dog, fann han det allt litet ödsligt ändå.

Bonden, som ägde torpet, var rik och kallades patron, och hvarför skulle man icke kalla den rike Aron Strömvall patron? Sämre män än han hade burit den titeln. Axel kom ihåg, hur stolt patron alltid var; hur befallande, när dagsverkena skulle göras, och hur man icke en gång kunde knappa in en enda timme på dem. Det där mindes han nog.

Men hvad som framstod tydligast var minnet af barndoms- och ungdomsåren, då en guldlockig älfva, Strömvalls dotter, blifvit allt för honom. Hade icke Sigrid och han lekt med hvarandra, sedan de voro så små, att de kunde leka ute? Hade han icke, lik en annan Frithiof, för henne klättrat upp i de högsta träd, sprungit öfver den uppsvällda vårbäcken

efter blåsipporna på andra stranden och för henne utfört tusende hjältebragder, som de då tyckte. Hon hade under årens lopp blifvit den centralpunkt, kring hvilken alla hans tankar och intressen samlats. I hans bröst hade kärleken tidigt slagit rot och växt sig stark, innan han ännu kunde säga sig vara man. Att *hon* älskade honom, det visste han äfven, hon hade sagt det många gånger, och han trodde henne. Hvilket lif i barnaren lycka lefde han ej då!

Hon reste in till Uppsala för att gå i skola — det var ju så naturligt, att en rik mans dotter skulle ha fin uppfostran — och redan tyckte han det vara en riktig fröjd, när han någon gång fick fara till staden i något ärende, ty då fanns det hopp om att få se henne, men det stannade oftast endast vid hoppet. Aldrig tänkte han i sin enfald på att hon kunde förändras i "den eviga ungdomens stad", kunde växa ifrån honom, den fattige torparen. Så fann han dock, att det hade skett, då hon omsider återvände till hemmet. Visserligen hade hon för länge, länge sedan lofvat blifva hans maka, men skulle hon hålla löftet?

* * *

Hon kom hem vid jultiden. Han hade väntat och längtat efter den dagen och efter den stund, då han åter skulle af hennes egna läppar få höra, att hon ännu höll honom lika kär, om ej kärare än förr.

Stackars Axel! Hans lifserfarenhet var lika liten som hans kärlek var stor. Han borde ha vetat, att han, torparen, ej längre passade för den rika patronens numera förnäma dotter. Det är endast i barndomen, sådana partier kunna uppgöras.

Huru sved det ej i hans hjärta, då han en dag såg henne åka förbi på vägen i sällskap med studenten från staden, den unge sydsvenske godsägaren, hvilken nu var på besök hos Strömvall. Om hon ändå hade hälsat på honom! Men det gjorde hon icke.

Och likväl hoppades han, dåraktigt nog, att hon var densamma för honom som förr.

Skulle han då ej få träffa henne ensam under hennes hemmavaro? Skulle hon, så länge hon var hemma, ständigt ha sällskap med studenten? Skulle han våga gå för att uppsöka henne i hennes hem? Nej, därtill svek honom modet, det kände han.

Han behöfde det ej heller. En dag kom hon och gick förbi torpet, frisk och strålande som vinterdagen själf. Hon nickade vårdslöst till svar på hans hjärtliga hälsning.

"Jag har längtat så mycket efter dig, Sigrid."

"Har ni det?"

Han såg frågande på henne, och det kalla uttrycket i hennes ögon smärtade honom obeskrifligt. Slutligen fortsatte han:

"Du tyckes hafva glömt mig, Sigrid, för en annan."

"Nej, jag har icke glömt er", återtog hon, fortfarande med en isande kyla i rösten, "men ni borde kunna förstå, att vi ej kunna vara mer för hvarandra än hvad forna barndomsvänner äro. Har ni trott någonting annat, så har ni misstagit er. Tjugondedagen förlofvar jag mig med herr Hallenberg, i hvars sällskap ni såg mig i förrgår."

Han bleknade.

Barndomens alla luftslott, ungdomens alla drömmar, hvart flögen I på en gång? Bort, oändligt långt bort. Icke ett ord fick han fram. Hon såg nog, att han led, och med darrande röst sade hon:

"Ni kan väl förstå, Axel, att det vore omöjligt. Vi ha svärmat i barndomen, men nu äro vi ju gamla och förståndiga. Vi måste glömma de där barnsligheterna. Min far har sin vilja också. Nu måste jag gå. Farväl."

Han hörde henne knappt, såg ej att hon gick och att han stod ensam kvar på vägen. Till slut kastade han en lång drömmande blick efter henne och gick in. Han kunde ej gråta, han satt orörlig vid bordet hela dagen.

På våren hölls auktion vid torpet, och Axel reste sin väg. Ingen enda gång mera såg han Sigrid.

* * *

Han har nästan hvarenda dag under dessa tretton år tänkt på sin flyktade ungdomsdröm, och minnet af barndomsbruden har ständigt förföljt honom. Han har nästan blifvit gammal i förtid. Arbetat har han och sparat. Det har kommit en dunkel tanke på att hämnas, den har kommit ofta, men den har aldrig mognat.

Nu är Axel rik och aktad. Själfva patron Strömvall får allt se till, om hans rikedomar kunna mäta sig med för detta torparens.

Men hvarför sitta så där och drömma? Så har han frågat tusende gånger och ej fått svar. Hvarför tänka på Sigrid? Hon är väl en förnäm fru vid det här laget, och Axel Karlbom lärer hon nog ej minnas.

Nu falla de första snöflingorna. Det är alldeles som när vintern satte i på den stora slätten hemma i Uppland en novemberkväll. Nu förstår han det, den där stora, öde prärien påminner honom om barndomshemmet. Där var det kanhända vackrare.

Nu är snöstormen i full gång, han kommer tjutande och vild öfver slätten och de kalla flingorna slå in genom fönstret. Så kommo de där hemma. Om han skulle resa hem och se, hurudant det är i Uppland nu! Om han skulle besöka barndomshemmet och fars och mors grafvar? Jaså, var det dit drömmarna skulle leda honom? Sigrid är ju borta, hon skall ej störa hans lugn.

Han reser sig upp och stänger fönstret, tänder lampan och lägger den slocknade pipan på bordet. Klockan var redan elfva. Han går ut i tamburen, går in i ett af de andra rummen och trefvar sig i mörkret fram till en säng.

"Josef!"

"Ja. Hvad är det? Inte är väl klockan sex ännu?"

"Bara elfva. Vill du komma in till mig litet?"

"Åh, är det ni? Har något händt?"

"Kanske. Svep täcket omkring dig, så fryser du icke."

Gamle Josef reser på sig, sveper in sig i täcket och följer med. Han har nu varit vid gården i tio år, ända sedan Axel köpte den stora landsträckan på ovanligt billiga villkor. Han har sett, hur husbondens rikedom växt fort, och det enda han ej kan fatta hos den hjärtegode Axel är dennes svårmod och kärlek till ensamheten. Då de satte sig, säger Axel:

"Josef, kan jag tryggt lämna gården i din vård, om jag reser bort i vinter?"

"Det vet ni ju så väl, att ni kan."

"Då reser jag i öfvermorgon. Jag vill hem till Sverige till jul, men så snart jag sedan kan, kommer jag igen. Innan vårarbetet börjar, är jag nog här. Blir det vackert väder, så att I kunnen plöja, så börjen bryta upp den oodlade marken här i söder. Du vet, hur jag vill ha det."

"Skall ni resa till Sverige?"

"Ja. Vill du således sköta gården?"

"Naturligtvis."

"Tack."

* * *

Inte är en resa öfver hafvet i vintertid så synnerligt behaglig, men för den, som kan resa fint, betyder det dock mindre. Oväder och kyla kunna öfvervinnas.

Några dagar före jul var Axel i Sverige, och han ställde det, så att han kom till barndomshemmets nejder själfva julafton. Ej väntade han sig någon glädje där; han ämnade tillbringa julafton på gästgifvaregården i byn, dit han kom strax efter middagen.

Han stod på trappan och lät blicken fara ut öfver det snöhöljda landskapet. Ack, han kände igen det så väl. Men han vill bort, innan mörkret inbryter, han vill besöka de båda grafvarna redan nu. Då han går, äro stegen spänstiga som

förr, men själf är han ej densamme som då. Hvem skulle i denna välklädde, ståtlige man kunna känna igen torparen Axel Karlbom? Gästgifvaren har själf pekat ut vägen för honom, så att han icke skall gå vilse. Han gå vilse, här i sin egen hembygd! Men det visste ju icke den andre.

Där uppe ligger den stora bondgården, där fordom den stolte patron Strömvall regerade. Finns denne väl kvar ännu, och huru har han det? Där är kyrkan, denna hvitmenade gamla kyrka, i hvilken Axel som barn "stått på gången", där den gamle vänlige kyrkoherden talat så mycket om Guds kärlek. Och där äro grafvarna. Korsen sticka upp ur snön, och när han går in genom de gamla järngrindarna, lyfter han omedvetet på hatten. I hörnet äro fars och mors grafvar just invid hvarandra. Han ser icke platsen ännu, ty träden skymma den; men om några minuter är han framme. Ack, kära små grafvar, som innesluta älskande hjärtan, hvilka slutat att klappa och slutat att lida. Han måste på knä i snön:

"Fader, moder , här är jag nu, åter från främlingslandet. O, om I lefden!"

Han snyftar i gränslös smärta, och hans tårar stelna i snön. Länge dröjer han där uppe, men så återvänder han till gästgifvaregården och slår sig i språk med den gamle gästgifvaren, som han känner sedan förr.

Jo, Strömvall äger ännu gården, men han är fattig, har stor skuld, och den fick han genom unge godsägare Hallenberg, som skulle bli måg i huset men aldrig blef det. När denne fått låna nog med pengar, brydde han sig litet om flickan, och så blef förlofningen bruten. Och hon, hon går, besviken i sina förhoppningar, ännu där hemma och synes ha åldrats i förtid.

Axel hör allt det där nästan som ett aflägset brus. Och han hade verkligen gått och haft hämndetankar! Han vill ej höra mera, han måste upp i ensamhet i sitt eget rum. Där

faller han på knä och gråter och ber och är så vek som ett barn. Stora karlen gråta för några ord af en gästgifvare! Men de orden ha tagit bort hela den tunga kylan från hans själ, smält isen där inne, och det är den lösta kylan, som droppar bort i tårar.

"Vill herrn äta med i familjen?" ljuder gästgifvarens röst nerifrån.

Han springer upp, då han hör rösten.

"Nej, tack. Jag skall säga till, i fall jag behöfver något."

"Besynnerlig karl", mumlar gästgifvaren.

Men Axel hör honom ej. Först när helgsmålsklockans toner dallra utöfver den vintriga nejden, har han återvunnit herraväldet öfver sig själf. Huru gärna skulle han ej genast velat styra sina steg till den älskade och för henne gifvit sig till känna. Men han insåg, att det ej passade så där på julaftonen.

Och så blef han kvar hos den vänlige gamle gästgifvaren och deltog i dennes och familjens julaftonsglädje. Och innan kvällen var riktigt tillända, visste gästgifvaren och de öfriga, att deras till utseendet rike julgäst var ingen annan än den forne unge torparen Axel Karlbom, som, drifven af hemlängtan och längtan att ännu en gång se sin ungdomsbrud, i signad juletid kommit från det fjärran västerlandet åter till hemmets nejder.

* * *

Det är i julottan. Bland den gudstjänstfirande menigheten i den lilla, af ljus strålande landskyrkan är Axel. Hvilken härskara af ljusa barndomsminnen storma ej här in på honom, då han ser ljusen, hör den kraftiga koralsången och orgelbruset under de åldriga hvalfven samt ser den törnekrönte och hans lärjungar blicka mot sig ur det gamla altarskåpet!

Han gör sitt bästa uti att lyssna till predikan. Det är ju den gamle, nu silfverhårge kyrkoherden, som talar så gripan-

de om Jesusbarnet, som lät sig födas i ringhet, på det vi skulle rike varda. Axel ser den gamle läraren där uppe på predikstolen, där och hvar i bänkarna ser han ett ansikte, som han tycker sig igenkänna, men ingen tycks känna honom.

Men hvem är hon, som sitter där framme, hon med det sorgsna uttrycket i blicken och de något bleka dragen? Ack, det är bestämdt hon, Sigrid, barndomsbruden, men så förändrad hon blifvit. Och Axel ser ej längre kyrkoherden, altarskåpet med de heliga bilderna försvinna en stund för hans syn...

Nu är gudstjänsten slut, och i den bleka morgondagern synes därute på kyrkovallen grupper af kyrkobesökare, lifligt samspråkande och utbytande vänliga hälsningar och lyckönskningar. I en grupp, där kyrkoherden är medelpunkten, tro vi oss igenkänna den gamle gästgifvaren och hans fru, Aron Strömvall och hans dotter och — Axel Karlbom! Och vi tycka oss höra den förstnämnde tala något om någon, som "därute i den fjärran västern gjort det svenska namnet heder, och som därföre nu är dubbelt välkommen till hembygd och gamla vänner, hvilkas hem och hjärtan för honom stå öppna."

* * *

Snälltåget brusar fram öfver den amerikanska västerns prärier, ur hvilka det vissnade gräset sticker upp ur ett tunnt snötäcke. De små stationshusen skymta blixtsnabbt förbi, och de talrika stängselstolparna längs banan tyckas utgöra en enda sammanhängande rad. Nu far tåget, dånande öfver en lång, öfver sank mark spänd viadukt, nu genom en skogsdunge, där de halft aflöfvade träden lysa rödbruna i aftonsolens glöd.

Men de båda passagerarne, en herre och ett fruntimmer, som sitta i bortre hörnet af den eleganta salongsvagnen, märka det ej. Så ifrigt upptagna äro de af sitt samtal. Först då slätten börjar öfvergå till kuperad mark, tyckas de märka omgifningarna, och Axel, ty det är han, utbrister:

"Nu, min Sigrid, hafva vi ej långt fram till ditt och mitt hem. Hon lutar sig intill honom. En hastig kyss och en ännu längre blick tolka bättre än ord hennes tacksamhet, hennes kärlek...

Gamle Josef är nere vid stationen med dubbelspännaren för att hämta sin husbonde och hans unga fru, om hvilkas bröllop i Chicago för en vecka sedan, de allaredan blifvit genom bref underrättade. Det är med stolthet den gamle trotjänaren aflägger en kortfattad redogörelse för sin förvaltning under husbondens frånvaro.

På trappan står gamla mrs Person och niger så djupt, hennes gamla ben det förmå, då hennes husbonde och hans maka inträda i det ståtliga hem, där de skola njuta af sin ändtligt vunna lycka...

SVENSKARNE I AMERIKA.

*En kraftig stam från älskadt nordanland
med öppen mannablick och trofast hand —
så svenskarne i detta land jag funnit.
Fast rikedom ej föll på mångas lott,
de flesta Sveas barn dock stå sig godt,
och efterssträfvadt framtidsmål de hunnit.*

*Sitt gamla fosterland de minnas nog
vid Siljans strand, i Smålands furuskog,
långt bort, där djupa älfvars böljor brusa,
och uti sommarkvällen, varm och lång,
nog önska de tillbaka mången gång
sitt sköna hemlands friska natt, den ljusa.*

*Men ack, man lefver ej på böljebrus,
af fågelsång ej bygger man ett hus,
och blomsterdoft kan hungerns kraf ej stilla...
Arbetaren fann ofta lotten hård,
att gå och träla på en annans gård
och heta torpare — det var rätt illa.*

Men snart på gungande atlanter-våg
mot nya världen gick ett väldigt tåg
af Sveas barn, och än i dag de komma
med starka armar och med rosig kind,
ett släkte, härdadt uti nordanvind,
det gamla Sveas ädla must och blomma.

I många stater finnes knappt en teg,
där icke svenska arbetskraften, seg,
har stått en dust med torf och skog och rötter,
och mången grästyngd prärie, kal och lång
som hela Sverige, trampats första gång
af idoga och raska svenskars fötter.

Där fordom indianen bott, man såg
på fyrti'-talet re'n hur hyddan låg
af timmerstockar byggd i vilda skogen,
och armstark svensk, i höga ekars skygd,
som uppå Smålands hed bröt stenig bygd
samt förde muntert slagan uppå logen.

Hvar svenska kyrkor stå på bördig slätt
bland trefna farmar-hem, där rätt och slätt
som mest det kära svenska språket ljuder,
vi hört om emigrantens hårda strid,
men hur en sträf natur, af manlig id
i bojor lagd, nu rika skördar bjuder.

Så ha de sträfvat under åratal,
de Sveas barn, och gått den väg, som smal
och trång igenom mödans skymda dalar
från ringa början sakta leder opp
i självförsakelse till bergets topp,
där välstånd inredt sina ljusa salar.

Var dagen lång och mödan ofta tung,
så dryg som kanske förr bland sten och ljung
på torpet i den stilla hemlandsskogen,
så är dock segern skön att sträfva för,
ty här, som öfverallt, den blott tillhör
den man, som kämpar oförskräckt och trogen.

Och de ha kämpat...Samma ande bor
hos dem som fordomdags, då svensken for
på ledung öfver uppskrämdt Europa,
och hvar han kom med svärdet i sin hand
för honom föllo både folk och land
som med ett trollslag kufvade tillhopa.

Och samma mod, som under Carols tid
beredde seger uti mången strid,
när "en mot tio" utaf kungen ställas,
bor än i svenskens håg och stolta barm,
fast nu soldater ej af kraftig arm
men träden i Amer'kas urskog fällas.

Och större är att stilla gå framåt
med träget arbete på fredlig stråt
än uti slaktningsvimmel vinna ära,
att med sin möda, obemärkt och tyst,
till mänsklighetens sköna frihetsbyst
i daglig id sitt offer villigt bära.

Att utan buller, from och allvarsam,
ur jordens sköte mana skatter fram
och glad ett hem i fjärran landet bygga,
att lefva ärligt utan svek och list,
ej tappa modet under nöd och brist,
men vara uti med- och motgång trygga:

Det kalla vi för ädelt mannamod,
och det bör blifva svenskars ärestod,
som de sig resa här med svett och möda;
den nalkas fort i glans vår äredag,
ty den kan blifva stark, som nu är svag,
ett träd det blir, fast skotten äro spröda.

Försmå oss ej!..Den svenska kraften är
ett kapital, som dryga räntor bär,
och kommit detta landet väl till fromma.
Om den ej funnits, mången dyrbar skatt
förborgad vore, och det hände att
till taket fyllda lador stode tomma.

Ett folk, som vandrar tryggt i pliktens bud,
och, frihetskärt, förgäter ej sin Gud,
men gifver Honom, såsom fädren, ära,
en gång på folkens stora täflingsvall
ur seklers trägna sådd i glädje skall
sin framtids rika skördar få uppskära!

Herman Stockenström.

På Gibraltar.

En skiss af *Josua Lindahl.*

Under sommaren år 1870 tillbragte jag några månader som zoolog å den engelska krono-ångaren "Porcupine" på en expedition för djuphafsdraggningar i Atlanten och Medelhafvet. Efter några veckors kryssning i Atlanten gjorde vi en veckas uppehåll i Gibraltar. Det förunnades mig i sällskap med "Porcupines" officerare — hvad eljest sällan tillåtes en utländing — att besöka denna märkliga bergfästnings innandömen. Vi vandrade en hel förmiddag genom dess underbara gallerier — en mammutgrotta, sprängd af människohand, för att gifva plats och skydd åt en ansenlig garnison med ammunition, proviant och andra förnödenheter för ett par år i händelse af belägring. En aldrig sinande artesisk brunn fanns också i bergets inre. Talrika väldiga kanoner voro placerade så, att de beströko hela Algesiras-viken och dess inlopp, i väster och söder, samt spanska gränsen i norr; från öster, där klippväggen reser sig lodrätt ur Medelhafvet, vore en landstigning omöjlig. Ingenstädes såg man någon murad vall, som möjligen skulle kunna grusas af fientliga kanonkulor; allt utvärtes var det fasta hälleberget, där de spridda kanonportarna voro alltför små och alltför högt belägna för att med framgång kunna beskjutas af fientliga ka-

noner. Den enda väg, som ledde in i fätsningen, framgick längs bottnen af en djup och trång klyfta, där en enda kulspruta, placerad ofvanom ingångsporten, vore tillfyllest för att nedgöra hvarje fientlig trupp, som ville våga ett dumdristigt försök till anfall från denna sida. Vi kände oss fullständigt öfvertygade om det berättigade i att kalla Gibraltars bergfästning "Ointaglig", så länge Englands flotta förmår att åtminstone en gång hvartannat år förnya garnisonens förråder.

Gibraltar har också en annan märkvärdighet, hvilken intresserade mig särskildt som zoolog. De otillgängligaste delarna af klippan hysa nämligen vilda apor, de enda representanter för dessa våra närmaste anförvanter bland de oskäliga djuren, som numera finnas kvar i Europas imhemska fauna. De äro så kallade makaker, ett apsläkte *(Macacus)*, hvilket fordom var vida utbredt ej blott öfver östra och södra Asien, där flera arter af detta släkte ännu öfverflöda, utan äfven i södra Europa, hvarifrån de trängde vidare söder och sydväst och gjorde sig hemmastadda i nordvästra Afrika — antagligen medan västra delen af Medelhafvet var en landomsluten insjö. Där, i Berberiet (Marocco, Algier och Tunis), finnes ännu en talrik afkomma af dessa makaker, hvaremot släktet dött ut i Europa, så när som på den lilla trupp af Berber-makaker, som kvarlefva på Gibraltar-klippan. Zoologerna känna denna art under namnet *Macacus inuus,* så benämnd efter den romerske herdeguden "Inuus" eller "Faunus". Desfontaines gaf åt samma art det franska namnet "Magot", hvilket äfven brukas af engelsmännen i Gibraltar. Dess särskilda egendomlighet att alldeles sakna svanskotor har föranledt ännu en annan benämning ,"den svanslösa apan"; en tillstymmelse till svans finnes visserligen i en helt liten knöl bildad af ett veck i huden, men utan sammanhang med det underliggande skelettet.

Under den yngsta tertiärperioden funnos dessa apors för-

fäder ej blott i södra Europa utan ända upp i England, där man funnit fossila lämningar af en makak i pliocen-lager i Essex — hvaraf vi kunna sluta, att Europas klimat under pliocentiden var vida mildare än nu. De gamla grekerna voro väl bekanta med Berber-apan, hvilken Aristoteles beskref under namnet *Pithäkos;* och Galenus, i andra århundradet af den kristna tideräkningen, utgaf en omfattande anatomisk afhandling om denna apa till ledning för läkare, hvilka på den tiden ej tillstaddes att dissekera människolik utan måste skaffa sig ett ungefärligt begrepp om människokroppens byggnad genom studiet af sådana djur, som ansågos stå människan nära i kroppslig utrustning. Huruvida Gibraltar alltjämt bibehållit apor af den gamla stammen, eller de för någon tid varit alldeles utdöda i Europa och en ny stam sedermera införts från Afrika, torde vara omöjligt att afgöra. Emellertid synes det hafva varit vanligt på 1700-talet att importera Berber-apor till Spanien, där de, i kraft af en år 1740 utgifven konglig förordning, belades med personlig skatt, i likhet med "judar, morer och andra utländingar". För femtio år sedan voro aporna så talrika å Gibraltar-halfön, att de utgjorde ett plågoris för fruktodlare, och ett utrotningskrig företogs mot dem. Men år 1856 blefvo de åter fridlysta, då endast fyra eller fem individer återstodo. År 1863 hade antalet nedsjunkit till tre, och man införde då från Marocco två par, hvilka lössläpptes och snart slöto sig till de förre. Vid mitt besök i Gibraltar, 1870, hade deras antal stigit till fjorton, och senare rapporter visa, att stammen stadigt fast långsamt ökats; år 1880 utgjordes den af tjugufem individer.

Berber-apan är all-ätande, i likhet med de flesta andra makaker. Hon nöjer sig med hvad hon kan komma åt — maskar, insekter, sniglar, grodor, ödlor, hvarjehanda rötter, lökar och blad, t. o. m. späda grässtrån, men mogen frukt, då sådan finnes att tillgå, är hennes älsklingskost. Kommendanten i Gibraltar sade sig förlora mer än halfva afkastningen af sin

fikonlund genom de fjorton apornas härjningar — "men", tillade han — "jag köper utan knot hvad fikon jag behöfver, i marknaden, och låter gärna aporna taga hvad de behaga i min trädgård." Denna välvilja för aporna lärer delas af hela befolkningen.

Jag var naturligtvis angelägen att få se dessa apor och förfrågade mig om lämpligaste sättet att vinna mitt syfte. De sades vara mycket folkskygga, och enda utsikten för mig att få se en skymt af dem, vore att infinna mig på en viss punkt nära bergskammen strax före soluppgången, då de möjligen komme att visa sig på hemväg från ett nattligt ströftåg nedåt trädgårdarna. Följande denna anvisning gaf jag mig åstad i mörka natten på en bergvandring och hade snart lämnat staden bakom mig, i det jag följde en slingrande stig, som ledde upp till signalstationen, högt uppe på bergskammen. Hvitlimmade stenar utmed stigen gliste i mörkret och hulpo mig att styra rätt kosa. Omsider nådde jag en plats, motsvarande den anvisning jag fått för val af observationspunkt. Jag befann mig nu endast några steg från det skarpa krön, hvarifrån klippans östra vägg stupar lodrätt ned i Medelhafvet. Under sista delen af min vandring hade jag smugit mig fram ljudlöst som en katt, och jag satte mig nu sakta ned för att afbida dagens gryning och apornas uppträdande på scenen. Snart ljusnade det så pass, att jag kunde urskilja föremål på några stegs afstånd. Till min glada öfverraskning fann jag mig sittande knappast tio steg från en gammal apa, ungefär så stor som en medelstor hund. Hon satt där med armbågarna stödda mot knäna och hufvudet nedsjunket mellan händerna och sof så lugnt, som om hon aldrig i sitt lif belastat sitt samvete med stölden af ett fikon. Jag vågade knappast andas för att ej störa hennes sömn, hvilken räckte ännu en god stund men slutligen afbröts af hofslagen från en annalkande mulåsna, lastad med varor för signalstationen där uppe. Apan slog upp ögonen, och enär jag befann mig i

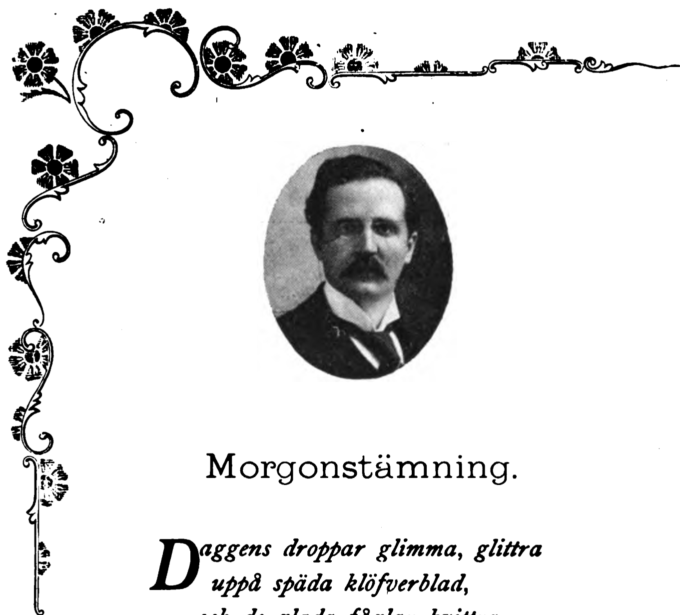
samma riktning som mulåsnan, fick apan genast syn på mig. Med en rörelse, så mjuk och snabb som en studsande gummiboll lyftade hon sig från sin plats och var i nästa ögonblick försvunnen öfver bergskrönet. Jag rusade fram för att se, hvart hon tog vägen, och inom två sekunder låg jag vid kanten af bråddjupet och spejade, men utan att upptäcka en enda skymt af flyktingen. Solen hade redan nått upp till brynet af horisonten, och dess första strålar belyste bergväggen, där ej en afsats, stor nog för att gifva en sparf fotfäste, var synlig inom åtminstone ett par hundra fot under krönet; det tycktes mig omöjligt äfven för en apa att göra ett sådant språng utan lifsfara, och jag dröjde kvar, till dess solen fullt belyste klipporna vid bergväggens fot, där jag väntade att få se apan lemlästad efter fallet — men hon hade synbarligen förstått, på ett för mig obegripligt sätt, att göra den farliga nedstigningen både blixtsnabbt och utan skada.

Detta var nu allt, jag fick se af Gibraltars apor; men så fick jag på köpet skåda en soluppgång öfver Medelhafvet, och fast jag såg soluppgången från "Porcupines" däck många morgnar under de följande veckorna, gjorde de dock ej samma gripande intryck som vid detta tillfälle, då jag var ensam där uppe på Gibraltar-klippan. Jean Jacques Rousseau säger: "O, hvad naturen är skön! — Men man behöfver att hafva någon hos sig, till hvilken man kan ropa: O, hvad naturen är skön!" — Detsamma har jag mången gång erfarit, då jag njutit af att betrakta det *sköna* i naturen. Men inför en företeelse af det öfverväldigande *sublima* inställer sig ej denna känsla; man glömmer ej blott att tänka på andra, man förgäter sin egen tillvaro; ens eget jag försvinner, absorberadt af den storartade tafla, som upprullar sig.

Gibraltars bergfästning må fylla oss med beundran öfver människosnillets segrar; och dess apor kunna ju ock gifva oss anledning till stolta betraktelser öfver vår egen upphöjdhet öfver kreaturen — äfven om vi måste erkänna vår under-

lägsenhet som bergklättrare. Men gå upp på Gibraltar-klippan ensam i natten, och dröj kvar där, till dess solen majestätiskt reser sig öfver synranden i öster — och finn bot både mot snilledyrkan och själfupphöjelse i den hänryckande känslan af att försmälta i *Världsalltets Upphof!*

Morgonstämning.

Daggens droppar glimma, glittra
uppå späda klöfverblad,
och de glada fåglar kvittra —
gudar, hvilken serenad!
Sefyr kysser trädens toppar,
smeker som en älskad hand,
och den snabbe ekorrn hoppar
öfver vägens gula sand.

Sol och skuggor, gröna gångar,
ofvan där en himmel blå.
Hur det slagna höet ångar,
där de runda vålmar stå!
Allt till morgonlif uppväckt är,
hälsadt utaf fröjd och ljus.
Millioner af insekter
myllra ibland blad och grus.

Näckens rosor, silfverhvita,
kransa brusande fontän,
och i sanden barnen rita
bilder liggande på knän.
"Här är gudagodt att vara."
Kom, du älskade, till mig.
Lifvets sorger, låt dem fara,
du har mig, och jag har dig!

Edward Sundell.

Svensk sång i Amerika.

En kort återblick af *Hjalmar Nilsson*.

Liksom ett svagt, drömmande, tveksamt eko från hembygdens skogar och dalar började för öfver trettio år sedan här och där i Förenta staterna små, slutna svenska sångartruppers toner ljuda. Känslans gudaflamma, som fostrats i karga, nordiska bygder, hade ej dött ut hos de telningar, hvilka omplanterats i det nya guldlandets jordmån, det medfödda behofvet att gifva känslorna uttryck i toner kunde ej stäfjas, äfven om man till en början stod undrande och spörjande, huruvida man verkligen skulle våga sig på en så svår uppgift som att härute imitera svensk studentsång. Men hvarför icke? Ryktet om att de svenska studenterna lagt hela Paris för sina fötter genom de toner, som Wennerberg och Kjerulf gifvit norden, hade nått hit. Svensk-amerikanen är företagsam och modig, läraktig och sällskaplig, och då han dagligdags kunnat bevittna, hurusom man mera här än i något annat land sluter sig tillsammans i föreningar, så hvad var naturligare än att också hos honom sammanslutningstanken skulle följas af handling, synnerligast som han

ju här var endast en gäst och främling. På så sätt har härute uppstått svenska församlingar, svenska föreningar, svenska sociala och politiska klubbar o. s. v. med olika uppgifter, men alla gående ut på att vara landsmännen till uppbyggelse, stöd, hjälp, tröst och vederkvickelse — alla utan undantag, ehuru på olika sätt för olika skaplynnen.

Så skulle man då försöka sig på sång. I de nybildade församlingarnas små primitiva möteslokaler tillkom den ju af sig själf som en helt naturlig följd, och där ljöd ju psalmsången, långt innan man tänkt på att odla svensk körsång för mansröster, hvilken just ej kom vidare i farten, förr än det ofvannämnda ryktet kom från världsstaden vid Seinen. Men i många fall är hvad man här hör den ena dagen glömdt den andra.

På föreningarnas möteslokaler, vid deras tillställningar inom- och utomhus kunde man stöta på en sjungande landsman. Kanske man kunde försöka på att sjunga en duett tillsammans? "Här är gudagodt att vara." Ja, kanske man kunde fler gluntar! Och så träffas en tredje och en fjärde, och ville det sig riktigt bra, kanske det kunde bli kvartett. Alltid kunde man ju sjunga "Klara stjärna" eller "Dåne lik" eller något annat. Sålunda kan man tänka sig, att ett litet frö utsåtts här och där, och svenskarne här likaväl som de där hemma veta numera mycket väl, att af de sålunda utsådda kornen icke alla förkväfts. Långt ifrån! De ha slagit djupa och starka rötter, och från dem har uppsprungit en lifskraftig telning. Det svaga ekot har svällt ut till mäktiga tonströmmar, hvilka esomoftast komma tusentals hjärtesträngar att vibrera, då svenska sångare från när och fjärran mötas för att tolka allt det sköna, gedigna och härliga, som moder Svea gifvit oss i arf i saga och sång, ty den lilla telningen har vuxit upp till ett stort träd, som utsträcker sina grenar från Atlanten till Stilla hafskusten.

Det är Svenska Sångarförbundet i Amerika.

* * *

I medio af åttiotalet visade sig synnerligast i de östra staterna en stark tendens till sammanslutning mellan skandinaviska understödsföreningar. Visserligen har denna sammanslutning ej blifvit så stark, som man från början hoppades, men förbundet existerar dock. De olika uppgifterna hos de skilda föreningarna och de förbindelser dessa ikläda sig tillåta inga extravaganser, och det kostar pengar och tar bort en dyrbar tid att resa till förbundets olika mötesplatser; dessutom ha de skandinaviska logerna inom olika amerikanska ordensförbund gjort sitt till att stäfja det nämnda skandinaviska förbundets tillväxt.

Men de skandinaviska sångarföreningarna kunde ej ikläda sig några vissa förbindelser vis a vis sina medlemmar och stodo helt och hållet isolerade från allt amerikanskt föreningslif samt hade endast ett gemensamt mål — att sjunga. Med tanken härpå var det som en energisk dansk, C. M. Machold i Philadelphia, framkom med idén att efter tyskt mönster bilda ett skandinaviskt sångarförbund för östern, och så skedde på ett möte i New York den 16 maj 1886, dit fem sångföreningar i Philadelphia, Boston, New York och Brooklyn sändt ombud. Första sångarfesten hölls påföljande år i Philadelphia, och dit kom en manstark norsk sångförening från Chicago, hvilken deltog i festen och upptogs i förbundet. Detta växte sedermera så hastigt, att i den andra sångarfesten i Chicago 1889 omkring 600 sångare deltogo. Den tredje sångarfesten hölls två år senare i Minneapolis, och till dess hade förbundet ytterligare ökats med ett par hundra sångare. Påföljande år visade det sig dock ogörligt att sammanhålla så stridiga element. Svenskar och norrmän, som under åratal enigt verkat för förbundets framgång och i endräkt sjungit sida vid sida, råkade "i lufven" på hvarandra, och de gemytliga danskarne, som ju stodo långt efter de andra två nationerna både i numerär och röstresurser, sökte efter bästa förmåga medla mellan de två parterna. Det halp dock ej! Det

onekligen vackra företaget att söka visa nordbor där hemma, huru vi härute, trots striderna dem emellan, kunde enas i sången, misslyckades ohjälpligt. Nu torde det nog vara omöjligt att få ett skandinaviskt sångarförbund till stånd, så vida det ej t. ex. bestämmes, att norrmännen få bråka, svenskarne sjunga och danskarne — "more sej".

* * *

De svenska sångföreningar, som tillhört det splittrade skandinaviska förbundet, hade emellertid på sångarfesterna skördat det rikligaste bifallet och fått en försmak af det stora och

O. F. Nelson,
Pres. i Sv. Sångarförbundet.

Alf. G. Larson,
Förste v. pres. i Sv. Sångarförbundet.

härliga i sammanslutningen. Det borde ju självklart gå lika lätt att få till stånd ett förbund af uteslutande svenska sångföreningar, och så bildades tacksägelsedagen den 24 nov. 1892 vid ett sammanträde på svenska Gleeklubbens lokal i Chicago det Svenska Sångarförbundet i Amerika på initiativ af sångföreningen Lyran i New York.

Svenska Sångarförbundets första sångarfest hölls i Chicago under utställningen år 1893. Ingen svensk, som var där, kan glömma svenskarnes dag vid utställningen, då det ena tusentalet af högtidsklädda svensk-amerikaner efter det andra

tågade ut till utställningsplatsen, där "det lilla fattiga Sveriges" konst och industri voro så värdigt och storslaget representerade och där också svensk körsång under John R. Örtengrens ledning tonade så hjärtevarm, fullödig och kraftig, att synnerligast besökarne från Sverige vordo helt enkelt slagna af förvåning och beundran. Och då låg ändock Svenska Sångarförbundet i sin linda.

Nästa sångarfest hölls i New York 1897, och omedelbart därpå reste ett 60-tal af förbundets sångare till Sverige, där de uppträdde på skilda platser och mottogos med häfdvunnen svensk gästfrihet i slott och koja, och där de genom sitt värdiga uppträdande gåfvo anledning till tanken, att svensk-amerikaner kanske nog inte borde bedömas fullt så strängt och kritiskt, som man dittills varit van att göra.

Misstroendet och ringaktningen därhemma mot allt svensk-amerikanskt voro starkt ingrodda och mognade, men här kommo Sveriges egna söner åter från republiken långt västerut för att med sina toner visa, att den medfödda musikaliska begåfningen, beundran för det arf, som moder Svea gifvit alla sina söner i saga och i sång, icke förkväfts där ute i det prosaiska dollarlandet. Här kom en liten sluten sångartrupp, kanske till stor del gripen af hemlängtan, för att sjunga ut sin längtan och hopp i de toner, som trots det bullrande, jäktande affärslifvet därute, dock alltid för dem voro och förblefvo lika dyrbara. Kunde de då, dessa sångare, genom ett värdigt uppträdande och troget återgifvande af de nordiske mästarnes tonskapelser, ingifva sina bröder och systrar nog förtroende eller uppväcka tillräckligt intresse, så skulle också måhända misstroendets och ringaktningens dimmiga slöjor skingras af den värme och ljus, som utstrålade från den goda viljans klart skimrande sol, och så skulle kanske också likgiltighetens frost smältas från svenska hjärtblad och bandet mellan svenskar och svensk-amerikaner knytas fastare. Detta band har synbarligen under de senare åren

knutits fastare, och kanske har den för deltagarna oförgätliga och angenäma sångarfärden 1897 varit en af de faktorer, som mäktigt bidragit att kasta ett nytt ljus öfver svensk-amerikaner och deras sträfvanden att härute göra heder åt det svenska namnet.

* * *

För något öfver elfva år sedan stod nedskrifvaren af dessa rader jämte en vän, en fint bildad, men något konservativ svensk herreman, på Nya kyrkogården i Stockholm vid August Edgrens graf — han som verkat så ifrigt för svensk

Edw. E. Molin.
Andre v. pres. i Sv. Sångarförbundet.

kvartett- och körsång. Det var den dag monumentet öfver hans stoft aftäcktes. Där var en ganska manstark kör af arbetare, tror jag, ty jag såg åtminstone en arbetaresångförenings standar bland sångarlederna. Sedan bland annat "Hör oss Svea!" sjungits, tillspordes jag af min vän, hur den sången slog an på mig, och jag vågade yttra, att jag hört lika bra körsång i Amerika.

"Men inte 'Hör oss Svea!'" yttrade han.

"Jo, just 'Hör oss Svea!'" blef svaret.

En halft försmädlig, halft hånande blick från min vän

satte mitt blod i svallning, och på hemvägen till staden talade vi mycket om Amerika och svenskarne härute. Ämnet intresserade honom, men i mångt och mycket trodde han mig nog endast till hälften. Hvad jag från början yttrat om sången härute hade nästan satt honom i harnesk emot mig. Jag talade med honom om sångarfesterna i Philadelphia och Chicago, om aftäckningen af Leif Ericsons staty i Boston och om andra tillfällen, då nordiska tonskapelser utförts på ett mycket förtjänstfullt sätt. "Du skulle blott ha hört en liten utvald kör sjunga 'Olof Tryggvason' i en af Bostons förstäder, då en amerikansk professor sökte att inför Amerikanska Geografiska Sällskapet framlägga sin teori, att nordiska vikingar landstigit där på platsen. Ett par veckors tid öfvades ingenting annat. Ur Snorre Sturlessons berättelse om slaget vid Svolder hade jag föreläst för att få den lilla sångartruppen att rätt förstå andemeningen i 'Hvor bliver Ormen Lange?' Och den fuktiga glansen i mer än ett sångaröga visade tydligt, att hjärtat var med i sången. Den uteslutande amerikanska publik, som ej förstod ett ord af innehållet, var hänryckt, och den lilla kören eröfrade allas hjärtan."

Jag uttryckte en önskan, att han någon gång skulle blifva i tillfälle att själf höra och bedöma någon god kör här i Amerika, men att resa hit ut var det sista han tänkte på. Nåja, så som den nordiska sången odlades i Amerika och på grund af den närmare frändskap, som knytes mellan därför intresserade nordbor från olika trakter vid sångarfesterna, så vore det ju alls icke omöjligt, att någon gång en trupp sångare kunde slå sig tillsammans och "hemsöka" de skandinaviska länderna. Det var ett något djärft framkastadt antagande, som jag då näppeligen kunde tro skulle blifva till verklighet sju år senare. Långt efter återkomsten till Amerika fick jag dock veta, att planen för en sångarfärd från Amerika var klart och praktiskt utarbetad vid tiden för sångarfesten i Minneapolis året efter det jag fällde det oöfverlagda yttran-

det, och att troligen en jättekör deltagit i den beramade färden, om icke splittringen inom det skandinaviska förbundet kommit emellan.

Men ödet förde min tviflande vän och mig tillsammans 1893 i Chicago, där han var en af de tillfällige besökarne vid utställningen — och nu gaf han mig rätt. Han hade hört kören på svenskarnes dag, hade beundrat svensk-amerikanernas städade, värdiga uppträdande därsammastädes och förut hänförts af ett par Chicago-körers sång. Allt detta var för honom något oväntadt, och under de veckor, han vistades där,

Frank E. Long,
Fin. sekr. i Sv. Sångarförbundet.

Wilhelm Dahlen,
Kassör i Sv. Sångarförbundet.

fick han tillfälle att gå svensk-amerikanerna närmare inpå lifvet med det resultat, att han fått en helt och hållet annan uppfattning af dem än förut. Sången var det dock, som väckt honom till eftertanke. Han hade endast kommit för att bese utställningen, men "då man i alla fall var där på svenskarnes dag", så kunde det ju ej skada att höra på en stund. "Lunkan" och fru Östberg och Behrens skulle ju i alla fall gifva full valuta för besväret. Och så fick han höra Wennerbergs härliga hymn, som förvärfvat den svenska studentsången odödligt världsrykte, sjungas på ett lika varmt,

lika kraftigt, lika anslående sätt som hemma och till på köpet af 300 klara svenska strupar. Svensk-amerikanerna hade genom sitt intresse för svenska tonskapelser vunnit en beundrare mer, som kanske i annat fall fortfarande gått och bedömt dem lika blindt och orättvist som förut.

* * *

Svenska Sångarförbundet i Amerika har dock i år gjort "ett strandhugg", som varit af större vikt och betydelse än någon af dess föregående fester. I dess annaler har inristats ett namn, som sent skall glömmas. Det är Chautauqua!

Vid sångarfesten i Jamestown, N. Y., den 22, 23 och 24 juli i år gafs tillfälle för den 400 man starka kören, som samlats dit, att sjunga inför en till minst 8,000 personer uppgående amerikansk publik, samlad från alla delar af detta vidsträckta land för att njuta härliga sommardagar i Chautauquas små trefna sommarvillor, i dess skuggrika alléer och parker, på den förtjusande Chautauqua-sjöns krusiga, glittrande vågor. I denna lilla idylliska vrå tonade den 24 juli på e. m. i en amfiteatralisk jättesalong svenska toner så, som de säkert aldrig förr tonat i detta land, och det intryck dessa toner från främlingssångarne gjorde på landets infödda söner och döttrar har sedermera af dessa spridts ut och meddelats i alla väderstreck, så att det svensk-amerikanska sångarnamnet nu blifvit i vidare kretsar kändt och uppburet, än det blifvit genom någon föregående fest. Där har ju publiken till öfvervägande antal varit deras egna landsmän, hos hvilka de ju under alla förhållanden lättare kunnat sjunga sig in.

Och hyllningen, som af "The Chautauqua Assembly" bibragtes Åkerlind och Örtengren och deras sångargossar, var i allo välförtjänt, ty i trots af de senaste dygnens strapatser klingade sången med lif och lust och den inspiration, som man förgäfves spanat efter hos den stora kören samfälldt vid de två föregående konserterna i Jamestowns Celoron, gjorde sig nu tydligt skönjbar redan vid första ansatsen af de 200

basarnes mäktiga "Hör oss, Svea, moder åt oss alla". Det var också en härlig anblick, som mötte sångarne, detta ljusa, luftiga, böljande människohaf. Publiken bestod säkert till nio tiondedelar af damer, de flesta unga och vackra med den förtjusande grace, som är den amerikanska kvinnan medfödd, och det borde väl vara nog att ingifva svensk-amerikanska sångare inspiration.

Det är nog mera sällan, en finfin amerikansk publik ger så lifligt uttryck åt sin entusiasm, som här skedde. Ingen deltagare kan någonsin glömma det bedöfvande bifall, som

John R. Örtengren,
Sv. Sångarförbundets dirigent.

Arvid Åkerlind,
Östra divis:ns af Sv. Sångarförb. dirigent.

steg allt mer och mer med hvarje nummer och nådde sin höjd efter Chicago-gleeklubbens utförande af Hallströms härliga, måleriska "Hymn till fosterlandet". Det dånade och brusade som af forsande älfvar, det hviskade och susade som i grönskande dalar och höjder, det blixtrade af norrsken och "vinternatt med sin stjärnprakt", och gripande, stormande, jublande tonade med en kraft, som man aldrig kunnat tilltro en så liten kör:

"Hell dig, älskade Nord,
du vår fädernejord!"

Bifallsstormen ville aldrig tystna, men det hjälpte ej! Det hade redan sagts ifrån, att inga extranummer kunde gifvas. Det låg i den stora körens såväl som i den nyss nämnda mindres någonting för denna publik så nytt, så mäktigt gripande, så underbart tjusande, att den ovillkorligen fordrade mera. Synd var det om de utmärkta instrumentalsolisterna, som publiken, oaktadt de voro verkliga artister, knappt gitte lyssna till, ty "dem kan man få höra hela veckan", yttrade sig en dam vid min sida, "men sådan sång har jag aldrig väntat att få höra". Gamle vännen W. från Chicago fick hjärtklappning, när hon halfhögt, så att de skulle höras, yttrade dessa ord med en frågande sidoblick på min hvita sångarmössa. Ja, stackars solister! Lyckliga dirigenter och sångare! I dessa senare innesluter jag äfven baritonisten Holmquist, som fick sin lejonpart af applåderna för sitt utmärkta återgifvande af solopartiet i "Landkjending", denna Griegs storslagna tonskapelse, som här framkallade den tjusande rysning utefter ryggraden, som i den fjärde versen ovillkorligen kommer med "Stormvejr och Havdön rundt omkring dem", såvida sångarne ha den nödvändiga inspiration, hvilken här lyckligt nog förefanns. Och så kom sedermera den stora körens sista nummer på programmet, då "fältkanonens åska" rullade fram med en kraft, så att man trodde taket skulle lyfta sig. Men det har dock ingen fara. Tonkaskaderna i "Björneborgarnes marsch" rullade fram öfver den andäktigt lyssnande åhörareskaran, som varit lycklig nog att erhålla sittplatser, och återstudsade mot den lefvande mur, som stod rundt omkring i flera led. Och så gafs åt sångarne den största heder, som kan gifvas några prestationer å denna plats, nämligen "Chautauqua-saluten", då hela det stora auditoriet på ett ögonblick blef ett enda väldigt, upprördt haf af hvita, vajande näsdukar, en hälsning, som ögonblickligen liksom på kommando besvarades af viftandet med 400 hvita mössor, efterföljdt af ett taktfast trefaldigt hurra för "Chautauqua As-

sembly". Ord kunna ej beskrifva en sådan syn, pennan är för svag att skildra den. Man behöfver se den för att rätt känna och förstå dess högtidliga, triumfbringande innebörd. Sångarfesten i Jamestown hade vid Chautauqua kulminerat i en triumf, som aldrig kan glömmas.

* * *

Svenska Sångarförbundet i Amerika och dess olika körer ha skänkt tusen sinom tusen landsmän härute mången oförgätlig högtidsstund. Det har vidare gjort sitt bästa att åstadkomma bättre förståelse mellan svensken här och svensken hemma; det har höjt det svenska namnets anseende inför andra nationer här i landet, och sist men icke minst har det i dessa dagar visat en erkännansvärd minnesgodhet, en sann, hjärtevarm tacksamhet åt den mans minne, som gaf oss de bästa tonskatter, vi härute vilja sträfva efter att göra kända och omtyckta — *Gunnar Wennerbergs!*

Guds poem.

"αὐτοῦ γὰρ ἐσμὲν ποίημα."
Paulus.

Ej fästet, under hvars paulun
myriader världar slå sin ring
och simma såsom gyllne dun
på rymdens vågor kring;

Ej heller jorden, genomgräfd
af kamrar, där de döda bo;
ej blomstrens lätta slöja, väfd
att skugga deras ro;

Ej trädens sommargröna krans,
smekt af den milda Sunnans fläkt,
ej deras frostbeklädda lans
mot Nordans ilar sträckt;

Ej månen, som i hafvet tvår
sitt ömma, liljeskära bröst
och ger hvar våg, mot stranden slår,
dess melodi och röst;

Ej molnets regn, som hastar fort
åstad den väg, som icke täljs,
och svinner bak den gyllne port,
där han, den Högste, dväljs;

Ej klippans schakt, där tiden har
i hvarf på hvarf den aska lagt,
som svunna åldrar lämnat kvar
af jordens blomsterprakt;

Ej ljuset ens, hvars strålar ge
glans, prakt, hvar helst de lysa få
och komma himlen själf att le
så ren och azurblå;

Ej sången, fast naturens bröst
har tolkat den på tusen vis
i källans sorl, i fågelns röst
och vindens lätta bris;

Vi, som med guldvikt ha bestämt
hvart stjärnevärldens diadem,
men ej vårt eget väsen nämnt —
vi äro Guds poem;

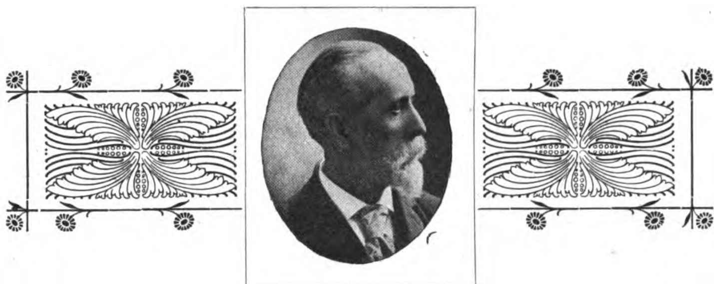
Vi, som med snillrik hand förstå
att släcka blixt, att tämja sjö,
men hejda likväl ej förmå
den stund, vi skola dö;

Vi, som förmena, att vi nått
till själfva universums rand,
men äro såsom bubblan blott
vid ändlighetens strand;

Vi, Adams barn, som rad för rad
studera skapelsens problem
och fylla lefnadsbokens blad —
vi äro Guds poem.

Alexander Brunnér.

Den gamle litteratörens julbrasa.

En bild ur Chicagos svenska litterära värld af *Albert Alberg*.

Postbudet, en undersätsig neger, ringde häftigt. Han var belastad med paketer och hade fasligt brådtom, ty det var själfva julafton. Till svar hördes ett par glappande tofflor genljuda utför de långa trapporna, till dess slutligen deras ägare själf, en gammal gråhårig gubbe, kom i sikte.

"Skynda på, gubbe lille, jag har brådtom. Tio cents i lösen för det här tjocka brefvet, en julklapp åt er."

"Vacker julklapp", muttrade den gamle, då han varsnade den tryckta adressen i hörnet på brefvet från Shygg & Co., förläggare i New York.

"Tio cents i lösen", upprepade negern.

"Vänta litet, jag måste gå upp igen."

"Har inte tid."

I detsamma kommo flere hyresgäster nedför trapporna för att vittja sina breflådor i den stora "tenement"-byggnadens förstuga. Gubben tog tillfället i akt att knalla sig uppför trapporna igen. Kommen två trappor upp knackade han sakta på en dörr.

"Hvem där?"

"Gubben Berg."

“Hvad vill ni? Jag kan inte taga emot”, ljöd en gäll fruntimmersröst.

“Åh, just ingenting särskildt”, svarade gubben i en ödmjuk, ursäktande ton och larfvade i väg upp till sin närmaste granne, den bullersamme agenten.

Nej, han hade inga pengar inne.

“Hvar skall jag få låna en tiocentare från till lösen? Själf har jag inte en cent. Jag måste be honom ta brefvet hit igen, så får jag tid på mig”, resonerade Berg och gick så ned igen. I nedersta trappan mötte han en spårvägskonduktör, som bodde i huset, och som de plägade nicka åt hvarandra, då de möttes, tyckte gubben Berg, att han kunde våga sig på att be att få låna tio cents af honom.

“Kan ni låna mig tio cents att lösa ut ett bref med?” stammade gubben; “jag har inte mindre än fem dollar, och kan ej få växladt i en hast”, tillade han.

Konduktören, en infödd amerikan, kände sig frestad att säga: “Låt mig få se femdollarn först, så skall ni få låna tiocentaren”, men hade inte hjärta att säga det, utan unnade den gamle afsigkomne gentlemannen nöjet att få bevara skenet, åtminstone i sina egna ögon, så att han ändrade sig och lämnade i stället med ett artigt leende den begärda tiocentaren. Gubben tog slanten och aflämnade den till det svarta postbudet med en elegant öfverlägsenhet, som om han varit en gammal hofman, som varit rädd att komma i beröring med negern. Saken var den, att det svarta postbudet var för honom i detta ögonblick en olycksprofet; hoppets sista stjärna sjönk för den gamle — det var den sista möjligheten till existens under julen, som genom brefvets ankomst försvann. Shygg & Co. hade återsändt hans julberättelse, och nu var det för sent att få den antagen af någon annan förläggarefirma. Och dessutom måste det åtföljas af fullt porto efter brefvikt för dess återsändande, i händelse det ej blef antaget, och ett dussin sådana försök voro nästan alltid nödvändiga, innan

manuskriptet hamnade i rätt hand, d. v. s. hos någon, som förstod uppskatta gubben Bergs något gammalmodiga litterära stil.

"Eländiga dummerjönsar! — Försök igen! — Aldrig i tiden. — Bättre lycka nästa gång. — De begripa sig inte på det fina i kråksången. — Någonting måste ha kommit emellan. — Min litterära sol har gått ned. — Solen är hvar morgon ny. — Jag är utsliten, det är alltsammans. — Du har fullt upp med gamla, osålda manuskript, vänd på fjärdingen! — De måste ha någonting nytt för dagen. — Det sköna blir aldrig gammalt. — Dina bästa bitar behandlar man så! — Allt är förgäfves, lyckan är emot mig. — Förlora inte modet, gubbe lille, du som varit spänstig som en spiralfjäder. — Varit, ja! Spiralen är bruten nu. — Laga den, så blir den lika bra som förut. — Spiralfjädrar kunna inte lagas. — Kuggarna äro förslitna, det gamla urverket skall snart stanna . . ."

Och en tung suck undslapp hans gamla bröst.

Under detta förtviflans resonemang med sig själf hade gubben Berg nått kammardörren, den han slängde upp i vredesmod, och utan att ens öppna det tjocka brefvet slängde han det undan i en vrå, där andra gamla osålda manuskript och tidningsurklipp lågo kastade huller om buller. Utmattad sjönk han därefter ned i en gungstol, ty det hastiga springandet i de långa trapporna kändes i de darrande benen. En ny lång, djup suck skänkte honom en viss lättnad, och en tår kvällde fram ur det skumma ögat, en tår, som, då den föll ned på den skrumpna handen, nästan frös till is, där åldringen satt nära det frostbelupna fönstret, stirrande på de fantastiska isblommor, hvilka bildat sig på rutornas innersida.

Olle Berg hade sett sina modiga sjuttiotre år — modiga, ty de hade varit en enda lång förtviflans kamp mot motgångar och fattigdom. Gubben hade i sin ungdom sett bättre dagar men hade för mer än fyratio år sedan lämnat fäderneslandet, på jakt efter lyckan, som dock aldrig låtit fånga sig. Han

hade af en styfmoderlig natur utrustats med så spensliga armar, att han ej kunde sköta något annat verktyg eller vapen än pennan, och så kom han att slå sig på pennfäkteri, åtminstone förklarade gubben saken så själf, då han var vid skämtsamt lynne.

Nu var det jul, jul i den stora världsstaden, och människorna vimlade på den starkt trafikerade gata, nära hvilken gubben Berg hade sin enkla bostad. Hans fönster vette ut åt gränden, den smutsiga, stinkande gränden, och i detta plägade han sitta i timtal och blicka ut. Där såg han människorna passera förbi mynningen af gränden likt de ständigt växlande bilderna i ett kaleidoskop. Han andades hårdt på det frusna sidofönstret och gjorde sig tvenne titthål, så att han kunde kika ut i gränden, och där såg han gamla och unga, fattiga och rika passera förbi, och de väckte ur hans växlande lif minnen, som ofta gåfvo uppslag till någon liten skiss, som han förtjänade en hacka på från någon tidning eller tidskrift.

Det var jul i gubben Bergs hjärta äfven; visserligen var matskåpet tomt, och kredit hade han ingen, men han var likväl förvissad om att de milda makter, hvilka i signad juletid göra människornas hjärtan vekare och blödigare än annars, skulle sörja äfven för honom och tillgodose hans små behof. Han tittade ut genom sin iskikare för att förströ sina ensliga tankar, och han såg ett par sparfvar sitta rufsiga på en närliggande altan. Han kom då ihåg, att han ej på länge sopat sitt matskåp, utan att där möjligen funnos några smulor kvar åt hans små skyddslingar och fattiga grannar, sparfvarna. Alltså stultade han i väg till skåpet och samlade där ihop nära en näfve full af skorpsmulor, men fönstret var för hårdt tillfruset, han förmådde ej öppna det, hvarför han, gäckad, åter sjönk ned i gungstolen, och den slappa handen lät smulorna falla ned på golfvet. Gubben blef där sittande halft förfrusen, ty det fanns ingen eld i kaminen, kolen voro slut, och Shygg & Co., hvilka han hade förlitat sig på såsom

sina räddare, hade besvikit honom. En dödstystnad härskade i rummet, då gubben hastigt förnam ett sakta knaprande vid sina fötter. Det kom sig af två små råttor, hvilka förnöjda trakterade sig af fyndet, men hvilka, då Berg rörde på hufvudet för att se ned på dem, förskräckta togo till flykten och försvunno bakom bokhyllan.

Den gamle log förnöjd, hans smulor hade dock bringat julfröjd åt någon, äfven om det blott var åt tvenne af de mest förföljda af Guds skapade varelser.

Gubben Berg var ett gammalt original, en godhjärtad tok, en sångare, som blott sjöng i dur. Så hade han t. ex. haft för vana att alltid fira sin födelsedag med att göra en god gärning eller åtminstone uträtta något godt åt andra. I år hade han dock varit så utblottad och intet tillfälle hade erbjudit sig att på detta sätt fira hans sjuttiofjärde födelsedag, och liksom för att öka bitterheten af det närvarande, erinrade han sig detta just nu.

I detta ögonblick nådde från gränden ljudet af sönderspringande glas hans öra. Han andades åter på den frostbeklädda glasrutan, ty ehuru han inte var så särdeles nyfiken, kunde han dock ej afhålla sig från att se efter hvad som var å färde. Det visade sig vara ett par pojkar, hvilka nere i gränden roade sig med att slå sönder några tombuteljer och hvilka, lättsinnigt nog, läto skärfvorna ligga kvar i den tunna snön. Fönstret var ju fastfruset, annars skulle han ha öppnat det och tillropat dem att låta bli. Men hvad skulle för resten detta ha tjänat till? De voro ju Chicago-pojkar af rätta sorten, och de skulle endast ha gjort narr af honom och sprungit sin väg. Hvad var att göra? Den gamle djurvännen tänkte på "peddlarnes" hästar, hvilka litet emellanåt kommo genom gränden med sina vagnar. Med sopkvasten i handen gick gubben Berg ned bakvägen till gränden, där han började sopa undan glasbitarna. En halfvuxen pojke, som

bar en tillbringare med öl, stannade ett ögonblick och ropade med ett öfverlägset hånleende till den gamle:

"Jaså, mister är ute och förtjänar en slant på julafton."

"Ja, den enda förtjänst jag har är, att jag tjänar andra utan att själf förtjäna därpå", vitsade gamle Berg utan att låtsa höra pojkens elakhet.

Pojken förstod honom naturligtvis icke utan bara flinade till gensvar och mumlade för sig själf:

"Det är nog som folk säger, att gubben ä' lite' tokig, för jag har sett honom sparka undan banan- och apelsinskal på trottoaren, och nu sopar han undan glasbitar."

Liksom det var så tokigt!

Efter väl förrättadt kärleksverk knogade gubben uppför de trenne baktrapporna och hade knappt återtagit sin plats vid sin iskikare, förrän en vagn lastad med kol körde förbi, och hästen passerade oskadad genom gränden, tack vare sin okände väns förtänksamhet. Då hästen frustade en smula, tog gamle Berg detta åt sig, som om det varit en vänlig tacksamhetshälsning ämnad åt honom, och det kändes så varmt för ett ögonblick kring den gamles hjärta.

Men kolvagnen for hans bostad förbi, och det började att blifva nästan outhärdligt kallt i det ödsliga rummet. Kolen voro ju totalt slut, matförrådet likaså och till råga på olyckan äfvenledes tobaken.

Hans gamla tröstarinna pipan hade följaktligen intet att bjuda på. Och icke kunde han gå ut och hälsa på hos någon på själfva julafton, då ingen inviterat honom, och den familj, som han tillbringat de senaste tolf jularna hos, hade flyttat till Minneapolis. Om han ändå kunde improvisera en julbrasa på något sätt. Berg smickrade sig med sin ovanliga fyndighet, fyndighet i allt utom i att förtjäna penningar. Trälådan, som han förvarade sitt lilla kolförråd uti, när han hade något, vore lämplig, och efter mycken ansträngning lyckades han sönderbryta den med tillhjälp af en hammare.

En munter brasa flammade snart uti den lilla kaminen, och gamle Berg drog gungstolen fram till densamma. Han hade hittat några sockerbitar i skåpet, och med dem tillagade han åt sig ett glas sockervatten. I ett hörn af skänken fann han två små äpplen, och nu hade han ju riktig jultraktering, tyckte han. Brasan gjorde snart sitt inflytande gällande på den gamle enslingen. Han kände sig riktigt upplifvad; en mängd minnen började dyka upp ur det förflutna. Visst var han 73 år, men tack vare sin berghälsa, som ju alltid måste förblifva sådan, så länge han hette Berg, och just därför att det gått så baklänges för honom på de senaste åren, sade han i sina gladare ögonblick, att han var 37 i stället för 73 år. Det var redan rätt skumt i den ensliga kammaren, dagsljuset fördunklades af de isiga rutorna, nästan all veden var förbrunnen, då Berg för att uppfriska brasan började mata den med allt gammalt papper, som han kunde få tag uti.

Under det han så satt och stirrade in i elden, rusade ungdomsminnena förbi honom liksom ett hänförande panorama, och minnet af hans första, hans enda kärlek, den vackra Evangelina, hon som för sin kristna tro offrat lifvet bland Indiens hedningar, utträngde snart alla andra. Deras vägar hade skilts i det afgörande ögonblicket och aldrig återförenats. Nu var hon för länge sedan död i hednalandet, men hennes bild bar han ännu i sitt hjärta och på väggen uti sin skumma kammare. Hon var för honom i dubbel bemärkelse en helgonbild, inför hvilken han dagligen gjorde sin andakt. Han vaggade sakta af och an i gungstolen liksom för att invagga sig uti sitt lifs ljufvaste minne, men vaggningen kom honom därjämte att tänka på den stormiga öfverfarten från fäderneslandet, som han aldrig haft råd till att återse. Och här hade han under de mest skiftande öden städse kämpat, oftast legat under i kampen, men dock en och annan gång segrat och tagit ett tuppfjät vidare på den törnbeströdda stigen. Mången gång hade han varit nära att nå sitt mål, endast för att i

nästa ögonblick ramla ned från sin ärelystnads höjd. Nu och då hade han lyckats få sälja en liten berättelse, en litterär dagslända, en filosofisk berättelse, en historia, som de stora tidningarna artigt nog jämförde med en Hans Kristian Andersens, en Washington Irvings alster, och därefter förflöto långa tider, då allt hvad Berg diktade, såsom han själf tyckte under inspirationens glöd, blef obarmhärtigt förkastadt af förläggarne.

Han tänkte på alla manuskript, stora och små, på hvilka han nedlagt årslånga arbeten, huru de nu lågo alla i en hög. Hvartill skulle han kunna använda dem? En London-firma, Ed. Bell & Sons, hade nämligen hånat honom med att lofva utgifva hans arbeten efter hans död; deras specialitet var att förlägga aflidna författares efterlämnade skrifter, men hvartill skulle det gagna honom? Och knappast eftervärlden heller, tänkte han i sina mulna stunder. Och manuskriptet, som återkommit så hånfullt på själfva denna julaftons morgon, om han skulle — och ett bittert löje lyste i och nästan förvred den gamle författarens anlete — om han skulle göra sig en munter julbrasa däraf — ja, hvarför inte? — och göra slut på hela skräpet och sedan antingen vända sig med fräck panna till fattigvården eller till det nyinvigda svenska hemmet för ålderstigna?

Nedsjunken i sin gungstol satt så gubben framför den fladdrande eldbrasan, som med sitt sken genom kaminluckan upplyste det torftiga rummet. Den långa, magra handen sträcktes ut för att kunna nå ett tämligen digert manuskript, som låg i hörnet af bokhyllan, och utan att resa sig grep gubben detsamma med sin darrande hand. Det var ett långt episkt poem ur Sveriges historia, skildrande Engelbrekts, Sturarnes och Gustaf Vasas bragder för ett älskadt fosterland. Det var skrifvet på orimmad vers och besjöng i glödande stanser dessas härliga hjältedåd; men ingen ville köpa det. De få svensk-amerikanske förläggare, som funnos, hade svarat:

"Det där känna vi till alltihop; och tror ni, för resten, att våra svensk-amerikaner vilja läsa historien på vers?"

En engelsk öfversättning hade Berg, som kanske skref engelska bättre än svenska, erbjudit åt Chicago-förläggare, som emellertid hånfullt svarat:

"Ert arbetsfolk kunna vi använda, men edra kungar och hjältar hafva vi intet bruk för; de intressera oss icke."

Och så hade manuskriptet förblifvit osåldt, tills det nu fick en alldeles oväntad uppgift att fylla.

Hej, hur det hväste och knastrade, allt eftersom de skrumpna händerna sönderrefvo bladen och med dem mättade den giriga elden. Det lät som ett återljud från Engelbrekts dagar, då denne höll sina glödande fosterländska tal, hvilka väckte till lif en bondehär, som med eld och svärd rensade landet från jutar. Och blodsdådet vid Göksholmen, då nidingen Måns Bengtsson Natt och Dag svängde bödelsyxan öfver den segerrike krymplingen och skänkte världshistorien en ny martyr, stod där skrifvet i blodröd eldskrift i den slocknande falaskan af gubben Bergs älsklingsarbete. En tår glänste i den gamle författarens öga, han blickade upp till sin älsklings porträtt, och se! Det var icke längre en Kristi brud, som såg ned på honom med kärleksfullt vemod, det var Kristina Gyllenstierna, som blickade ned med en hjältinnas glöd i sina ögon och harmens glöd på sina kinder öfver den skymf Kristiern den omilde lät hennes mans lik undergå och hvilket allt Berg känslofullt besjungit i det manuskript, hvilket, liksom fordom den ädle herr Stens jordiska kvarlefvor, offrades åt lågorna.

Brasan höll på att slockna, men gamle Berg skyndade att slita flera blad ur sin rimmade svenska historia för att friska upp densamma med. Gubben nästan spratt till, då han stoppade in en hög, ty han råkade då bränna sig. Det var Gustaf Vasas vädjan till dalkarlarne, som nu offrades åt elden. Kunde det väl förtryta den vältalige kung Gösta, att gamle Berg

rådbråkat hans tal till vers? Berg upprepade uti den stilla julkvällen de eldigaste stroferna, innan han offrade äfven dem.

Ännu återstodo några blad. Det var Eriks och Karins underbara, tragiska saga. De brunno häftigt, och till slut låg det sista förkolnade bladet kvar.

Men rummet hade blifvit varmare, så att isblommorna på rutorna hade upplöst sig i strida tårar och himmelens bleka stjärnor lyste in genom fönstret och göto i den gamles själ en aning om en renad kärlek, som fortlefver genom årtusenden efter genomgångna smärtans strider på en syndfull jord.

Näst kom turen till en mängd små hopbuntade manuskript. De utgjorde små skisser ur djurens lif, skrifna på prosa, men i en sådan skär ton, att de få bland dem, som blifvit utgifna, med skäl ansetts som poetiska idyller ur djurlifvet. Då gubben löste bandet och kastade ett par manuskript i elden, uppstod där ett sådant hiskligt väsen, som om en mängd vilddjur hade blifvit lössläppta. Det hväste, fräste, spottade och nästan tjöt — — —.

Gubben Berg satt länge drömmande framför falaskan af alla sina berättelser ur djurlifvet — en sorts öfverstepräst vid sitt slocknande offerbål. Så lade han sina händer — ja, det var nästan ett helgerån — på en afhandling om Linné, blomsterkungen; men gubben Berg var konsekvent: allt måste offras, och således äfven allt detta, som det gladt honom så mycket att skrifva. Han kastade afhandlingen i kaminen utan att rifva sönder bladen, men den tycktes ej vilja brinna, bara förkolna, och enslingen satt där länge stirrande, drömmande, sörjande. Han kände sig såsom en broder till det vissnade trädet, som stod sköfladt och förtorkadt där nere i gränden.

Men mera bränsle behöfdes. Gubben vände sig om, och hans blick föll på det oöppande konvolutet, som anländt på morgonen och gifvit första uppslaget till den allmänna auto-

daféen. Han måste stiga upp för att få det, och när han fått tag i detsamma, slungade han in det i den öppna kaminen men hade knappt gjort det, innan han ångrade sig. Han önskade veta, hvad ursäkt man uppställt för refuseringen af hans opus. Han ryckte till sig konvolutet, i hvilket elden redan fattat tag, och släckte lågorna mellan sina händer, hvarvid han brände sig rätt illa. Ännu mer förargad ref han upp kuvertet.

"Hvad vill detta säga? Det är icke mitt manuskript, det är en annans handstil", utbrast han.

Ett hopviket bref föll ur, och han läste det, ehuru med svårighet, ty han måste hålla det mot skenet från kaminen, i hvilken han fick underhålla elden genom att uppoffra ytterligare ett manuskript, reseskildringar, som han nästan glömt. Brefvet var på engelska och lydde i öfversättning som följer:

"Bäste herr Berg!

Er lilla julberättelse, ehuru något sent till handa, antaga vi med nöje.

Var god genomse och korrigera åtföljande manuskript: "Skildringar från Ostindien under hungersnöden, af Evangelina S..." och låt oss få det till nyåret.

$50 närslutes för ert eget manuskript och korrigeringen.

God jul tillönskas er af

Shygg & Co."

"Var det inte det jag sa', att något kommit emellan", blossade Bergs bättre jag upp. "Du gamle narr, trodde du, att Försynen skulle öfverge dig?"

"Att jag uppbränt alla mina gamla manuskript, var nog kanske bra, ty med denna egendomliga hälsning från min hänsofna älskling får jag ny kraft att dikta bättre än någonsin, och dessutom var det ju bara de renskrifna manuskripten jag brände. Jag har dem ju alla kvar i blyerts. Nu då jag blifvit så rik, kan jag ha råd att å nyo kopiera dem."

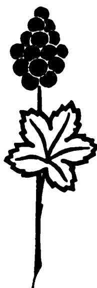
"Nej, min gubbe lille, det ska' du inte göra", resonerade Berg med sig själf, "du borde väl kunna utöfva lika mycken självkritik som andra, en berättigad kritik öfver dessa dödfödda snillefoster. Skrif du i stället en uppbygglig och varnande berättelse, hur en gammal narr till författare varit kär — olyckligt kär — egenkär."

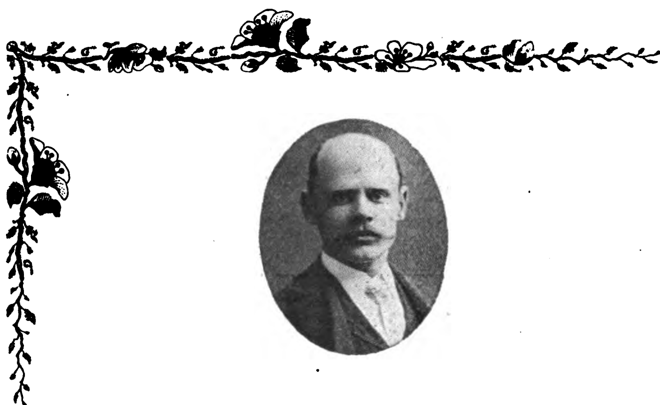
Någon knackade på dörren.

"Kom in!"

Det var två små grannar, den ljushårige lille John och hans lilla ostyriga syster Greta, som kommo och bådo "farbror komma ned och äta julgröt hos pappa och mamma".

Det var jultomten och julféen, som naturligtvis ej kunde saknas vid den gamle litteratörens julbrasa.

Allfarvägen.

En underlig väg bär med vindlande lopp
ifrån tärande sorg eller lekande hopp
för den hvitnade lock och den svällande knopp,
och han leder från barndomens eden
till tyst nekropol.
Denna väg har du sett så i solsken som dimma,
i tidig och skymmande timma
och undrat, hvad mål
gäller leden.

På den vägen du följe på följe har sett,
som passerat förbi, men knappt akt på dig gett,
då du undrande, ängsligt, ja, enträget bedt
om en inblick i kommande öden.
Man svarat med gråt. —
Finns i döden ej hopp lika väl som i lifvet?
Blef hopp ej med födelsen gifvet
att följa oss åt
in i döden?

Så ha tusen passerat, men svar du ej fått,
förr'n en vän eller släkting på båren har stått,
och du själf i de sörjande lederna gått
för att se, huru dödsvagnen lossats
i mörknande lund.
Då måhända det ljusnat helt plötsligt kring båren,
då kanske blef fjärrglas af tåren,
som skimrat en stund,
förr'n han krossats.

Se'n törhända du ser utåt ljusnande led
efter vännen, som följt den och myllades ned
(och som kanske du snart enligt världenes sed
skall förglömma i skiftande vimmel),
tills vaknande hopp
alla evighetstankar ur dvalan uppväcker
och säger, att vägen visst räcker
till vännerna opp —
till Guds himmel.

Aron Ingvall.

Några intryck från en resa genom Cuba.*

Af Carl Friberg.

Och nu, min bäste Don Carlos, var ej rädd, den här båten är fullständigt säker för er tillämnade segeltur — hörde vi tillsägas oss på en ren värmländska af tullförvaltaren senor Par B. Anderson.

Det var nedanför tullhuset i Caibarien som vi en kväll i fjol vintras stodo och med tämligen blandade känslor af äfventyrslusta och ovisshet togo i skärskådande en liten "centerboard"-jakt — ej tjugo fot lång.

Besättningen, bestående af tvenne brunhyade infödingar af baskiskt ursprung, inbjöd oss med lifliga åtbörder att stiga ned i farkosten. Med denna båt skulle vi företaga en seglats, bortåt två hundra mil lång, utefter den norra kusten af Cuba från väster till öster. Vi besinnade oss emellertid ej länge, utan hoppade ned i båten — linan lösgjordes, och snart gledo vi ur den örika viken, som bildar inloppet till Caibarien, och de elektriska ljuspunkterna i staden försvunno i nattdunklet.

En stark bris fyllde det i förhållande till båtens dimensioner tämligen stora seglet, och hvitskummad våg klyfdes af

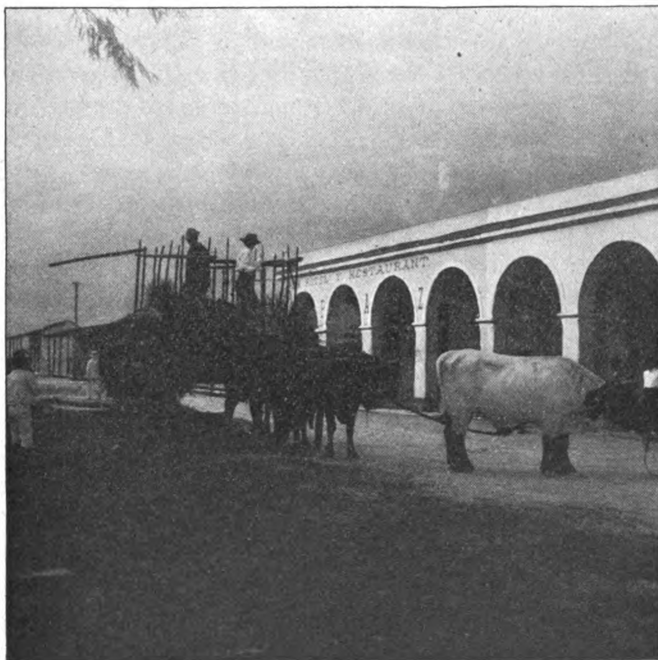
* Illustrationerna i denna reseskildring äro framställda efter fotografier, tagna på ort och ställe af författaren.

Red. af Prarieblomman.

vår lilla farkosts bog med en lifslustig kraft, som ej förfelade att inverka äfven på oss. Snart hade vi Cayo Frances' blänkfyr till vänster med det öppna hafvet emellan korallbankarna, och till höger de allt mer mot höjden stigande konturerna af Punta Allegros kustlandskap. Några timmar fortfor samma väder, då en regnstorm kom med en hastighet, som endast förekommer i de väst-indiska farvattnen. Vid midnatt skrapade båtens botten emot grund, och innan vi ens hunno att anställa några reflektioner häröfver, var seglet nedhissadt och ankar utkastadt.

Idel mörker låg utbredt; oroligt rullade sjöns vågor omkring oss, förbytande sin dunkelgröna färg till silfverfradga, då de gingo öfver banken; på kort afstånd hördes Atlanterhafvets dånande brytningar mot korallrefvens klippiga stränder, och smattrande piskade mot vågorna den ena regnbyn efter den andra, åtföljda af de breda blixtarna, hvilka i sina många zig-zag linier upplyste den mörka himlapällen. Det var därför ej utan, att vi för några ögonblick kände oss något kusliga till sinnes. Men då Domingo — så hette vår "kapten" — tog fram kokspiseln, en liten fyrkantig tingest af sten, försedd med draghål och eldstad nog för några göpnar träkol, och satte därpå en kaffepanna, tände helt trankilt en cigarett och såg ut som om ingenting i världen bekymrade honom, då försvann snart vår oro, och vi förstodo, att det var tidvattnet som satt oss på grund. Ett slags tält gjordes af seglet, och sedan ett magnifikt kaffe inmundigats, bereddes sofplats på båtens botten, och där lade vi oss för att, då vädret efter en stund lugnat af, snart invaggas i sömn och vaknade först, då Domingo ropade sitt "klart att segla igen". Sällan ha vi känt oss mera vederkvickta än efter denna vår första natts hvila under tropikernas himmel på korallbankarna vid Punta Allegro, omgifna af det friska hafvet.

Påföljande dagen hade vi en stark medvind hela tiden, hvilken gjorde seglingen ytterst angenäm, och sedan vi farit

I Caibarien.

genom det två mil långa Manuit-sundet, hvilket å flera platser är endast tre @ fyra fot djupt, voro vi snart inne i den stora Moronbukten. Här fingo vi se röda flamingos i en flock, som var så stor, att stranden, där fåglarna höllo till, glänste i karminrödt. Domingo klappade i händerna och uppgaf ett rop, och från en plats höjde sig en flock mot skyn. Det var en ståtlig anblick att se dessa stora fåglar i luften ordna sig i riktiga led med anförare i spetsen. För öfrigt var här en oerhörd rikedom på sjöfågel af allehanda slag, och många gånger flögo de så nära vår båt, att man lätt skulle kunnat skjuta dem med en revolver.

Den västra landtungan af denna bukt genombrytes af den ungefär tre mil långa Battista-kanalen, och den östra af Sancha-sundet. I sistnämnda sund hamnade vi den andra natten. Det slingrar sig emellan en yppig vegetation å ena sidan och stora lerslätter å den motsatta och är på sina ställen endast åtta @ tio fot bredt, hvarför här icke kunna passera annat än smärre och grundt gående båtar. Under större delen af färden genom detta sund gingo Domingo och hans hjälpreda på kanalbottnen och bogserade båten fram emellan de öfver vattenytan hängande mangale-trädens grenar. Vi förvånades ofta öfver de båda männens likgiltighet för de jättestora humrarna, benämnda "langots", hvilka funnos i öfverflöd, och hvilkas synålshvassa spröten, fem @ sju tum långa och en half tum i diameter, lätt genomborra en människofot. Dessutom vimlade det af ormar och vattenödlor, somliga af dem af ganska respektingifvande storlek. Vid flera tillfällen måste machetaknifven användas för att hugga af trädens grenar, hvilka hindrade färden.

På afstånd sågo vi påföljande dagen det sorgligt ryktbart vordna La Gloria, passerade den stora till vänster om oss belägna ön Cayo Romano, där betydliga hampfaktorier och hampplantager ha anlagts af fransmän, och kommo den tredje

dagens kväll till inloppet till staden *Nuevitas,* provinsen Puerte Principes förnämsta sjöstad.

Viken, som bildar stadens hamn, är en af de största i Cuba, och råder med afseende på vattnets djup här samma förhållande som med de flesta af Cubas hamnar, nämligen att det är så grundt, att större fartyg icke kunna lägga till vid stadens kajbyggnader, utan måste ankra ett godt stycke från land. Bakom de ungefär två mil från land belägna Cayo Ballomo-öarna, hvilka bilda ett slags vågbrytare, måste oceanångarna ankra, då deras last lossas ned i pråmar, hvilka sedan bogseras till stadens landningsbryggor. Om

Nuevitas

har Irving skrifvit rörande Columbi landstigning: "Columbus was struck with its magnitude and the grandeur of its features, its high and airy mountains, which reminded him of those of Sicily; its fertile valleys and long sweeping plains, watered by noble rivers; its stately forests; its bold promontories and stretching headlands, which melted away into the remotest distances."

Då Columbus landsteg, bestämde han, att platsen skulle kallas Santa Maria. Detta hände den 14 november 1492. Visserligen bosatte sig några familjer därstädes, men platsen blef likväl ej vidare befolkad, förrän då Diego Velasquez år 1513 slog sig ned där och odlade landet.

Santa Maria gick emellertid ej någon nämnvärd utveckling till mötes, emedan man drog sig mera till den fyratiofem mil inåt landet belägna indianbyn Camaguey, hvaraf sedermera uppblomstrade den största af Cubas inlandsstäder, som numera benämnes *Puerte Principe,* känd såsom de cubanska revolutionernas vagga.

Det nuvarande Nuevitas erhöll sitt namn efter den driftige San Fernando de Nuevitas, hvilken här 1813 anlade en mängd plantager och mycket bidrog till dess utveckling. De flesta

Korallklippa vid Cayo Frances.

husen i den lilla staden härleda sig från hans tid, hvarför Nuevitas icke förefaller så antik, som man kunde förvänta på grund af dess ålder.

Vi hade fått introduktionsbref till senor J. A. Agramonte, hufvudmannen för de med Cubas historia identifierade släkterna Cisneros och Agramonte, hvilken i Nuevitas och i trakten däromkring äger stora landsträckor, och då vi anlände till hans "hacienda", blefvo vi emottagna med äkta cubansk gästfrihet. Här var ej tal om ett besök för stunden eller dagen, utan det gällde naturligtvis för en månad "eller åtminstone en vecka", menade senoren och hans älskvärda maka. Ett rum ställdes i ordning, och inom kort voro vi inkvarterade.

En bskrifning af detta hem passar godt in på de cubanska hemmen i allmänhet.

Byggdt med tjocka murar är huset endast en våning högt och försedt med platt tak. En tung port med massiva järnornamenterade dörrar leder från gatan direkt in i mottagningsrummet. Golfvet är af sten, väggarna hvitmålade, högt i tak, hvalföppningar leda till ett angränsande rum och det hela ger ett stelt, ja, kylande intryck. Inga stoppade möbler, endast s. k. wienergungstolar bilda en ring i rummets midt omkring ett med marmorskifva försedt divansbord. Jättestora snäckor i lysande färger ligga här och där på golfvet, och å väggarna hänga några okända porträtter, hvilka antagligen härleda sig från Spanien.

Emellan mottagningsrummet och det nyssnämnda angränsande rummet, som är matsalen, finnas i dörröppningarna inga dörrar eller portierer. Här står ett stort rundt matbord, täckt med en hvit duk, och på salsskänken skålar fyllda med frukt.

Klockan sju på morgonen dricker man här sitt "cafe solo" (kaffe utan mjölk) och förtär därtill ett bröd. Vid tiotiden serveras frukost, bestående i vanliga fall af grönsaksrätter,

stekt fisk, frukt och "cafe con leche" (kaffe med mjölk), och strax efter fyra på eftermiddagen intages middagen, då soppa, fisk, kött och "guava"-gelé utgöra de vanliga rätterna. Senare på kvällen dricker man understundom en sorbet eller lemonad och äter därtill bakverk eller frukt.

Arbetstiden indelas följaktligen från kl. 7—10 f. m., från kl. 12—4 e. m. och i somliga fall äfven från kl. 6—8 e. m.

Från matsalen kommer man ut i trädgården.

Här är det som familjen tillbringar sin mesta tid, och trädgården förmildrar det stela intrycket, man först erhållit af rummen, ty i den bjudes på blomsterdoft, färgspel, fågelsång och vattenkonst.

En berså, bildad af rosenbuskar, lockar magnetiskt. Vid dess ingång stå oleanderträd med sina härligt doftande blommor. Framför bersån spelar en vattenkonst med regnbågsglittrande strålar ur en najads barm, omgifven af näckrosor och tropiska vattenväxter. På stenräcket, som bildar vattenbassängens kant, spatsera papegojor och kakadoror i lysande fjäderdräkter och fylla luften med sitt pladder. I bersån hänger en hängmatta eller stå där bord och gungstolar.

Trädgårdens ena långsida skyddas af apelsinträd, bakom hvilka finnes en hög stenmur. Utefter motsatta sidan ligga sofrummen, och midt emot matsalen, bakom tätt löfverk, har köksbyggnaden fått plats. Spiseln i denna är ute i fria luften, vanligen under en med klängväxter klädd pergola. Man eldar endast med träkol.

Öfverallt i trädgården ligga små rabatter, kullar och sängar fulla med de praktfullaste och mest välluktande blommor och jättestora rosenbuskar. Bananaträd och palmer skydda mot solen.

Under trädgården äro vattencisternerna. Man samlar nämligen sitt vattenförråd under regntiden uti ofantliga behållare, byggda af sten eller tegel tio @ tjugu fot under jorden. Med så väl vattenledning som kloakväsendet är det klent be-

ställdt å Cuba, men reformer torde ej länge låta vänta på sig nu, då yankee-energi och amerikansk "push" ha ersatt de spanska utsugningsmetoderna.

Sofrummens golf utgöras liksom gångarna i trädgården af stora stenplattor. I vanliga fall utgöras dörrarna af tjocka, höga portar, som äro försedda med luckor. Man stänger dessa under natten, och på morgonen öppnar man luckorna. Fönster till sofrum höra till undantagen. En järnsäng, försedd med moskitonät, inbjuder den trötte, och nykomlingen förvånas öfver att en filt — många gånger en bastant sådan — ligger vid foten af sängen, men redan den första natten kommer han underfund med att den är behöflig. Dagen må nämligen ha varit aldrig så varm och tryckande, så är dock, så snart solen har gått ned, nattsvalkan så kännbar, att vid midnatten en dylik filt kommer väl till pass.

På tal om temperatur så varierar denna ganska litet. Regntiden, som vanligen inträffar under juli—oktober, är naturligtvis en högst obehaglig årstid. Men denna väl öfverstånden, utgör resten af året en den behagligaste sommar, som å någon plats på jorden kan erbjudas.

Visserligen äro på Cubas västra del — i synnerhet i Havanadistrikten — värmen under april—oktober tryckande, men den nyss påpekade nattkylan gör, att man under natten erhåller hvila. Den östra delen af Cuba däremot har ett klimat, som mera liknar det södra Californiens än ett tropiskt, och i synnerhet äro månaderna oktober—april rent af underbart härliga.

Med afseende på hälsotillståndet så måste vi säga, att vi icke någonstädes funnit det bättre, än såsom vi funno det öfverallt å Cubas östra del. Bröstsjukdomar äro så godt som okända, och febrar gå mycket litet. Gula febern förekommer aldrig. Vi tro, att provinserna Puerte Principe, Santiago de Cuba och den östra delen af Santa Clara utgöra några af jor-

dens hälsosammaste trakter och äro fullt lämpliga för hvilka folkslag som helst.

Trakten omkring Nuevitas utgöres mest af sockerplantager, och vi hade nöjet att under ett par dagar gästa senor Bernabe Sanchez' sockerplantage — måhända den största som finnes å Cuba — kallad Central Senado, belägen ungefär fyra mil från stationen Las Minas vid järnvägen emellan Nuevitas och Puerte Principe.

Från Las Minas är af senor Sanchez anlagd en smalspårig järnväg, som leder ut i olika riktningar öfver den enorma plantagens vidder och är trettioåtta kilometer lång.

Vid vårt besök var man sysselsatt med att återuppbygga hvad under kriget hade förstörts. Man kan göra sig en föreställning om denna plantage och dess rikedom, då man erfar, att under krigets dagar å densamma förstördes omkring 400 järnvägs- och godsvagnar och sextio byggnader, samt dödades bortåt 1,800 par oxar och 300 hästar etc.

Genom att till så väl insurgenterna som spanjorerna erlägga subsidier, uppgående till inemot en million dollars, lyckades ägaren rädda de vidlyftiga sockerkokerierna med deras dyrbara maskiner.

Sex tusen människor äro beroende af denna plantage. Senor Sanchez blef också genom kriget finansiellt så pass skadad, att, ehuru han äger öfver sjuttiofem tusen acres jord utom platagen, kunde han icke, när kriget var öfverståndet, sätta plantagens sockerodlingar och fabrikation i gång, utan måste vända sig till amerikanska penningemän. Nu rådde emellertid lif och rörelse, och hundratusentals säckar råsocker utskeppas årligen från denna plantage ensamt.

Förhållandet mellan arbetsförmän och arbetare å denna plantage syntes vara godt, men det lätt uppbrusande sinnet hos cubanen gör, att vid sidan af sin myndighet behöfver nog förmannen också sin "macheta" eller revolver.

Bostäderna äro enligt våra fordringar ytterst usla och

Interiör af en arbetarebostad å en sockerplantage.

primitiva. En af våra illustrationer visar en gård inom en samling dylika bostäder för arbetarefamiljer. Palmhyddor byggda så, att emellan dem bildas en större, fyrkantig öppen plats, utgöra bostäderna. Endast tre väggar äro af palmblad, den fjärde utgör ingången. Inga golf finnas annat än den tillplattade jorden, hvarpå halm eller i bästa fall en madrass ligger, hvilken utgör bädden, där hela familjen sofver i en klunga. Fordringarna på lifvets bekvämligheter äro ännu ej uppväckta till någon större eller ens nämnvärd grad. Dessa varelser äro faktiskt till allra största delen fullständigt belåtna med sin tillvaro — just sådan som den är.

De flesta af dessa härstamma från slaffamiljer och anse sig ännu i dag såsom varande en slags tillhörighet eller inventarium till plantagen. De behandlas emellertid tämligen väl, få all mat som de orka äta och så pass mycken betalning, att de kunna köpa sig kalikåkläder, tobak och kaffe — tre saker, som utgöra cubanens enda behof. Kvinnorna arbeta lika mycket som karlarne. Arbetstiden är fjorton timmar om dagen, då de äro ute å socker-, tobaks- eller kaffefälten, och tolf timmar, då de arbeta i kokerierna.

Hela denna provins är ytterst bördig och blir troligen inom en snar framtid uppodlad till trädgårdsfarmar, socker- och tobaksfält. Priset på jord varierar från två dollars till aderton @ tjugu dollars per acre. All jord säljes "per kavalleria". En dylik utgör trettiotre acres.

Öster om Nuevitas ligger en udde genomskuren af en kanal. Denna udde kallas Santa Lucia. Större delen af denna landsträcka består af en ännu aldrig rörd skog af mahogny, ebenholtz och andra dyrbara trädslag. Här fås land för två upp till femton dollars per acre.

Vore ej här ett godt tillfälle för nybyggare med något litet kapital! Mahognyskogen kunde rödjas och stockarna flottas genom Santa Lucia-kanalen ett par mil till Nuevitas lastageplats för att vidare sändas till New York och Europa. Hvarje

vecka gå Munson-liniens ångare härifrån på fyra @ fem dagar till New York. Sedan skogen borttagits, skulle en rationell trädgårdsodling bedrifvas, och tomater, potatis, bananer, apelsiner, citroner och öfriga frukter och grönsaker kunde sändas till den amerikanska marknaden. Inga frostnätter förstöra här hvad man planterat, och den ymniga växtligheten belönar arbetet rikligare här än någonstädes i Europa eller Förenta staterna. Inga rofdjur finnas, och högst få skadedjur existera. För den driftige erbjuder sig här en mängd tillfällen. Så t. ex. hörde vi, att familjer betalade så högt som sextio cents för ett dussin ägg, och ett skålpund smör kostar en dollar. Is betingade fyra till fem dollars för 100 skålpund! Genom den stora variationen af frukter saknar man ej smör till brödet så mycket. Vikarna äro fulla med sardiner, hvilka dock icke tillvaratagas och tillgodoses, såsom kunde ske, om t. ex. konservfabriker funnes. Slakterierna äro af den primitivaste art, och högst sällan kan man få något godt kött, annat än då man själf har haft slakt. Inom alla handtverksgrenar finnas fält för den, som har något kapital och godt om "pluck" och energi. I synnerhet gäller detta förhållande i kuststäderna, där nu en växlande liflighet råder. Ju längre österut man kommer, ju billigare blir jorden.

I Baracoa-distriktet utgör kokosplanteringen och tillverkningen af kokosnötolja den förnämsta inkomstkällan. I Santiago-distriktet har grufdriften blifvit den betydelsefullaste. I Pinar del Rio finnas de största kaffeplantagerna och i Havana och Matanzas de förnämsta tobaksplantagerna. I den sistnämnda och Puerte Principe är sockerindustrien störst.

För oss nordbor äger den östra delen af Cuba de bästa klimatförhållanden och ekonomiska förutsättningar genom sina urskogar och mineralfyllda berg.

Matanzas

Tre ting ha gjort Matanzas mera bemärkt bland de cubanska städerna, nämligen *Bellamara-grottorna, Yuimiridalen* och — en åsnehistoria. Förstås, nog kunde ett fjärde tilläggas, nämligen de vackra kvinnorna.

Den första fråga vi såsom resande möta vid vår landstigning i Matanzas är: "När ämnar ni besöka grottorna?" Och i vanliga fall gäller det första besöket äfven dem. Ej en billig affär! Skjutsen kostar i det närmaste en tiodollarsedel, och väl inkommen i dvärgarnas hem får man ytterligare bereda sig på att punga ut med mera. Men för dem, som aldrig sett det inre af någon större grotta, utgöra de scenerier, som Bellamara-grottorna erbjuda någonting synnerligen fängslande. Trollskt spela de underbaraste ljuseffekter emellan de groteskt formade stalaktiterna. Dome efterföljes af kryptor, pelargång af troner. Guirlander af reffiade länkar försvinna i ett virrvarr af kristaller; prismer, kulor och klyftor lysa i ett växlande färgskimmer än under synålsspetsiga än smäckert afrundade gesimser, ofvanför hvilka de mest obeskrifliga droppstensformationer bilda ibland hvälfda, ibland flata, ibland terassformade tak.

Luften är kylande och inverkar mäktigt på oss. Tystnaden i de slingrande prången och mörka, hemlighetsfulla passagerna störes då och då af råttor och flädermöss, och vi söka snart efter ljusets väg. För oss, som sett t. ex. Fingalsgrottan, var anblicken af dessa grottor beröfvad "nyhetens behag", och då var den förnämsta njutningen borta. Grottor tillhöra nämligen de ting, som just genom sina oändliga variationer framdana intrycket af det monotona. Har man en gång varit inne uti en större grotta, så förefalla alla andra helt lika dem man först sett. Och dock är ju skillnaden så stor.

Från Bellamara begåfvo vi oss till den åldriga Monserrat-

kyrkan, från hvars torn vi togo den med rätta så besjungna Yuimiri-dalen i betraktande. Det är i sanning en utomordentlig tafla, som här ligger utbredd framför oss. Vi kunde ej undgå att tänka på Frälsaren och satan, då frestaren erbjöd fridsfursten världen. Tjusande, leende, lockande, skalkaktig, lifsvarm och lefnadsyster ligger vid våra fötter den täcka Yuimiri-dalen. Solskenets stråldans skimrar öfver jorden och faller ned som ett regn af färger; kaktusgrupperna stå i blom på kullarna under högt burna palmers kronor, och inom de längre bort i ljusblå dunstslöjor draperade konturerna af Pan-kedjans höjder slingra sig de mangale-klädda stränderna of floderna Yuimiri i söder och San Juan i nordost. Mot det glittrande hafvet i norr förenas de båda floderna och omsluta i sin famn staden Matanzas, med den breda hafsviken och San Severino fästningen, bildande fondpartierna emellan hvilka det fartygsfyllda inloppet till Matanzas breder sitt vatten.

I fästningen San Severino träffade vi på en landsman från Kansas, som här hade den plikten att såsom vakthafvande meddela oss, att vi icke finge använda vår kamera inom vindbryggorna. Han visade oss emellertid omkring, och dystra bilder frammanades, då vi sågo de trånga cellerna, som lifligt påminde om fängelset Foscaris i dogepalatset i Venedig. Nu voro de trånga cellerna rengjorda, men järnringarna i murarna och kettingarna fastsatta vid golfvet, de med allehanda konstiga märken och inristningar försedda stenbänkarna, vattenkrukan och de fuktiga, låga hvalftaken läto oss likväl rätt lifligt ana, huru det måtte hafva känts att här blifva inburad. San Severino utgör nu endast en fästning och ej ett fängelse.

Apropos San Severino och åsnehistorien, så lydde den första rapporten, som spanjorerna gåfvo efter det den amerikanska flottan inlupit i Matanzas' hamn och det första skottet affyrats mot fästningens murar, att totalförlusten utgjordes

af — en åsna. Rapporten befanns naturligtvis ha varit hvad amerikanerna kalla "a fake".

Havana.

Från Matanzas färdas man på järnväg till Havana. Vägen — ungefär sextio mil — tillryggalägges på ungefär tre timmar och går emellan dels bergsländer med tropiskt bevuxna dalar, som t. ex. i La Mocha, dels oändliga tobaks- och sockerfält, såsom vid Miguel och Campo Florido, dels idylliska skogspartier med bergsfonder, såsom emellan platserna Empalma och Aquacade.

Ju närmare vi komma Havana, ju mera odladt blir landet. Öfverallt lyser den röda sand- och lermyllan oss i ögonen. Färden går efter våra amerikanska förhållanden naturligtvis långsamt, men tiden försvinner dock tämligen fort, emedan vyerna omväxla så ofta.

Cubas järnvägsväsende lämnar mycket öfrigt att önska. Nästan hela järnvägsnätet å Cuba ligger för närvarande i engelska händer, men antagligen kommer snart nog en förändring att äga rum. Frånvaron af all konkurrens har gjort, att bolaget naturligtvis har förfarit med publikens fordringar, såsom endast kan ske, då monopolet står bakom. De höga frakterna utgöra hittills det största hindret för Cubas kommersiella uppblomstring, i synnerhet i de inre delarna af landet.

Egentligen användas ej mer än två klasser, ehuru snälltågen hafva en "första klass", som högst sällan begagnas. Nio tiondedelar af de resande färdas på den billigaste klassen. Här bestås blott klumpiga, högst obekväma träbänkar att sitta på. Några få passagerare ser man i den s. k. andra klassens vagn. Där ha träbänkarna fått rottingsitsar — men det är hela skillnaden. Den dyraste vagnen var en slags dålig imitation af en Pullman-vagn.

Vi läste en anslagstafla i en dylik vagn, å hvilken meddelades, att till en gentlemans fria resebaggage hörde äfven en

— tupp. Tuppfäktningar utgöra än i dag en af befolkningens mest omtyckta sports.

Ankomna till *Regla*-stationen få vi där taga en färja öfver till själfva staden. Vi foro på några stenkasts afstånd från det historiska skeppsvraket "Maine", hvars märskorgar voro blott några fot ofvan vattenytan.

Då man från hafvet inkommer till Havanas hamn, har man *Morro*-fästningen till vänster och till höger staden med fästningen *La Punta* i bakgrunden och de hvita och blå, ibland med andra starka färger målade husen med sina tegelstenstak, klungvis grupperade utefter hamnens stränder.

Vi passera Morros gluggar, och få snart se Cabanas befästade kullar; till höger om oss är hamnen med en massa magasin, upplagshus, handelskontor, kyrkor och byggnader af alla slag, och som en oas inbjuder oss *Cortina de Valdes* med sin yppiga grönska. Vi fara förbi den stolta handelsflotta, som ligger här väntande på last och lossande varor, komna från jordens olika länder; passera till vänster ännu en fästning, *Casa Blanca,* och komma så till tullmagasinerna vid mynningen af Reilly-gatan.

Under hela vägen ha vi förnimmelsen af att vara i en af världens metropoler, och ehuru t. ex. Reilly-gatan är endast en tredjedel så bred som våra amerikanska i allmänhet, så förete dess affärer något storstadsmässigt — ett intryck som vid ankomsten till *Passaje*-hotellet blir ännu mera stadfästadt.

Guvernörspalatset, postbyggnaden, katedralen, Passaje- och Angleterre-hotellen utgöra måhända med några få öfriga hus de mest beaktansvärda byggnaderna, så väl i fråga om ålder, storlek och dyrbarhet som arkitektur. Något monumentalt märkligt kunde vi likväl icke finna såsom kännetecknande någon af de nämnda byggnaderna.

Havanas byggnadsstil är synnerligen karaktärslös. En blandning af sydamerikansk hacienda och nordamerikansk kolonialstil, spanska kombinationer med ibland mohriska, un-

Katedralen i Havana.

derstundom orientaliska anstrykningar. En och annan gång funno vi "Queen Ann"-stilen använd, och vid ett tillfälle öfverraskades vi af att möta en äkta holländsk bondgårdsarkitektur. Orsaken till denna blandning ha vi svårt att fatta.

Havanas intressantaste byggnad är naturligtvis katedralen, och den angenämaste delen af staden utgör *Prado*. I katedralen fäste vi oss i synnerhet vid statyerna af Moses, apostlarne och profeterna — konstverk, som med all säkerhet härleda sig från Michael Angelos land. Målningen "Sara skall hafva en son" är mycket impressiv, men skulle verka än mäktigare, om den utsattes för en rätt belysning. Midt emot nämnda tafla sågo vi en duk föreställande "Kristus talande med den samaritiska kvinnan", hvilken tafla icke i koloratur kommer ens närmelsevis upp till den förstnämnda. Innanför altaret äro mosaikinläggningar, hvilka lifligt påminde oss om det härliga mosaikgolfvet i Johanniterriddarnes katedral i La Valetta å Malta. Hvilket arbete! Hvilka undersköna färgsammansättningar! Till vänster om altaret finnes den berömda statyn Christopher Columbus.

Havana har flera monumentprydda torg och smärre parker och en promenadplats, som blifvit världsberyktad, nämligen *Prado*. Bred som en af Paris-boulevarderna, med dubbla alléer och rymliga gång- och körbanor, utgör den en verklig prydnad för staden. Här är det som, då vid solens nedgång nattskottet genljudit från Morros gluggar och aftonens svalka har inträdt, man får komma i beröring med Havanas befolkning. Här se vi andalusier, kastilianare, basker, galicier och katalonier blanda sig med bruna och hvita cubaner; här ser man den med sådan elegans i svarta mantillan beklädda senoritan, åtföljd af sin eskort; eleganten bredvid trashanken; den svarta vid sidan af den hvita; unga och gamla; underbart vackra kvinnor i sällskap med riktiga megärors typer, alla gå de här och flanera och höra på musiken, som från plazan spelar hvarje kväll.

Nu för tiden har naturligtvis den amerikanska kontingenten, tjänstemän, militärer, äfventyrare och lycksökare, blifvit en viktig faktor i Havanas folklif, och man behöfver ej söka länge, förrän man upptäcker yankee-saloonerna med sina bjärt lysande, förgyllda lokaler med den typiska "baren", hvilka före krigets dagar voro sällsyntheter endast. Äfven kunna vi nu påträffa vid Prado en mängd amerikanska restauranter.

Från en varietélokal höra vi en trubadur sjunga den vackra sången "Niagara" af José:

"Templad mi lira, dadmela que siento
En mi alma estremecida y agitada
Arder la inspiracion. Oh — cuanto tiempo
En tinieblas paso, sin que mi frente
Brillase con su luz — — — Niagara undoso
Tu sublime terror — solo podria
Tornarme el don divino, que ensanada
Me robo del dolor la mano impia.

Denna sång lyder i svensk öfversättning ungefär så här:

Min lyra, gif mig min lyra! Mitt bröst känner
inspirationens glöd. Ah, hur länge
har jag ej varit i mörker, se'n jag sist såg ljuset,
som då mötte mitt öga! Niagara,
du med ditt brusande vatten återställer
den himmelska gåfva, som sorgen tog bort!

Sången belönas med handklappningar och högljudda bifallsrop. Utanför sitta på bänkar män, kvinnor och barn från koja och palats, och ofvan dem hvälfver sig tropikernas stjärnbeströdda himmel. Den ljumma aftonluften fylles i ett nu af en glad Boccacio-melodi från orkestern å plazan. Lekande fördrifvas dagens sista timmar af den till alla tecken så sorglösa folkskaran. I hvar mans anlete kan nu läsas: "Tänk på det närvarande, och låt morgondagen taga vård om sig

själf!" Huru än den första delen af deras dag har förflutit — den sista måste afslutas med musik, skämt, raljeri och glam, kryddadt med små galanteriäfventyr, kärleksupptåg, politiskt kannstöperi och vadhållningar.

Starkt sjuder blodet i Havanas puls under alla dagens timmar, men intensiteten går i crescendo och når sin högsta "pitch", då kvällstimmarna kommit, under Prados lummiga alléer, bland välluktande rabatter, lekande vattenkonster och plazans sprittande musik. Då ryckas vi alla med i sorglösheten.

Hvem är lycklig?

Hvem är lycklig? Säg, är det den rike,
som i mättnad och i öfverflöd
ser med hånfull blick ner på sin like,
hvilken sträfvar för ett torftigt bröd?
Känner han ej sorgen?
Har han ej bekymmer?
Är hans guld en borgen,
att ej glädjen rymmer
ur hans höga salar, där parfymer dofta?
Lycka ger ej guldet, men bekymmer ofta.

Hvem är lycklig! Säg är det den store;
de där äras utaf hvarje man,
den hvars önskan är: ack, om jag vore
mera ärad öfver haf och land?
Deras sinnen fika
efter smickrets glitter:
Trodda vänner svika —
Nu syns världen bitter!
Äran är ett irrbloss, som, nyss sedt, är borta,
hennes nöjen falska, och så korta, korta!

Hvem är lycklig? Säg, är det de sköna,
dessa rosor, fulla af behag?
Skänker dem den hyllning, som de städse röna,
verklig lycka för en enda dag?
Dölja barmens vågor
idel fröjd och lycka?
Ack nej! Afundslågor
fröjderna förtrycka;
ungdom, fägring, hyllning, allt så snabbt försvinner,
och den fröjd de skänka ock med dem förrinner.

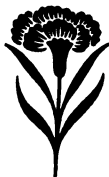
Hvem är lycklig? Kanske dock den lärde,
som med oförtruten energi
efter kunskap sökte, och så ifrigt närde
hoppet om att en gång mättad bli
af de lärdas skrifter,
af poeters tankar —
ack, bland öde grifter
än hans ande vankar ....
Forskning, kunskap, bildning odla väl hans sinne,
men förmå ej fylla tomrummet där inne.

Hvem är lycklig? Snillet kanske funnit
lyckans sköna pärla, städse önskansvärd;
har artisten, skalden, musikern väl hunnit
målet — lyckan — på sin jägarfärd?
Har det hopp ej villats,
som i hjärtat dvaldes?
Har den oro stillats,
hvaraf sinnet kvaldes?
Skön den konsten lockat; ljuf, lik ros i fägring,
då den upphanns, fanns den vara blott en hägring.

Hvem är lycklig? O, hvar skall jag spana?
Ödslig syns mig världen. Blott fåfänglighet
dväljes ju här nere uppå lifvets bana,
allt bär prägeln af förgänglighet.
Alla efterjaga
det, som lycka bringar,
alla sig beklaga:
Lyckan tagit vingar,
lämnat hvar och en, när man den äga trodde,
ett besviket hopp blott kvar i hjärtat bodde.

Hvem är lycklig? Jo, det är de rena;
de ha lyckan funnit, ty de sökt den rätt.
De, som endast fara efter detta ena;
att behaga Gud i gärning, ord och sätt.
De, som bedja, vaka,
älska, äro sanna,
de ha re'n fått smaka
lyckans dolda manna;
ty de lyftat blicken ifrån jordegruset
och igenom slöjan skåda Gud i ljuset.

Mathilde Wiel-Öjerholm.

När skolverksamheten i Svensk-Amerika var ung.

Några hågkomster från det gamla Augustana College.

Af *Carl Swensson*.

Hvad jag ändå älskar gamla Paxton.

Det var litet, ringa och primitivt men likväl så patriarkaliskt, så hemtrefligt, så förtroligt.

Huru många voro vi?

Jo, elevantalet sades vara mycket stort det året, men likafullt uppgick totalsiffran till endast omkring 80, och så hög hade den aldrig varit förr.

Tänk, att man behöfver vara endast obetydligt öfver 40 år gammal och ändå kunna minnas så långt tillbaka i tiden i Augustana-synodens och vårt svensk-amerikanska folks historia.

Huru långt tillbaka var det då? frågar någon.

Jo, det var år 1875, således för endast 26 år sedan. De öfriga nuvarande fem svensk-amerikanska lutherska läroverken med sina till omkring 2,000 uppgående elever funnos då ännu ej till, om man undantager Gustavus Adolphus Colleges föregångare, det lilla Ansgar's Academy i Carver, Minn., som väl kunde hafva omkring ett fyrtiotal elever.

Då 120, nu 2,000. Så där har det ändrat sig inom den svensk-amerikanska skolvärlden på korta 26 år!

Och likväl gäller detta endast Augustana-synoden. Man må dock ihågkomma, att de svenska metodisterna, baptisterna och missionsvännerna numera hafva, äfven de, läroverk, hvilka raskt utveckla sig.

På den tiden voro dock dessa våra landsmän alltför "fromma" för att ens kunna tänka på så världsliga saker som skolor, läroverk och bildning. Nu däremot arbeta äfven de på sitt folks upplysning, först och sist på att deras prästkandidater måtte erhålla så god bildning som möjligt.

Okunnigheten duger ej längre. Den har heller aldrig länge kunnat sitta i högsätet. Gud sade en gång i tidens morgon: "Varde ljus!" och därmed uttalade han icke blott ett skapareord utan äfven domen öfver allt mörker, all okunnighet. Det *måste* varda ljus. Liksom den långa vinternatten i nordanland endast bådar en sommar, som ingen natt vet af, så följa tider af ljus och bildning alltid på sådana midvinternätter, då människorna glömt både sitt ursprung och sitt mål.

Tänk, att säga sig frukta Gud och ämna sig till himmelen och ändå ej älska upplysningen!

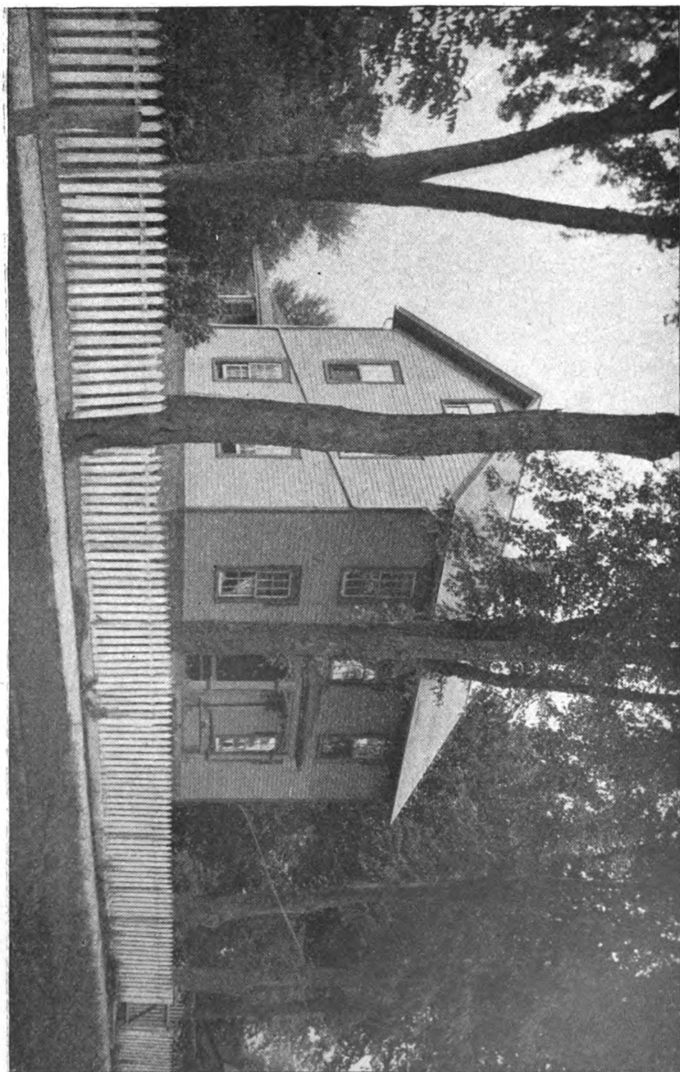
Huru barockt! Hvilken parodi!

Men för ett fjärdedels århundrade sedan fanns det godt om sådant folk äfven bland oss, Gudi klagadt.

"Den där blir det aldrig någonting med i alla fall, han kan gärna resa till Paxton och bli präst."

Så där pratade gubbarne på den tiden understundom sinsemellan. Kunde man inte hålla i plog eller yxa som en hel karl, så borde man gå "den lärda vägen" för att slippa — svälta ihjäl!

Än i dag behöfva vi ett varmare intresse för våra höga lärdomsanstalter, ett intresse, som leder till sådana storartade penningeuppoffringar, att de mest skriande behofven kunna afhjälpas.

“Valhalla”.

Tänk, så tarfligt Paxton såg ut på den tiden. Allt, både i staden och dess omnejd, var nytt och därför oansenligt. Det närvarande Paxton är någonting helt annat, än hvad jag såg för 26 @ 27 år sedan.

Skolbyggnaderna utgjordes af enkla trähus, ringa och anspråkslösa. Men icke desto mindre hade fem utaf dem, tack vare studenthumorn, fått storartade benämningar, hämtade ur själfva den fornnordiska gudasagan, under det att den sjätte erhöll ett namn ur—den katolska salighetsläran. Hvad sammanhang dessa hade med byggnadernas beskaffenhet och ändamål samt de personer, hvilka bebodde desamma, torde framgå af följande kortfattade, nästan uteslutande ur minnet hämtade beskrifning. Om denna därför i något stycke skulle befinnas vara ofullständig eller felaktig, torde läsaren godhetsfullt hafva öfverseende.

Först och främst märkes skolans äldsta byggnad, det s. k. "Valhalla". Densamma var uppförd i två våningar med vind. I nedre våningen funnos tvenne lärosalar och biblioteket, hvilket var skäligen trångt. Andra våningen var inredd till fyra bostadsrum åt studerande och vinden till två dito. I hvartdera af dessa bodde fyra studerande. Om jag ej misstager mig alltför mycket, verkställde de studerande själfva, då huset på hösten 1865 byggdes, de förberedande arbetena (the lathing) för dess rappning invändigt. Namnet "Valhalla" fick byggnaden först längre fram, då dess nedre våning förvandlades till kök och matsal och fläsk alltför ofta i studenternas tycke kom på den sistnämndas bord.

Vidare märktes där läroverkets andra byggnad, "Muspelhem", en tvåvåningsbyggnad med en liten lanternin på taket. I denna byggnad måtte det hafva varit ovanligt varmt, eftersom den erhöll detta namn.

Men ett Muspelhem kan naturligtvis ej tänkas utan ett Niflhem såsom dess motsats. Det gamla Augustana College hade också sitt "Niflhem". Här bodde dock ej någon veder-

stygglig Nidhögg, utan gubben Cervin, det älskliga gamla originalet, hvars bild helt säkert ännu bevaras i kär och tacksam hågkomst af de flesta studerande från den gamla goda Paxton-tiden. Sitt namn fick byggnaden antagligen däraf, att där var ovanligt kallt om vintrarna. Huru såg det då ut i "Niflhem"? Byggnaden var ett skolan tillhörigt boningshus af trä, byggdt i en våning med vind. På nedre botten bodde dr Cervins familj; det ena af vindsrummen var gubbens studierum, under det att det andra uthyrdes till studerande.

Vi lämna nu för ett ögonblick den fornnordiska gudasagan och begifva oss in i — "Skärselden", läroverkets tredje byggnad och därjämte till beskaffenheten den bästa af dem allesammans. Denna byggnad var två våningar hög, med vind dessutom. Nertill funnos fem rum, af hvilka professor C. O. Granére disponerade fyra och professor F. Lagerman ett. Andra våningen upptogs af tvenne lärosalar, af hvilka den större var ett slags solennitetssal. Här höllos de gemensamma morgonbönerna, hvilka då och då åtföljdes af faderliga förmaningar eller tillrättavisningar af skolans vördade rektor, professor T. N. Hasselquist. Här höllos ock alla examina, och är det sålunda ej svårt att finna anledningen till *den* byggnadens namn. Ty examen utgjorde nog då, liksom nu för tiden, en verklig skärseld för många studerande. Mellan de båda lärosalarna funnos stora dörrar, så att rummen vid behof kunde förvandlas till ett enda stort sådant. På vinden funnos tvenne rum, ett på hvardera gafveln, och här bodde i hvartdera rummet åtta studerande. Här uppe var trångt — det lär ju enligt katolikernas begrepp vara så i skärselden —; inga väggar funnos, utan taket gick på båda sidor ned till golfvet.

En liten, prof. Hasselquist tillhörig byggnad var "Ragnarök", ett veritabelt kyffe om endast en våning, uppdelad i ett stort och två små rum. Vid sidan fanns en tillbyggnad under snedtak, innehållande ett rum. Denna tillbyggnad

"Muspelhem".

stod ej genom dörr i förbindelse med den öfriga delen af huset, men hade tvenne dörrar ut i det fria, af hvilka dock den ena aldrig begagnades, af det enkla skälet, att en säng ständigt stod innanför densamma. Hela huset var fallfärdigt och skröpligt, något som antagligen förskaffade detsamma dess namn.

Jag har sparat det bästa och förnämsta till sist. Det var "Asagård", professor Hasselquists, vår "allfaders", boning. Ja, här bodde den älskade gamle rektorn jämte sin familj, som utgjordes af hans fru, två söner, Josua och Tanne, samt två döttrar. Huset, som var af trä, var uppfördt i T-form och var en och en half våning högt. Bottenvåningen innehöll fem rum, af hvilka ett utgjorde prof. Hasselquists studierum och privata bibliotek. På vinden voro tre rum, af hvilka ett innehades af professorns båda söner, det andra af prof. H:s faster, och det tredje och största var bostad för tvenne studerande. "Asagård" var prof. H:s enskilda tillhörighet. Han ägde därintill 16 @ 18 acres jord, hvilka han undantagit, då han sålde sitt vid ankomsten till Paxton inköpta hemman.

Till dessa kortfattade upplysningar om de gamla läroverksbyggnaderna i Paxton kan läggas äfven den, att här fanns en "Balders hage". Men vi hinna ej fortsätta beskrifningen. Om "Valhallas" och de öfriga byggnadernas vidare öden skola vi nämna något härnedan.

Ja, detta var det dåtida Augustana College, hvars byggnader och egendom i Rock Island, Ill., nu värderas till $210,333.91! Och dock var läroverket i Paxton då 12 år gammalt.

Med de sanitära förhållandena var det klent beställdt. Sålunda ådrogo sig en höst 8 @ 10 af oss tyfusfeber i ett af klassrummen. Golffukt var nog orsaken. Mer än tjugu procent af eleverna voro understundom såsom sjuka borta ifrån borden i matsalen. Den starkaste och raskaste i min klass, ja, i hela skolan, föll offer för sjukdomen. Andra fingo mot sjuk-

domen uthärda en långvarig och svår kamp, som dock ändtligen blef vänd i seger.

Det var nästan en smula modernt att vara sjuklig på den tiden. Jag drömde länge om att få komma "till skolan i Paxton", som man på den tiden kallade det. I andanom såg jag mig själf fullväxt och ute i lifvet. Så här såg alltid bilden då ut: lång, smal och mager, med insjunkna, bleka kinder, lång, svart rock och ett sjukligt utseende i allmänhet. Gossen älskade ändå skollifvet så enormt, att icke ens drömmen om en sjuklig framtid kunde skrämma honom. Nej, tvärt om hade jag för mig, att det var distingeradt, lärdt, bildadt att vara mycket mager och att se blek och lidande ut.

Huru tillkom den drömmen?

Jo, nuvarande dr S. P. A. Lindahl, då elev i Paxton, var en gärna sedd gäst i mitt föräldrahem. På den tiden var Lindahl en typ för en mager yngling. Jag har knappast sett någon magrare. Nuvarande pastorerna P. J. Brodine och Martin Noyd reste vid godt hull till Paxton, men kommo utmagrade därifrån, bröderna A. G. och V. Setterdahl likaså. Just däraf kom min barnadröm om huru en skolbildad man skulle se ut.

Detta var före 1872. Då på hösten fick jag se tvenne prästkandidater, som varit en tid i Paxton. De hette Carl A. Evald och J. Wikstrand. Den synen störde min ifrågavarande dröm, som naturligtvis aldrig sedan återkommit.

På tal om magra och feta studerande kommer jag osökt in på matordningen. Hurudan var den då, frågar någon, efter som somliga blefvo så hiskligt magra, andra åter lindrigt feta. Jo, ni skall strax få höra.

Läroverket, som ju på sin dåvarande plats var endast 12 år gammalt, kämpade då ännu under ogynnsamma ekonomiska förhållanden, och därför måste den största sparsamhet i fråga om den dagliga hushållningen iakttagas. Visserligen erhöllos af vårt folk frikostiga gåfvor in natura, men "hvad förslogo

"Niflhem".

de bland så många?" Därför blef det också med maten som det kunde. Så här lydde matsedeln, och denna var nästan "oföränderligen densamma i alla tiders skiften":

Frukost: smör, merendels härsket; bröd; kaffe, melass.

Middag: soppa med kött eller fläsk; bröd; potatis.

Kvällsvard: smör; bröd; té; melass.

Vid terminsafslutningarna vankades dock någon omväxling i denna enformiga diet. Ett exempel på den verkan denna hade på de studerande skall jag anföra. Från Kansas kom en stadigt byggd, frodig svensk farmaregosse för att i Paxton börja sin skolgång. Efter tre veckors "vistelse vid akademien" hade hans kroppsvikt reducerats med 14 (säger fjorton) skålpund. Denne yngling är nu sedan många år tillbaka präst i Chicago och har där tagit skadan igen genom att lägga ansenligt på hullet.

Ja, kosten var som sagdt mycket enkel i gamla Paxton. Man fick icke smör till middagarna mer än på sön- och högtidsdagarna. Man fick icke begära få mer än en portion af en maträtt. Af bröd och melass erhöll man dock alltid sitt lystmäte. Många åto sig fördärfvade af den sistnämnda rätten. Vår gode rektor blef ordentligt arg på somliga af dem, emedan de läto "brödet simma i melass", och han hade rätt, men dessa herrar handlade värst emot sig själfva. De förstörde snart sin matsmältning. Att äta mycket melass och fläsk och sitta stilla dag efter dag, det visade sig mycket farligt, särskildt för ynglingar och män, som förut varit vana vid ett rörligt lif samt kanske äfven strängt kroppsarbete. Undertecknad tyckte mycket om den söta, rara "molassessen", men beslöt tidigt att aldrig smaka den. Jag har ock min matsmältning ofördärfvad kvar ännu.

Professor Hasselquist var en noggrann och sparsam man och hans fru ändå mera, sade man, men mycket godhjärtade voro de båda i alla fall. Jag minnes exempelvis, att vår patriark icke värderade ost mycket såsom en del af de in natura-

gåfvor, som kommo från Andover, Swedona och andra orter. Den verkliga orsaken till herr professorns missnöje är värd att angifva:

"Jo, hvad skall man med ost till, ty de lägga smör på brödet i alla fall och sedan ost på smöret. Det är ju rent af slöseri."

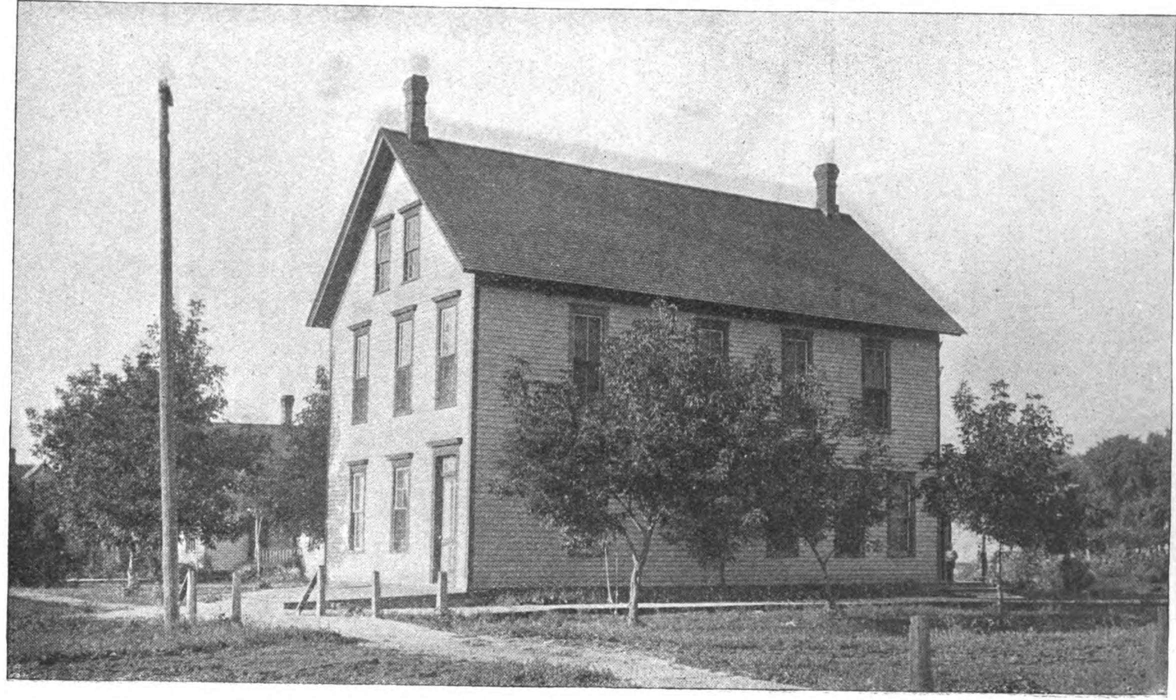
Det bjöd nog emot för vissa studerande att lefva på så där enkel "skaffning", och dessa sökte bereda sig någon omväxling genom att vissa dagar gå och spisa hos bekanta familjer ute i staden. Men långt ifrån alla kunde bereda sig denna extra fördel, dessa "grötdagar", som vi kallade det. Och de, hvilka ej det kunde, fingo nöja sig med skolans kost sådan den var, väl vetande, att *om* det varit möjligt, skulle denna blifvit åtminstone mer omväxlande än den var. Någon verkligt berättigad anledning till klagomål öfver kosten kan dock ej under omständigheterna anses hafva förefunnits. Många från Sverige anlända studerande, hvilka där fått vidkännas umbäranden, tyckte, att kosten var riktigt god.

Tänk, om den tidens elever fått sitta ned vid sådana matbord, som dem vi nu hålla vid läroverken!

Nu några ord i all korthet om lärarnes personligheter. Jag hinner ej nämna alla, blott några få.

Professor Tuve Nilsson Hasselquist var vårt allt i alla i Paxton, älskad, högaktad och åtlydd af hvar och en. Så punktlig var "den gamle" (ty så kallade vi honom då, ehuru han var bara 58 @ 60 år), att vi ofta sade: "Doktor Hasselquists klocka reglerar solen." Hans enkla men trefliga och inbjudande hem kallades som sagdt "Asagård". Det hemmet var det bästa, Paxton kunde bjuda på. Professor H. var alltid bara evangelium i sitt hem. Han kunde visserligen skrupensa upp oss vid morgonbönen, rifva sig bakom örat och utbrista: "Jag ska' säga, det går aldrig an (ett favorituttryck af honom), och se rysligt bister ut, men vågade man sig bara till honom på tumannahand, så blef allt väl.

Hans porträtt på den tiden gåfvo honom en mycket bister

"Skärselden".

uppsyn. Detta gällde särskildt ett, och af just det slaget ägde pastor Ahlberg i Sverige ett exemplar, som han en gång visade ett par af sina elever, som skulle resa till Paxton. De fingo ock för sig, att professor H. var en mäkta sträng och farlig herre, och blefvo mycket öfverraskade, då de funno honom så ovanligt vänlig och tillgänglig.

Kanske var han alltför godtrogen till och med.

Professor H. var en stark tobaksfiende. En del af hans gossar tyckte likväl om den förbjudna varan. Fick han reda på det, så inkallades den skyldige till förhör. Så fick en "prostaktig" Chicago-präst, då en skolgosse, en dag bud, att professorn ville tala vid honom. Han gick rökande hela vägen dit, men lade pipan på verandan vid inträdet till rector scholæ. Förhöret tog genast vid:

"Säg, huru är det, röker S.?"

"Nej, jag har slutat", kom det fyndiga svaret.

Prof. H. råkade i fällan och höll ett vackert uppmuntringstal för den illmarige smålänningen. Men se, denne kunde icke tiga med sin seger, och det blef till fall och nederlag för en nuvarande kyrkoherde i det rikaste Nebraska. Han rökte ock, fick bud, rökte på vägen dit, lade pipan på verandan, togs i förhör på samma sätt, svarade på samma sätt som smålänningen, men till sin bestörtning fick värmlänningen af dr H. följande gensvar:

"Ja, jag menar naturligtvis icke med frågan att få veta, om N. slutat just detta ögonblick." Sedan kom en förmaning utan like.

Professor H. spelade gärna krocket på de korta hvilostunderna, han en och annan gång unnade sig. Han hade ett godt öga, vann lätt öfver de flesta och tyckte icke om att förlora i ett spel. Slog han miste, så kom det där vanliga: "Det ska' jag säja."

Jag nämnde gubben A. R. Cervin här ofvan. Han var till en tid den ende "doktor" vi ägde i Paxton. Han var en from

och god själ, men mycket excentrisk. I hans hem presiderade den hjärtliga, älskvärda, aldrig förgätna fru Cervin. Hon ägde ett modershjärta utan like, och hvarenda elev höll ofantligt mycket af henne. Så god Gud är, som ger snälla hustrur äfven åt gamla förlästa magistrar!

Otaliga anekdoter äro i svang om dr Cervin, men huru gärna jag än skulle velat anföra några för hans kynne betecknande, nödgas jag af utrymmesskäl afstå härifrån. Möjligen komma de att anföras i de kulturhistoriska teckningar från Augustanas tidigare år, jag ryktesvis hört äro förberedda af Svenska Vitterhetssällskapet vid nuvarande Augustana College.

Den ofvannämnde F. Lagerman, nu kyrkoherde i Sverige, var en af lärarne. Han var lärd och begåfvad, men mycket besynnerlig. Han ville vara lutheran framför andra. De fleste i synoden dömde han ovärdiga det namnet. Han sjöng i den gamla psalmboken af 1695, af hvilken han hitskaffade ett stort antal ex., och läste helst tyska skrifter. I allt var han tämligen lagisk utaf sig, hvilket hade till följd, att någon ändrade hans namn i en bok från Lagerman till *Lag*man.

Han plägade säga: "Jag skall nog taga den amerikanske gamle Adam ur er." Han hade icke blott med oss "pojkar" att skaffa, utan äfven med "teologerna". De disputerade med honom enskildt och i klasserna, och vår allmänna mening var, att "reformationen" i Paxton borde börja med att vi finge "den svenske gamle Adam" ur L.

Några ord om professorsfruarna torde äfven vara på sin plats, eftersom dessa voro medlemmar af "skolfamiljen". Fru Eva Hasselquist var det lärda ljuset bland Paxton-läroverkets kvinnor. Hon lyste, ledde, ägde skarpt utpräglade åsikter i fråga om allting och ändrade dem sällan. Vi tyckte om henne med. Hon var innerligt snäll emot oss alla, men vi voro på samma gång rädda för henne. Jag glömmer aldrig

"Ragnarök".

den genomträngande blicken, då hon på hösten 1873 första gången mönstrade mig strax efter min ankomst till läroverket.

Fru Cervin var mildheten själf. Man kände sig så trygg i hennes sällskap. Och hvem längtade icke till ett sådant hem? Två älskliga fosterdöttrar gladde ock hemmet med sitt älskliga väsen. Hvilka rara flickor voro de icke, det tyckte vi alla.

Dessa tvenne familjer voro mycket musikaliska, d. v. s. prof. H. och barnen i båda hemmen. Det musicerades bittida och sent. Helst af allt sjöng man. Vår patriark stod ofta i de ungas led och sjöng då i regeln solo-partierna själf. I hans hem sjöngos både andliga och världsliga saker. Han var en uppriktigt from man, men ock en vidsynt sådan. Jag minnes, med hviken kläm han sjöng Tegnérs "Vikingabalk" och andra sådana stycken. Genom hans hjälp stiftades ock den första musikkåren vid Augustana College, hvilken var den första musikkår vid något svensktamerikanskt läroverk.

Några i musik skickliga eller musikälskande i egentlig mening funnos den tiden ej bland folket, lika litet som några musikinstrument. En sångkör var någonting okändt på den tiden på landsbygden. I städerna hade man dock hunnit något längre.

Många nu medelåldriga personer minnas godt med mig reformationsfesterna 1867, då man öfverallt firade det 350-åriga minnet af det sextonde århundradets reformation. Professor Hasselquist, ty så hette han då, reste från plats till plats och hade med sig en manskvartett från Paxton. Jag undrar, om icke dr Erland Carlsson äfven var med såsom talare. Festen hölls i den gamla kyrkan i Andover.

Jag var tioårig gosse då. Det är redan 34 år sedan dess, men den sången glömmer jag aldrig. Att något så skönt fanns till på jorden, hvem hade kunnat ana något sådant? Hade jag fått höra oratoriet "Messias" på den tiden, så vet ingen, om jag icke dånat af i pur häpnad och hänförelse.

O, du älsklige, vördade gamle! Gud vare lof, att du

fanns till på en tid, då sång och musik annars på de flesta ställena i Augustana-synoden voro ganska okända. Huru annorlunda är det ej nu? Nu äro sången och musiken ej endast kända utan äfven erkända och aktade såsom bildningsmedel, och alla våra sex läroverk hafva egna, förhållandevis storartade musikkonservatorier, hvilkas lärare och elever burit sin ädla konst ut i bygderna och gjort den till folkets egendom. Må nu också målarkonsten, ammad vid två af våra läroverk, Augustana och Bethany, få utföra sin förädlande mission bland våra landsmän och allt mer omhuldas.

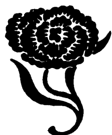
Mycket, mycket mer skulle naturligtvis kunna sägas om gamla Paxton, men det får nu vara nog för denna gång. Dock några slutord.

Detta svensk-amerikanernas äldsta läroverk flyttades redan förstnämnda år (1875) till Rock Island, Ill., och två år senare förrättades vid detsamma den första studentexamen, i hvilken den, som skrifver dessa rader, var en af abiturienterna.

Hvad blef det då af de gamla byggnaderna med de fornnordiskt mytologiska namnen?

Jo, "Valhalla" nyttjades under en följd af år som prästgård; "Asagård", d. v. s. den 16 @ 18 acres omfattande jordegendomen, köptes af staden och förvandlades till begrafningsplats; "Skärselden" köptes af sv. luth. församlingen, flyttades till kyrkans närhet och inreddes till skolhus och kyrkoväktarebostad; "Ragnarök" stod kvar åtminstone ännu i början af 1890-talet.

Hvad det blef af "Muspelhem" och "Niflhem", kan jag för tillfället ej erinra mig. Kanske har för dem sagans ragnarök redan inträffat?

Till den svensk-amerikanska kvinnan.

Säg, har du glömt den torfva, där som barn du lekte?
Hur frisk var nordanvind, som späda kinden smekte,
hur majestätisk hög sig reste granens krona,
hur från dess topp i vårtid hördes gökens ku-ku tona?

Säg, har du glömt för västerns guld de enkla seder,
den ärbarhet, den flit, som varit fädrens heder?
Och modersmålet — säg, har väl dess klang försvunnit,
så snart du öfver oceanens vreda böljor hunnit?

Jag tror det ej. Du kan ej glömma fosterjorden,
om också västerns prärie är ditt hemvist vorden.
Men lär också de späda, som omkring dig glamma,
att också de från samma land i höga Norden stamma.

Lär dem att älska, vörda Sveriges stora minnen;
inplanta fädrens tro i unga barnasinnen!
Då skola rena seder, ärbarhet och dygder
som fädrens rika arf till barnen pryda västerns bygder.

Hilda Hedin.

Augustana Colleges nye president Fil. Dr Gustav Andreen.

Biografisk teckning af *S. G. Öhman.*

På presidentstolen i Augustana College och Teologiska Seminarium hade under olika tidsskeden suttit professor L. P. Esbjörn, teol. doktor T. N. Hasselquist samt teol. och fil. doktor O. Olsson — prästmän, hvilka genom sin öfverlägsna lärdom och begåfning i förening med en starkt utpräglad kristlig karaktär åtnjöto det högsta anseende och förtroende både utom och inom samfundet. Medan Augustana-synoden saknat det biskopliga ämbetet, har denna presidentstol varit åtminstone delvis uppburen af en till sagda ämbete närgränsande auktoritet, hvilken i synnerhet under det Hasselquistska tidsskedet gjorde sig kraftigt gällande.

Efter dr Olssons död valde synoden till hans efterträdare den i vida kretsar välkände skolmannen, teol. och fil. doktor Carl Swensson, president för Kansas-konferensens läroverk, Bethany College i Lindsborg, Kansas, men han ansåg sig af flere skäl ej kunna öfvertaga ämbetet i fråga. För dem, som hade vården om läroverket sig närmast anförtrodd, tedde sig nu saken ganska bekymmersam, enär det valmaterial, som inom samfundet erbjöds, ej kunde anses *i allo* motsvara situationens kraf. Somliga lade synnerlig vikt vid en viss succes-

sionsordning, enligt hvilken samfundets skolchef borde under alla omständigheter väljas bland dess prästerskap. Andra betraktade saken jämväl från praktisk synpunkt, togo närmast hänsyn till läroverkets utveckling såsom en bildningshärd i allmänhet, dess vidtomfattande uppgift bland vårt talrika svensk-amerikanska folk och icke minst dess förmedlande ställning till det specifikt svenska och det amerikanska kulturarbetet — naturligtvis utan att dock i minsta mån lämna inrättningens kristliga och kyrkliga hufvuduppgift ur sikte. Härför visade sig ock läroverksdirektionen äga en vaken blick, då den för ifrågavarande ämbete å första förslagsrummet uppförde en allmänt erkänd och högt uppskattad skolman, professorn i nordiska språk vid Yale universitet i New Haven, Conn., fil. doktor Gustav Albert Andreen, hvilken ock vid synodens årsmöte i Jamestown, N. Y., i juni 1901 blef med stor majoritet vald till läroverkets president. Med lifligt intresse, i kyrkligt hänseende så djupgående och i nationellt hänseende så vidsträckt, motsågs ock detta val icke blott af synodens medlemmar, utan jämväl af många andra, som i synodens verksamhet för öfrigt hittills tagit föga eller ingen del.

Underrättelsen om valets utgång mottogs med stor tillfredsställelse bland läroverkets talrika vänner både fjärran och när. Att dr Andreen redan vid första omröstningen blef vald, oaktadt icke mindre än sju andra, hvilka stodo utom förslagsrummen, blefvo med röster mer och mindre komplimenterade, ådagalade en samstämmighet, som knappast någon under då rådande omständigheter hade väntat.

Doktor Andreen föddes den 13 mars 1864 i Bailytown, Indiana, där hans föräldrar, pastor A. Andreen och hans maka, Hilda Helena, född Esping, då voro bosatta. Redan vil elfva års ålder sändes han till Augustana College i Rock Island, Ills., dit ock läroverket samma år flyttats från Paxton i samma stat. Den unge gossen utmärkte sig för flit och ovanlig skicklighet i sina studier och var mycket afhållen af

sina lärare och kamrater. På våren 1881 aflade han såsom *classis primus* studentexamen och begaf sig strax därpå till Kansas, där han under sommaren ledde undervisningen i en svensk församlingsskola och därefter i en amerikansk folkskola, sedan han genomgått särskild examen härför. Därpå kallades han till biträdande lärare vid Augustana College, tillträdde denna befattning i januari 1882 och kvarstod därstädes till i juni 1884. I hvilket förhållande Andreen redan stod till sin *alma mater,* därom vittna hans ord i ett bref från en senare tid. Han skrifver: "Jag kan ej omtala, huru förvånad jag blef, då denna kallelse kom mig tillhanda; aldrig hade jag kunnat drömma mig en sådan lycka."

Med det juridiska kallet i sikte studerade han i ett och ett halft år lagfarenhet i Rock Island, hvarunder han därjämte läste åtskilliga litterära arbeten på tyska, franska, engelska och svenska; studerade äfven historia, synnerligen medeltidens och Englands, samt teologi, för hvilket sistnämnda ämne han plägade låna böcker af professor O. Olsson.

Men juristens lefnadsbana var icke utstakad för Andreen. Han kallades nu såsom lärare till Bethany College i Lindsborg, Kansas, och öfvertog denna befattning, den han innehade till i juni 1893, hvarjämte han under sitt senaste tjänsteår därstädes var läroverkets vice president. Därifrån begaf han sig till Yale universitet i New Haven, Conn. Det syntes nu, som om Andreens lefnadsbana hädanefter skulle komma i föga beröring med det folk och det samfund, hvarifrån han dock alltid med glädje och ädel själfkänsla räknat sina nationella och religiösa anor. Vid Yale universitet utnämndes han snart till biträdande lärare eller docent, och samtidigt därmed upptog han sina studier för den filosofiska graden och var nu under de fyra följande åren ömsom lärare och ömsom student, tills han på våren 1898 tog sin grad med heder och promoverades till filosofie doktor vid detta universitet, ett af landets äldsta och förnämsta.

I studierna för den filosofiska graden valde han till hufvudämne först klassiska språk, särskildt grekiska, och bibehöll detta under de två första åren, men därefter upptog han germanska språk såsom hufvudämne. Härunder blef han i tillfälle att bland annat göra sig väl förtrogen med den tyska reformationens historia.

Sedan universitetet mottagit såsom gåfva ett stort bibliotek i nordisk litteratur,det största i sitt slag på denna sidan Atlanten, och man beslutat att upprätta en professur i nordiska språk, utnämndes han till innehafvare af denna lärostol och reste på sommaren 1898 till Skandinavien för att vid universiteten i Uppsala och Kristiania idka filologiska studier och därigenom ytterligare förbereda sig för sitt kall. Vid dessa universitet studerade han i två år, hvarunder han närmare lärde känna de nordiska brödrafolken på deras egen mark. Hvad särskildt vistelsen i Sverige angår, synes den på Andreen hafva gjort outplånliga intryck och efterlämnat de lyckligaste minnen, hvarom han ofta talar med glad hänförelse. Där kom han i personlig beröring med flere af Sveriges gedigna personligheter och framstående män i kyrka och stat, där fick han se det svenska folket hemma i stad och på land, där fick han skåda vårt fäderneslands härliga natur och inandas dess rena luft, där lärde han sig i högre grad än någonsin förr att älska och vörda, hvad vi på denna sidan atlanten ännu länge, länge skola kalla *vårt* gamla Sverige.

Mot hösten 1900 återkom han till Amerika, sedan han äfven gjort en resa till Tyskland, hvarest han besökte Berlin, Wittenberg m. fl. minnesvärda och lärorika orter. Han tillträdde kort därpå sin lärostol vid Yale, där han fick glädja sig öfver en synnerlig framgång i sitt arbete och där han, högt afhållen och uppskattad af medlärare och lärjungar vid det stora universitetet, sannolikt upplefvat sina lugnaste och mest sorgfria lefnadsår såsom skolman. Därifrån återbördade Augustana-synoden en af sina ädlaste söner och skänkte

honom sitt högsta förtroende och, i viss mening, sitt högsta ämbete med det dryga ansvar och de bekymmer, som därmed äro förknippade.

Det är nu tjugu år, sedan dr Andreen tog studentexamen vid Augustana College, och under hela denna tid har han ägnat sig uteslutande åt högre studier och skolverksamhet vid olika anstalter. Med sin vakna och praktiska blick har han tvifvelsutan samlat en värdefull rikedom af erfarenheter och rön på det pedagogiska gebitet, på samma gång som han inhämtat ett grundligt och mångsidigt förråd af bokligt vetande och blifvit, hvad man kallar en lärd man. Inom ramen af dessa tjugo år ligger mycket, som gjort dr Andreen till hvad han är, men hvarom vi icke nu kunna vidlyftigare orda. Det är icke bara studier, som utbilda personligheten och dana karaktären; därtill fordras högre medel och krafter, verksamma hos människan i en *inre* skola, i ett kämpande själslif. Dr Andreen är i ordets djupa och allvarliga mening en *kristen,* såsom han till sin trosbekännelse och kyrkliga hållning är afgjordt evangelisk-luthersk. Såsom talare och predikant är han mycket gärna hörd och såsom umgängesmänniska är han angenäm och underhållande.

Den 7 augusti 1890 ingick han äktenskap med fröken Maria Augusta Strand, som är född den 17 augusti 1870 och af norsk härkomst. Makarnes lyckliga äktenskap har hittills blifvit välsignadt med tre barn, två söner och en dotter.

Dr Andreen har alltid utmärkt sig för sin varma kärlek till Augustana-synoden och dess inrättningar samt till det svensk-amerikanska folket i allmänhet. Hans fader var under många år ledamot af direktionen för Augustana College och plägade ofta och med stor ifver äfven i sitt hem öfverlägga om hvad som möjligen kunde göras för att betrygga skolans framtid. Den frågan fick alltså gossen i arf, och den synes hafva blifvit mannens lifsfråga. Det är oss alla bekant, huru dr Andreen under sin vistelse i Sverige lyckades

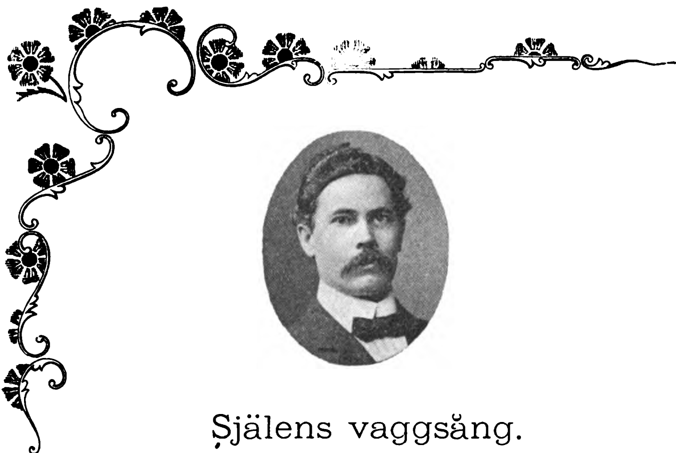
att där väcka ett sådant intresse för Augustana College, synodens äldsta och mest betydande läroverk, att ett stort antal af rikets förnämsta och lärdaste män ställt sig i spetsen för en insamling, lydande på minst 100,000 kronor, till förmån för inrättningen. Mången af Sveas ättlingar har vändt ryggen åt allt hvad svenskt heter, om man blott lyckats erhålla den minsta uppmuntran från andra håll, men dr Andreen har mot sina fäders kyrka och sitt folk hyst en trohet, som bestått mer än ett allvarsamt prof. Det innebar för honom ingalunda någon personlig vinst att flytta från Yale till Augustana, men han fogade sig efter synodens önskan och gaf oss ett nytt bevis på den kärlek, som icke söker sitt.

För dr Andreen, som fått sin betydelsefulla lifsgärning sig anvisad i Amerika, måste ju det anses vara en lycka, att han här är född och uppfostrad och att han från sin barndom fått tillägna sig detta lands språk och lära känna dess seder och bruk i botten, men dr Andreen är dock i själ och hjärta *svensk,* älskar och behandlar ledigt vårt vackra och kraftiga svenska modersmål och har intet annat än ett innerligt medlidande att skänka den snäfva byamerikanism, som aldrig vill lära sig något af andra och som först då ser riktigt fånig ut, när den stiger åt hufvudet eller sätter sig i halsen på en svensk. Utan tvifvel skall ock dr Andreens tvååriga vistelse i de nordiska länderna visa sig vara af stor betydelse för den uppgift, han såsom vår förnämste skolchef går att lösa. Måtte han häri få känna sig uppburen, ej af smicker och fjäsk, men af svensk-amerikanernas uppriktiga förtroende och välvilja. Då skall han kunna bära, om ock stundom med darrande hand, vår svensk-amerikanska bildningsfana högt och föra den från seger till seger.

Vi böra visserligen vara måttliga i våra förhoppningar angående den nye skolpresidentens arbete, men om energiska och ärliga bemödanden äga någon utsikt till framgång i vår underliga tid, så kunna vi för Augustana College och Teolo-

giska Seminarium vänta icke så litet af hvad vi nu skulle vilja kalla storhetstidehvarfvet i läroverkets historia, och att döma af det förtroende, som öfver allt ådagalagts för den nyvalde presidenten, skall kraftigt understöd från vårt folks sida ej uteblifva.

Själens vaggsång.

Hvi trängtar, hvi trånar du ständigt, min själ,
hvi hoppas du vinna i tiden
den visshet, den fullhet, den ro, som likväl
ej räcks, förr'n din dag här är liden? —
När nog du känt svedan
af världssmärtans kval,
när nog du sökt redan
din dröms ideal,
när tidstöcknen hän äro farna,
och ljuset du når,
då — då skall ditt väsende klarna,
och, nyfödd, du får
den visshet, den fullhet, den skönhet och ro,
som följer fullkomning och evighetstro.

Än dväljs du bland färdvägens skuggor. Var nöjd!
Hvar vrå har sin sällhet i dalen.
Hvar älskande själ finner lefvande fröjd,
en fröjd, som tycks uppväga kvalen.

Hur smäktande kärligt
din vän mot dig ler,
hur ömt, hur begärligt
sin kärlek hon ger.
Du svalkas af nöjenas fläktar
i blomstrande dal,
du lifvas af fröjdernas nektar
i festsmyckad sal.
Ack, njut då, min själ! så blir vandringens stund
så ljuf som en dans i Mahanaims lund.

Dock, nöjet dig slappar, men nyttan ger kraft.
Hur svag är den själ, som blott njuter.
Af tankarnas själskraft du förmåner haft.
Nu pröfva den själskraft, du sluter.
Tänk djupt, och se'n handla
med kraft som en man;
i frihet förvandla
all träldom, du kan.
Räck massan en hörnsten, som duger
att bygga uppå.
Gif släktet en sats, som ej ljuger
och villar de små.
Så lefver ditt lifsverk i världshäfdens famn,
och tacksamma skaror välsigna ditt namn.

Snart vinkas du hän. Din förvandling blir lätt:
En skymning, se'n skönjer du dager.
Ett strålbud, som känner till strålvägen rätt
på rosiga händer dig tager

och gungar dig kärligt
på stjärnkransad stråt,
där solar så härligt
dig vinka framåt.
Snart når du den älskade stranden;
dess fägring dig rör.
Du skrudas i byssos, men anden
blott undrar och hör
den lekande, smekande vaggsångens ljud:
Snart, längtande själ, får du skåda din Gud.

Gustav Fletwood.

Narcissus.

By Gustaf Fröding. Rendered into English by

Ernst W. Olson.

On bended knees he gazed into the fountain.
His only friend was night, who with compassion
Her sable mantle wrapped about his form. —
Then blazed the cruel sun athwart the mountain,
Disclosing hollow cheeks and features ashen,
The dreadful ravages of passion's storm.
His bearing, erstwhile proud, was bent and chastened,
And through his veins a fiery fever hastened,
Drinking his blood and at his vitals eating,
While loud and frequent rang his call: "Narcissus!"
"Narcissus!"
Persistent Echo from afar repeating.

In bitter mood he watched the sad mutation.
"'Tis not enough," he said, "that I must suffer!
Th' environs share the sorrows of my heart.
Narcissus groans in every voice of nature,
His woe is felt by every living creature;
I love — nay, hate thee — I would from thee part

But for a feeble indetermination.
Canst thou no pity, no requital offer?
Thou wouldst not torture me to death, Narcissus!"
"Narcissus!"
A thousand voices call, "Narciss—Narcissus!"

A form, enrobed in white, came lightly stealing
To where the gloating ponderer was kneeling,
A Grecian maiden fair stood at his side.
She wreathed her arm about his neck and, stooping,
She laid her cheek to his, her lashes drooping.
"Narcissus, be a man, with manly pride!"
She spake, "turn from thy fountain prison,
Gain thou the heights to which thy peers have risen;
Go brave the bravest in the land, Narcissus,
And win thee laurels—and a maiden's kisses!"
"Narcissus!"
The stealthy echoes whisper as they listen.

Back from his troubled brow he stroked the tresses,
And for the maiden's words and fond caresses
Forgot the fountain mirror of his woe.
They gaily stroll through teeming fields of flowers,
While Fauns peep slyly from their woodland bowers
And laugh with wild, uproarious glee to know
That Aphrodites' spell at last is broken
Through words of magic power by maiden spoken,
Returning to the youth his strength and marrow.
"'Twas love alone that wrought thy cure, Narcissus,
Narcissus!"
Quoth Echo, dying at the fount of sorrow.

En rimkrönika

öfver de viktigaste händelser, hvilka under de senaste två åren i Svensk-Amerika sig tilldragit hafva.

Af *Gustaf Wicklund.*

Okt. 1899. Vid Augustana College glad man var;
där höllos stora fester, vill jag lofva.
Senator Ericson, en hederskarl,
gaf läroverket en förträfflig gåfva:
Tolf tusen dollars, ja, fem hundra mer, —
en sådan mecenat man sällan ser,
och fåfängt man i vida världen kikar
att finna många af den mannens likar.

Okt. 1899. Chicago fick en association
af gamla svenska settlare, en klunga,
som visste väl att hedra vår nation,
till åren gamla, men till själen unga.
I början Charley Eklund rätt och slätt
var litet "fräsig" på sitt gamla sätt,
se'n blef han president för allesamman;
då rådde endräkt, liksom fröjd och gamman.

Den svenska lutherska församlingen Okt. 1899.
uti Andover, Ill., är ryktbar vorden;
ibland de andra är den "gamlingen",
ty äldst den är på nya fosterjorden.
Den 50-årsfest firade med glans;
ett tusental personer visst det fanns,
som alla efter lofsång, bön och dyrkan
sist åto middag i den gamla kyrkan.

Ett läroverk för svenskar kom på tal; Vintern 1899—1900.
det skulle öppnas i El Campo, Texas;
men fastän ypperligt var platsens val,
man hörde om den saken mycket käxas;
ty Kountze, mecenat från Omaha,
på "villkor" lofvat donationerna,
och allra sist det syntes så sig hända,
att denna vackra plan gick öfver ända.

När Anders Schwensohns namn jag fram nu drar, Dec. 1899.
så kan jag knappt mig hålla från att skratta.
Fast skräddare, han också murfvel var,
men en utaf de allra värst besatta.
Sorglustigt var för visst hans svenska språk,
hans tidning ock i trassel kom och bråk.
Sist till ett bolag öfverlät han lappen,
och från Grand Rapids, Mich., han tog till schappen.

Och 10,000 dollars i present Dec. 1899.
Missionsförbundet fick — en summa vördig —
af P. H. Anderson, hvars namn är kändt,
och hvilken är från gamla Dalsland bördig.
Han i Alaska funnit mycket guld;
för sina landsmän ömmade han, huld,
och såsom hjälp att öka deras "knowledge"
han stora summor ock gaf North Park College.

Jag äfven den bankett omnämna bör, Dec. 1899.
som gafs för doktor Johan A. Enander.
I tretti år som hufvudredaktör
"Hemlandet" skött han hade utan klander.

Man hedersgästen riklig hyllning bar,
och att banketten mycket lyckad var,
därom ju alla voro i förening —
blott Kurre-Johnson var af annan mening.

Dec. 1899. När "Prärieblomman" först man skåda fick,
man intressanta funno alla "bladen".
Ur hand i hand hon sedermera gick
bland landsmän båd' på landet och i staden. —
Jan. 1900. I Minnesota — Fergus Falls, jag tror —
det grundades en folkhögskola stor,
af hvilken landsmän draga nytta redan —
Northwestern College kallades den sedan.

Febr. 1900. "Frithiof och Ingeborg" som opera visst
man gaf uppå Chicagos Auditorium.
På svensk publik det rådde ingen brist
i detta kända, väldiga emporium.
Men rollbesättning, likasom musik,
var utsatt för en mycket hård kritik,
och brott begingos väl emot markering
samt mise-en-scene och äfven kostymering.

Febr. 1900. Senator Ericson, som förr är nämnd,
gaf Boone i Iowa dollars 10,000.
För ädla syften städse är han stämd,
och liberal därhos — se, det gör susen!
För gåfvan, som han gaf förutan svek,
upprättades ett prydligt bibliotek,
och detta, som donatorns namn ses bära,
nog honom gifver oförvansklig ära.

Juni 1900. Som Augustana College's president
Carl Swensson utsedd blef, den fördomsfrie,
han, som gjort Bethany så vida kändt,
han, som ock doktor är, teologie.
Dock ville han ej lämna Lindsborgs stad,
där han belåten känner sig och glad;
stor kärlek för sitt läroverk ock bär han —
och så betackade han sig för äran!

En 30-årsfest firade också Juni 1900.
nybyggar-svenskar, efter tid förliden.
I staten Maine den festen månde stå,
Nybygget kändt är vordet som New Sweden.
Kung Oscar och McKinley sändt porträtt.
Fem tusen svenskar funno det honett.
Minister Thomas talet höll för dagen,
och ni kan tro, att gubben var i tagen!

På tal om fester ej förgätas må Juli 1900.
Den svenska sångfest, som med mycken gammar
i Rockford, Ill., af stapeln syntes gå,
då glada sångarbröder kommo samman.
Då klang det sång så härligt fosterländsk,
och *hela* staden dagar tre var svensk.
Man stor beundran skänkte Nelsons strumpor
samt dito dito stadens rara stumpor.

Vår egen doktor Gustav A. Andreen Juli 1900.
for hem till Sverige för att pengar samla
för Augustana College, och idén
var att få Sveriges stormän börja "skramla".
Han vände hem, på rika löften bar;
och hundra tusen kronor summan var!
Vi hoppas nu, att man med kraft må verka
för samma ändamål i Svensk-Amer'ka.

Chicagodoktorn Pearson sågs sig te Juli 1900.
bland dem, som utaf Fama skönt bekransas.
En rundlig summa nog han ville ge
till Swenssons "Bethany" i Lindsborg, Kansas.
En mycket liberal proposition!
Men gåfvan var en "villkorsdonation",
och ganska kinkig är, minsann, den "testen",
när själf man tvingad blir att skaffa resten.

En tidningsmurfvel — Thörnberg var hans namn — Våren 1900
kom hit förhållandena att studera
bland dem, som gumman Sveas modersfamn
med friskt humör behagat refusera. —

Aug. 1900. Och Herlitz, hvilken traskat vida kring
samt forskat i natur'n på jordens ring,
besökte oss, men sina skatter stora
han genom öfversvämning sågs förlora.

Sept. 1900. Hit kom ock socialisten Mäster Palm,
bekant som skräddare och agitator.
Han ledsnat uppå Sverige med dess "kvalm",
där han var alltför "frisk" såsom orator.
En liten tid han sin mission bedref,
for hem till Sverige, där en bok han skref,
men mycket skral i sanning var nog texten,
ty han som skräddare "skar till i växten".

Okt. 1900. Chicagos väldiga Centralförbund,
bestående af svenska män och kvinnor,
och som har blott välgörenhet till grund
samt hjälper tjänare och tjänarinnor,
ett hem åt ålderstigna landsmän gaf,
där lugnt de kunna lefva till sin graf,
befriade ifrån bekymmer alla —
en sådan handling vill jag *stordåd* kalla.

Okt. 1900. Nybygget Scandia, som svenskt ju är,
och som i Minnesota är beläget
samt under hårda strider och besvär
har blomstrat upp, tack vare värf så träget,
sin 50-årsfest firade med ståt.
Två tusen människor då följdes åt
för att bese den första timmerhydda,
i staten byggd af landsmän, föga brydda.

Nov. 1900. En svensk, herr Williamson, blef statskassör
i Illinois, men uti North Dakota
vardt Carlborn vald till statsauditör,
och för att ej förgäta Minnesota,
statssekreterare där Hanson blef.
Samtidigt ödet det ju så bedref,
skolsuperintendent blef Nelson, Frankie
i Kansas och besegrade en yankee.

Af minnesfester firades en hop Hösten 1900
bland våra landsmän, som I kanske veten,
för gubben Wieselgren, som kom i rop,
för att han Sverige lärde nykterheten. —
Och svenska lutheraner i Moline
en femtiårsfest ställde till så fin;
men fåfängt vänta fingo vi — det kändt är —
från Sverige uppå sjungande studenter.

Vår doktor Edgren medlem blef till slut Dec. 1900.
— hans stora lärdom var det nog, som gjorde't —
i Stockholm af det Nobelinstitut,
som af Akademin är stiftadt vordet. —
Enander, doktorn, som jag talat om, Hösten 1900
från Illinois till andra stater kom,
men öfverallt, hvarest han fram sågs skumpa,
han för republikaner hördes "stumpa".

Senator Ericson ännu en gång Jan. 1901.
en styf present sågs Augustana skänka:
en sträcka jord, som var båd' bred och lång,
där "svarta diamanter" syntes blänka —
förty kolförande jordegendom
det var, som aldrig blir på lager tom —
så är åtminstone mitt hopp, det fasta,
som ingen mäktar öfver ända kasta.

Men A. E. Nelson uti Hallock, Minn., Febr. 1901.
fick det, som mången annan sågs förlora:
som bibliotekarie sattes in,
just han i statens "library", det stora. —
Men öfverste, det blef "Strump-Nelsons" son,
en hedersman från hjässan ned till tån,
och fast han nu bär "colonels"-epåletter,
han i att vara svensk sin ära sätter.

En man blef vald af litterär natur Mars 1901.
att ärligt samla, fjärran ifrån sveket,
all svensk-amerikansk litteratur
för Svenska Kungliga Biblioteket.

För detta val är Snoilsky värd beröm,
ty redaktören Herman Stockenström
det var, som värdigt villfor den begäran
att "föra våra runor med den äran".

April 1901. Uppå sin resa ifrån fjärran Nord
hit doktor V. H. Wickström kosan sträckte,
och "varen svenske!" var det lystringsord,
med hvilket sina landsmän upp han väckte.
För honom festade vi med all makt
från 'Frisco bort till Greater New Yorks trakt,
och godt han mådde visst som självfva kungen
samt blef utaf poeterna besjungen.

Maj 1901. Och doktor Hjalmar Edgren reste hem
att öfvertaga sin bekanta syssla.
Uti Chicago en bankett med kläm
man ställde till för att om honom pyssla. —
Besök vi fingo af en präst, Flodén,
som "stenrik" var (han ägde dyrbar sten,
värd, sägs det, mången million riksdaler),
men gäst han var blott hos episkopaler.

Juli 1901. Och Jamestown, N. Y., smyckadt sågs sig te,
där höllo svenskarne en dråplig sångfest,
och som den varade i dagar tre,
så var den ju på sätt och vis en lång fest.
Jag kan försäkra, att den gick med glans;
publik och sångare i mängd det fanns.
Sist arrangerades — en präktig sak, hva'? —
en lyckad ångbåtsfärd på Lake Chautauqua.

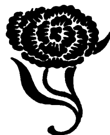
Aug. 1901. Till Norden *Record-Herald* sände ut
en herre med en resbok i sin lomma,
och resebref, tills trippen tagit slut,
han skref, till svensk-amerikaners fromma.
Men du, min store! hvad den karlen ljög
om land och rike och om låg och hög.
Men kanske blef han proppad full med "dikter"
af Ninian och Limpan — ja, det likt är.

Till minne utaf Gunnar Wennerberg Okt. 1901.
på fester Svensk-Amerika har bjudit.
Hans toner, trängande till ben och märg,
af skilda slag, vid dessa fester ljudit.
Den enighet, som därvid blifvit spord
bland våra landsmän på den nya jord,
har gifvit oss en högst behaglig stämpel
och är för tid, som kommer, godt exempel.

Von Schéele, hvilken Gotlands biskop är, Okt. 1901.
oss hälsade från svenska majestätet.
Vid hans visit vi visade, att här
bland oss är Sverige ännu ej förgätet.
Då dessa stormän återvända hem,
så var det utan tvifvel klart för dem,
att vi ä' vida bättre, än man tänker
där hemma — hvilket ljuflig tröst oss skänker!

Vid Augustana hölls den största fest, Okt. 1901.
i läroverkens värld ännu noterad.
Andreen det var, som då var hedersgäst,
när han som president blef installerad.
Och $10,000 i ett nu
af svensk-amerikanska pressen ju
fick Augustana, rikt på donationer;
men summan var blott — prenumerationer!

Kvartssekelfest högtidligt firats ock Nov. 1901.
af Gustaf Adolfs College i St. Peter.
För att sig icke visa sämre dock
höll Bethany snarlika festligheter.
Nordsjärneorden doktor Swensson fick
— för honom nog ett ljufligt ögonblick —
men Gustaf Adolfs Wahlström samma ära
åtnjuter, ty han ock får stjärnan bära.

Främlingar.

Sparf, som där i aspen sitter!
Låt mig lyssna till ditt kvitter!
Enkla sånger
allra bäst min själ förstår.
Äfven du är främling vorden,
fjärran hän från fosterjorden.
Många gånger
jag, som du, har väntat vår.

Säkert fryser du om benen
där på isbetäckta grenen;
ingen klagan
höres ifrån dig ändå.
Är det också brist på föda,
sjunger du i all din möda,
nöjd med agan . . .
Den, som kunde göra så! . . .

Ser jag dig, jag minnes logen
hemma, tätt vid furuskogen.
När som säden
tröskades, hvad fågelglam!
Korn igenom dörren stänkte
och på frusna marken blänkte;
strax ur träden
muntra sparfvar flögo fram.

Hvilkèt ras och hvilken äflan!
Hvilket kvitter, hvilken täflan! . . .
Väl var kulen
vintern där, men full af hopp.
Högt på ladans gafvelspira,
när vi redde oss att fira
glada julen,
restes fågelkärfven opp.

Där fanns mat för sparfvemagar
under kalla vinterdagar.
Här vi skåda
girigbukars hjärtelag.
Själfviskhetens lof förkunnas,
ingenting åt andra unnas;
därför båda
vänta våren, du och jag.

Då kan dig naturen skänka
mer, än yankeen vågar tänka.
Det förbittrar
sådant folk, att du finns till, ...
Gnidaren med fasa ser dig
taga det han icke ger dig.
När du kvittrar,
tänker han, du håna vill.

Hit att fånga skadelarfven
yankeen hämtat lilla sparfven;
men till säden
nu, som förr, står all din håg.
Konkurrenter dessa snåla,
magra gubbar aldrig tåla.
Våra kväden
klinga må till återtåg! . . .

"Icke jag far åter öfver!
Här finns allt hvad jag behöfver",
sparfven svarar.
"Finns det icke så för dig?
Sångarättens traditioner
uti alla land och zoner
jag bevarar.
Hem finns öfver allt för mig."

Dessa ord så väl förklara,
hur en fattig nöjd kan vara.
Lärdom blifver
oss till del från minsta sparf.
Svenska syster! Svenske broder!
Gamla Svea är vår moder.
Hon oss gifver
mycket godt ännu i arf.

Hvad som ypperst är i Sverige
är den egendom, vi bärge.
Svenska dygden,
vare den vår själs begär!
Är du svensk som dina fäder,
hvilket land du än beträder,
fosterbygden
för du med dig, hvar du är.

Jakob Bonggren.

"Att vissna som hon i solskensglans".

Härlig och tjusande täck hon står i den snöhvita dräkten.
Rosors och liljors färg skifta på sammetslen kind.
Gyllene lockars mängd inrama den bildsköna pannan.
Dimlika slöjans veck smyga kring spenslig gestalt.
Bidande står hon nu där. Hon lyssnar till prästens förmaning:
Älska i nöd och i lust mannen, du lofvat din tro.
Darrande sträcker hon fram den jungfruligt formade handen.
Vårdtecknet emottar. Tankfull betraktar hon det.
Blickar så leende upp i brudgummens lyckliga anlet,
innerlig kärlek står tydligt att läsa däri.
Ack huru lycklig hon är, se, huru ögonen stråla.
Leende ungdomsdröm gått i fullbordan en gång.
Må ej sorger och nöd vidröra oskyldiga hjärtat.
Må du allt framgent ock känna dig lycklig som nu.

* * *

Se de glada bröllopsgäster
i de sköna högtidsdräkter —
spetsar, blommor, ädla stenar,
sidenfras och lätta slöjor,

sammetssläp och ordenstecken,
uniformer, svarta frackar —
där de stå, högtidligt tysta
vid det helga altarskrank.

Fagra, oskuldsfulla tärnor,
manligt ståtliga marskalkar,
herrar och förnäma fruar;
nu de ordna sig i leder,
och då orgelns mjälla toner
glädtigt dallra, under hvalfven
ser man brokig skara tåga
hän till festprydd bröllopsgård.

* * *

Ett år har svunnit i tidens våg,
ett år se'n den signade kväll,
ett år se'n den härliga brud du såg
af lycka strålande säll.

Och nu hon ligger där stum och kall
i dödens stelnade famn.
Och nu är re'n hennes lifsdag all,
hon hunnit den slutliga hamn.

Ett år af lycka — och sedan dö
— så hade hon sagt en gång.
Då var hon ännu en blomstrande mö
och lefde i fågelsång.

Ett år af lycka och sedan dö,
det är dock en afundsvärd lott.
En vindfläkt bräckte det svaga rö,
förr'n höstens stormar det nått.

Att vissna som hon i solskens glans,
i leende sommardags frid,
när ängarna binda sin blomsterkrans
i sommarsolståndets tid — — —

Hildur Löthner.

DÖDSRUNOR

öfver mera framstående svensk-amerikaner, aflidna under de senaste två åren.

Dödsrunor.

Af *A. Schön.*

CHARLES A. RYDEN.

Bland medborgarna i staten Iowa intog Charles A. Ryden ett aktadt rum. Han innehade väl ej någon högre ämbetsställning, men de olika offentliga sysslor, han tid efter annan beklädde, voro icke desto mindre särdeles viktiga och ställde ej ringa fordringar på sin innehafvare. Och denne skötte dem alla med den för svensken i allmänhet utmärkande troheten och redbarheten. Bland svenskarne i sin hem-stat och stad i synnerhet intog han en särdeles framskjuten ställning och var i flera hänseenden en ledare och föregångsman. Denna sin ställning begagnade han dock ej till vinnande af egna fördelar, utan såg i allt på det allmänna bästa, så inom staten som kyrkan. För bådas framgång var han varmt intresserad och verksam.

Född i Ryda, Västergötland, den 9 mars 1836, erhöll han i sin födelsesockens folkskola den första undervisningen, vid sidan af det han var sin fader behjälplig med jordbruket. Tjuguett år gammal greps han 1857 af amerikafeber och utvandrade. Han slog sig ned i närheten af Princeton, Ill., och idkade här under några år jordbruk. Fem dagar efter det anfallet på Fort Sumter gifvit signalen till inbördes krigets utbrott, ingick han den 18 april 1861 som frivillig vid Tolfte Illinois infanteriregemente och tjänstgjorde i detta, så länge kriget varade, samt deltog bl. a. i intagandet af Fort Donaldson, och i de heta bataljerna vid Shiloh och Corinth. I Shermans berömda marsch mot hafvet var han jämväl en af deltagarne, liksom också i bataljen vid Ben-

tonville, N. C., den sista egentliga bataljen under kriget. Han blef i kriget tvenne gånger sårad, dock ej lifsfarligt, men blef till följd af såren halt för hela sin tid. Ur armén tog han afsked i Louisville, Ky., den 10 juli 1865.

Efter att sålunda hafva kämpat och blödt för sitt adoptivland återvände han till sitt landtbruk nära Princeton. Här inträdde han den 17 mars 1868 i äktenskap med Kristine Johnson, hvarefter han och hans unga maka påföljande år flyttade längre västerut, till närheten af Brooklyn, Poweshiek county, Iowa. Efter ett års vistelse därstädes flyttade de emellertid till statens hufvudstad, Des Moines, där de alltsedan haft sitt hem.

På tjänstemannabanan inträdde Ryden 1873, då han blef utnämnd till clerk vid statssekreterarens kontor, en befattning, som han skötte under ej mindre än 17 års tid. År 1892 valdes han till stadskassör i Des Moines och skötte denna syssla så samvetsgrant och för medborgarna tillfredsställande, att han två år senare blef omvald.

Vid sidan af denna verksamhet var han under en följd af år kassör för Skandia låneförening och sekreterare för Swedish Mutual Insurance Co., hvilka befattningar han till sin död innehade, tillika med ordförandeskapet i Skandinaviska Republikanska klubben. I kyrkligt hänseende var Ryden lutheran. Det var han, som första gången sammankallade svenskarne i Des Moines till stiftande af en svensk luthersk församling (1869), och han deltog i stiftandet samt blef allt framgent en af församlingens förnämsta stödjepelare och mest verksamma medlemmar. Inom församlingen tjänstgjorde han under olika tider som sekreterare, kyrkovärd och kassör.

Ett slaganfall ändade den 10 juli 1901 — årsdagen af hans utträde ur krigstjänsten — den verksamme mannens lif. Han efterlämnar änka och fyra döttrar samt två söner, af hvilka den äldste, Roy Ryden, en ovanligt rikt begåfvad yngling, är kadett vid Förenta staternas sjökrigsskola i Annapolis, Md., och som, att döma af hans raska framsteg, kommer att liksom sin hädangångne fader göra det svenska namnet i Amerika heder.

JOHN SHALEEN.

När svenskarnes i Minnesota historia en gång skrifves, kommer man att bland namnen på de landsmän, hvilka i statens materiella och andliga utveckling gjort en mera betydande

insats, läsa äfven bröderna Peter och John Shaleens. Båda voro de typiska svensk-amerikanska banbrytare, och deras minne skall länge lefva i de bygder, där de utförde sin vackra lifsgärning: den att bidraga till att ur vildmarken dana ett civiliseradt samhälle. Men af ännu en anledning gjorde de sig förtjänta af ett aktadt rum i statens häfder. De deltogo nämligen båda i inbördeskriget och kämpade med mod och tapperhet för unionens bevarande och enhet.

Peter, den äldre af de båda bröderna, afled 1898, och en dödsruna öfver honom ingår sålunda ej i planen för dessa biografiska anteckningar, hvilka gälla endast mera framstående svenskamerikaner, aflidna sedan första årgången af "Prärieblomman" på hösten 1899 utkom. De, hvilka önska få veta något om hans lefnadslopp, hänvisas till hr O. N. Nelsons förtjänstfulla arbete "History of the Scandinavians in the United States", första upplagan, band I, sidan 584, där en kort biografi öfver honom återfinnes.

John, den yngre af de två, öfverlefde endast i tre år brodern. Han hädankallades nämligen den 29 oktober 1901 efter endast en veckas sjukdom (lunginflammation), i en ålder af nära 66 år. Dödsfallet inträffade i det svensk-amerikanska samhället Lindstrom, Minn., där S. under en följd af år varit bosatt.

John Shaleen föddes den 15 nov. 1835 i Stojby, Gårdsby socken i Småland. Härifrån flyttade föräldrarne efter någon tid till Presttorp i Öjaby socken, och från denna ort utvandrade familjen 1855 till Förenta staterna. Liksom så många andra svenska invandrare både förut och efteråt styrde den kosan till Minnesota, till Chisago county, dit den anlände den 11 augusti samma år. En tid af strängt arbete och många försakelser vidtog nu, icke minst för unge John. Det gällde ingenting mindre än att förvandla den skogsmark, fadern inköpt, till ett hemman, som kunde föda dem alla. Det var knappt med brödet och ännu knappare med soflet under de första åren, men den medfödda småländska segheten och ihärdigheten öfvervunno alla svårigheter, och snart gaf det nyodlade hemmanet tillräcklig afkastning.

Men unge John Shaleen fick ej länge i lugn och fred njuta frukterna af arbetet under den första nybyggaretiden. Inbördeskriget utbröt, och han var ej sen att följa så många andra unga raska Minnesota-svenskars exempel och inträdde den 18 augusti 1862 som frivillig i kompani I af sjätte Minnesota infanteriregemente. Med detta deltog han till en början under någon

tid i striden mot de då i uppror stadda Sioux-indianerna i statens västra del, hvarefter regementet beordrades till södern för att kämpa mot rebellerna. Här deltog han bl. a. i striderna vid Spanish Fort och Fort Blakeley i Alabama. Af kompaniets ursprungliga styrka, 97 man, återkommo endast 27 till hemorten, och af dessa var Shaleen en.

Väl hemkommen återgick Shaleen till jordbruket å det hemman, i hvars uppodlande han tagit en så verksam del. Vid sidan af landtbruksgöromålen började han äfven taga del i sin orts allmänna angelägenheter och gjorde sig snart så bemärkt, att han 1871 valdes till sheriff i countiet. Denna befattning innehade han till 1877. Hans anseende som politiker hade under samma tid hunnit så stadgas, att han redan påföljande år invaldes till ledamot af statens senat, och att han var äfven såsom lagstiftare omtyckt och uppburen, framgår däraf, att han innehade senatorsbefattningen i hela åtta år, eller till 1886. Ett par år tillbringade han nu som privatman, hvarefter han fick röna ett nytt bevis på medborgarnas i countiet aktning och förtroende, i det att han af dem valdes till domare i förmyndaredomstolen för samma county. Denna befattning, hvilken var den sista publika sådan han innehade, frånträdde han först förlidet år, hvarefter han drog sig tillbaka till sin mellan Chisago City och Lindstrom belägna gård för att där i lugn och ro tillbringa sina återstående dagar, medförande minnet af att hafva med plikttrohet och nit skött sina offentliga sysslor.

I politiken var Shaleen städse republikan, men en självständig sådan.

Sitt endast i folkskolan i Sverige förvärfvade grundläggande vetande ökade han ständigt genom under hela sin lefnad idkade trägna självstudier och ägde sålunda ett kunskapsmått, som mången "studerad karl" skulle hafva skäl att afundas honom. I kyrkligt hänseende vidblef han det gamla bepröfvade. Svensk till själ och hjärta följde han med intresse utvecklingen i fäderneslandet, hvilket han dock aldrig, strängt upptagen som hans tid var, fick återse.

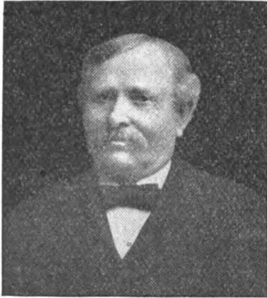
Gift den 20 oktober 1869 med Anna Sofia Stendahl från Gårdsby sörjes han närmast af änka och sex barn. Dessa sistnämnda hafva erhållit en vårdad uppfostran. Sålunda äro tre af döttrarna lärarinnor, och en son idkar vid Minnesotas statsuniversitet medicinska studier.

GUSTAF STOLPE.

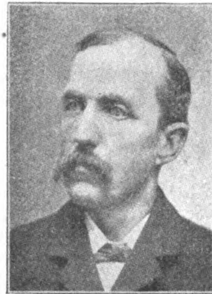
Med direktör Gustaf Erik Stolpe bortgick Svensk-Amerikas erkändt främste man på tonkonstens område, och det torde komma att dröja tämligen länge, innan en så mångsidigt musikaliskt bildad man som han var åter uppträder ibland oss. Vi hafva visserligen lyckan att äga ej så få särdeles framstående musici och kompositörer, men ingen af dem torde, när deras lefnads afton skymmer, kunna visa tillbaka på en så omfattande verksamhet som tonkonstnär, som "gamle direktören" kunde. Vår arbetsfördelande tid alstrar företrädesvis specialister, äfven på musikens område; det var endast i den gamla goda tiden, man bestod sig med en så allsidig och tillika grundlig musikalisk utbildning som den, hvilken kom direktör Stolpe till del. Undantag finnas naturligtvis på detta lika väl som på alla andra områden, men dessa upphäfva ej regeln.

Det var i det för oss alla kära och för direktör Stolpe i synnerhet — "ursvensk" som han in i det sista var — oförgätliga fäderneslandet, han erhöll sin musikaliska och öfriga rätt omfattande bildning. Född 1833 i Torsåkers socken i Gestrikland, där hans förfäder under 140 år varit organister, begynte han redan vid fem års ålder taga undervisning af sin fader i violin- och orgelspelning och var vid åtta års ålder så försigkommen, att han kunde spela kyrkoorgeln vid gudstjänsten. Efter sju års studier vid Gefle högre läroverk och Athenæum inskrefs han vid 15 års ålder vid Kongliga Musikaliska Akademien i Stockholm, från hvilken han, 22 år gammal, utexaminerades som musikdirektör och sångledare. Han var därefter under en tid af fem år direktör för två orkestrar i Stockholm och sedermera organist i Varberg samt tillika musik- och sångledare vid dess elementarläroverk. Dessemellan gaf han som pianist, organist och violinist konserter i Stockholm och andra städer i landet.

Till Amerika kom han år 1881 för att här konsertera, och Augustana Colleges i Rock Island, Ill., direktion skyndade att fästa honom vid nämnda läroverk i egenskap af musiklärare. Denna befattning tillträdde han 1882. Då läroverkets musikkonservatorium 1886 stiftades, blef S. dess direktör samt lärare vid detsamma och verkade sedan på denna plats i öfver tio års tid, hvarunder han, dels genom sin undervisning, dels egnom de konsert-

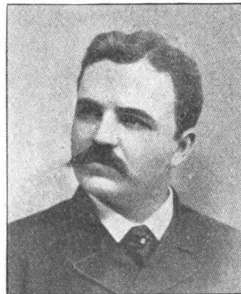
Chas. A. Ryden.

John Shaleen.

Gustaf Stolpe.

Per Lärka.

och föreläsningsresor han som oftast genom de svensk-amerikanska samhällena företog, mäktigt bidrog till den musikaliska konstens utveckling och den musikaliska smakens odling och förädling. Efter att hafva frånträdt direktörskapet vid konservatoriet grundlade han i Rock Island en privat musikskola, hvilken han förestod till för ett par år sedan. Vid sidan af sin lärareverksamhet tjänstgjorde han under närmare 20 års tid som organist och sångledare i den stora svenska lutherska kyrkan i Moline, Ill. Hans konstnärskap vann erkännande äfven i vidsträckta amerikanska kretsar, och ett uttryck häraf var den doktorstitel, han 1891 erhöll från en musikalisk akademi i New York.

Sistlidet år kallades han till musik- och sånglärare vid det svenska läroverket Upsala College i New Orange, N. J., och skötte där med vanligt nit och kraft undervisningen under tvenne terminer. Under sommaren detta år (1901) led han af dålig hälsa men blef mot början af höstterminen så pass återställd, att han troddes kunna återupptaga undervisningen. Snart insjuknade han dock på allvar, och den 3 oktober utandades han sin sista suck.

Vår i mångt och mycket ytliga tids tsing-la-la-musik och slagdängor hade i direktör Stolpe en ovanligt kraftig vedersakare, den klassiska musiken däremot en den varmaste vän och utöfvare. Ja, hans förkärlek för de gamle mästarnes tonskapelser var så stor, att den gaf hans egna kompositioner en i mångens tycke alltför tung prägel. Men säkert är, att i samma mån den redan nu ganska allmänna och förhållandevis rätt höga musikaliska bildningen bland svensk-amerikanerna ytterligare stiger, skola direktör Stolpes kompositioner alltmer uppskattas och värderas. Att här uppräkna desamma är, med det begränsade utrymme vi förfoga öfver, helt enkelt omöjligt. Vare det sagdt, att desamma äro öfver 100 till antalet och att man i dem finner de flesta områden inom tonkonsten representerade.

Direktör Stolpe var äfven god stilist, något hvarom hans rätt talrika uppsatser i tidningar och tidskrifter, mest naturligtvis i musikaliska ämnen, buro ojäfvigt vittnesbörd. För några år sedan utgaf han ett litet biografiskt arbete, en lefnadsteckning öfver en i Stockholm afliden vän och medkonstnär, en musikdirektör, och var dess innehåll afsiktligt skrifvet så, att det skulle utgöra en protest mot godtköpsmusiken och mot dess idkares ofta anspråksfulla uppträdande.

Som människa hade nog den "gamle direktören" sina egenheter, men dessa voro af den art, att hans äkta svenska kynne genom desamma endast ytterligare framhölls. Nu är den ädle, varmhjärtade kämpen för en renad och odlad musikalisk smak borta, men hans minne skall länge lefva bland svensk-amerikanerna.

Dr Stolpe sörjes närmast af en son i första giftet, den som framstående poetisk författare bekante pastor Mauritz Stolpe i New York, samt änka i andra giftet och barn.

PER LÄRKA.

I fråga om mångsidig litterär och annan verksamhet för sina landsmäns intellektuella lyftning och förkofran intog Per Anders Daniel Lärka, hvilken den 24 juli 1900 afled i Duluth, Minn., en plats i yrkesbrödernas främsta led. Sålunda medhann L. att på den korta tiden af 13 år här göra sig ett namn som framstående journalist, författare, öfversättare, politisk talare och ämbetsman. Hans akademiska bildning, i förening med praktisk anläggning, bidrog nog icke så litet att jämna de banor, han för sig utstakade, och han skulle å dessa helt säkert hafva gått ganska långt, hade ej liemannen så oförmodadt bjudit honom stanna.

Lärka var till börden helsinge. Född i Söderhamn den 27 juli 1856 erhöll han under gossåren undervisning vid allmänt läroverk och tog, nitton år gammal, studentexamen samt inskrefs i januari 1876 vid Uppsala universitet, där han påföljande år aflade förberedande examen till rättegångsverken och k. m:ts kansli. Han hade tenterat i de flesta ämnen till hofrätten, då oförutsedda omständigheter tvungo honom att slå ämbetsmannabanan ur hågen och i stället ägna sig åt pressens tjänst. Sålunda blef han under den stora arbetarestrejken i slutet af 1870-talet *Dagens Nyheters* korrespondent i Söderhamn, hvarvid hans förut förvärfvade erfarenhet som uppsala-korrespondent till åtskilliga norrländska tidningar var af stor nytta. I sin födelsestad tjänstgjorde han också under somrarna 1875 och 1876 som skeppsmätarebiträde. Under vintern 1880—81 biträdde han häradshöfding Hjertén i dennes stora advokataffär i Sundsvall. Till Uppsala återvände han i november 1882 för att öfvertaga redaktionssekreterareplatsen vid den då grundade tidningen *Fyris*, från hvilken

han i juli 1884 i samma egenskap öfvergick till *Uppsala-posten*. Samtidigt härmed var han Svenska Telegrambyråns ombud i Uppsala samt sekreterare i Uppsala läns trädgårdssällskap. Två år senare flyttade han till Stockholm, där han gjorde forskningar i riksarkivet i och för den stora "stadsjordsfrågan". Under årets tre sista månader var han redaktör för den illustrerade tidskriften *Nordstjernan* och under den s. k. tullriksdagen 1887 tillfällig riksdagsreferent åt olika dagtidningar i hufvudstaden.

Med september 1887 begynte ett nytt skede i hans lif. Han reste nämligen då på en privat persons inbjudan till Förenta staterna, där han företog resor och skref korrespondenser till olika tidningar i Sverige. Våren påföljande år finna vi honom tillfälligt anställd vid *Nordstjernans* i New York redaktion. Vistelsen i Amerika varade denna gång emellertid ej längre än till 1889, då han återvände till Sverige, där han under fem månader biträdde redaktionen af *Vestmanlands Läns Tidning*. Han hade dock hunnit under sitt besök här lära känna och älska Förenta staterna, och hit stod åter hans håg. Redan i januari 1890 var han tillbaka i den stora republiken och fyra månader därefter välbeställd redaktör för *Duluth-Posten* i Duluth, Minn. Vid denna kvarstod han till i juli 1891, då han utträdde ur dess tjänst för att i samma stad grunda tidningen *Svenska Fria Pressen*, hvars första nummer utkom i oktober. I mars 1893 ändrades tidningens namn till *Minnesota Svenska Tribun*, och var L. dess redaktör och affärsföreståndare till eftersommaren 1894.

Vid sistnämnda tidpunkt inträdde L. på den amerikanska ämbetsmannabanan. Han hade förut gjort sig bemärkt som god politisk talare, och denna omständighet, tillika med hans genom tidningen gjorda politiska tjänster, hade till följd, att han blef utnämnd till biträdande tullinspektör vid tullkammaren i Duluth. Denna plats skötte han med nit och driftighet till i april 1900, då han på läkares inrådan nödgades begära tjänstledighet för att vårda sin alltmer försvagade hälsa. Efter några månaders vistelse i Chicago återvände han till Duluth, där han snart skördades af döden.

Lärka var författare till en novell, "Kärlekens dubbelseger", hvilken bok utkom i Minneapolis 1894; en af Rider Haggards romaner är af honom öfversatt till svenskan. Han ägde som få förmågan att förtälja alldagliga händelser på ett ledigt och intagande språk, och hans ledande artiklar voro på en gång grundliga och lättlästa. Hans stil var alltid afrundad och elegant.

Som sällskapsmänniska var L. angenäm och underhållande, och hela hans uppträdande förrådde den belefvade och bildade världsmannen.

OSCAR W. ANDERSON.

Det var i egenskap af tidningsman Oscar Wilhelm Anderson gjorde sin insats i svensk-amerikanernas kulturarbete. Väl blef hans lefnadsdag jämförelsevis kort och hans lifsgärning följaktligen ej så omfattande och betydelsefull, som den helt säkert blifvit, om A. uppnått en högre ålder; men den trohet och hängifvenhet, med hvilka han skötte sitt kall, berättiga honom till en plats i pressens annaler långt framom mången äldre kämpe på den bläckbesudlade arenan. Och tager man slutligen i betraktande, att A. hvad skolkunskaper beträffar var skäligen vanlottad samt att han under större delen af den tid, han ägnade sig åt tidningsmannens värf, var sjuklig, kan man ej annat än förundra sig öfver att han kunde och hann med att uträtta så mycket som han gjorde.

Anderson var en folkets son. Han föddes den 7 oktober 1863 i Adolfslund, Mörlunda socken i Småland, där hans föräldrar, Anders Svensson och Helena Carlsdotter, voro torparefolk. Torpet Adolfslund uppbröts ur vildmarken och odlades af A:s farfarsfar, Sven Fast, hvilken som soldat deltagit i finska kriget 1808—09. Då A. var endast 15 veckor gammal, dog fadern; modern, hvilken jämte Oscar Wilhelm hade sex andra barn att försörja, blef tre år senare omgift med Daniel Erik Carlson. Att den uppfostran A. under sådana omständigheter erhöll, ej var vidare omsorgsfull, är alls ej att undra på. Han skrifver också i en efterlämnad självbiografi, att han "lärde som andra småländska torparpojkar arbeta och veta hut" — tvenne saker, hvilka senare kommo honom väl till pass, då han i november 1881 anlände till Amerika för att här bryta sig en bana.

I Jamestown, N. Y., där han slog sig ned, fick han å tidningen *Folkets Rösts* tryckeri lära sättareyrket. Sommaren 1882 begaf han sig till St. Paul, Minn., där han med några afbrott arbetade i närmare sju års tid som sättare å *Skaffaren* och *Minnesota Stats Tidnings* tryckeri. Under den tid, han ej stod vid kasten, somrarna 1883 och 1884, var han af Minnesota-konferensen af Augus-

tana-synoden anställd som ombud vid den förras immigranthem i St. Paul för att gå invandrare tillhanda med råd och hjälp. Året 1887 tillbragte han för sin hälsas vårdande i östern, och 1889 flyttade han åter österut, sedan sjuklighet tvingat honom att lämna kasten för alltid. Ett par års vistelse och arbete på landet återskänkte honom hälsan, och 1892 flyttade han till Jamestown, där han blef affärsföreståndare för tidningen *Vårt Land*. I september samma år blef han redaktör för tidningen men blef till följd af öfveransträngning åter sjuk och afsade sig i juli 1894 sin befattning. Sedermera lämnade han dock i mån af krafter ganska väsentliga bidrag till tidningens läsestoff, bl. a. ypperliga skildringar från en resa i Sverige, den han 1898—1899 företog i hopp att därigenom finna lindring för sin allt mera tilltagande bröståkomma, mot hvilken han förut i Floridas milda klimat förgäfves sökt bot. På hösten 1899 återkom han efter mer än ett års vistelse i Sverige till Jamestown. Efter återkomsten dit aftynade han hastigt, och den 8 januari 1900 släcktes den flämtande lifslågan.

Sin hustru, med hvilken han varit förenad sedan i oktober 1888, förlorade han redan i juni 1894 genom döden, och ett par månader därefter följdes hon af det yngsta af makarnes två barn. Om vi ej missminna oss, dog deras äldsta barn, sonen Harry William, kort efter faderns frånfälle.

Ehuru, som sagdt, en mycket dugande tidningsman — *Vårt Lands* nuvarande, akademiskt bildade redaktör hr A. J. Lannes skref i sin minnesruna öfver Anderson, att aldrig har nämnda tidning varit bättre redigerad än under dennes krafts dagar — var A. mycket anspråkslös och ville ej tillmäta sitt journalistiska och litterära arbete någon vidare betydelse. I den självbiografi hvilken han på begäran tillsände hr Ernst Skarstedt, författaren till det förtjänstfulla arbetet "Våra pennfäktare", framlyser denna anspråkslöshet klarast. I biografien heter det sålunda bl. a.:

"Jag har gått i skola ej fullt sex månader i hela mitt lif, och det var innan jag fyllde 14 år. Men sättareyrket är ingalunda en dålig skola, och för öfrigt har jag läst — läst — läst och plockat upp en ytlig kunskap i snart sagdt alla ämnen. Några få timmars undervisning i engelskan erhöll jag kort efter ankomsten hit till landet, men lärde detta språk genom självstudium, såsom väl de flesta svenskar få göra. År 1885 började jag till *Svenska Folkets Tidning* insända öfversättningar af humoresker, veten-

skapliga och litterära artiklar etc., och redaktören för *Skaffaren*, B. Anderson, gaf mig stundom öfversättningar att göra, hvilka dock ej alltid lyckades så väl. Hr H. Stockenström, som då skref *Hemlandets* s. k. baksida i St. Paul, hade både vilja och förmåga att påpeka bristerna. Så småningom lärde jag mig skrifva någorlunda ren svenska, och skrifklådan har hängt med mig allt sedan. Fullt lössläppt blef den först 1887, då jag fick i uppdrag att skrifva senare delen af "Lincolns lif", skildrande åren 1856—1865 — ett arbete, som påbörjades af hr J. F. Nyström och trycktes som följetång i *Vårt Nya Hem* 1887. Har skrifvit många småsaker i olika tidningar öfver olika signaturer, men ingenting af bestående värde."

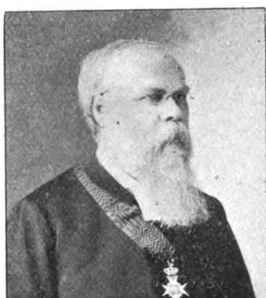
Anderson var till lynnet blid och tillmötesgående, samt därjämte vänfast, hvadan han saknas mycket af dem, som stodo honom nära.

P. J. SWÄRD.

När teol. dr P. J. Swärd i juli 1899 lämnade Förenta staterna för att inom moderkyrkan i Sverige söka lämplig anställning och där tillbringa sina återstående dagar, följdes han af så godt som hela den svensk-amerikanska kyrkans hjärtligaste lyckönskningar till en fridfull lefnadsafton efter en väl använd arbetsdag. Nog hade man helst velat behålla honom kvar på den plats och inom den kyrka, där han så länge och med så stor framgång och välsignelse verkat, men då han nu ansåg sig böra, af skyldig omtanke för sin egen ålderdom och de sinas framtid, återvända till Sverige, fanns det väl knappast någon, som missunnade honom den i såväl ekonomiskt som andra hänseenden tryggade ställning, man visste, att han på grund af sitt ämbete och tjänstemeriter här ute inom kort skulle komma att erhålla. Också dröjde det ej mer än tvenne år, innan man fick höra, att han, ifrån att hafva innehaft en komministers mera blygsamma ställning, blifvit af konungen utnämnd till kyrkoherde i det minnesrika Mora i Dalarne efter den högt aktade och ansedde Denis Borg. Man hade i Swärd lärt känna den redlige svensk-amerikanen, den nitiske själasörjaren, den ovanligt rikt begåfvade predikanten och talaren och framför allt den dugande, verksamme samfundsmannen, och var därföre underrättelsen om

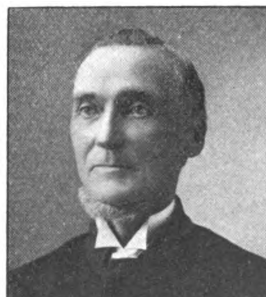
O. W. Anderson.

P. J. Swärd.

Olof Olsson.

Andrew Jackson.

hans utnämning ägnad att i vida kretsar framkalla den största tillfredsställelse. En och hvar visste, att det var en af Augustana-synodens förnämste män, som sålunda rönt rättmätigt erkännande.

Men redan innan denna glädjande nyhet ingick, nådde oss härute ett rykte, att d:r Swärds hälsotillstånd ej var det bästa. Snart hette det, att detsamma ansenligt försämrats, och innan många veckor hunnit gå tillända, visste vi, att det var hopplöst. Dödsbudet från Mora prästgård den 14 sistlidne oktober var sålunda ingen öfverraskning, ehuru ej mindre smärtsamt för det. Hvad som näst tanken på den oersättliga förlust, hans närmaste lidit, mest smärtade oss, vi, som ju döma, mäta och räkna efter människors sätt, var det återväckta medvetandet om de mänskliga beräkningarnas ohållbarhet, och om huru lätt äfven våra skönaste och bästa förhoppningar grusas.

D:r Swärd hade redan hunnit verka inom tvenne världsdelar, då han 1873 anlände till Amerika. Det var dock här, bland Amerikas talrika svenskar, han skulle utföra sin egentliga lifsgärning. Men vi vilja för bättre öfversikts skull följa hans lefnad och verksamhet från början.

Pehr Johan Swärd föddes i Styra socken, Östergötland, den 1 april 1845. Fadern var en ståtlig grenadier vid ett af Östgötaregementena, och af honom ärfde sonen så väl sin resliga, kraftiga gestalt som den lynnets spänstighet och glädtighet, hvilka voro för honom så utmärkande. Efter fullbordad kurs vid Johannelunds missionsinstitut nära Stockholm blef han den 20 maj 1869 i Linköpings domkyrka prästvigd för tjänstgöring i främmande land. Samma år förordnades han till legationspredikant och sjömansmissionär i Konstantinopel, där han icke utan framgång verkade under fyra års tid. Här, bland misstänksamma muhammedaner upplefde han flera spännande tilldragelser, om hvilka han i den trängre vänkretsen plägade på ett lifligt och underhållande sätt berätta. Vid sidan af de ofvannämnda två befattningarna skötte han ock någon tid legationspredikantsysslan vid tyska beskickningen. Under sin vistelse i Konstantinopel erhöll han tillfälle att besöka Egypten och Palestina — en resa, som kvarlämnade minnen och intryck för lifvet.

Från Konstantinopel flyttade han 1873 till New York för att enligt kallelse, öfvertaga ledningen af skandinaviska sjömansmissionen därstädes. Påföljande år organiserade han Beth-

lehems-församlingen i Brooklyn, den första svenska lutherska församlingen därstädes. Efter tre års verksamhet i New York och Brooklyn, flyttade han 1877 till Baltimore, Md., samt grundade därstädes en skandinavisk sjömansmission. Året därpå antog han kallelse från sv. luth. församlingen i Vasa, Minn., och var under åtta år dess herde, hvarefter han flyttade till St. Paul, dit han kallats till pastor af första sv. luth. församlingen. Hans stora begåfning, icke obetydliga lärdom och djupa kristliga allvar gjorde, att han 1888 valdes till professor vid Augustana teologiska seminarium i Rock Island, Ill., hvilken befattning han på hösten samma år tillträdde, efter att hafva af sin församling erhållit tjänstledighet. Han skötte emellertid professuren endast i ett års tid och återtog därefter vården om sin församling, den han förestod ända till 1894. Under sin vistelse i Minnesota var han i sex år Minnesota-konferensens vice president. Efter att hafva tjänstgjort jämväl såsom Augustana-synodens vice president, valdes han 1891 till dess president ("svensk-amerikanska kyrkans ärkebiskop"), ett heders- och förtroendeuppdrag, som han innehade och med stor berömmelse skötte ända till kort före sin hemresa till Sverige.

År 1894 tillträdde han vården om sv. luth. Immanuels-församlingen i Omaha, där han två år senare hade glädjen att se det svensk-amerikanska kyrkomötet samladt. Samma år han tillträdde sistnämnda församling blef han af Augustana College och Teologiska Seminarium hedrad med teologie doktorsvärdigheten och af konung Oscar utnämndes han likaledes samma år till kommendör af andra klassen utaf Nordstjärneorden, en utmärkelse som, oss veterligt, ej förut kommit någon svensk-amerikan till del.

Sedan 1872 var han förenad i äktenskap med Selma Maria Thermænius, född i Södermanland, och efterlämnar jämte henne sju barn, döttrarna Maria, Lydia, Ellen och Esther, samt sonen Martin i Sverige, Ernst J. E., läkare i Oakland, Neb., och Edward T., handelsexpedit, i Lincoln, Neb.

Han var varmt och innerligt fästad vid Nordvästern, något som framgår däraf, att han uttryckte önskan att blifva begrafven å Vasa kyrkogård. Denna hans önskan lär också komma att af hans närmaste uppfyllas.

OLOF OLSSON.

Presidenten för Augustana college och teologiska seminarium nämndes nyligen af en tidning i östern "den svensk-amerikanska kulturens förnämste målsman". Och tager man läroverkets och vår andliga odlings utveckling i närmare betraktande, måste man medgifva, att benämningen är berättigad och träffande. Ty vårt förnämnsta läroverk, sedan många år tillbaka på visst sätt ett universitet, är väl ändå, när allt kommer omkring, den medelpunkt, kring hvilken alla våra öfriga kulturella sträfvanden gruppera sig. Icke så till förståendes som skulle vi förneka, att det utom den svensk-amerikanska kyrkan finnas mäktiga och delvis äfven väl använda andliga krafter. Långt därifrån! Men dessa äro så spridda, att deras arbete, huru godt det i och för sig än är, ej synnerligen mycket märkes. Hvad som här vid lag saknas är organisation, något som kyrkan och skolverksamheten däremot besitta.

Teol. och fil. dr. Olof Olsson innehade under nio års tid det ansvarsfulla och mycket kräfvande kallet att stå i spetsen för vårt organiserade kyrkliga och nationella bildningsarbete. Om än hans verksamhet ligger för nära vår tid för att kunna af oss fullt objektivt och opartiskt bedömas, så kunna vi dock redan nu utan fruktan för att från något håll bli motsagda om honom fälla det allmänna omdömet, att han värdigt och med heder fyllde sin plats som en Esbjörns och en Hasselquists efterträdare. Hans verksamhet såsom läroverkspresident kan karakteriseras såsom en i allmänhet lugn utveckling och ett stadigt fortgående uppbyggande på den af fäderna lagda grundvalen. Väl förnummos härunder då och då dissonanser, men dessa läto den allmänna andliga harmonien honom och samfundet emellan desto skönare framträda. Därföre kan det redan nu, halftannat år efter hans frånfälle, med fullt fog sägas, att den insats han gjorde i vårt kyrkliga och nationella lif var af sådan beskaffenhet, att den burit och ännu länge kommer att bära de rikaste och skönaste frukter.

Olsson var värmlänning till börden och ägde i rikaste mått de för värmlänningen i allmänhet utmärkande egenskaperna, bland hvilka vi i främsta rummet sätta känslans värma och innerlighet samt en med liflighet sällsamt parad melankoli i lynnet. Men vi hinna ej fortsätta med karakteristiken, utan måste öfvergå till det biografiska.

Född den 31 mars 1841 å bergshemmanet Björtorp i Karlskoga socken fick den unge Olof Olsson tidigt vänja sig vid ansträngande kroppsarbete. Då hans håg emellertid stod mera till boken, sändes han till organisten Svante Sedström i Fredsberg, Västergötland, för att där erhålla undervisning, förberedande till inträde vid något skollärareseminarium. Sedström upptäckte snart hans stora studieanlag och rådde honom att försöka studera till präst. Efter en tids vistelse i hemmet och efter samråd med dr P. Fjellstedt intogs Olsson år 1858 i Fjellstedts missionsinstitut i Stockholm. Sedan han vistats därstädes ett år, skickades han till Leipzig för att där utbildas till hednamissionär. Enär han ej tyckte om den vid missionsskolan rådande andan, återvände han till Fjellstedts skola. Här bedref han med sådan ifver sina studier, att han den 22 januari 1861 kunde i Uppsala aflägga studentexamen. Efter ytterligare tre års trägna studier blef han den 15 december 1863 i Uppsala domkyrka prästvigd. Därefter tjänstgjorde han som adjunkt i Brunskog, vidare som vice pastor i Elgå, därefter som brukspredikant och skollärare vid Persbergs grufvor och slutligen som komminister i Sunnemo.

I och med 1869 inträdde en ny vändpunkt i hans yttre lefnadsförhållanden, i det han i spetsen för en skara likasinnade värmlänningar reste till Amerika och med dem bosatte sig på de vilda slätterna i McPherson county, Kansas, — det nu varande Lindsborg. Här delade han med sina kolonister nybyggarelifvets alla försakelser, glädje och strider under de sju år, han var deras pastor och rådgifvare. Han blef härunder vald till superintendent för countiets skolor och representerade en tid i legislaturen sitt distrikt.

Vid synodens årsmöte i Vasa 1875 kallades Olsson till teologie professor vid Augustana seminarium och tillträdde påföljande år denna befattning, hvilken han innehade till 1888, då han återvände till Lindsborg och arbetade i Bethany Colleges intresse. För sin svaga hälsas vårdande samt för att idka studier företog han åren 1879 och 1889 resor i Europa. Den sistnämnda utsträcktes till Rom. Efter hemkomsten betjänade han församlingen i Woodhull, Ill., och valdes 1891 efter dr T. N. Hasselquists död till president för synodens gemensamma läroverk. Denna befattning innehade han till sin död, hvilken inträffade den 12 maj 1900.

En af hans största förtjänster var den fasta ståndpunkt han in-

tog gent emot den påträngande socinianska läroriktningen — en hållning, som kraftigt bidrog till förhindrande af någon större öfvergång från den svenska lutherska kyrkan i Amerika till de frireligiöse.

Af Augustana College och Teologiska Seminarium utnämndes han 1892 till teologie och af Uppsala universitetet påföljande år till filosofie hedersdoktor.

Äfven som författare gjorde sig dr Olsson bemärkt. Hans utgifna skrifter äro: "Vid korset", "Det kristna hoppet", "Hälsningar från fjärran", "Något om känslans bildning", "Reformationen och socinianismen", "Vi bekänna Kristus", "Till Rom och hem igen."

Dr Olsson ingick 1864 äktenskap med bergsmansdottern Anna Lovisa Johnson, hvilken 1887 afled. Han efterlämnar en son och tre döttrar.

"Den hädangångne var, som få, en *folkets* man; hans lediga skrifsätt, det enkla och hjärtliga sätt, på hvilket han predikade, samt hans okonstlade väsen ha i såväl hvad han skrifvit som i hans muntliga vittnesbörd nått folkets *hjärtan*", yttrade pastor C. A. Hemborg i sina personalier öfver honom.

Och med den kännedom, vi äga om dr Olssons presonlighet, gifva vi pastor H. rätt.

ANDREW JACKSON.

De gamle banbrytarne inom svensk-amerikanska skolvärlden och kyrkan lämna en efter annan lifvets vädjobana. Hasselquist, Hokanson och Carlsson skördades redan under förra decenniet, och under de gångna två åren af det innevarande hafva ej mindre än sex banbrytare, nämligen Cervin, Lundblad, Olsson, Hultgren, Pehrson och Jackson skattat åt förgängelsen. Utaf "männen af gamla stammen" finnes nu endast ett tiotal kvar.

Det är åt Andrew Jacksons minne denna enkla runa är ägnad. För visso förtjänade han en bättre, än den, vår penna mäktar åstadkomma; ty han var icke blott en nitisk och framgångsrik själasörjare, utan utöfvade därjämte i egenskap af skolman stort inflytande på landsmännens i nordvästern intellektuella utveckling. Såsom präst tjänstgjorde han i 40 år och såsom skolföreståndare i 13 år. Men äfven sedan han utträdde ur aktiv lärare-

tjänst, verkade han oförtrutet för våra undervisningsanstalters väl, i synnerhet intresserade han sig varmt för Gustavus Adolphus College, den direkta afkomlingen af hans egen kära Ansgar's Academy, hvars förste föreståndare han var.

J. föddes den 11 februari 1828 i Valla, Bohus län. Vi sakna uppgifter rörande hans tidigare öden. Däremot veta vi, att han redan 1852 anlände till Amerika och att han sommaren 1859 befann sig i East Union, Minn., dit han ankommit i sällskap med några svenska familjer från Waupaca county, Wis. Tillsammans med dessa och flera andra reste han till Kandiyohi county, Minn., där de bosatte sig mellan det nuvarande New London och Willmar, helt nära de vackra insjöarna Green Lake, Nest Lake och Eagle Lake. Här anlade de nybyggen och bildade under åren 1859—61 fyra små församlingar: Eagle Lake, Nest Lake, Wilson Prairie och Norway Lake, hvilkas andlige ledare Jackson blef. Här började han predikoverksamhet, hvarvid nybyggarnes små stockhyddor och jordkulor fingo tjäna som gudstjänstlokaler.

Då Augustana College och Teologiska Seminarium på hösten 1860 upprättades i Chicago, sökte J., på andras råd och uppmaningar inträde vid detsamma. Att han från Sverige medförde goda skolkunskaper framgår däraf, att han redan året därpå vid synodens andra årsmöte, som i juni månad hölls i Galesburg, Ill., kunde prästvigas. Han återvände därpå som präst till de trakter, där han som lekmannapredikant verkat.

Lika löftesrik som begynnelsen af denna hans verksamhet i obygderna var, lika tragiskt blef dess slut. Orsaken härtill var det på sommaren 1862 utbrutna indianupproret i Minnesota. Onsdagen den 20 augusti hade pastor Jackson hållit en gudstjänst i nybyggaren Anders Lundborgs stuga vid West Norway Lake. På hemvägen därifrån öfverföllos de gudstjänstbesökande af en kringströfvande hop indianer, hvarvid ej mindre än 13 af dem blefvo af rödskinnen dödade och flera svårt sårade. Jackson, som omedelbart efter gudstjänsten hos Lundborg begifvit sig till det närbelägna Norway Lake för att predika för därvarande norrmän, undgick märkligt nog att dela sina landsmäns sorgliga öde. De öfverlefvande, bland dem pastor Jackson, flydde redan nästa dag från trakten, dit de ej mer återkommo. Då lugnet blifvit återställdt, hade de flyktande svenskarne redan hunnit åt sig utse andra boningsplatser, och norrmän slogo sig ned i de af dem öfvergifna nybyggena vid West Norway Lake och omnejd.

De sålunda mördade svenskarne voro västgötar. Deras lik be-

grofvos vid Nest Lake. År 1891 i juni flyttades dock liken till svenska kyrkogården i New London, där en af staten Minnesota samma år bekostad och upprest ståtlig minnesvård utmärker deras sista hvilorum.

Då det genom Minnesota-konferensens beslut upprättade läroverket Ansgar's Academy i East Union på hösten 1863 började sin verksamhet, blef pastor Jackson dess förste föreståndare och lärare och såsom sådan kvarstod han till och med 1876,* samtidigt biträdande pastor P. Carlson i vården om East- och West Union-församlingarna. År 1870 öfvertog han vården om den senare församlingen och tjänstgjorde som dess pastor till och med år 1889. Han ägnade sig därefter under några år åt att samla medel för Gustavus Adolphus Colleges räkning, hvarpå han antog kallelse till församlingen i Rush Lake, där han framgångsrikt verkade till sin död, som inträffade å Bethesda-sjukhuset i St. Paul den 23 juli 1901.

Många landsmän, hvilka nu intaga bemärkta platser i kyrkans eller statens tjänst, erinra sig ännu med glädje och tacksamhet den tid, då de sutto som den kunskapsrike och såsom lärare samvetsgranne pastor Jacksons elever i det unga svenska elementarläroverket i East Union.

J. var under flere år Augustana-synodens vice ordförande och hedrades af sin konferens med flera förtroendeuppdrag, bl. a. ordförandeskapet 1880—81. Af Augustana Colleges direktion utnämndes han på våren 1900 till teologie hedersdoktor.

CARL V. LIEDBERG.

Den svensk-amerikanska pressen förlorade med Carl V. Liedberg, hvilken den 1 juli 1901 afled i Seattle, Wash., en af sina förnämsta humorister och mest välskurna pennor. Han var dock ej så allmänt känd och för sina framstående tidningsmanna- och andra egenskaper erkänd, som han bort vara. Skulden härtill låg dels uti en viss medfödd opraktiskhet och uti hans nästan öfverdrifvet stora blygsamhet och anspråkslöshet, dels däruti, att han genom omständigheternas makt kom att verka i ett mycket aflägset hörn af vårt stora land. Hade han kommit att vistas

* Enligt en annan uppgift var han läroverkets föreståndare åren 1863—1872 samt 1875—1876.

i något af de större svensk-amerikanska samhällena, skulle han helt säkert, trots sin tillbakadragenhet, ej kunnat undgå att göra sig mer gällande än hvad nu blef fallet, och han skulle dessutom på grund af sin vänfasthet, öppenhjärtighet och personliga älskvärdhet förvärfvat en än större vänkrets än den, han ägde i Seattle. I endast något öfver tio år tillhörde han pennfäktarnes ofta i förtviflan kämpande skara, men detta var mer än nog för honom att lära sig inse, att hvad de fiesta svensk-amerikanska tidningsmän än vinna som lön för sin sträfvan, icke är det ära och rikedom. Därför gjorde han också ett par försök att förvärfva sig en annan ställning, men den litterära dagsverkstungan hade då alla redan hunnit så nedtrycka honom, att han saknade kraft att utföra hvad han ville.

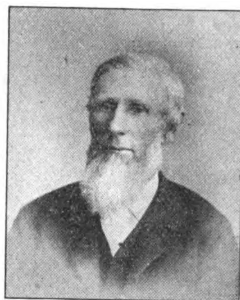
Och så kom döden, ändande ett lif, som kanske mer än månget annat varit rikt på stora förhoppningar . . .

Carl Victor Liedberg föddes den 28 december 1856 i Gamleby, Småland, där hans fader var handlande. Han erhöll under en småländsk prästmans ledning en särdeles vårdad uppfostran, och var af sin lärare bestämd för prästkallet. Detta var dock ej i L:s smak, hvarför han efter afslutade studier började ägna sig åt faderns yrke. Efter ett år slog han dock köpmannabanan ur hågen och ingick vid en landtbruksskola, där han kvarstannade i tre års tid, hvarefter han erhöll plats som bruksbokhållare. Senare blef han militär men utbytte inom kort denna bana mot en elevplats vid postverket. Här befordrades han till e. o. postexpeditör och tjänstgjorde i nio år såsom sådan bl. a. i Norrköping.

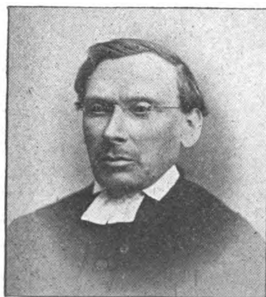
Det var sålunda en rätt växlingsrik bana han tillryggalagt, då han i juli 1886 anländt till Amerika. Här hamnade han i Chicago och ägnade sig därstädes åt olika sysselsättningar, bland annat arbete i mekanisk verkstad. Från Chicago kom han till Minnesota och blef redaktör för *Minnesota-Posten*, i hvilken egenskap han kvarstod till 1890, då han afflyttade till Seattle för att öfvertaga redigeringen af *Vestra Posten*. I juli 1892 slog han sig ned som nybyggare vid Hoods Canal i Puget Sound och stannade där till i september 1894, då han åter blef *Vestra Postens* redaktör, efter att hafva funnit det landtlifvet med dess ansträngande arbete ändå ej var så härligt, som han föreställt sig det. Han blef nu först delägare i och sedan ensam ägare samt slutligen åter delägare i tidningen, vid hvilken han kvarstannade till på hösten 1897, då han sålde sin andel och åter flyttade ut till Puget

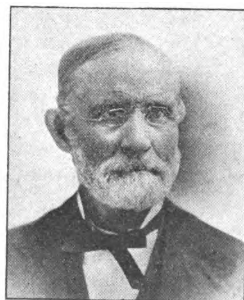
C. V. Liedberg.

C. J. Samuelson.

A. R. Cervin.

O. E. Dreutzer.

Sound. Här förskaffade han sig på våren 1900 tio acres jord och byggde ett hus samt tänkte tillbringa sina återstående dagar som landtbrukare. Jorden, han köpt, var emellertid alltför stenbunden och eländig, för att den skulle kunna låta sig med fördel brukas, och då L. på grund af tilltagande bröstlidande ej kunde förrätta något tyngre arbete, mottog han med tacksamhet det på nyåret erhållna anbudet att blifva redaktör för *Tacoma-Tribunen* i Tacoma, Wash. På denna plats kvarstod han till omkring en vecka före sin död. Det var förnämligast genom sina i *Vestra Posten* publicerade, med pseudonymen Kalle Petterson och rubriken "Bref till syster Lotta" och "Spetsfundigheter" försedda kåserier och berättelser, han dokumenterade sig såsom humorist af äkta skrot och korn. För vår svensk-amerikanska litteratur var det en förlust, att L. ej i bokform utgaf några af sina humoristiska alster.

CARL JOHAN SAMUELSON.

Den man, som bar detta namn, förtjänar mer än mången annan ett rum i en serie biografier öfver mera bemärkta svensk-amerikaner. Om en hvar fyllde sin plats i lifvet lika väl, som Carl Johan Samuelson gjorde, skulle vår värld få ett helt annat utseende, än det den nu har. Det var som banbrytare, driftig och framgångsrik jordbrukare, samfundsman och mecenat, Samuelson gjorde sig känd. Att hafva varit med om att med senig arm, med svett och möda, under umbäranden och försakelser, förvandla ett icke obetydligt stycke af västerns vildmark till en blomstrande och rik bygd är för visso ett stordåd; men än större är det att efter så många år af mödor och arbete, då ens lefnads sol håller på att dala, med varm hand och hjärta skänka större delen af det man arbetat ihop och sammansparat till allmänna inrättningar, att det på detta sätt måtte komma så många medmänniskor som möjligt till godo. Det vill mycket samfundssinne och allmän-anda till för att kunna göra någonting sådant. Af sådana män som Samuelson få vi här i vårt rastlösa, framåtsträfvande Svensk Amerika sannerligen ej för många. Det är dock att hoppas, att hans, J. A. Johnsons i Mariadahl, C. J. A. Ericsons i Boone m. fl. vackra exempel skola nu och i tider, som komma, mana till efterföljd.

Såsom ett bevis på S:s frikostighet anföra vi följande:

En pastman, vi erinra oss för tillfället ej hans namn, uppsökte S. i dennes hem för att anhålla om ett penningebidrag för missionen, vilja vi minnas. Han begärde, anspråkslöst nog, endast 500 dollars för ändamålet. S. tycktes till en början ovillig att gifva något alls och svarade tämligen enstafvigt på prästmannens upprepade framställningar. När prästmannen en god stund utvecklat det stora behofvet af den begärda summan, svarade Samuelson:

"Fem hundra dollars vill jag då rakt inte ge, men —"

Prästmannen var just färdig att förklara, att han möjligen skulle kunna nöja sig med mindre, då S. fortsatte:

"— jag hade tänkt skänka ett tusen för ändamålet. Är ni nöjd med det?"

Att prästmannen blef angenämt öfverraskad, torde vara öfverflödigt att tillägga.

De yttre dragen af hans lefnad tedde sig sålunda: Samuelson föddes den 3 augusti 1823 i Västra Eneby, Östergötland. Åtföljd af sin maka Carolina Samuelson och sin broder Johannes och dennes familj, emigrerade han 1849 till Amerika. Efter sju veckors svår resa öfver Atlanten, anlände de den 9 juli samma år till New York och efter ytterligare 19 dagars resa till Chicago. Till Andover, Ill, ankommo de den 2 augusti och till Ophiem, Ill., deras blifvande hem, i midten af samma månad.

Genom ihärdigt arbete som jordbrukare förvärfvade han sig under årens lopp en rätt ansenlig förmögenhet, af hvilken han emellertid uppoffrade ej så litet för församling och mission, läroverk, sjukhus och barnhem. Hans frivilliga gåfvor till dylika ändamål och inrättningar uppgingo flera gånger till $500 @ $1,000. Och en kort tid efter hans död, hvilken inträffade i Ophiem den 23 april 1900, befanns det, att han testamenterat mellan tio och femton tusen dollars till vårt förnämsta läroverk, Augustana College.

A. R. CERVIN.

Såsom tidningsredaktör, läroverkslärare och präst gjorde fil. dr Anders Richard Cervin under sin krafts dagar en ingalunda obetydlig insats i den svensk-amerikanska kulturutvecklingen. Denna insats skulle dock tvifvelsutan blifvit vida större än den

blef, om ej C. besuttit vissa egenheter i lynnet och en icke så liten originalitet i uppträdandet, hvilket allt ställde sig hindrande i vägen för ett i fullaste mening framgångsrikt utförande af hans lefnadskall. Hans klena kroppskonstitution och nästan alltid svaga hälsa utgjorde ock väsentliga hinder för ett kraftigt arbete i publicitetens och skolans tjänst. I betraktande af dessa förefaller det också underligt, att han kunde uppnå en så jämförelsevis hög ålder som 76 år. Ännu länge skall man i skolmanna- och prästerliga kretsar tala om "gubben Cervins" originalitet; men lika länge skall man minnas honom såsom den barnafromme, anspråkslöse, rättänkande och kunskapsrike mannen.

Gubben Cervin var skåning till börden, erhöll i Skåne sin uppfostran, verkade därstädes under en lång period af sitt lif och förblef till språk och tänkesätt skåning, så länge han lefde. Hans födelseort var Kristianstad, och födelseåret 1823, födelsedagen den 20 april. Föräldrarna voro hanlanden Frans W. Cervin och hans maka Lovisa Lorentia Åkerman, hvilka utom Anders Richard hade tre barn, af hvilka ett var dottern Eva Helena, sedermera gift med den i svensk-amerikanernas historia så bekante professor T. N. Hasselquist. C. genomgick sin hemstads elementarläroverk och blef student i Lund 1840. Sju år senare aflade han fil. kand.-examen och promoverades 1850 till fil. doktor. Sistnämnda år erhöll han anställning som duplicerande lärare vid Helsingborgs elementarläroverk, där han kvarstannade till 1855. Det året var det, hans svåger prof. Hasselquist började utgifva tidningen *Hemlandet*, och C. skref nu åtskilliga uppsatser för nämnda tidning samt blef på detta sätt bekant för svensk-amerikanerna. Då nu H. behöfde en medarbetare i tidningen, inbjöd han C. att komma öfver till Amerika, en inbjudan, som denne också hörsammade i afvaktan på att få tillträda den adjunktstjänst vid Kristianstads läroverk, till hvars innehafvare han blifvit utnämnd, men som blef ledig först den 1 maj 1858. I april 1856 anträdde han sålunda resan till Amerika och anlände i början af juni till systern och svågern i Galesburg, Ill. Här vistades han i 15 månader eller till den 20 augusti 1857, då han helt plötsligt nödgades resa hem för att öfvertaga sin adjunktstjänst, hvilken blifvit ledig tidigare än bestämdt var. Under Amerika-vistelsen biträdde han vid redigeringen af uppbyggelsetidningen *Rätta Hemlandet* samt den politiska tidningen *Gamla och Nya Hemlandet*, skref en A-B-C-bok till församlingsskolornas tjänst samt deltog flitigt i det kyrkliga grundläggningsarbetet.

Hemkommen till Sverige tjänstgjorde han vid sistnämnda läroverk till på sommaren 1860. Han begynte därefter idka teologiska studier och prästvigdes den 20 september 1864 i Lunds domkyrka. Icke många dagar därefter anträdde han för andra gången en resa till Amerika, nu åtföljd af sin unga maka, Emma Thulin. Nu blef han åter medarbetare och sedermera redaktör för *Hemlandet*, hvilken befattning han innehade till 1868, då han på synodalmötet i Carver, Minn., valdes till biträdande lärare vid Augustana College, under det att P. A. Sundelius utsågs till hans efterträdare vid *Hemlandet*. Vid Augustana College kvarstod han — med undantag af året 1874, då han var månadsskriften *Augustana och Missionärens* redaktör — till sommaren 1879. Under förra delen af 1875 redigerade han den nu till veckotidning förvandlade *Augustana*.

Efter sitt utträde ur skolans tjänst förde C. ett stilla, man kan säga nästan obemärkt lif. Till sina sista år fortfor han med att läsa korrektur på nyssnämnda tidning.

I sitt hem i Rock Island inslumrade han stilla den 5 januari 1900, efterlämnande maka, dotter och tre söner, af hvilka den andre i ordningen är den framstående arkitekten Olof Z. Cervin.

O. E. DREUTZER.

För den stora svensk-amerikanska allmänheten och i synnerhet för det nutida yngre släktet var O. E. Dreutzer skäligen obekant, beroende detta därpå, att han hufvudsakligen bland amerikaner hade sin verksamhet och ej synnerligen mycket umgicks med sina landsmän. Då han emellertid var en af de tidigaste svenske invandrarne under det nyss tilländagångna århundradet och därtill intog en jämförelsevis framskjuten samhällsställning, som gjorde, att han mer än mången annan landsman på den tiden var i stånd att hedra det svenska namnet i Amerika, hafva vi ansett oss böra i en serie sådan som denna införa hans biografi jämte porträtt. Det var förnämligast såsom amerikansk ämbetsman, denne son af gamla moder Svea här gjorde sig bemärkt och aktad. Hans lefnadshistoria lyder i korthet sålunda:

Dreutzer föddes i Göteborg den 27 januari 1816. Fadern var general-lots-direktör och inspektör för fyr- och båkväsendet på Sveriges västkust. Efter fullbordad omsorgsfull uppfostran, som hade till mål att förbereda honom till inträde vid svenska flottan,

sandes unge Dreutzer till sjös med fartyget "Hoppet", på den tiden det största som anlöpte Göteborg, gjorde med detta en resa till Cadiz, Rio Janeiro och Bahia, hvarefter han med samma fartyg öfver Hamburg återkom till Göteborg. I maj 1831 anträdde han en resa till New York med barkskeppet "Niord" och ingick efter återkomsten till Göteborg vid flottan, hvarefter han med ifver slog sig på de för afläggande af sjöofficersexamen erforderliga studierna. I maj 1832 tog han anställning på amerikanska briggen "Juneau", hemmahörande i New Bedford, Me., dit han efter en angenäm resa anlände. Därifrån begaf han sig till New York, där han kvarstannade under någon tid, hvarefter han tog hyra till New Orleans. Efter att under vintern hafva gjort kortare resor från denna hamn, tog han på våren 1833 hyra å briggen "Sarah Louise", destinerad till Havana. Härifrån seglade han med samma fartyg till Charleston, S. C., dit han ankom på hösten och där han kvarstannade i två år eller till i januari 1836.

Då samma år ett upprop utfärdades af statsmyndigheterna om organisation af frivilliga trupper till bekämpande af de upproriske seminole-indianerna i Florida, ingick D. vid kompani A af Första regementet utaf South Carolinas frivillige, hvilket kompani stod under befäl af kapten Philip M. Dusein, redaktör för *Charleston Mercury*. Med ångare företog truppen resan till St. Augustine, där den inkvarterade sig i den gamla spanska fästningen. Härifrån uttågade kompaniet och gick efter en marsch på 20 engelska mil i bivuak å en förstörd plantage, hvarifrån den 5 mars utsändes ett detachement för att skaffa bränsle. Detachementet blef inom kort öfverfallet af på lur liggande indianer, hvarvid tre af dess medlemmar blefvo skjutna och två af dem därefter skalperade. Den tredje undgick detta öde, emedan han var — flintskallig. Den ene af de skalperade var en göteborgare vid namn Venster, son till en bryggare. De sålunda dödade begrofvos, hvarvid general Winfield Scott var närvarande och höll ett tal. Då Dreutzer år 1861 i Washington, D. C., sammanträffade med generalen och därvid omnämnde händelsen i Florida, erinrade sig generalen densamma, räckte Dreutzer handen och yttrade: "Välkommen, krigskamrat!"

Vid återkomsten till Charleston bevistade D. en tid universalisternas gudstjänster, hvilket hade till följd, att han öfvergick till universalismen. Sedermera blef han unitarie och förblef sådan till sin död.

Enär hans permissionstid från flottan var nära utlupen, åter-

vände han till Sverige, erhöll ny permission och tog så hyra å en amerikanare till Bordeaux, återvände därifrån med ett holländskt fartyg till Hamburg och begaf sig därifrån åter hem till Göteborg. Han fortsatte nu och afslutade i Karlskrona sina studier för sjöofficersexamen, blef utnämnd till löjtnant vid flottan och befordrades efter några års tjänstgöring till lotskapten. Vid denna tid ingick han äktenskap med fröken Nellie Uppling, som af honom själf beskrifves såsom "a most excellent young lady."

År 1843 afreste D. jämte sin unga fru till Amerika för att här bosätta sig. De slogo sig ned i Kenosha county, Wis., köpte en liten farm och bodde på denna i två års tid, hvarefter de flyttade till Milwaukee. Där ägnade sig D. under ett par års tid åt handel, var därefter handlande i Plover, Portage county, drog därpå längre norrut, byggde i skogen ett sågverk, sålde detta och återvände till Plover för att fortsätta handelsrörelsen.

Nu började det andra skedet af hans lif i Amerika. Han började nämligen studera juridik och blef snart af kretsrätten erkänd som advokat samt lyckades upparbeta en ganska vidsträckt praktik. År 1850 flyttade han till Waupaca och fortsatte där sin advokatpraktik med sådan framgång, att han snart blef ansedd som en af ortens förnämsta jurister. Detta hade till följd, att han 1860 blef vald till county-domare. Året dessförinnan utnämndes han af statens guvernör till öfverste vid dennes stab och befordrades 1861 af guvernör Randall till brigadgeneral vid Wisconsins statsmilis. År 1862 utnämndes han till amerikansk konsul i Bergen, Norge, hvilken befattning han med nit och skicklighet skötte till 1867. Såsom ett erkännande för gjorda extra tjänster erhöll han efter sin hemkomst ett anslag af $1,100 utaf kongressen. År 1873 bosatte han sig i Sturgeon Bay, sedan han valts till distriktsadvokat i Door county, i hvilken befattning han efterträddes af sin son Y. V. Dreutzer.

D. var president för Frankfort Land Company i Frankfort, Tenn., och flyttade 1890 till nämnda stad för att på nära håll öfvervaka affären. Han kvarstannade sedan i Frankfort, och här afled han i januari 1900. Hans maka afled redan i september 1887. D. efterlämnar flera barn — makarna hade inalles 14 —, af hvilka en son, C. G. Dreutzer, är boktryckare i Milwaukee och en annan, A. F. Dreutzer, är advokat i Chicago.

KARL ERIXON.

Detta namn blef för svensk-amerikanerna allra först bekant i slutet af 1870-talet i sammanhang med den frireligiösa Ansgarii-synodens läroverk, Ansgarii College i Knoxville, Ill., samt sedermera i samband med ett par likaledes frireliglösa tidningsföretag. Ehuru Karl Erixon ej här i landet tjänstgjorde som skolman tillräckligt länge för att kunna få något egentligt inflytande på landsmännens i allmänhet andliga utveckling, var hans verksamhet dock på sätt och vis viktig, enär den inföll på en tid, då brytningen mellan lutheraner och frireligiösa blef fullständig, samt då de frireligiösa själfva ännu starkt ifrågasatte nyttan af predikantskolor. Denna deras afvisande hållning var också skulden till att hans skolmannaverksamhet här i landet blef mycket kort. Vida större inflytande utöfvade han sedermera såsom tidningsman och predikant, och han fick t. o. m. glädjen att få upplefva den tid, då missionsvänner och kongregationalister, i likhet med andra svenska frireligiösa samfund här i landet, lärt sig inse, att grof okunnighet hos predikanterna ej utgjorde ett säkert bevis på att de "hade anden".

Karl Erixon föddes i Misterhults socken, Småland, den 2 juni 1827, började tidigt studera samt ägna sig åt musik och hade redan vid 16 års ålder hunnit så långt i denna konst, att han kunde aflägga organistexamen. Sedermera tog han äfven skollärare-examen, var därpå en tid informator på åtskilliga ställen, hvarefter han 1846 kallades till lärare vid Östra Vingåkers folkskola i Södermanland. Denna befattning innehade han under omkring 25 år och grundlade, om vi förstått en hans minnestecknare rätt, i samband med folkskolan ett småskollärareseminarium. På 1850-talet började han i tidningen *Dagligt Allehanda* framlägga en plan till omorganisation af det svenska skolväsendet, från småskolan till universitetet. Han utgaf äfven en vecklig skoltidning, benämnd *Triaden*. Sedermera kallad till föreståndare för Stockholms stadsmissions barnhem vid Norrtullgatan grundade han i förening med H. H. Hall *Svenska Posten*, som sedan öfvertogs af ett bolag och flyttades till Jönköping. Därefter utgaf han *Nya Posten*, hvilken han före sin afresa till Amerika sålde till hrr P. Ollén och A. P. Larson. Denna tidning erhöll senare namnet *Hemlandsvännen*, hvilket i sin ordning utbyttes mot *Svenska Morgonbladet*.

År 1877 kallades han till lärare vid ofvannämnda svensk-amerikanska läroverk och flyttade jämte familj dit på våren följande år. Sedan han därpå blifvit vald till rektor för läroverket, ombildade han detsamma till ett predikantseminarium. Att detsamma ej var af någon större omfattning, framgår däraf, att det 1879 ej hade mer än 20 elever, och att läroverket var helt och hållet beroende på frivilliga bidrag af de för företagets framgång intresserade. Öfver Ansgarii-synodens församlingar fick Erixon ett rätt stort inflytande och omdanade många af dem efter mönstret af det i Sverige bildade Missionsförbundet.

Hans verksamhet som skolföreståndare fortgick emellertid endast under två @ tre års tid, hvarefter han flyttade till Lindsborg, Kans., för att förestå därvarande svenska missionsförsamling. På hösten 1882 öfvertog han vården om Gustaf Adolfs-församlingen i Moline, Ill., där han kvarstannade till 1885, då han blef sv. ev. Bethesda-församlingens i New York, N. Y., lärare. Här tjänstgjorde han till sin död, som inträffade den 27 april 1900.

Vid ankomsten till Knoxville öfvertog han den i juli 1873 grundade halfmånadsskriften *Zions Banér*, som af honom förvandlades till en sexspaltig veckotidning. Denna tidning sammanslogs därefter med *Chicago-Bladet*. Efter flyttningen till östern grundade han och utgaf en tid *Österns Veckoblad*, numera afsomnadt och efterträdt af *Nya Österns Veckoblad*.

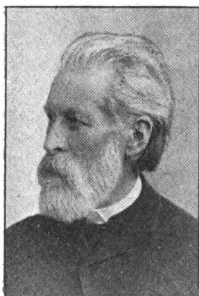
Pastor Erixon var sedan 1849 i äktenskap förenad med Helen Elisabet Olson och efterlämnade henne samt en dotter. En son och en dotter afledo före fadern.

C. F. PETERSON.

Darrande och aftärd var den hand, den grånade publicisten, författaren och skalden räckte oss, då vi annandag pingst i våras kommo till hans hem för att efterhöra hans tillstånd. Men var kroppshyddan nedbruten och bräcklig, så var anden därinom desto lifligare. Den väntade endast på sin slutliga frigörelse för att jublande höja sig mot ljuset.

"Döden ändar ej vår tillvaro, den är endast öfvergången till ett lif, högre och renare än det närvarande, och i detta högre lif skall jag nu inträda", yttrade han, sedan vi fattat den framräckta handen.

Då vi beklagade honom för hans sjukdom och yttrade det vi hoppades, att han snart måtte blifva så pass återställd, att han

Karl Erixon.

C. F. Peterson.

C. G. Linderborg.

skulle kunna fortsätta sina litterära arbeten och då äfven lämna ett bidrag till "Prärieblomman", svarade han:

"Något bidrag får du nog ej af mig, men du kan ju reservera en sida i kalendern för min biografi."

Det var med tårskymd blick men med evighetshopp i hjärtat, vi lämnade den nu på sin dödsbädd nedlagde, hvars varma vänskap vi under många år haft lyckan att äga. Kort därefter (den 11 juni) nåddes vi af underrättelsen, att vår vän ingått i det oförgängliga lif, om hvilket han med så stor förvissning talat.

Och nu skulle vi söka fullgöra det uppdrag, han med afseende på sitt eftermäle lämnade oss. Vi önska blott, att vi härtill haft mera tid och utrymme. Under omständigheterna blir det endast konturerna till hans biografi, vi kunna framställa.

Carl Fredrik Peterson föddes den 16 april 1843 å Fittja i Södermanland, där hans fader var gästgifvare. Som ung kom han till släktingar i Falun, sattes där i färgarelära och bevistade stadens borgareskola, där han inhämtade ett något högre kunskapsmått, än det folkskolan kunde meddela. Efter några års vistelse i Falun drefs han af en oemotståndlig äfventyrslusta till Amerika. Här ville han i det då pågående inbördeskriget slåss för slafvarnas frigörelse, men kunde på grund af sin närsynthet ej bli antagen till soldat. I stället blef han först båtkarl på en af de stora flodbåtarna som gingo mellan St. Louis och New Orleans, blef därpå järnvägsarbetare, så vedhuggare, därefter jordbruks- och sist fabriksarbetare. Vetgirig som han var, begagnade han hvarje tillfälle till ökande af sitt kunskapsförråd. I januari 1870 finna vi honom såsom redaktör af *Minnesota Tidning* i St. Paul. Därmed hade han slagit in på den bana, på hvilken han sedermera kämpade sig fram till erkännande, anseende och ekonomiskt välstånd. Vid nämnda tidning kvarstod han till i maj samma år. I augusti blef han redaktör för den i Galva, Ill., utkommande tidningen *Illinois Swede*, hvilken i november utbytte detta namn mot *Nya Världen* och i januari påföljande år flyttades till Chicago, där hon erhöll namnet *Svenska Tribunen*. P. fortfor att vara tidningens redaktör till 1880, var medarbetare i densamma till 1884; ingick då som delägare och redaktör i *Svenska Amerikanaren*, där han kvarstod till 1888; var senare redaktör för *Svea*, hvilken dock redan 1889 upphörde att utkomma; var 1890—91 den dagliga tidningen *Skandias* i Chicago redaktör; utgaf under de följande åren flera värderika arbeten i olika ämnen och blef slutligen med detta års ingång redaktör för *Nationaltidningen*, hvilken

dock på grund af hans tilltagande sjukdom i april upphörde att utkomma.

Till 1885 var han till sina politiska åsikter republikan, blef därefter demokrat och slutligen populist samt kämpade efter hvartannat i tal och skrift kraftigt för dessa åsikter. En hans biograf, hr Ernst Skarstedt, skrifver om honom, att han i fråga om grundliga och skarpsinniga politiska artiklar står oöfverträffad inom svensk-amerikanska pressen. Särdeles spekulativt anlagd tänkte han mycket öfver lifvets högsta frågor och delgaf ofta i föreläsningar och uppsatser allmänheten resultaten af sitt tänkande. Han var emellertid vida större skald än tänkare, och som vältalare ännu större än skald. Med engelskan rörde han sig lika ledigt som med svenskan. Det kan förefalla underligt, att en person med P:s från början ringa skolkunskaper kunde hufvudsakligast genom självstudier och iakttagelser uppnå den höga intellektuella utvecklingsgrad, han innehade. Själfva faktum visar emellertid på en ovanlig begåfning, hvilken under andra omständigheter skulle gjort sin innehafvare till en vida mer framstående och inflytelserik man, än han blef. Orädd var han som få; till karaktären var han redbar och rättskaffens; till lynnet glad och skämtsam. Med politiska motståndare och i religiöst afseende olika tänkande hade han ingen svårighet att umgås, ty han respekterade alltid hvars och ens öfvertygelse.

Hans från trycket utgifna arbeten, af hvilka ett par hafva särdeles högt kulturhistoriskt värde, äro följande: "Svenskarne i Illinois"; "Förenta staternas historia" (öfversatt på norska och finska samt nyttjad såsom lärobok i åtskilliga svenska skolor här i landet); "Republiken och dess institutioner"; "Amerikanska vältalare"; "Plikt och kärlek" (novell); "Lärobok i Geografi"; "Ett hundra år" (en öfversikt öfver det nittonde seklet); "Politisk handbok"; "Sverige i Amerika". Dessutom lämnade han bidrag till kalendrarna "Linnéa" och "Prärieblomman", ett antal särdeles värdefulla sådana till tidskriften "Valkyrian" o. s. v.

Bland hans otryckta skrifter märkas: Sveriges historia på engelska; omkring 100 svenska dikter, öfversatta till engelskan; en samling svenska dikter, original och öfversättningar; en samling smärre svensk-amerikanska berättelser; ett arbete om olika åsikter och läror rörande lifvet efter döden; en samling religionsfilosofiska föredrag; afhandlingar och föredrag i politiska och ekonomiska frågor; en bok om den ockulta sidan af vetenskapen;

början till en längre roman med motiv ur den svensk-amerikanska arbetarevärlden" o. s. v.

P. efterlämnar maka, två söner och en dotter.

C. G. LINDERBORG.

"Han var på sin tid Amerikas förnämste och skickligaste svenske tidningsman", var det eftermäle, den i somras aflidne f. d. utgifvaren och redaktören af *Svenska Tribunen*, Carl Gustaf Linderborg, erhöll af tidningar så väl i Sverige som här. Om man med uttrycket "förnämste och skickligaste" menar en sådan, som kan efter en jämförelsevis kort publicistisk verksamhet draga sig tillbaka från affären med en om än ej särdeles stor så dock ganska vacker förmögenhet, så förtjänar L. för visso att på ofvannämnda sätt betecknas. Menar man åter med en framgångsrik tidningsman en sådan, som oförskräckt uttalar, hvad han är fast öfvertygad om vara rätt och som städse har till mål för sin sträfvan det *allmänna* bästa samt till trots för sitt öppna, tydliga språk vinner och samlar förmögenhet, då torde ofvanstående eftermäle ej i fråga om L. vara riktigt på sin plats. Hvad man än kan säga om L., ingalunda är det, att han utmärkte sig för någon ovanlig oförskräckthet på det publicistiska området. Tvärt om gjorde han sig bekant för en nästan till skuggrädsla gränsande försiktighet, ett ängsligt undvikande af att i minsta mån stöta sig med de samhällselement, bland hvilka han sökte för sin tidning läsare och understödjare. Det hindrade honom dock ej från att emellanåt rätt duktigt drabba på dem, af hvilka han ej väntade sig något understöd eller hvilkas religiösa och politiska åsikter han ej kunde gilla. Hans ofvannämnda diplomatiska försiktighet, i förening med en särdeles skarp och väl öfvad affärsblick utgjorde helt säkert den förnämsta orsaken till hans framgång. Till denna bidrog ock i sin mån hans stora förmåga att välja medarbetare samt att öfvervaka och bedöma deras arbete. Själf skref han sällan någonting, och ovisst torde varit, om hans tidning fått det anseende och den spridning, hon fick, om han själf nödgats spalt för spalt knåpa ihop innehållet i densamma. Såsom totalomdöme om L. som tidningsman kan därför sägas, att han hvad den finansiella sidan af journalistiken angår väl var en af de allra framgångsrikaste, Svensk-Amerika haft, men att han, när det gäller dess ideella sida: danande eller ledande af folkopinionen, öfverträffats af flera.

Emellertid var det ej endast som tidningsman L. här verkade. Äfven som läroverkslärare, öfversättare, politiker och affärsman gjorde han sig ett särdeles aktadt namn.

Till denna kortfattade och ofullständiga karakteristik foga vi följande biografiska uppgifter:

Född i Skellefteå den 26 mars 1844 vistades L. under åren 1846—60 i Finland. Återkommen till Sverige studerade han i Sundsvall, Hernösand och Falun samt aflade därefter studentexamen i Uppsala 1864. Efter att under vårterminen sistnämnda år hafva tjänstgjort som vikarierande adjunkt vid Gefle högre elementarläroverk reste han till Finland, där han vid universitetet i Helsingfors studerade under läsåret 1864—65. Han var sedan privatlärare i Sverige, till dess han 1867 reste till Amerika.

Omedelbart efter ankomsten hit erhöll han anställning som biträdande lärare vid det då i Paxton, Ill., förlagda Augustana College och Teologiska Seminarium, där han gjorde sig af medlärare och studerande aktad och omtyckt. Här kvarstannade han emellertid ej mer än omkring ett år, hvarefter han blef lärare vid ett amerikanskt läroverk i Hillsboro, Ill. Våren 1869 flyttade han till Chicago och började där i bolag med konsul P. L. Hawkinson drifva en ganska omfattande biljett- och växelaffär. År 1871 ingick han i tidningen *Hemlandets* tjänst som annonsagent och biträdande redaktör. Tre år senare valdes han till ledamot af Illinois lagstiftande församling, i hvilken han tjänstgjorde i en termin, hvarefter han åter inträdde i *Hemlandets* tjänst. I denna kvarstod han till i april 1880, då han blef delägare i och hufvudredaktör för *Svenska Tribunen*, hvilken under hans ledning vann, hufvudsakligen inom liberala kretsar, en dittills för någon svensk-amerikansk tidning ovanlig spridning. I september 1890 sålde han sin andel i tidningen och drog sig med en liten nätt förmögenhet med ock med nedbruten hälsa tillbaka till privatlifvets lugn.

Under sin verksamhet vid *Hemlandet* öfversatte han mästerligt William Matthews arbete: "Getting On in the World" under titeln "På lifvets vädjobana".

Med åren blef L. alltmera sjuklig och upphörde helt och hållet att umgås med landsmännen. Af en sin syster, dr Augusta Linderborg, vårdades den sjuke enslingen mycket ömt, men det oaktadt aftogo hans kropps- och själfskrafter mer och mer, och i början af juli 1901 kom den sorgliga underrättelsen, att hans förstånd omtöcknats. Ur denna sorgliga belägenhet befriades han dock redan den 10 juli af döden.

